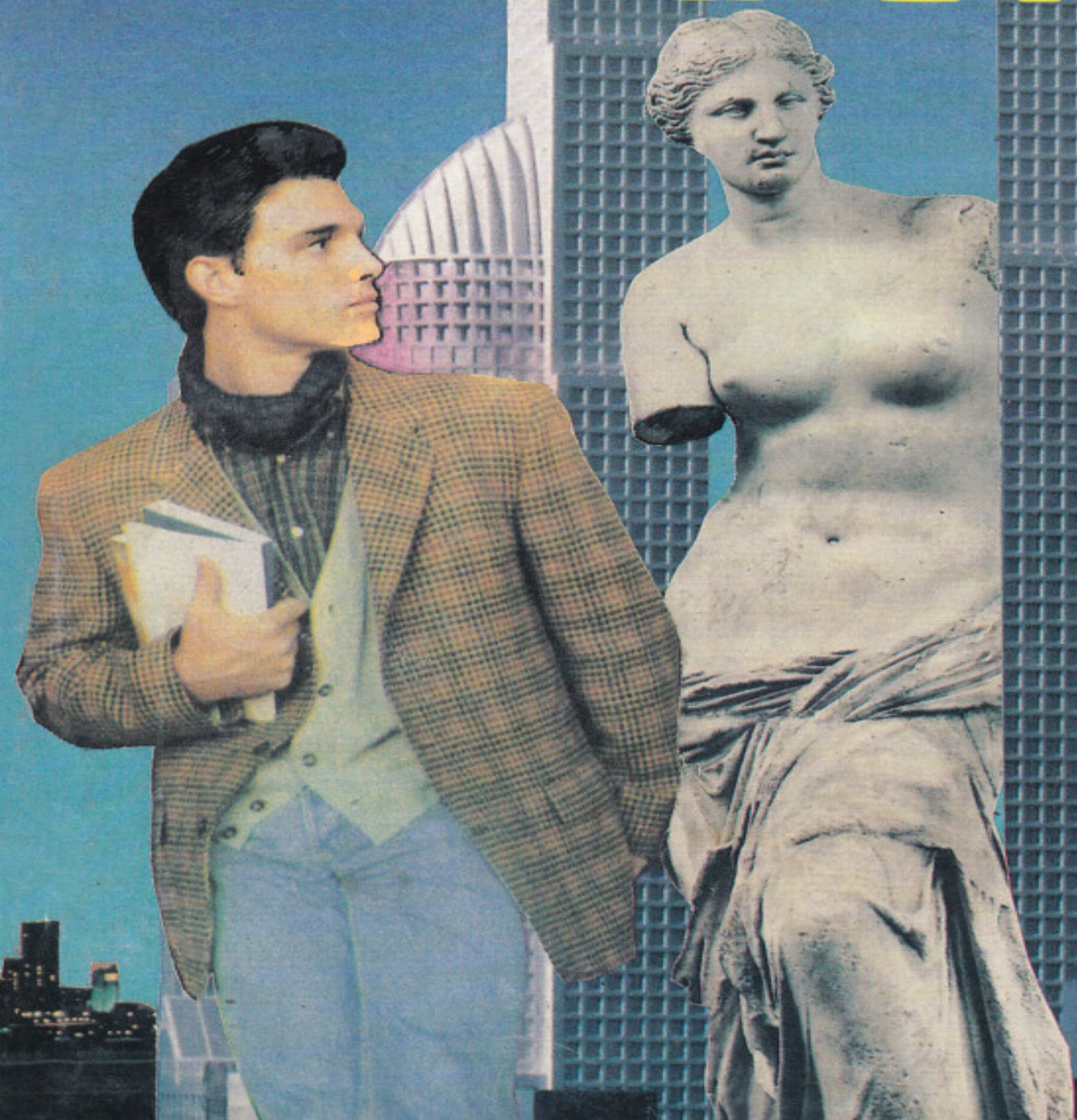

УИЛЯМ ГОЛДМЪН
ЗЛАТНИЯТ
ХРАМ

ЖАР

УИЛЯМ ГОЛДМАН ЗЛАТНИЯТ ХРАМ

Превод: Катя Гончарова

chitanka.info

Тази книга, пълна с хумор и тъга, не може да не те развълнува:
Когато си на двайсет и вярваш и обичаш.

Когато си на четирийсет и вече много пъти си губил и печелил,
падал си и си се въздигал.

Защото, дори да не стигнеш до Златния храм, ти няма да
престанеш да вярваш в чудото на живота, което никой учен или
писател не е успял да обясни, животът, който е предопределен от
първия ти дъх да бъде тайна.

Но и надежда, и възход, стига да решиш, че имаш избор, въпреки
всичко...

На Марион

I. СЕМЕЙСТВОТО

Баща ми беше надут човек.

Не че го укорявам, просто това е самата истина. Тази е думата, която най-добре му приляга. Надут. Винаги носеше тъмни костюми и грозни връзки, вечно свиваше устни и бърчеше чело, преди да каже нещо. „Ти ли си?“ — ще извика майка ми, когато той се прибираще. А той ще свие устни, ще сбръчка чело и след малко ще отвърне: „Да, мила моя“. Винаги я наричаше така — „мила моя“, никога с истинското ѝ име, Кетрин. А пък аз винаги бях Реймънд.

Най-лесно ще е да започна с баща ми вместо с майка ми или с баба ми Рее, по простата причина че за него знаех по-малко, отколкото за тях. Ние живеехме един до друг, под един покрив, години наред, но аз всъщност никога не го опознах. Това пак не е укор, просто така се стекоха обстоятелствата.

Преди всичко, защото беше много по-стар от мен — бил е на четиридесет години, когато съм се родил. И не беше от тези, които изпитват удоволствие да се разхождат край брега или да играят на гоненица в задния двор до падината. Беше учен, и предполагам, добър, защото бе несъмнено най-известната личност в Атина колеж, в Атина, Илинойс, дето преподаваше цял живот. Прочу се, защото имаше големи заслуги за възраждането на интереса към Еврипид, което стана в началото на нашия, двадесети век, и до голяма степен обяснява причината, поради която ми лепнаха това име, каквото за зла участ си имам. Предполагам, мечтал е да стана специалист по старогръцки и ако това бе се осъществило, името ми щеше да бъде съвсем уместно: Реймънд Еврипид Тревит. Но случаят се оказа не такъв.

Баща ми нямаше никакво чувство за хумор, никога не се смееше от сърце и едва ли имаше в него нещо, което ти би нарекъл забавно. Освен може би приказките, които ми разправяше, преди да заспя. Докато повечето деца слушат за Кума Лиса или нещо подобно, на мен ми натрапваха гръцките трагедии.

— Иди си легни, Реймънд, и ще ти разправа приказката за Медея. Или за Антигона. Или за Иполит. Преди да навършва седем години, знаех сюжетите на всички старогръцки драми. И ако случайно и ти ги знаеш, тогава ти е известно, че не са за малчугани, защото преливат от секс, кръв, убийства и какво ли не. Такива бяха приказките, които слушах преди лягане. Но баща ми ги разправяше така внимателно със своя много стегнат език, че те никога не звучаха лошо.

Както казах, той беше учен. Такива бяха и неговите приятели, също преподаватели в колежа^[1], и посвоему, предполагам, доста симпатични. Никога не канехме много гости, само три-четири двойки, които се разполагаха удобно, разговаряха тихо и пиеха чисто вино. В началото, когато бях съвсем малък, баща ми ме домъкваше при тях. Преди да отида да спя, винаги им разказвах някоя гръцка трагедия.

— Небеса! — изкрещя Едип. — Моята съпруга е моя майка!

Вероятно това ги е забавлявало, защото съм бил съвсем мъничък. Винаги ръкопляскаха, преди да ме изпратят пак горе.

Всичко обаче свърши, когато станах шест-седемгодишен, понеже вече бяха чули да разказвам всички драми, а междувременно не бях научил нищо ново. Никога не съм бил ученолюбив, а към гръцките трагедии не проявявах никакъв интерес. И приблизително по онова време баща ми и аз започнахме да се отчуждаваме. Защото беше достатъчно прозорлив, да разбере, че никога няма да поема неговия път — просто ме остави да се опитам да намеря своя.

Но, разбира се, това, с което винаги ще запомня баща си, е случката с рибките.

Не е справедливо, зная, тъй като тя съвсем не беше характерна за него. Би трябвало да си го спомням седнал в кабинета пред голямото кафяво бюро, захапал лула, главата му почти скрита зад грамадата от книги, които винаги бяха натрупани там. Би трябвало, а не мога. Но смятам, че в живота е така. Нас не ни помнят с това, което сме били, нито с постъпките, които истински ни обрисуват, а много често с нещо дребно, нещо неприсъщо, сторено, когато сме прекрачили само за миг извън обичайната орбита на нашия живот.

И затова винаги си спомням баща си и рибките.

Те бяха негови. За това никога не ставаше въпрос. Купи ги за себе си, държеше ги в своя кабинет наред с всичките си книги.

Постави ги до стената пред бюрото и много пъти, когато минавах край отворената врата на кабинета, го виждах да седи, мълчаливо втренчил поглед в нещо, което знаех, че са рибките.

Тези рибки — не съм виждал такива от петнадесет години, така че ще ги опиша по памет — са мънички, вероятно тропически, и се поставят в голям квадратен стъклен съд. Те са наистина красиви, защото са разноцветни и малко нещо блестят, ако случайно ги докосне слънчев лъч, когато плуват. И ако баща ми обичаше тези рибки, сигурен съм, че и аз ги обичах. Обичах ги толкова много, колкото обичах и първото си куче Бакстър — всичките си кучета наричах Бакстър като първото, — не зная защо. С рибките не може нищо да се прави, освен да седнеш и да ги гледаш. Това и правех през дъждовните следобеди, когато баща ми беше в колежа. Отивах в кабинета му. Свивах се в креслото, подпирах брадичката на ръката си и не откъсвах поглед от тях. И да знаеха, че съм там, не го показвах, защото всичко, което изобщо вършеха, бе да се въртят и да се въртят в своя малък стъклен свят.

През годините, които изминаха след тази случка, често съм си мислил и съм се чудил защо ги обичах толкова много. Единственият отговор, който намирам, е този: изглеждаха ужасно щастливи само като плуваха ту напред, ту назад, ту напред, ту назад. Предполагам, че всяка рибка знае какво е, и никога не се е случвало някоя от тях да умре от hubris, което впрочем е гръцка дума и не може да се преведе на английски. Може да се каже, че значи нещо като „гордост“ или „да искаш прекалено много“. Причината, поради която Едип си навлича всички неприятности и поради която Антигона получава своите hubris! Затова ги обичах. Можеш да ги поставиш в малък съд или в огромен басейн, пак ще плуват, ще се въртят в кръг, сигурно щастливи и никога няма да се оплакват. Намерили са разковничето. Нещо, с което малцина от нас могат да се похвалят.

Един горещ дъждовен следобед седях в креслото на баща си и ги гледах. Понеже току-що бях обядвал, чувствах се доста доволен от света и, кой знае защо, се запитах дали рибките някога огладняват. Смъкнах се от креслото, приближих към тях, залепих нос на стъкления съд и така се втренчих, че очите ми се изкривиха. След това изтичах да питам мама, която пиеше чай с мисис О'Брайън, наша съседка през две

къщи. Когато я запитах, майка ми се усмихна и никога няма да забравя какво ми каза:

— Разбира се, че огладняват, Реймънд. И те като хората трябва да се нахранят. Хайде иди си сега.

И аз изтичах обратно в кабинета. А малко по-късно, когато видях големия буркан високо над библиотечния рафт, бях толкова сигурен, че това е храната на рибките, както бях сигурен, че Господ е направил зелените ябълки. Смъкнах буркана, огледах го и без да се бавя, хвърлих малко от съдържанието му във водата.

Рибките полудяха, започнаха да кръжат, да се изстрелват към повърхността. Отваряха уста, спускаха се надолу и после наново излизаха нагоре. Бяха толкова хубави, че ми се доплака. Наръсих още малко храна. Изядоха и нея. Тогава махнах капака на буркана и изсипах цялото съдържание — то легна на повърхността като покрив. И сега дори мисълта да живееш в къща с покрив, направен от храна, е много близо до представата ми за рай. Още ядяха, когато пузнах буркана в кошчето за книги. Затворих вратата на кабинета и ги оставих.

Когато баща ми се върна около пет следобед, аз си играех в моята стая. След малко чух, че говори с майка ми. След това го чух да се качва по стълбите. Застана на вратата — никога не бях го виждал такъв.

— Ти ли си хранил рибките? — попита той, без да свива устни и да бърчи чело. Просто изстреля думите.

— Да — отговорих, — да, сър.

Тогава ме хвана за ръката и ме повлече надолу по стълбите, а майка ми остана горе на площадката и извика:

— Внимавай! Внимавай!

Влязохме в кабинета и баща ми закреця:

— Погледни! Погледни! — и посочи с пръст.

Погледнах. Рибките бяха умрели. Подути, те лежаха неподвижно на повърхността.

— Виждаш ли? — кресна баща ми. — Виждаш ли! Ти си го направил! Твоя работа е!

Щях да му отговоря, но не можах, защото в този момент се разревах, а той ме сграбчи за ръката и ме помъкна към мазето. Беше толкова горещо, че долу от всички тръби се стичаха едри капки вода.

Баща ми си махна сакото, пусна го на земята. След това жилетката, връзката и ризата. После се изправи бял като сняг.

Ревях, когато ме тури на коляното си и ме би за пръв и единствен път. Здравата удряше, отначало само ме смъдеше, но после започна да боли. Дяволски болеше, но той не спираше и с всеки удар ме проклинаше:

— Дявол да те вземе! Дявол да те вземе! Дявол да те вземе!

Не можех да се изскубна, защото ме бе приклецил силно, но веднъж успях да извърна глава и да го погледна. Беше плувнал в пот. Това е единственият път, когато го видях да се поти — дори в най-горещия летен ден кожата му си оставаше суха.

Останалото почти не помня. Вероятно съм изпаднал в истерия, след това всичко свърши и се намерих проснат върху студения каменен под в мазето. Вече не проливах сълзи, защото бяха пресъхнали. Секнали. Майка ми ме отнесе в моята стая, погрижи се за мен и след няколко напрегнати дни статуквото бе възстановено. За станалото никога вече не се спомена.

Само веднъж, много след това. Почуках на вратата на кабинета му, която сега винаги стоеше затворена, и когато ми каза да вляза, влязох.

— Какво има, Реймънд? — попита той.

Не се стърпях.

— Искях просто да знаеш, че и аз обичах рибките — продумах аз.

Той извади лулата от устата си и втренчено ме изглежда. След това сви устни, сбръчка чело.

— Рибките ли? — промълви той. — Какви рибки?

Баба ми Рее беше майка на баща ми и бе почти мъртва, когато дойде да живее при нас — толкова стара беше. Дребна и съсухрена, тя бе почти плешива. Затова винаги носеше черна мрежичка на главата, за да я прикрива. Мрежичката ѝ вършеше същата работа, каквато би ѝ вършил и надпис: „Плешива съм“, ако носеше такъв.

Дойде у дома, когато бях на седем години, и веднага се настани в стаята за прислугата, която беше празна, тъй като никога не сме имали прислужничка. Веднъж влязла в стаята, тя никога, никога не я

напускаше, освен може би за случайни пътешествия до банята, но дори и това не може да се каже със сигурност.

Виждах я винаги по време на ядене. Тъй като никога не напускаше стаята, храната трябваше да ѝ се носи и никак не бе изненадващо, че мен избраха за целта. Така че три пъти на ден мъкнех яденето от кухнята горе и после, когато се нахранеше, отнасях празните съдини. Първите няколко седмици всичко вървеше гладко. После, една вечер, след като се нахрани, тя протегна ръка към мен.

— Ето, момчето ми — каза тя и ми подаде десет цента.

Попитах я за какво. Тя посочи подноса.

— Винаги плащам дела си — беше отговорът ѝ.

Това така ме смути, че казах на майка си. Естествено, отговори ми тя, по този начин старата дама просто показва, че е учтива, а аз трябва да продължавам да се държа с нея както досега и да приемам монетата с благодарност. Но пак не ми се виждаше редно; просто не се вземат пари от една стара жена, която живее сама в стаята на прислужничката. Затова на другата сутрин дадох на майка си десетте цента и ѝ казах да ги върне на баба Рее. Това се оказа чудесно разрешение, тъй като по-късно открих, че поначало мама ѝ е давала пари, защото старицата нямаше ни пукната пара. Ето как се сложи началото на криеницата.

Всяка вечер майка ми ѝ даваше десет цента, на следващата вечер ги получавах аз и ѝ ги връщах. Играта продължи по този начин и се оказа една от най-забавните, които някога съм играл. Повече от два месеца поддържахме в обръщение една и съща монета с дата 1919 година и единствената причина, поради която излезе от употреба бе, че майка ми по невнимание я дала на млекаря. Много съжалявах, когато монетата изчезна, и сега все си мисля, че бих дал много повече от десет цента, за да я получа обратно.

Винаги си мисля за баба Рее като за недъгав човек. А тя не беше. Можеше да върви като всички нас. Но все пак си я спомням като недъгава: своенравна, саката стара дама, която изживяваше дните си в задната стая на нашата къща. И опак човек беше. Не обичаше никого, включително и баща ми, който ѝ бе собствен син. Понякога той я навестяваше, но не често, а майка ми го вършеше още по-рядко. Аз бях главната ѝ връзка със света отвъд вратата, но знам, че и мен не обичаше. Знам го, защото беше мърморка. По цял ден непрекъснато си

говореше сама. Нямах значение дали има някой в стаята или не. Просто си говореше: колко е глупаво момчето (това бях аз) или колко е бавно, как тръбите в банята капят и й пречат да чува мислите си, или каквото там й дойдеше наум. Тя беше стара, побеляла, сънлива — това научих от Зок — и мисля, че само едно-единствено нещо на тоя свят я правеше щастлива.

Да ми чете.

Обичаше да ми чете. Единствените книги, които бе чела, бяха приказките за Мечо Пух. След като се навечеряше и ми даваше десетте цента, издърпвах стола й до лампата или до прозореца, ако беше лято, и тя ми прочиташе по някоя глава от книгите, които си мислех, че знае наизуст. И жалко, че имаше само две такива книги, защото ако бяха повече, би живяла по-дълго.

А аз сядах на пода, слушах приключенията на Мечо и Прасчо, на Кристофър Робин и за всичко, което ставаше в Голямата гора. И ако баба Рее не можеше да върши нищо друго, то тя можеше да чете тези книги — с ниско сведена глава, с бавно движещи се устни, с дълбоко развълнуван глас. Хубаво беше, защото тя вярваше в Голямата гора. Била е там. За нея Голямата гора беше истинска. Така че не четеше, а по-скоро ми разправяше какво й се беше случило там. Сякаш бе присъствала на рождения ден на Йори, стояла е горе на дървото, когато Мечо спасява Прасчо с меденото гърне.

И аз вярвах. Познавах Голямата гора така добре, както познавах и пукнатините по тавана над леглото ми. И си мислех, докато я слушах да чете, мислех си: „Тази Голяма гора! Това е място само за мен! Можеш да ме заведеш там по всяко време!“.

Естествено никога не отидох там. Дори и посещенията ми спряха, защото един ден старата дама умря. Смятам, че опознах смъртта повече, отколкото ми се полагаше, но приносът на баба ми към това беше най-малък. Никой не плака. Никой не каза: „Каква трагедия!“.

Нея просто я имаше, а след това един ден я нямаше. Като камъче, хвърлено далеч в някое езеро, когато не гледаш. Чуваш звука, а след малко, когато бавно се обърнеш и погледнеш, вълничките са изчезнали и повърхността на езерото пак е гладка.

Тъй както помня баща си за това, което веднъж направи, така помня майка си за онова, което веднъж не направи. И пак не е

справедливо, защото майка ми беше чудесна жена, любеща съпруга, добра майка и тъй нататък. Но спомените често са такива.

Тя била хубаво момиче, чиито родители били мисионери в Индия. Двамата починали по едно и също време от някаква чума. Това, макар и да разтърсило майка ми, не е било толкова лошо, както би могло да бъде. Да умрат по едно и също време било, при нейния случай, най-доброто. Тя се записала в Атина колеж и когато била във втори курс, баща ми ѝ преподавал гръцка литература; когато била в трети курс те се оженили, а през годината, когато трябвало да завърши, съм се родил аз.

Казах вече как баща ми стана прочут учен. Веднъж отидох да слушам една негова беседа и чух да го представят като „изтъкнатият американски специалист върху творчеството на Еврипид“ — доста глупав начин да представяш някого, но и сега вярвам, че е било истина. А майка ми с усърдие, вероятно наследено от родителите ѝ мисионери, се отдаде на задължението да бъде съпруга на изтъкнатия американски специалист върху... знаеш кого. Майка ми беше стълб на обществото. Казвам го без злоба и без презрение, защото, ако няма стълбове, обществото ще се срути върху главите ни, а майка ми просто случайно бе един от стълбовете.

И както баща ми скъса с мен, на свой ред и аз скъсах с майка си. Всъщност нямаше определено скъсване на отношенията. Продължавахме да спорим за обикновени неща — като например дали да нося дълго бельо през зимата или галоши в дъждовно време. Винаги си говорехме, тя се опитваше да ме напътства като всяка майка, а аз в повечето случаи като син, се подчинявах. И все пак след случката с Бакстър всичко се промени.

За да отдам заслуженото, признавам открито, че ако не беше майка ми, никога не бих го получил поначало — баща ми беше против, главно, защото не обичаше кучета. Но беше невъзможно да не обичаш Бакстър, тъй като без съмнение беше най-чудесното животинче, вървяло някога на четири крака, истинска порода кокер шпаньол — дребно и златистокафяво. Щом веднъж се сдобих с Бакстър (по една случайност Бакстър е второто име на баща ми, което доказва, че не съм бил идиот дори тогава), почти не се свъртах вкъщи. Отивах в падината, тичах из квартала или стоях долу на брега.

Мисля, че от всичко това майка ми беше негласно доволна, защото по него време се бореше за ръководното място в сдружението на преподавателските съпруги и в местния родителско — учителски комитет. Вкъщи вечно имаше събрания — повече от три пъти седмично. Баща ми започна да се прибира по-късно от обикновено, защото и той, и аз ненавиждахме еднакво силно всичко, което напомняше съпруга на преподавател.

В деня, в който това се случи, у нас имаше голямо събрание и явно смятах да се махна. Така и направих. Отидох долу на брега и поскачах малко по скалите. След това хвърлях пръчки по Бакстър да ми ги донесе, като се опитвах да го заблуждавам — сочех една посока, а хвърлях в друга. Нито веднъж не успях да го измамя, сигурно той беше по-умен от мен, макар че тогава бях навършил вече осем години. Най-накрая се отегчих, той почна малко да се задъхва и двамата поехме към града. И тъкмо пресичахме главната улица, една голяма сива кола прегази и уби Бакстър пред очите ми.

Отначало не можех да повярвам, просто стоях като закован. Колата спря и шофьорът излезе, върна се и погледна Бакстър. После го подритна. Когато видях това, изкрещях и се спуснах, без да обръщам внимание на събралите се хора и на клаксоните на другите коли, наредени една зад друга по главната улица. Крещях като обезумял и никой не можеше да ме спре, затова всички отстъпиха назад. Наведох се над Бакстър, вдигнах го, прегърнах го, а кръвта му напои дрехите ми.

Тръгнах за дома. Плачех и дърветата, тревата, небето, всичко се сля пред очите ми; виждах най-вече зеления цвят, дълъг зелен тунел, и по средата му аз — вървя, отивам си у дома. Продължавах да се надявам, че Бакстър ще се свести и затова от време навреме го разтърсвах. И двамата бяхме потънали в кръв, стомахът ме болеше от плач. И този път до дома, който тогава изминах, бе сякаш пътят към Голгота — път, какъвто, струва ми се, никога вече няма да извървя.

Отворих с ритник предната врата и влязох във всекидневната. Беше подредена като аудитория, с редици дървени столове, с пътека по средата и с оратор отпред — майка ми. Когато ме видя, тя млъкна и прикова поглед в мен. Останалите направиха същото, обърнаха се, разглеждаха ме, а аз стоях с Бакстър в ръце, окървавени и двамата.

— Убиха Бакстър — казах аз и веднага стаята забръмча. Но никой не мръдна.

— Бакстър е мъртъв — казах аз пак и впих очи в майка си.

Тя не мръдна. Гледах я право в очите — и двамата стояхме неподвижни като статуи. В очите ѝ видях, че се срамуваше, и то от мен.

Когато се обърнах и тръгнах към вратата, чух мисис О'Брайън да казва:

— Вие, момичета, продължете събранието. Аз ще се погрижа за Реймънд.

След това ме прегърна, без да се пази от кръвта. Прекрасна жена беше мисис О'Брайън — дребно кубическо телосложение, но въпреки това прекрасна.

Поговори малко с мен и каза, че вероятно ще трябва да погребем Бакстър, тъй като сме убедени, че е мъртъв. Кимнах и отидох да взема лопатата от гаража. След това тръгнахме към падината. Оставих внимателно Бакстър на земята и започнах да копая. Когато дупката стана достатъчно дълбока, поставих го в нея и го зарових. В това време дойде майка ми и ми каза колко съжалява за Бакстър. Но тя много закъсня. И макар че още на другия ден ми купи ново куче, закъсня. Защото скоро след това Зок дойде да живее в съседната къща и това промени всичко. Така че майка ми и аз си казахме сбогом през оня следобед, по време на голямото родителско — учителско събрание.

И това е всичко, което ще кажа тук за моето семейство.

Ако съм се отнесъл несправедливо към родителите си, било е неволно. Те бяха добро семейство, доколкото едно семейство може да бъде добро, и нямам никакви оплаквания. Това, което съм, предполагам, е или поради, или въпреки тях, което в края на краищата е едно и също. И ако те не са родителите, които бих си избрал, ако имах право на избор, знаех, че и аз не съм синът, който те биха си избрали. Така че в края на краищата сме квит. А в този свят не можеш да искаш повече.

[1] Висш четиригодишен институт със специален профил. — Б.пр. ↑

II. МОМЧЕТАТА

За първи път чух да споменават Захари Кроуи една вечер на масата. Докато вечеряхме, майка ми разправяше на баща ми за мисис Джейнс, жената на професора по английска филология, която, според мама, почти ѝ разстроила събранието следобеда, защото пристигнала, след като „направила главата“, както тя винаги се изразяваше. Баща ми дори не вдигна очи от агнешкия котлет; само сви устни, сбръчка чело и измърмори:

— Така ли? — Общо взето, най-любимият му израз.

Тогава майка ми рече:

— Наистина, Хенри, трябва нещо да се направи.

А той отвърна:

— Разбира се, мила моя — и продължи да дъвче.

— Посетих новите съседи следобед — продължи майка ми. — Тя ми се струва мило същество.

— Съседи ли? — попита баща ми само за да поддържа разговора.

— Новите — обясних аз, като посочих с вилицата. — Съседната къща.

— Реймънд — рече майка ми, — моля те, не прави това. Да — продължи тя, — той е собственик на оня, новия магазин за готови дрехи.

— Така ли? — каза баща ми.

— И, Реймънд, те имат момче горе-долу на твоите години. Изглежда ми истински ангел.

— Така ли — измърморих аз, — той веднага ми стана неприятен.

— Такива добри обноси — продължи тя. — Захари. Името му е Захари.

— Шегуваш се — казах аз. — Никой не може да се казва Захари.

— Мисля, че това е чудесно име — отговори майка ми. — И няма да ти навреди, ако си любезен с него. Нали, Хенри?

— Така ли — казахме и двамата едновременно.

На другата сутрин се позавъртях навън и започнах да играя ту в техния заден двор, ту в нашия. След малко той излезе и почна да прави същото. Когато се доближихме на няколко крачки, спрях и го изгледах.

Зок беше грозен. Очите му бяха ужасни дори тогава; имаше черна къдрава коса и очевидно беше носил постоянно шини на зъбите си, когато е бил по-малък. Много хора са грозни като деца, но като пораснат, започват да изглеждат по-приемливи. Но не и Зок. Той ставаше все по-грозен. Когато минавахме през пъпчестия период, винаги държеше първото място. Чувал си за лица, които само майката и тъй нататък. Е, неговото беше такова.

— Чувам, че си истински ангел — му казах оная сутрин.

— Чувам, че ти пък не си — веднага отвърна той, което ме обърка, защото не знаех, че новината се е разпространила толкова бързо.

— Къде си чул това? — запитах.

— Тук и там — отговори той. — Тук и там.

— Да — казах аз. — Добре. — И спрях, защото не можех да измисля какво друго да кажа.

— Добре, какво?

— Значи името ти е Захари — присмях се аз. — Хубаво име за куче.

Това го чукна, зная, защото наистина харесваше името си. Едно от нещата, за които съжалявам, е, че заради мен всички престанаха да го наричат Захари. Само Зок. Дори в училище учителите му казваха така. А това е, както споменах, моя грешка. Защото един ден, когато не мислех за нищо особено, думите „Захари, Захари, Зок“ ми дойдоха в главата. Започнах да го наричам така и после само Зок. То му се залепи, а нещастното име Захари изхвъркна през прозореца.

— Да, сър — продължих аз, — Захари е хубаво име за прасе.

— Радвам се да се запозная с теб, Захари — каза той.

Това, реших веднага, е достатъчна обида. Блъснах го, съборих го и когато се изправи, пак го блъснах.

— Чакай да си махна очилата — каза той, което ми се видя логично, само че без тях беше сляп като прилеп. Зок никога не е бил много силен. Беше година и нещо по-голям от мен, но поради дълго боледуване, а и вън от това не беше много силен. Почаках да си снемем очилата и докато се мъчеше да ме намери, съборих го и скочих върху

него. Ударих го няколко пъти и като се уморих, седнах върху лицето му.

— Предаваш ли се? — запитах аз.

— Разбира се — отговори той.

Станах и започнах да се изтърсвам. Той плачеше малко, което е обяснимо, защото му бях сервирал два солидни, и докато се изтърсвах, взе една голяма пръчка и започна да ме налага по гърба с всичка сила. И ние пак се счепкахме, сега и двамата ревахме. Малко по-късно се пуснахме и всеки тръгна за дома си.

Първото нещо, което му се случи, като влязох вътре, бе, че се сблъсках с мама, която само ме загледа.

— Спънах се — казах аз и се опитах да се измъкна.

— Ти си се бил с новото момче — каза тя.

— Какво ново момче? — усмихнах се аз.

Това много не хвана място, защото тя започна да барабани с пръсти по стената — лош знак.

— Той — започнах аз. — Той беше виновен. Аз само...

— Качи се горе — заповяда тя. — Веднага се качи направо горе, окъпи се и след това ще отидем да се извиним.

Това и направихме. Отначало побъбрихме малко с мисис Кроуи, защото Зок се къпеше горе. Докато седях, започнах да си мисля какво да му кажа, тъй като знаех, че вината беше само моя. Искрах просто да му се харесам. Мисля, че това е съвсем естествено, но не се виждах да казвам: „Зок, единствената причина, поради която го направих, беше, че се страхувах, че няма да ти харесам“.

Той влезе.

— Имаме ли нещо да кажем на Захари? — попита мама много мило.

— Извинявай, че седнах на лицето ти — казах аз.

— Прието — отговори той.

— А сега излезте — каза мисис Кроуи, — искам да станете другарчета.

Ужасно е да се каже такова нещо на когото и да било.

Но по-късно разбрах, че тя винаги говори по този начин. Антични изрази — ги наричаше Зок. Сякаш живеехме в 90-те весели години, когато всички пиели кафе от чашки, приспособени за мустаци.

Излязохме вън и щом се отдалечихме от погледа им, Зок каза:

— Исках да те ударя по главата с пръчката, но не виждам добре без очила.

— Радвам се, че не улучи — отвърнах аз.

— Единственото, за което го направих — каза той, — беше, че исках да ти се харесам.

И така започнахме.

Смешно е, но замислял ли си се, че в повечето случаи твоите приятели всъщност не би трябвало да ти бъдат приятели. Например, ако ти поставят въпроси какво ти харесва и приятелите ти трябва да отговорят на същите въпроси, вкусовете ви няма много да съвпадат. Всички твърдят, че приятел е този, който има същите интереси като теб, но това е вятър. Зок казваше, че приятел е онзи, на когото можеш да кажеш да върви по дяволите, и той няма да ти се разсърди. И това може да е вярно, макар че за мен приятелството е по-скоро чувство, усет: каквото и да кажеш, каквото и да направиш, където и да отидеш, аз ще бъда наблизко. Когато се нуждаеш от мен, просто се обърни и аз ще бъда до теб.

Така беше с мен и Зок от самото начало. Той беше изключителен в училище, докато аз, в най-добрия случай, бях едва среден. Обичах да прекарвам на открито, той мразеше това. Зок обичаше поезията, аз не. И затова обикновено ставаше тъй: ще излезем на разходка из гората и след малко ще седнем, и той ще ми чете от някаква книга, която е взел със себе си. Всичко това е компромис, зная, но още никой не ми е показал какво лошо има в това. Защото много скоро на Зок започнаха да му харесват разходките, а на мен — поезията, макар че никога не признахме това един на друг.

Лятото след завършването на седми клас беше най-горещото от двадесет години насам, според радиото. Това бе лошо, защото не можехме да ходим на брега, тъй като Зок никога не се научи да плува, и отказваше да отива близо до водата. Всъщност мисля, че не водата го тревожеше, а по-скоро ходенето по бански костюм. Телосложението му не беше много приятно за окото и вече имаше ужасни червени пъпки по целия си гръб. Свободното време започна много да ни тежи и една нощ, като не можах да заспя, измислих нещо. Естествено, казах му го веднага на другата сутрин.

— Мислех да избягаме — казах аз.

Той кимна.

— Някое място специално?

— Чикаго — отговорих, тъй като това беше най-големият град в околността, да не говорим за целия щат Илинойс, и се намираше само на петдесет мили на юг.

— Имаш ли пари?

— Малко — отвърнах. — Ще получа определените за седмицата в събота. Те трябва да ме изкарат докрай.

— Не знам... — започна той.

— О, Зок — прекъснах го аз. — Хайде. Нека да отидем. Ще бъде чудесно. Нищо не може да се сравни с бягството. Правил съм го много често и всеки път е по-хубаво от предишния.

Той ме загледа.

— А и няма какво да се прави тук — рече накрая той.

Късно в събота сутринта ние тръгнахме. В края на града сложих една бележка в каишката на Бакстър — Зокова идея, — съгласих се, че е справедливо да съобщим на родителите си какво сме намислили. „Зок и аз — се казваше в бележката — избягахме. Но не в Чикаго.“ Това пък беше моя идея, с която не особено се гордеех. Тупнах Бакстър по задника и той се стрелна обратно, а ние поехме дългия път към голямото шосе извън градчето.

Вървахме бавно, защото беше горещо, приказвахме за това, за онова и не усетихме кога спря кола до нас. Шофьорът ни запита не искаме ли да се качим. Зок попита накъде, той отговори — Чикаго, и ние се качихме на задната седалка и започнахме да се кикотим, защото всичко вървеше много добре.

Шофьорът бе дребен, без косми по горната част на ръцете.

— Изглеждате добри малки момчета — каза той.

— О, да — отговори Зок, — много сме добри.

Той продължаваше да се взира в нас чрез огледалото пред него, после спря да се занимава със Зок, насочи поглед към мен. Аз не говорех много, виждах, че Зок може да свърши това много по-добре, а точно тогава разправяше нещо интересно.

— Защо твоят приятел не каже нещо? — попита човекът.

— Мисля, че не е много умен — отговори Зок. — Много назадничаво момче. Започна да пълзи едва на седем години.

Аз се изсмях.

— Има мила усмивка — каза човекът.

— О, красавец е! — съгласи се Зок.

— Защо не кажеш нещо? — попита човекът. — Защо не дойдеш тук отпред, и да кажеш нещо?

— Добре — отвърнах аз и скочих на предната седалка.

— Така е по-добре — рече той и ме потупа по главата. След това опипа мускула на ръката ми. — Корав, много корав за русо момче.

— Твърд е като стомана — потвърди Зок — и е ужасен, когато го предизвикат.

— Не думай! — каза човекът. Сложи ръката на рамото ми, задържа я там и започна да кара по-бавно.

Точно в този момент Зок взе да се дави, да издава ужасни звуци, сви се надве, лицето му се зачерви.

— Какво има? — попита човекът.

— Не зная — отговорих.

— Телефон — задъха се Зок. — Трябва да телефонираме.

Човекът ускори, обърна по главното шосе и спря пред една бензиностанция.

Изскочих навън и за моя изненада и Зок изскочи.

— Добре ли си? — попитах аз.

— По-добре ще бъде да почакам тук и да видя — каза. — Вие продължавайте — обърна се той към човека. — Благодаря.

Оня не каза дума, изфуча надолу по шосето.

— Ти го вбеси — рекох аз. — Защо?

— Каприз — отговори Зок и попипа мускула на ръката ми. — Много корав за русо момче — изсмя се той. — Ох, ох...

— Защо го ядоса така?

— Ще ти кажа всичко, когато станеш по-голям — отговори той.

И двамата започнахме да се смеем и тръгнахме по шосето за Чикаго.

Малко по-късно ни взе един търговски пътник от Милоуки, който беше много дебел и веселяк и който два пъти ни купи сладолед по пътя. Името му беше мистър Хардекър. Смееше се непрекъснато. Имал осем деца и жена, която тежала повече от него, но въпреки това той не спря да се смее. И през годините, които минаха оттогава, често съм искал да го намеря, да поговоря с него, защото мисля, че мистър Хардекър е намерил разковничето, но човек никога не може да бъде сигурен.

Когато стигнахме центъра на Чикаго, той ни остави, каза довиждане и се отдалечи с колата.

И ето ни точно и право в центъра заедно с милиони други хора, с тази разлика, че те знаеха къде отиват. Уплаших се. Зок вървеше надолу по улицата и за миг го изгубих сред тълпата, започнах да тичам, да се мушкам насам-натам, най-после го настигнах и го хванах.

— Зок — рекох аз. — Трябва да ти призная нещо. Излъгах те. Никога не съм бягал от дома.

— Няма нищо — отговори той. — Аз съм.

Тогава започнах да се успокоявам и да се забавлявам.

Това, което правехме, беше преди всичко да гледаме хората и филмите. На смени. Обикаляхме малко центъра и когато се уморяхме, влизахме в някое кино. Видяхме всичко пет филма.

Трите бяха „Гунга Дин“. И до днес той е моят любим филм.

Изгледахме го три пъти едно след друго, което ни отне цялата вечер. Бяхме доста уморени от вървенето, но „Гунга Дин“ също беше уморителен. Защото и двамата плакахме много в края.

Виж какво, Гунга Дин е водоносач и в края има опасност британската войска да попадне в засада, устроена от туземците. Вече е ранен в корема, но въпреки това взема тръбата и започва да се качва по този златен храм. Сантиметър по сантиметър той напредва, боли го ужасно, британските войски приближават все повече и повече към своята гибел. Но накрая Гунга Дин успява и ето той е горе, стои на върха на златния храм и започва да надува тръбата — предупреждава всички британски войски, които тогава разбиват туземците много фино. Но той, старият Гунга Дин, надува тръбата, додето туземците го застрелват. На никого не му се иска да умира, но когато започва да се изкачва, той знае, че го чака смърт, така сигурно, както знае, че Господ е направил зелените ябълки. Но все пак се качи. Не беше длъжен. Не бе дори войник, а само водоносач. Все пак се покатери и когато запълзя нагоре, аз започнах да рева, Зок също, без да спираме до края на филма. И трите пъти все така плакахме. Гунга Дин върху златния храм. Беше красиво.

Когато затвориха киното, излязохме на улицата. Не ни се говореше много и не говорихме. Вместо това тръгнахме да вървим, пробивайки си път през центъра, на изток към езерото Мичиган. Довлякохме се до едни големи квадратни камъни и се свихме върху

тях. Ако наистина си уморен, те не са твърди и можеш да спиш на тях. А ние бяхме уморени. Прозинах се няколко пъти, загледан право в небето, осеяно със звезди, и се заслушах в шума на вълните.

— Лека — казах аз.

— Лека, Еврипид — промърмори Зок.

Мълчахме известно време. После аз се обадох.

— Жалко, че трябваше да умре — казах аз. — Гунга Дин. Да бе поживял още.

— Няма значение — отвърна Зок много тихо.

Подпрях се на лакът и го загледах. Очите му бяха затворени, ръцете скръстени на тила.

— Нищо няма значение, когато знаеш всичко. Всичките отговори.

Легнах и дълго мислих върху думите му. После пак се подпрях на лакътя си.

— Какво искаш да кажеш?

Не отговори, дори не ме чу: беше заспал. Помислих още малко за това, втренчил поглед в звездите, мъчех се да стоя буден. Но много скоро очите ми се затвориха и последното, което помня, бе шумът на вълните: пляс, пляс, пляс... на брега, после потънах в сън.

Слънцето ни събуди. Когато си прегледахме финансите, открихме, че имаме общо точно двадесет и шест цента; нямаше какво да правим и решихме да поспим още. Но сега камъните бяха твърди. След малко тръгнахме. Само че и двамата се бяхме схванали, а в такова състояние не можеш да отидеш много далеч. Най-после се добрахме до някаква пейка пред една автобусна спирка.

— Прави се, че чакаш автобуса — каза Зок.

Така и направихме, седяхме там отпуснати. От време навреме се оглеждахме за всеки случай — да не би някой полицай да се завърти наоколо.

Но не полицай ни откри на тая пейка, а Кавана. Никой от нас не го чу да приближава, макар да разбрахме от миризмата, че има някой наблизно. Вероятно най-лошата миризма на алкохол, която съм усещал. А тя всичката принадлежеше на Кавана, не беше удоволствие да бъдеш близо до него първите няколко минути. Но след като свикнеш и я приемаш като част от него.

Той се тръсна в края на пейката, близо до мен, хвана се за главата, запъшка и заохка, сякаш беше на умираше. Зок и аз само се спогледахме, не ни се мърдаше от умора. Но Кавана се раздвижи. Изправи се, довлече се до бордюра и повърна. После, когато свърши, се обърна към нас:

— Слава богу, че имам слаб стомах — каза той и веднага се представи — името ми е Кавана.

Някога трябва да е бил красив. Сега беше стар, петдесет или повече, и лицето му беше набръчкано. Имаше нужда от бръснене, дрехите му бяха гадно мръсни, но усмивката — чудесна, очите — ясни.

Той се върна на пейката, здрависахме се с него, казахме му кои сме и веднага след това започна да говори. През целия си живот не съм нито срещал, нито чувал човек да говори така добре, както Кавана. Нито баща ми, нито дори Зок, когато порасна. Като че ли говорът беше негова религия и той разпространяваше евангелието ѝ.

Запита ни откъде сме и след това ни каза той откъде е — Ирландия, където всичко е по-хубаво, отколкото в останалата част на света. Водата блести като зелено злато, небето е синьо като очите на майка ти и тъй нататък.

После ни попита с какво се занимаваме. Казахме, че ходим на училище, и той се отплесна да говори за образованието, което е по-добро в Ирландия, откъдето и да било другаде, макар че, дето и да го намериш, то е нещо хубаво. Кавана беше самоук и обичаше Шекспир повече от своя скъп покоен баща, макар Шекспир да е англичанин. Накрая започна да цитира: от „Хамлет“, от „Ромео и Жулиета“ и още, и още. Наистина, имаше прекрасен глас — дълбок и плътен, думите му отекваха надолу по празната улица.

Но точно по средата на монолога на Шейлък за „Няма ли еврейният ръце, и очи, и т.н.“ гласът му започна да заглъхва. Отначало постепенно, после все по-бързо и по-бързо. Очите му потъмняха, тялото се отпусна, той се свлече на седалката, ръцете му увиснаха безжизнено.

Ние чакахме, защото не знаехме какво да правим. Когато започна пак да говори, всичко се беше променило.

— Ако бях наполовина мъж — прошепна той, — само наполовина, щях да се убия.

Потреперих, защото преди по-малко от десет минути така очебийно беше влюбен в живота, че ти идеше да заплачеш.

— Стар съм аз, момчета — продължи той, — и няма за какво да живея. Така че ще ми направите услуга, ако свършите тази работа вместо мен.

— Престанете! — казах аз.

— Истина е — прошепна Кавана. — Когато бях дете, в нашето село се появи епидемия. Отнесе майка ми, сестра ми. Всичко бих дал да беше отнесла и мен. Защото в този живот има само страдания и старост и по-добре е да се свърши всичко, преди да е настъпила старостта.

— Престанете! — повторих аз.

— Ще дойде ден, когато ще ме благославяте за това, което ви казвам — рече той. Трябваше да се напрягаме, за да го чуем. — Ще видите.

В този момент Зок пое нещата в ръцете си.

Като се пресегна през мен, той сграбчи Кавана за рамото:

— Не искате ли да хапнете нещо? — Зок се изправи. — Имаме двадесет и шест цента — каза той — и те са ваши.

Вдигнахме Кавана и като го прикрепяхме, довлякохме го до една млекарница. Зок го настани на едно столче до бара и му купи ядене за двадесет и шест цента. Когато се нахрани, Кавана пак започна да цитира Шекспир.

Ръкувахме се на улицата.

— Моята майка на небето ще се моли за вас всяка нощ — каза той.

— Благодаря — отвърна Зок. — Може да ни послужи. Довиждане.

— Довиждане — промълвих и аз.

— Чудесни момчета сте вие — рече Кавана и се отдалечи.

— На такива хора — каза Зок — дай им къшей хляб и слънцето вече грее за тях.

За последен път го видяхме как се мъкне по улицата, размахва ръце за равновесие и се кланя на всеки минувач.

Остави ни в Чикаго гладни, жадни и фалирали. Опитахме се да вървим, но Зок се отказа почти веднага.

— Стига ми толкова — каза той. — А на тебе?

— Май и на мене.

— Добре тогава, замъкни ме до някой телефон.

— Вкъщи?

Зок поклати глава.

— Имам братовчеди в Чикаго — отговори той.

Намерихме телефон, Зок се обади и излезе ухилен от кабината.

— Тя ще дойде веднага, Еврипид.

— Коя?

— Братовчедка ми Сади — рече той.

И ние седнахме на бордюра да я чакаме.

Дори да можех да говоря като Кавана, не бих могъл да я опиша добре. Сади Грифин. Така се казваше тя и малко по-късно дойде шумно, караше бяла открита кола. Зок замаха с ръка. Щях и аз да направя същото, но когато я видях отблизо, не можах. Можех само да я запitam. Никога не бях виждал нито по улицата, нито на кино, нито другаде момиче, красиво като Сади Грифин. Имаше дълга златна коса и само като я гледаш, знаеш, че ако е била наблизо, когато Парис си е играл със златните ябълки, Елена щеше да си остане вкъщи при Менелай и Троянска война нямаше да има.

Тя живееше със семейството си в голям апартамент край езерото Мичиган. Нахраниха ни, но най-напред се обадиха в Атина, а след това Сади Грифин ни закара вкъщи. Не откъснах очи от нея през цялото време, почти не говорех. Към края на пътуването тя започна да ме закача за това, но само ме накара съвсем да си глътна езика. През онова лято беше осемнадесетгодишна и се готвеше да влезе в колеж. Само осемнадесетгодишна и само пет години по-голяма от мен, но и пред Всевишния не бих си глътнал повече езика.

Вкъщи имаше обикновеното мъмрене с някакво незначително наказание, но нито едното, нито другото беше сериозно.

След това лятото премина бързо, тъй като имахме да си говорим за много неща: За Кавана, за мистър Хардекър, понякога и за Сади Грифин. Но най-много за Гунга Дин, бедния стар водоносач, който спаси британските войници, като наду оная тръба от самия връх на златния храм.

Но пътуването не само ни помогна да мине лятото, то ни направи най-известните в осми клас. Новината за това пътуване, естествено, се разпръсна, ние нямахме нищо против, още повече че сами най-много я

разпространявахме. Когато идваха при нас за по-големи подробности, получаваха ги от двамата ни едновременно. Винаги бяхме заедно Зок и аз. Бяхме си самостоятелна тайфа. Бяхме единни, другите бяха сами. А когато си сам, търсиш да бъдеш с някого, с нещо солидно. Затова всички се присъединиха към нас. Зок беше нещо като мълчалив съдружник, защото нещата по-добре се нареждаха така, тъй като не беше добър спортист, а аз бях. Вече описах как изглеждаше Зок — беше грозен, докато аз бях по-добър представител на общоамериканския тип момче — добра фигура, сини очи, приятна усмивка. На Зок дори и усмивката беше крива. Често съм си мислил, че Господ трябваше да му даде по-приличен външен вид, вместо да сложи всичко вътре, да го скрие, та никой да не го забелязва на пръв поглед.

Но не се заблуждавай, ние бяхме начело, двамата винаги един до друг. След нас идваше „Копчето“, Дули, много мило дете, наречен така, защото един ден дойде в училище разкопчан точно там, където не трябва. Тогава това ни се видя много смешно. И Джони Хънкли, най-силното момче в училище, но беше такъв дебелак, че никой не го обичаше. И още девет или десет други. Правехме това, което обикновено правят такива тайфи, като например да обръщаме уличните надписи или да плашим старата мисис Блол, девствената библиотекарка, като бухахме като бухали под прозореца ѝ нощем. И други детински прояви, с които не се гордея особено, но които не навредиха на никого, доколкото мога да преценя.

И така осми клас мина, както и лятото след него, и когато почти беше свършило, Зок започна да се държи особено и не го виждах често. Ходех да плувам с тайфата, мотаех се наоколо. Всички просто убивахме времето, докато тръгнем на училище.

Една вечер, веднага след вечеря, седях на верандата и четях някакво списание, когато Зок бавно приближи.

— Срецали ли сме се? — попитах го аз, щом дойде до мен. — Лицето ти положително ми изглежда познато, никой не може да забрави такова лице. Имаш ли име? Как те казват?

Продължих да бърборя. Той не отговаряше, седна на люлеещия се стол и започна да се люлее напред-назад.

— Да не си си глътнал езика? — запитах аз, цитирайки един от любимите изрази на майка му.

Той ме погледна.
— Искаш ли да прочетеш едно стихотворение?
Когато казах разбира се, подаде ми един лист.
— Каж ми после какво мислиш за него — рече той. — Ела веднага у нас, като го прочетеш.
След това избяга.
Отворих листа. На него беше написано:

*Спри този миг,
докато има още миг.
За да не дойде времето безлико,
да пропъззи на лапи котешки
и да те грабне.
Докато те обичам; докато любовта ми пада
като любов, отронена от лист на цвят,
вземи ме.*

Сигурно тогава съм прочел стихотворението повече от двадесет пъти. Много ми хареса. Спирах се на всяка дума, докато разбере смисъла на цялото стихотворение. След това се втурнах към Зокови. Той беше в стаята си.

— Е? — попита той.
— Какво по дяволите е това? — запитах много сериозно аз.
— Предполага се да е стихотворение.
— Знам това. Но какво иска да каже? Точно.
— Какъвто смисъл ти искаш да му придадеш. Това е чудесното нещо в поезията.
— Кой искаш да те вземе, Зок? В кого си влюбен?
— Господи — каза той, — не съм влюбен. Това е стихотворение.
— Ами тези „котешки стъпки“^[1]?
— Откраднах това — призна той.
— Защо?
— Позволено е. В поезията това е позволено. Всички го правят.
— Ами това „любов, падаща като любов“? Това точно ли искаш да кажеш? Не трябва ли да бъде любов, падаща като вода или като роса? Какво ще кажеш за роса?

— Това е изразно средство — изкрещя Зок и аз разбрах, че съм отишъл твърде далеч. Млъкнах, но беше много късно. Той грабна листа от ръката ми и го накъса. — Върви по дяволите! — кресна той. — Върви по дяволите! — и замахна към мен, нещо, което не беше правил от първия ден на запознанството ни.

Наведох се бързо, спуснах се към него, извих ръката му и също креснах:

— Това стихотворение много ми хареса. Само те занасям! Хареса ми! Мисля, че е много хубаво. Честна дума, за мен това е най-хубавото стихотворение, което съм чел! Сега ще млъкнеш ли?

Той продължаваше да ругае, но моят глас беше по-силен, така че беше принуден да слуша. И разбра, че говоря сериозно. Всяка дума.

— Харесва ли ти? — запита той. — Наистина ли?

Кимнах и пуснах ръката му.

— Еврипид — каза той, — ти си най-умният човек и най-добрият критик в целия свят.

— То се знае — отвърнах аз. — Но сега край на празните приказки. Да отидем да свършим нещо полезно. Хайде да идем да уплашим мис Блол.

Не съм най-умният или пък най-добрият критик в целия свят и пръв признавам това и все пак Зок ми показваше всяко свое стихотворение. Те ставаха все по-добри, но аз продължавах да харесвам най-много първото с любов, капеща като любов. Знаем, че ставаха по-добри, защото, когато Зок бе на шестнадесет години, спечели националния конкурс за поезия, а на седемнадесет имаше няколко публикувани стихотворения. Щеше да стане прекрасен поет, дори може би велик, ако само му бях дал възможност.

Гимназията отначало ме разочарова, защото не беше много различна от началното училище, където прекарах осем години, а ако броим забавачницата — девет. Дружахме почти само с нашата тайфа, без да се събираме с други момчета. Правехме същите неща като по-рано, но сега на никого сърцето не беше в тях. А и уроците не бяха по-интересни, само по-трудни и макар че бях закъсал по алгебра, Зок ме избута.

Затова, когато дойде пролетта, нямаше с какво много да се похваля. После, през нощта на трети април, се случи нещо, което не съм сигурен дали бе за добро или за зло. Но определям началото на

гимназиалната си кариера такава, каквато беше, от онази нощ, защото тя фактически започна оттогава.

Беше пролетната ваканция, живеях у Зок, родителите ми бяха заминали някъде на Изток, където баща ми бе поканен да изнесе две лекции за „Символизма в Еврипид“, което, откровено казано, не звучи прекалено прогресивно. Родителите на Зок бяха отишли на гости. Бяхме сами в меката топла вечер и двамата нещо неспокойни, нямаше какво да правим. На кого пръв му дойде наум, не помня, а и няма значение, защото и на двамата ни се искаше, и преди да разберем какво става, се изправихме пред барчето на стария. По това време не знаехме нищо за алкохола. У нас имаше само вино, а пък Зок, така или иначе, не се интересуваше.

— Добре, Зокър — казах аз. — Как започваме?

— Не знам — призна той.

— И как ще познаем, когато допрем дотам?

— И това не знам.

— Тогава трябва да си доста глупав — отвърнах аз, грабнах бутилката, почти пълна с ром, и си налях една чаша. Зок взе бутилката шотландско уиски — мъдър ход, който обясняваше по-доброто му състояние през нощта и на следващите един-два дни.

Седнали на две кресла, един срещу друг, започнахме да се наливаме и да се кикотим. Изпразних бързо първата чаша. Не ми стана абсолютно нищо, но на половината на втората започнах да се усещам замаян.

— Да, сър — рекох аз, — можеш да повториш това, което каза. Зок ме погледна.

— Нищо не съм казал.

— Е, щом не щеш, не го казвай. Аз съм либерален.

Това изглежда го смути, защото не продължихме разговора, а вместо това се съсредоточихме върху пиенето, гълтахме бързо. И трябва да призная, че много скоро „направихме главите“, както би казала майка ми.

— Мама би казала, че съм „направил главата“. Какво ще кажеш? „Направил съм главата!“ Не е ли това най-тъпият израз?

— Кое?

— Не чуваш ли какво ти говоря?

— Мъча се — каза Зок, — но не се чуваш много ясно.

— Ако баща ми знае толкова много за Еврипид, защо не е богат?

— Кой е Еврипид? — запита Зок.

Това малко ме затрудни.

— Аз! — отговорих най-после. — Ето кой!

— Добре, ако ти си Еврипид — рече Зок, — защо не си богат?

— Може и да съм — отвърнах. — Може и да съм най-богатият човек на света. Може да съм толкова богат, че да не мога да го понасям.

— Не ти вярвам — каза Зок.

— Вярно е — настоях аз. — Толкова съм богат, че не мога да се понасям. Знаеш ли в какво си секна носа?

— В десетдоларови банкноти?

Поклатих глава.

— Двадесетдоларови банкноти?

— Не позна.

— Къде тогава?

— В ръкавите на ризата си — казах аз и като се има предвид обстоятелствата и всичко останало, все още смятам, че беше много смешно. Но не чак толкова, че да паднеш от стола. Но аз така направих. Тупнах на пода и останах там, размахвайки празната бутилка.

— Стани — каза Зок.

— Мога — ако искам — отговорих аз, — но просто не искам.

— Ето — рече Зок, — ще ти помогна.

Е, той се опита, това трябва да му се признае. Наистина се опита. Дори стана от стола, но двете крачки до мен го свършиха и той се строполи върху ми.

— Това на нищо не прилича — рекох аз. — Да падаш върху собствените си гости!

Полежахме малко, главите ни се въртяха. После Зок каза:

— Знаеш ли какво, Еврипид? Мисля, че успяхме.

Това бе вярно, защото никога не е имало двама пияни като нас.

— Сега какво ще правим? — попитах аз.

— Не знам — отговори Зок. — Нещо.

— Чудесна идея — отвърнах аз.

Опитахме се да станем. Поотделно не можахме, но заедно, криво-ляво, успяхме да се изправим и да се дотърим във на улицата.

— Е? — попитах аз, когато излязохме. — Сега какво?

Но той не отговори и аз махнах с ръка пред лицето му.

— Сега какво? — попитах пак. — Отговаряй на въпроса ми!

И той замаха с ръка пред моето лице.

— Не знам — отговори той.

— Ама ти положително не си много умен. Нищо, освен полуидиот.

— И аз щях да ти кажа същото.

Щяхме да си кажем още много неща, когато някой ни хвана за раменете — полицай, само че на него не му беше до смях.

— Добър вечер, началник — казах аз.

— За какво е боят? — попита той.

— Бой? — попитах аз, съвсем объркан.

— Видях ви — каза той — и ако не престанете, ще трябва и двамата да ви вкарам вътре.

— Но ние не се биехме — настоявах аз.

— Добре — въздъхна той.

— Абсурд, началник, абсурд — намеси се енергично Зок. — Ние сме много добри приятели.

— Тогава прибирайте се — каза той и ни пусна.

Тръгнахме към къщи, но мисля, че и Джеси Оуънс^[2] не би могъл да стигне, защото, преди да направим две крачки, той ни грабна и ни набута в полицейската кола.

Пътуването не беше много интересно, с едно изключение — успях да повърна навсякъде по задната седалка, което на полицаия не се стори много смешно. Но Зок и аз се кискахме през целия път. В участъка всичко някак се обърка. Човекът зад бюрото непрестанно питаше за имената ни, а Зок не се умори да пита за какво му е да знае, тъй като това не е негова работа.

— Моля ви, момчета — повтаряше той, — моля ви да ми съдействате.

— Абсурд — повтаряше непрестанно Зок. — Ние сме много добри приятели.

След това започна да изтъква гражданските си права и накрая да цитира поезия. Аз пък подхвърлих няколко статистики за бейзбол, които имах под ръка.

Накрая прекарахме нощта в участъка.

И това, както казах по-рано, ми създаде репутацията. Защото, когато се върнахме в училище, бяхме се прославили. Зок предпочиташе да не прави капитал от станалото и не отговаряше на никакви въпроси. Затова всички идваха при мен и колкото повече разправях случката, толкова по-добре зазвучаваше. И в по-кратко време, отколкото е нужно, за да се разправи тя, аз станах училищен герой. Бях провъзгласен за клоун на класа, когато завърших гимназията, а началото може да се открие през онази априлска нощ, когато Зок и аз се напихме. И двамата за пръв път.

И така в училище най-много се говореше за нашата тайфа като за най-лудата, макар че бяхме само деветокласници и не бяхме най-лудите. Аз наистина се наслаждавах на популярност през онази пролет и през лятото, и рано през есента. Времето летеше, всеки ден много подобен на предишния и единственото нещо, което ясно помня, бе случката през онзи летен следобед.

Бях в задния двор и хвърлях камъни към големите дървета на отсрещната страна на падината. Улучвах три пъти от четири, което е много по-добро от това, което мнозина могат. Зок дойде, застана отстрани и започна да наблюдава.

— Ако имаше възможност да се правят пари от това — казах, — щях да бъда много богат.

Той не отговори, просто стоеше и гледаше как хвърлям, заслушан в тъпия звук на камъните, когато удряха стеблата на дърветата.

— Не се стеснявай — рекох аз, — наистина съм много симпатичен, когато ме опознаеш.

Той прочисти гърлото си. Чаках. Тогава заговори.

— Това не е моя идея — започна той, — искам да знаеш, че майка ми ме накара. Но работата е там, че ще те очакват да дойдеш у нас на гости в неделя, два часа следобед, и да си с връзка.

— Глупости — отвърнах аз, удряйки един голям дъб през падината.

— Майка ми може би няма да го преживее — каза Зок и добави: — Ами ако забравим за връзката?

— Може да дойда — отговорих аз. — Ти ще бъдеш ли там?

— За нещастие, да.

— Щом ти можеш да го преглътнеш — рекох аз, — тогава и аз мога.

— Чудесно — засмя се Зок. — Ти току-що ми спечели двойна сума джобни пари.

— За какво е приемът?

— Братовчедка ми Сади ще се жени — отговори той.

Не казах нищо.

— За някакъв селяндур от Мичиганското правно училище — продължи той. — Ще се женят след три седмици. Ще дойдеш ли?

— То се знае — отговорих аз и хвърлих цяла шепа камъни наведнъж. — Там съм.

То се знае, не бях. Реших го следобеда край падината, дето стоях и хвърлях камъни, докато се стъмни. На вечеря майка ми приказваше за приема, тъй като тя и баща ми също бяха поканени, и какво ще облека, и имам ли прилично лятно сако. Съгласявах се с нея, кимах с глава, когато казваше какъв чудесен прием ще бъде и не е ли щастие да бъда поканен и аз. Нямаше смисъл да ѝ казвам тогава, затова изчаках.

До последния ден преди приема. Следобедът тичах, зачервих се, изпотих се и тогава се върнах вкъщи. Казах ѝ, че не се чувствам добре. Тя се хвана на въдицата — пипна ми челото и ми каза веднага да легна. Запротестирах, както се очакваше, но и с диви коне не биха могли да ме измъкнат от леглото тогава. Вечерта дълго пъшках и слушах радио. Когато стана време за сън, тя ми даде два аспирина и угаси лампата.

— Трябва да оздравееш до утре, Реймънд — каза тя. — Всеки ден не те канят на прием.

— Да му се не види, така е! — отвърнах аз. — Утре ще се чувствам отлично. Не бих изпуснал този прием за нищо на света.

На другата сутрин нагласих всичко много добре. Пъхнах едно одеяло повече под чаршафа си, да съм сигурен, че ще се потя обилно, плисках вода в очите си, докато ги зачервя, плюс още разни други тактики. Когато настъпи следобедът, знаех, че майка ми няма да ми позволи да стана, ако ще и къщата да гори. Така че се борих достойно, пъшках колко много искам да ида и, общо взето, получих академичната награда за ролята на мним болен.

И когато вече мислех, че няма да издържа по-дълго, тя и баща ми излязоха и останах сам.

Пуснах радиото, хвърлих настрана завивките и лежах, вперил поглед в пукнатините на тавана. После започнах да ругая, но то, общо взето, никога не помага. Затова крадешком се промъкнах във всекидневната до големия прозорец, който гледаше към Зоковата къща.

Видях всичко отначало докрай, застанал по пижама в онзи горещ летен следобед. Пропуснах нещо само, когато чух майка ми да идва по пътеката и трябваше бързо да офейкам в леглото — едва успях. Усмивах се храбро, докато тя пак излезе.

Мисис Кроуи даваше градинско увеселение. С пунш. Имаше един голям стъклен съд, поставен на маса в задния двор. Когато застанах до прозореца, имаше само няколко души: Зок, моите и неговите родители, плюс още няколко, които не познавах, вероятно братовчеди, дошли специално за случая. Изглеждаше толкова тъпо, колкото можеш да очакваш да бъде един прием на мисис Кроуи с онзи голям стъклен пуншов съд, цвъкнат в средата на градината заедно с разни други съблазнителни неща като мънички сандвичи, и тъй нататък. Нищо особено не ставаше, но внезапно всички забързаха към предната част на къщата, привлечени от клаксона на една отворена кола, която току-що спря. И Сади Грифин излезе от нея. Облечена цяла в бяло, със златна коса, разпусната по гърба, с почерняла от лятното слънце кожа. Тя се усмихна и започна да прегръща и целува всички наред, а аз се втурнах към кухнята за чаша вода, после обратно назад — точно навреме да видя как, полуобърната, подава ръка. На него.

Беше висок и тъмнокос и дори от моето разстояние ясно личеше, че едно огромно шише брилянтин ще му стигне горе-долу само за три дни. Ако внимава! Беше облечен със спортно сако, не му липсваха гербът и златните копчета. През горещ летен ден този кучи син бе облякъл сако. Със сиви панталони, бели обуца от шведска кожа и червена връзка на райета. Името му научих по-късно, беше Алвин. Всички го наричаха Ал, но можете да се обзаложите, че ако някога се запозная с него, ще му казвам само и винаги Алвин. Той я хвана за ръка, да, дъртият мазач на брилянтин, така направи и тръгнаха заедно към пунша, като се усмихваха един на друг през цялото време.

Дойдоха още хора, много, някои от тях бяха съпруги от колежа, които мъкнеха мъжете си. Застанали наоколо, всички бръщолевеха, с изключение на Зоковия баща, който непрестанно влизаше вътре за спиртни питиета, носеше пълни чаши за мъжкото население, както

казваше мисис Кроуи. Всички изглеждаха доста глупави, откъдето ги гледах, като артисти от старите неми филми, които махат с ръце, вдигат вежди, мърдат устни, но не можеш да чуеш нито дума от това, което казват.

След като се уморих да стоя прав, сложих един стол до прозореца така, че да не ме виждат, и седях там часове, седях и гледах, подпрял брадичка на ръцете си.

Така седях, когато чух майка ми да приближава по пътеката. Блъснах стола назад и изтичах по стълбите.

Успях да стигна само до междинната площадка, когато тя ми заговори. Само че този път не беше майка ми. Беше тя.

— Съжалявам, че не можа да дойдеш на приема — започна тя. Обърнах се и я загледах отгоре, без да кажа дума. Бе застанала в средата на хола, далеч от прозорците, почти в сянка, но не съвсем.

— Наистина приемът е чудесен — продължи тя — и ми е мъчно, че не можа да дойдеш. Специално питах за теб.

— Виж ти! — казах аз.

— Майка ти ми каза, че не се чувстваш добре.

— Вярно ти е казала — отвърнах аз. — Болен съм.

Сади Грифин се заизкачва по стълбите.

— Болен съм — повторих аз, — по-добре е да не приближаваш.

— Не се страхувам — отговори тя.

— Може да се заразиш нещо — казах аз и се заизкачвах нагоре. — Ще трябва да отложиш сватбата си. — Тя продължи да се изкачва. — Няма да ти се иска да отлагаш сватбата.

Стигна до междинната площадка, но аз бях вече горе, далеч от парапета, до стената.

— Разправях на Ал за теб — рече тя. — Той има голямо желание...

— Бас държа — прекъснах я аз.

— Ще ти хареса — продължи тя. — Той е... — и тя разпери широко ръце — чудесен.

— Ще бъде още по-чудесен, ако започне да слага по-малко мазнина на косата си. Тогава вероятно ще стане съвършен.

Тя се засмя и започна тихо да ми говори:

— Когато бях на четиринадесет години — прошепна тя, — имах един учител по алгебра на име мистър Дилън. Беше нисък и не много

красив, но...

— Затваряй си плювалника! — казах аз, което, колкото и вулгарно да беше, свърши работа, защото тя веднага си тръгна.

— Дойдох само да ти кажа здрасти — заключи тя — и се надявам скоро да се почувстваш по-добре.

— Благодаря — отговорих аз.

— Довиждане, Еврипид — махна с ръка и излезе.

Щом чух да хлопва външната врата, отидох в стаята си, вмъкнах се в леглото и лежах, плувнал в пот, докато се върнаха родителите ми. Следващата седмица Сади Грифин се омъжи. Зок и аз никога вече не споменахме името ѝ.

Останалата част от лятото премина бързо, прекарвах повече времето си с тайфата. Просто го губех поради липса на нещо по-добро, с което да го запълня. И вероятно бих продължавал така безкрайно, ако Феликс Браун не бе дошъл в училище през оня дъждовен есенен ден, който ми се струва толкова далечен.

Стоях до главната врата на училището с неколцина други и гледах дали няма да влязат някои нови лица.

Внезапно „Копчето“ Дули, който стоеше зад мен, каза:

— Исусе Христе, не го вярвам!

Обърна се и когато видях какво гледаше, просто се втрещих.

Защото влизаше Феликс Браун, едър като планина.

На шестнадесетгодишна възраст, на каквато беше тогава, Феликс Браун беше висок около един и деветдесет и шест и тежеше близо сто и десет килограма. Когато съблече черния си шлифер, почти можеше да се види как мускулите му играят под ризата. Помислих си, ако има човек, който никога не бих искал да срещна в някоя тъмна уличка, то той човек беше пред очите ми.

Феликс приближи и запита „Копчето“ къде става записването. „Копчето“ малко се опули, посочи и каза:

— Ей там, сър, през онази врата.

— Какво ще кажеш, Рип? — попита той, след като Феликс се отдалечи. — Видя ли размерите на тоя негър?

Кимнах.

— Той не е чак толкова дяволски голям — каза Джон Хънкли, който тежеше горе-долу колкото Феликс, но пък беше дебелак, както изтъкнах преди.

— Тогава не знам за кого говориш — рекох аз и се отдалечих.

Казах ти вече, че станах популярен в училището, след като прекарах една нощ в участъка. Феликс нямаше нужда да прави дори и това. Той просто се разходи из училище облечен в тъмночервена кадифена риза и войнишки панталони, и в края на учебния ден стана легендарен. Момчетата се трупяха край него, запознаваха се. Момичетата го следяха с очи, докато сновеше насам-натам. Защото Феликс беше много красиво момче. С фини черти и наистина красива кожа, не черна, а нещо като цвета на какао. Беше сложен така, както всеки иска да бъде, но не е; рамене широки деветдесет сантиметра, тесни бедра, никаква талия. Движеше се със страхотно ритмична походка, грациозен като пантера.

В края на първата седмица, прекарана в училище, Феликс беше вече много популярен. Тези, които го познаваха, казваха, че съвсем не е глупав, както бихте очаквали, и го казваха едва ли не с хвалба. Сякаш получаваха златен медал, само защото случайно са седели до него по геометрия. Това е обяснимо, според мен, защото, забелязал съм, че хората обичат да използват всеки удобен случай, за да изтъкнат, че нямат предразсъдъци, дори когато ги имат. Да могат по-късно да кажат: „В училище имах добър приятел, който беше католик“ или „Веднъж излязох с една еврейка и тя беше истинска дама“. Не се опитвам да проповядвам, затова няма да кажа нищо повече, а пък и поради факта, че съм бял и протестант, никой не е казвал подобни неща по мой адрес. И въпреки това не се съмнявам, че наблюденията ми са верни.

Но да се върна към Феликс. Всички очакваха той да се присъедини към футболния отбор, който беше много слаб, като изключим Джон Хънкли. Джони бе вероятно най-добрият играч в целия щат Илинойс. Но Феликс не се присъедини. И един ден на събрание треньорът Хагерти стана и държа реч за това, каква нужда имаме от играчи, тъй като Джони Хънкли не може да свърши всичко сам, и всеки, който е достатъчно голям да играе и не го прави, има кокоше сърце. След това натискът бе пуснат с пълна пара и един следобед Феликс отиде да играе. Но само за един следобед. Защото го поставиха защита и в една-единствена схватка неволно нарани двама играчи, счепка се с треньора, което не беше трудно, защото Хагерти беше, кажи-речи, малоумен.

Преди да обясня какво стана по-нататък, трябва да кажа няколко думи за атинското средно училище, което е много малко; образувано е от двете основни училища на областта — в самата Атина и в Кристъл Сити. Естествено тези групи не се смесваха и между тях изникна съперничество за Феликс — към коя от двете ще се присъедини той. Това звучи твърде детински, зная, но такива бяхме в онези дни. Така или иначе, групата от Кристъл Сити отдаваше голямо внимание на Феликс и имаше изгледи той да се присъедини към тях. Никой от нашата тайфа не беше особено доволен от това, с изключение на Зок и мен, защото тези неща не ни интересуваха; и Джони Хънкли, на когото Феликс беше антипатичен поради очевидни причини. Но „Копчето“ и останалите бяха малко разтревожени, сякаш ако станеше сблъскване между нас и Кристъл Сити, те лесно биха могли да ни очистят, тъй като Феликс сам щеше да свърши тази работа. Затова над мен се упражни натиск да направя нещо, и аз се съгласих. Защото, открито признавам, доставяше ми удоволствие да минавам за нахакан и правех всичко възможно да запазя славата си.

Казах на Зок и той се съгласи да дойде с мен вечерта, когато тръгнах за дома на Феликс. Той живееше в училищните постройки, неговият старец беше новият пазач и, това открих по-късно, минаваше за алкохолик. Каквото и да е, вървахме през оная красива октомврийска вечер и почти не говорехме; аз репетирах наум какво ще кажа на Феликс. Позвъних, старецът му ни отвори, вонящ на алкохол както обикновено, и каза, че Феликс лежи в задната стая.

Така беше. Лежеше само по долни гащета. Понеже за пръв път го виждах гол, гледката ме порази, защото стаята беше малка, с нисък таван и тъй, както бе легнал, сякаш я изпълваше. Когато влязохме, той седна, мускулите му играеха под шоколадовата кожа и спомням си, че помислих — той трябва да стане или световен шампион тежка категория, или цар на някой остров в Южните морета.

Погледна ни и каза:

— Е?

Зок ми кимна, но не можах много да кажа, защото бях забравил всичко, което репетирах. Ние, така да се каже, позаеквахме известно време, без да постигнем нещо, и тогава казах, че нощта е толкова красива, че Зок и аз сме решили да се поразходим. Отговорът на Феликс Браун е нещо, което никога няма да забравя, докато съм жив.

Той каза:

— *„Проникват бледи слънчеви лъчи
през зачервени есенни дървета.“*

Зок веднага отговори:

— *„Едва ги свежда вятър, ласкав като лято.“*

Това може да звучи като брътвеж на обикновената публика, но аз знаех за какво говорят. Това бяха първите редове от стихотворение на Ърнст Даун, един странен английски поет, любимец на Зок по онова време. И аз го харесвах, но според мен не можеше да се закачи на пръста на Киплинг.

Зок продължи с други цитати от Даусън:

— *„Да бе почакала, навярно би разбрала.“*

А Феликс допълни:

— *„Аз като него щях да те обичам, мила.“*

И с това се започна.

Те изкараха целия Даусън, аз подхвърлих любимите си редове от:

— *„Синара, аз посвоему бях верен,
Синара, всичко вече съм забравил.
Отнесъл го е вихърът.
Захвърлих рози, рози, бушуваше тълпата.“*

След Даусън дойде ред на Уилям Бътлър Йетс:

— „Аз съм беден и нямам нищо, освен мечти.
Пръснах своите мечти в краката ти.
Стъпвай леко, ти стъпваш на мечтите ми.“

След това Т. С. Елиът с неговите празни хора, аз казах първия параграф от „Дани Дийвър“, после „Плача за Адонис, той е мъртъв“, та дори и „Джени ме целуна“.

След около час Феликс извади бира от хладилника, изнесохме я навън и пихме, седнали на тревата. Позанимавахме се още с поезия, слушах и се наливах с бира, защото точно тогава придобивах вкус към нея. Не след дълго бях вече малко сръбнал, Зок също. Но Феликс не беше.

И когато поезията се поизтърка, започнахме да разговаряме. Не бих могъл да обясня какво точно стана там, на тревата, през онази нощ. Смятам, че тя изигра голяма роля, защото бе чудна, сякаш плуваш, и когато обърнеш глава, усещаш как въздухът край теб се променя, отваря ти ново място във вселената. Или може би фактът, че започвахме да се напиваме, изигра своята роля. Но и това много не го обяснява.

Защото говорехме за себе си свободно и открито като католици на изповед, без да скриваме нищо, просто говорехме, каквото мислим. През онази нощ научих някои неща за Зок — например че не е съвсем доволен от вида си, защото е грозен. И предполагам, и той научи за мен неща, които не е подозирал преди. А двамата научихме много за Феликс Браун. Например че и той като Зок мечтае да стане поет, че е писал поезия, която аз никога не видях, но Зок я чете и каза, че е по-добра от всичко, което той самият е написал, това издигна Феликс много в очите ни. И как мрази, че е негър. И как би искал да е по-дребен, нормален на ръст, за да не го зяпат винаги, сякаш е педераст.

Плюс още много други неща.

Резултатът от всичко това бе, че Феликс не се присъедини към тайфата от Кристъл Сити, нито пък към нашата. Защото след тая нощ самите ние, Зок и аз, я напуснахме. Оставихме я на Джон Хънкли, да прави с нея, каквото си иска. И така за известно време тримата ходехме

заедно, навярно смешна гледка, като си помислиш: големият Феликс, малкият Зок и аз по средата — по един поет от двете ми страни.

Не искам да останете с впечатлението, че само седяхме и споделяхме интимните си мисли. Не, просто нямаше никакво значение какво правехме. Имахме да си говорим за толкова много неща, тъй като идвахме от различни среди; Зок — малко болнав, Феликс — точно обратното поради обстоятелството, че беше израсъл в една от най-лошите покрайнини на Чикаго. Фи беше много умен, не колкото Зок, който беше отличник, но почти го стигаше, а моите бележки значително се повишиха, защото сега, вместо да ми помага само Зок, помагаша ми двамата. И трябва да призная, че дори и ученето на уроците не беше така тягостно, когато го вършехме заедно. Например съботния следобед в дома на Фи, когато зубкахме за голямото класно в понеделник върху „Хамлет“ — пиеса, която не обичах, макар че е светотатство да се говори така, главно поради това че е дяволски дълга.

— Аз така го разбирам — казах оня следобед. — Хамлет е хвърлил око на майка си.

Феликс, легнал на леглото, запя „Невинаги е така“ със своя плътен басов глас. Зок само поклати глава.

— Кое те кара да мислиш тъй? — попита той.

— Четох го някъде — признах си аз. — Или някой ми го е казал — и се нагълтах с бира от една бутилка, една от многото, които вземахме от хладилника на Феликсовия старец.

— Е, забрави го — рече Зок.

— Тогава пробутай нещо, което да помня — веднага отвърнах аз.

— Добре — започна Зок, — какво ще кажеш на това: защо да не приемем, че в тази пиеса е даден Човекът, изправен пред схватка с... — Той млькна, защото Фи се беше промъкнал зад него и го вдигаше високо във въздуха, носът му почти опираше тавана.

— Необходимо ли е това? — запита го Зок.

— Доставя ми някакво удоволствие — отговори Фи.

— Е, добре — въздъхна Зок и погледна надолу към мен. — Докъде бях стигнал?

— Човекът току-що беше се изправил пред схватка — напомних му аз.

— Точно тъй — каза Зок. — Да. Имаме Човека, изправен пред схватка със сили, с които е неспособен да се бори.

— И какви са тези сили? — попита Фи.

— Въздушните сили — намесих се аз и плеснах коляното си. — Разбираш ли? Въз...

Не ми обърнаха внимание.

— Виждаш ли — продължи Зок, — Хамлет е в състояние да се справи почти с всяко положение. Храбър е, силен, с блестящ ум. Но хоп, идва този единствен проблем, с който не може да се справи, и той е свършен. Как ти се струва това?

— Чудесно! — казах аз. — Великолепно! Смърди!

— Кое не ти харесва?

— Господи! — възкликнах аз. — Ако вярваш, че това е така, тогава върху кого хвърляш вината?

— Пусни ме — каза Зок.

Фи го пусна.

— Сега — продължи той — защо трябва да обвиняваш някого?

— Четиридесет души са убити в тая пиеса, дявол да го вземе! Затова!

— Не — прекъсна ме Фи. — Слушай. Какво ще кажеш за това — той затвори за миг очи и се замисли. — Да предположим, че някой като дете е ял редовно бой от баща си. И този някой по-късно отива в затвора за нанесен побой. Но бащата на този човек го е бил само защото неговият старик му е смъквал кожата, когато е бил малък. Кого ще обвиниш?

— Дядото — отговорих аз.

— Ами ако дядото е пердашил бащата само защото неговият баща го е пердашил? А бащата на дядото бил отгледан от някаква стара опърничава леля, която се е отнасяла жестоко с него, а е била жестока, защото не се омъжила? Не можеш да обвиняваш целия свят за това, че никой не е искал да се ожени за лелята.

— А защо никой не се е оженил за нея? — попитах аз.

— Защото била грозна. Е, сега чия е вината?

Готвех се да отговоря, когато бащата на Фи залитна в стаята.

— Не ми обръщайте внимание, момчета — каза той, щом влезе.

— Добър ден, мистър Браун — поздравихме ние със Зок.

— Добър ден ли е? — отговори той и излезе, чувахме го как се мъкне из другата стая. После да отваря хладилника. След това — рев. Върна се.

— Някой ме краде посред бял ден — каза той.

— Довиждане, татко — рече Фи.

— Някой ме краде посред бял ден — повтори мистър Браун.

— За бирата ли говориш? — попита Фи.

Мистър Браун кимна. Фи направи сериозна физиономия.

— Една тайфа просяци минаха оттук на път за Канкаки на събрание. Помолиха ме за бира и аз дадох на всеки по бутилка. Плюс малко и за из пътя.

— Просяшко събрание в Канкаки — измърмори мистър Браун и си даде време да го попие. — Дявол да го вземе! Не знаех, че има такива събрания.

— Всяка година — поясни Фи. — На едно голямо празно място въвн от Канкаки.

— Дявол да го вземе! — повтори мистър Браун.

После се усмихна, обърна се и се запъти към леглото си.

— Не ми обръщайте внимание, момчета — извика той на излизане.

— Е, добре, Еврипид — каза Фи, когато пак останахме сами. — Сега кой е виновен? Кого да обвиним?

— Хамлет — отговорих аз.

— Защо — попитаха и двамата едновременно.

— Защото, тъй както го разбирам — им казах, като наливах бира в гърлото си, — той е хвърлил око на майка си...

Нашата дружба бе започнала през онази чудна октомврийска нощ и продължи през зимата, тримата бяхме винаги заедно до ранна пролет. Когато нещо започна да куца.

Първият признак беше бащата на Зок. Старият Кроуи, когото ценях и никога не съм се срамувал от това, откри, че търговията в магазина му за готови дрехи започва да запада. Още продължавам да мисля, че това е негова грешка, никога не е бил от калибъра на един Дж. П. Моргън^[3]. Но, естествено, той каза, че това се дължи на компанията, с която Зок се събира.

И после, веднъж след вечеря, баща ми ме извика в кабинета си да поговорим.

— Скудаху, Скудахай — започна той с една стара гръцка поговорка, която никога не си направи труд да ми преведе, но знаех, че горе-долу значи: Не се събирай с негри, защото аз съм най-изтъкнатият американски експерт върху творчеството на Еврипид и такива неща не обичам.

Поприказва още малко на гръцки, подхвърли малко английски — всичко влезе от едното ми ухо и излезе през другото. Не можа да стигне до съществения въпрос. Учителите и политиците никога не могат да направят това. Те просто приказват врели-некипели, но всъщност знаеш какво искат да кажат. И аз знаех какво означаваха думите на баща ми, затова му казах:

— Да, сър, разбира се.

Той се усмихна — знаеш какво прави с челото и устните, и измърмори:

— Така ли, чудесно! — после добави: — Сега да вървя.

И аз отидох у Фи, където говорихме за всичко това.

Оттогава тримата започнахме да се срещаме тайно или пък стояхме до късно около училище. Или лъжехме къде сме били. Мисля, че се виждахме толкова често, колкото и по-рано.

Но не беше същото. И тримата го знаехме. Това, което последва, беше неизбежно; ние се разделихме или по-скоро Фи се отдели. Болно ни беше да виждаме, че се отделя от нас, но не можехме нищо да направим.

Сега, когато се виждахме в училище, ние се усмихвахме и разменяхме някоя дума, но това бе всичко! Преди да усетим, Фи се присъедини към тайфата от Кристъл Сити. Всъщност те не бяха лоши момчета, когато ги опознаеш, само че точно тогава не бяха никакви момчета, а мухи, бръмчащи около Феликс Браун. Те го обожаваша и не за ума му или за това, че може би щеше да стане чудесен поет, а за физическата му сила. И сигурно не можеш сериозно да ги виниш, такова отношение е естествено. Освен това, ако искаш да се прекланяш пред силния, не би могъл да избереш по-подходящ от Фи. Беше толкова силен, че силата му вдъхваше страх. Можеше да ме вдигне с една ръка, да я протегне, докато ме държи, без ни най-малък признак на напрежение. Но не беше и брутално силен; Фи умееше да се владее, силата му беше координирана като у котка.

Скоро след като се разделихме, започна да пропада. Пиеше извънредно много и понякога идваше в училище така вмирисан на бира, сякаш току-що е излязъл от бирена бъчва. Това много ни тревожеше, докато най-последен ден, когато Фи изглеждаше зле и миришеше необикновено лошо, отидохме при него.

— Ей — каза Зок, — никога не си изглеждал така добре.

— Остави ме на мира! — отвърна Фи.

— Само искам да знаеш, че изглеждаш много добре — продължи Зок. — И каква прекрасна репутация си създаваш. И как се гордеем с теб. — И след това го забра. Здравно настъпи големия Фи и го раздруса. Фи стоеше неподвижно, загледан някъде над главата на Зок. След като свърши, Зок зачака отговор.

— Искам да напусна града — каза Фи.

— Напусни! — отвърна Зок.

— Искам да отида в Сан Франциско — продължи Фи. — Искам да се махна.

— Тук нищо не те задържа — каза Зок.

— Нямам смелост — промълви Фи.

Замълчахме. После той заговори пак, много тихо.

— Много добре се отнасят с мен в Кристъл Сити — рече той. — Там имам много приятели. В Кристъл Сити съм нещо като Господ, Зок. Бил ли си някога Бог? Трябва да опиташ. Хубаво е. — Той си тръгна. — Трябва някога да опиташ.

Тогава думите му не бяха много ясни, но Зок разбра всичко, защото не бе изненадан от това, което се случи по-късно, и Фи съвсем пропадна. На два пъти имаше неприятности с полицията, не се мяркаше често в училище, а когато идваше, беше пиян. И начумерен. Не намираще какво да говори с никого, особено със Зок и мен. Ние никога не споменавахме тези неща, защото всеки път, когато започвах, Зок ме пресичаше, казваше ми да чакам. Да чакам и ще видя. И аз чаках.

До онази нощ рано през лятото, точно преди ваканцията. Беше петък, стояхме в главния коридор след часовете, когато Фи приближи.

— Елате довечера в залата на Кристъл Сити — каза той. Нищо повече.

Залата е аудитория, където организират танцови забави, пързаляне с летни кърпки всеки понеделник, градски събирания и

всичко друго, което можеш да си помислиш, че става в едно градче като Кристъл Сити. Петъчните вечери бяха за „открити танцови забави“. Така ги наричаха, но всъщност това бе просто мястото, където можеш да намериш момичета, които винаги се появяваха отнякъде, най-вероятно от покрайнините, ако се съди по вида им. Оркестърът беше така нареченият „Джаз от трима“, свиреше на подиума. Вътре бе горещо и претъпкано. Повечето от нашето училище бяха там. Джони Хънкли със старата тайфа; много момичета и, разбира се, групата от Кристъл Сити. Зок и аз отидохме рано, отдръпнахме се в един ъгъл и зачакахме.

Най-после Фи дойде. Беше около девет часа. Упъти се към тълпата от Кристъл Сити и те го обградиха, което ми се стори доста противно, но, много възбуден, Зок непрестанно повтаряше: „Чакай, чакай“. Тогава Фи започна да парадира — да подскача, да тропа с крака, да вика, да вдига с една ръка този и онзи, и да изопва ръката си — да се прави на глупак. В залата ставаше все по-шумно и накрая стана същински ад.

Защото Фи внезапно издигна огромните си ръце. Всичко утихна. Дори и музиката спря. Тогава той посочи право към Джони Хънкли, който стоеше намусен срещу него.

— Не ти ли харесва? — попита Фи.

Не се чуваше никакъв звук.

После Джони Хънкли каза:

— И какво, ако не ми харесва?

— Мисля, че ще бъде по-добре и ти да направиш нещо — отвърна Фи. — Или направи нещо, или се махай.

Двамата застанаха в средата на салона. Музикантите си грабнаха инструментите. Фи и Джони започнаха да се движат в кръг.

Джони Хънкли може да ти се стори много смело момче, щом застана срещу Фи. Но аз не мисля така. То се дължеше повече на глупостта му, отколкото на храбростта му. Защото онази нощ той би могъл да намери смъртта си и до днес трябва да благодари, че остана жив.

Известно време те се въртяха един около друг. Фи на пръсти, а другият на цяло стъпало. После Фи нанесе един силен ляв, който жилна бузата на Джони Хънкли. И от този звук на плесница залата

оживя. Хора заприиждаха отвсякъде, отначало шепнеха, след това заговориха все по-високо и по-високо.

Тогава Джони нападна като бик — с наведена глава. Фи леко отстъпи настрана, като едновременно стовари юмрук върху шията на Джони. Той тежко се строполи, после бавно стана, нахвърли се пак и същата история се повтори. Но този път, когато стана, страхът ясно личеше в очите му.

Но, както казах, той беше глупав и затова, с наведена глава и присвити крака, пак се нахвърли. Това се повтори шест, седем, осем пъти. Вратът му започна да се подува, кръв шуртеше от лицето му. Феликс, свеж и усмихнат, чакаше в средата на кръга, застанал на пръсти, лек и бърз като боксьор от категория перо. Но Джони Хънкли започна да се изморява. Дишаше тежко, задъхваше се, гълташе въздух, пълнеше с него дробовете си и звукът от дишането му отекваше в залата над всички останал шум. Като се изправи с усилие, нападна още веднъж.

Феликс просто стоеше, без да мърда.

Сто и десетте килограма на Джони го улучиха точно в стомаха. Всички започнаха да крещат, стесниха кръга и гледаха как Джони се стовари отгоре и заудря лицето на Феликс с всичко, което можеше. Когато Фи вече не се помръдваше, Джони Хънкли се изправи, олюлявайки се, покрит с кръв, залата полудя.

Някой изкрещя нещо за фантета и всички се втурнаха към изхода. Джони беше по средата. Тълпата го понесе.

Когато отидохме при Фи, той се мъчеше да стане.

— Чакайте ме вън, отзад — каза той.

Без да продумаме, излязохме и зачакахме. Никой друг не дойде при Фи. Тайфата от Кристъл Сити си беше вече отишла, вероятно заедно с Джони Хънкли, но това никога не разбрах с положителност.

Зок и аз дълго чакахме. Най-после чухме стъпки. Беше Фи, идеше бързо към нас, в ръката си държеше чанта. Приблужи и застана усмихнат, едър като бог.

— Калифорния, ето ме, ида! — каза той.

— Ти изгори мостовете си — рече Зок, като се ръкуваше за сбогом.

— Да — засмя се Фи. — Точно това направих. — Обърна се към мен. — Сбогом, Еврипид — каза той.

След това изчезна. В миг нощта го погълна и остана само тракането на обувката му по тротоара, звукът на тананикането му във въздуха.

А ние се напихме — това беше начинът, по който му пожелахме добър път, добра сполука и съдбата да го закриля. Зок никога вече не видя Феликс Браун. Аз го видях. Но това стана по-късно, а вече казах всичко, което исках, за момчетата, които познавах тогава. Не че не е имало други, напротив, имаше много и с годините броят им се увеличаваше. Но онова лято се случи нещо с мен, което промени целия ми живот. И то, естествено, беше:

Момичета.

[1] От стихотворението на Карл Сандбърг „Мъгла“. — Б.пр. ↑

[2] Олимпийски и световен шампион по лека атлетика. ↑

[3] Един от най-големите богаташи в САЩ. — Б.пр. ↑

III. МОМИЧЕТАТА

Тук трябва да започна с Хелън Туйли.

Беше втори курс в колежа, когато се запознах с нея, момиче, което много лесно се описва. Хелън Туйли имаше огромни „топки“. На тази възраст обикновено това е достатъчно да направи едно момиче сравнително популярно. Но не и Хелън. Защото лицето ѝ не беше кой знае какво, нито фигурата ѝ — задникът ѝ беше също много голям. Но „топките“ бяха толкова големи, че те караха да забравиш почти всичко друго. Зок и аз наричахме гърдите на другите момичета с нейното име „Туйлита“. Но това стана по-късно.

Причината да се запозная с нея беше майка ми. По онова време бях в седми клас, когато ни в клин, ни в ръкав, майка ми реши, че трябва да вземам уроци по пиано. Смятам, че това е било последен отчаян опит от нейна страна да внесе малко култура в живота ми. Не претендирам да съм много културен дори сега, а тогава — още по-малко. Както и да е, майка ми разговаря дълго с мен една вечер на масата, приказва със заобикалки, премина към голямото значение на всички изкуства, особено на музиката. Най-накрая изплю камъчето: трябвало да вземам уроци по пиано. Баща ми бе питал в колежа дали има някой, който може да ми преподава, и беше открил мис Туйли. Така че, въпреки всичките ми протести, уроците започнаха.

Първият беше най-ужасният. Главно защото майка ми настоя да остане, докато мис Туйли ми предаваше историята с гамите. Те бяха всичко, което изобщо научих, но никой не подозираше това тогава.

Седях там, потях се и блъсках по малкото пиано с мис Туйли до мен. Тя се усмихваше на майка ми, която отвърщаше също с усмивка, обаче не зная с каква. Защото, колкото се отнася до музика, слухът ми никога не е бил добър. Оказа се, че съм пълен глухар и поради тази причина прекратих уроците. Това за мен съвсем не беше трагично, но за майка ми дойде като удар. Тя изглежда чистосърдечно си е представяла, че съм дете чудо и че ще смая публиката в Карнеги Хол^[1].

— Трябва да свиете ръцете си като чашки, Реймънд — ми каза мис Туйли този ден, — да свирите със заоблени пръсти.

— То се знае — отговорих аз и направих каквото ми се каза, но от това гамите не зазвучаха по-добре, тъй като съм глухар и никога не бях сигурен дали свиря вярно или не.

— До, ре, ми, фа, сол, ла, си, до — пееше мис Туйли. — Не, Реймънд. Ла — и тя удари верния тон.

— Ла — повторих аз, — ла, ла, ла, — и заблъсках горкия клавиш.

— Не така грубо — умолително рече мис Туйли и се усмихна на мама. — Нежно. Трябва да се научим да галим клавишите. Сякаш са наши приятели.

И така изкарахме първия урок. Съвсем не бях тъй нещастен, както можеш да очакваш, защото от самото начало знаех, че никога няма да свиря в Карнеги Хол или някъде другаде. Някои неща те хващат веднага, но мен пианото никога не ме хвана. Всичко беше на шега и единствената ми грижа бе да не би новината да се пръсне из училище. Това не стана, защото Зок винаги умееше да пази тайна.

Казах му веднага, щом свърши урокът. Мама и мис Туйли разговаряха шепнешком, а аз се измъкнах и отидох при Зок. Той чакаше да чуе, но аз разправях не толкова за урока, колкото за „топките“ на мис Туйли. Бях така сладкодумен, че той изрази желание да ги види.

И на другия път, когато тя дойде, във вторник, Зок я чакаше в стаята. Мис Туйли влезе и ми се усмихна. Той просто се ококори. После, преди да започне урокът, стана да си върви.

— Наистина са големи — каза Зок и излезе.

Това обърка мис Туйли.

— Кой са големи? — попита тя.

— Не знам — отговорих. — Понякога е много трудно да се разбере какво иска да каже.

Но все пак тя разбра. Беше малко развълнувана по време на урока. Не смутена, а развълнувана. Приведе малко рамене, мъчейки се да ги направи не толкова очебийни, което при нейния случай беше невъзможно.

След това тя ми стана симпатична. Мисля, че от самото начало разбра, че съм глухар, но не каза никому, защото се нуждаеше от парите. Във всеки случай ние повече разговаряхме, отколкото

свирехме — за най-различни неща. Имаше навика да ме потупва по темето, което, общо взето, е неприятно, кара те да се чувстваш като куче, което гаят. Но от мис Туйли то не ме дразнеше. Беше много мило момиче. Много свенливо и кротко, с мек и тих глас. Толкова свенливо, че непрекъснато се изчервяваше, дори и пред мен, което показва какъв човек беше.

Но с музиката не направих нито крачка напред. Стоях на гамите през всичките осем седмици, докато вземах уроци. А се стараех. Всеки път, преди да дойде, упражнявах половин час, опитвах се да закръглям пръстите, да седя изправен и да свиря верни тонове. Но някои хора могат да правят известни неща, други не могат и свиренето на пиано не беше моето форте — каламбур, който Зок каза един ден.

Накрая мис Туйли има дълъг разговор с майка ми, каза ѝ истината — че съм глухар и това пречи на възможностите да стана някога пианист. И майка ми веднага прекрати уроците. При последния мис Туйли и аз разговаряхме и се смяхме, прекарахме чудесно. Но когато стана да си върви, мисля, че и двамата се натъжихме.

— Е, довиждане, Реймънд — каза тя и ме потупа по главата.

— Довиждане, мис Туйли — отговорих, като я изпрацах до вратата. — Вярвам, че ще стигнете Карнеги Хол — което, разбира се, тя никога не успя, но това беше най-съкровено то ѝ желание. — Може би ще ви виждам понякога.

— Може би — отвърна тя и пак ме потупа по главата. — Да се надяваме.

И наистина често я виждах в следващите две-три години. Из града или в училище, сама или с други момичета. Всеки път ѝ махвах с ръка и виквах:

— Здравейте, мис Туйли.

А тя се изчервяваше и махваше в отговор. Никога не ходеше с момчета, поне никога не я видях. А това бе жалко, защото беше чудесно момиче, свенливо и кротко.

След това, през юни, когато бях в девети клас, нейният випуск завърши и тя заедно с него. Зрелостният акт в Атина беше нещо, което никога не ме е вълнувало. Всички тези тоги и шапки и разплакани майки! Бях вече решил, че когато завършвам, ще прескоча цялата тази церемония. Но, разбира се, начинът, по който нещата се развиха, ми попречи да прекарам безсънни нощи заради този въпрос.

Както и да е, тогава се мотаех из къщи и чаках да свърши церемонията. Зок обичаше да гледа и затова отиде в аудиторията на колежа. Баща ми също бе там, нали беше някаква важна клечка в училище, трябваше да отиде. А майка ми за нищо на света не би пропуснала такъв случай. Когато смятах, че вече се е свършило, и се готвех да отида у Зок, на вратата се позвъни. Слязох да отворя. Беше тя.

— Здравей, мис Туйли — казах аз, като отварях.

— Здравей, Реймънд — рече тя и влезе. Беше горещ ден, тя бе запотена, свали шапката и тогата и се усмихна. Бе облечена с широка пола и много тънка бяла блуза — виждаше се през нея. — Реших да дойда и да ти кажа довиждане — обясни тя. — Заминавам следобед.

— Много мило от ваша страна, мис Туйли — отговорих аз. — Радвам се, че дойдохте.

Сложи ръка на рамото ми и влязохме във всекидневната, където беше пианото. Разсмяхме се.

— Предполагам — започна тя, — че ти... искам да кажа, вече не... — Беше нервна, защото току-що беше получила дипломата си, но аз разбрах какво искаше да каже.

— Да се упражнявам ли? — попитах аз. — Предпочитам да ме обесят за палците.

Беше горещо и душно, но ние се смяхме на това, което казах, макар че не бе остроумно. Това е нещо, в което не съм много силен. Да бъда остроумен. От време навреме, когато съм насаме със Зок, успявам да кажа нещо остроумно, но това не се случва често. Той казваше да не се тревожа, тъй като имам чудесно чувство за хумор и мога добре да оценя един виц. И това, обясняваше Зок, е също много важно, защото ако няма кой да се смее, какво ще правят остроумните? Сигурно е вярно, макар да подозирах, че той просто ме утешава — и успя.

Така че ние се посмяхме на шегата ми, застанали в онази душна стая. Дълго се кикотихме и по едно време тя ме прегърна, такова нещо досега не ми се беше случвало. Притисна ме здраво и започна да ме целува по устата, без да спира. Отначало се помъчих да се отскубна, но скоро се отказах от намерението си.

— Реймънд — каза тя. — Реймънд, Реймънд, Реймънд!

— Какво — попитах аз.

Не отговори, продължи да повтаря името ми. Сигурен бях, както съм сигурен, че Господ е направил зелените ябълки, че не спазвах моите задължения в сделката.

Затова накрая, вероятно воден от инстинкт, започнах да правя нещо, което, сега зная, беше уместно и което тя искаше.

Това беше за пръв път.

След като си казахме довиждане на предната врата и тя ме погали по главата просълзена, изтичах при Зок и му разказах всичко. Не като хвалба, а защото бях объркан, а той като по-голям знаеше повече за тези неща от мен. Изслуша ме много внимателно, като си дърпаше долната устна — имаше такъв навик, като се замисляше.

— Това е — заключих аз. — Тя плачеше, слязохме долу да си кажем сбогом. Какво мислиш?

— Копеле такова! — разсмя се Зок.

— Хайде — казах аз, — не се шегувай!

— Тост — извика той. — Положително трябва да вдигнем тост — и изтича към барчето на стария Кроуи, аз след него. Гледах как напълни две чаши и усмихнат ми подаде едната.

— А сега наздравица — каза той, — но за какво?

— За мис Туйли — предложих аз и вдигнах чашата.

— Не — отвърна той. — Не струва. С нея е свършено. — Задърпа долната си устна. — Чакай! Какво ще кажеш? Да прием ли за тези, които идват?

Това ми се стори чудесно и пихме.

Така на шестнадесетгодишна възраст загубих девствеността си, но никога не бях излизал с момиче. Положение, което можеше да продължи много години, ако не беше Бъни Густавсън, чието истинско име бе Елинор.

Беше лятото, преди да влезем в десети клас, лятото, когато Фи изгуби битката с Джони Хънкли и напусна Атина на път за Сан Франциско. Като всички лета и това беше душно, с много дъжд и много време, увиснало тежко на ръцете ти. Така беше поне за мен, но не и за Зок. Той започна да се държи особено, измъкваше се през деня, без да ми каже къде отива. И аз никога не го питах, защото всъщност не можех да твърдя, че е моя работа.

Но веднъж след вечеря отидох у тях да го търся.

— Захари е горе — ми каза мисис Кроуи и започна да се смее.

— Добре — рекох аз и тръгнах към стълбите.

— Той сигурно предпочита да не се качваш, Реймънд — каза тя и, кажи-речи, ми препречи пътя. — Каза, че ще те види утре, така че върви си със здраве — което беше нейният начин да казва довиждане.

И аз си „тръгнах със здраве“, излязох навън и се замислих. И колкото повече мислех, толкова по-малко разбирах. И естествено, промъкнах се през задната врата и крадешком се качих в Зоковата стая.

Той стоеше пред огледалото, упражняваше се да се усмихва, което беше обяснимо, вече описах колко крива беше усмивката му — единият ъгъл на устата отиваше нагоре, другият — надолу. Не ме забеляза, докато не казах:

— Върви си със здраве. Захари се облича горе.

Той се обърна рязко, червен като рак.

— Какво търсиш тук? Защо си дошъл?

— Каприз — отговорих аз, употребявайки един от любимите му изрази, и се тръснах на леглото. — Просто така го наречи. Каприз.

— Махай се, Рипър! — каза той. — Моля ти се!

— Може би, като му дойде времето — отговорих аз, като го имитирах. — Но преди това искам да разбере какво, по дяволите, става, Зок?

— Нищо — измънка той.

— В такъв случай — отговорих — ще остана.

— Моля ти се! — повтори той.

— Кажи ми! Тогаз може да си ида.

— Не! — рече той.

— Чудесно — казах, — и без това ми харесва тук.

Зок въздъхна.

— Добре, Рипър. Отивам на кино.

Посочих връзката, която бе сложил. И сресаната коса.

— Продължавай — казах.

— Ще вода едно момиче — задави се той. — Хайде сега, изчезвай!

Тръшнах се на леглото от смях, ритях във въздуха, а той ставаше все по-червен и ме гледаше втренчено. Смях се, виках, ритях. После внезапно седнах.

— Занасяш ме!

— Не, не те занасям!

— Зок — молех аз, — ти положително ме занасяш!

Поклати глава и посочи вратата.

— Кое момиче, Зок? Познавам ли я? Коя е тя? Занасяш ме, нали, Зок? Кое е момичето? Не... няма никакво момиче. Само ме занасяш!

Докато говорех, той отиде до гардероба и извади едно спортно сако, което дотогава не бях виждал. После мина край мен — към вратата...

— Бъни Густавсън — извика той и избяга.

Отидох си вкъщи и цялата вечер се шлях, без да правя нещо особено, просто си мислех за Бъни Густавсън. Беше най-умното момиче в нашия клас и навярно най-грозното. Тогава си казвах, тя е по-грозна от Зок, но по-късно, когато я опознах добре, прецених, че горе-долу са еднакво грозни. Бъни беше славно момиче, най-славното от всички, които съм познавал, умно и жизнерадостно. Обаче имаше ужасна фигура — съвършено безформена, много лоша кожа и слаби очи. Но изглеждаше винаги много чиста. Може би това бе най-привлекателното у нея; имаш чувството, че можеш направо да ядеш храна, сложена на нея, толкова беше чиста.

На другата сутрин отидох при Зок и го събудих.

— Как беше? — попитах аз.

— Кое как беше? — измърмори той.

Разтърсих го.

— Недей клинчи — казах. — Как беше?

— Добре, предполагам.

— Ще излизаш ли пак с нея?

— Може би да, може би не.

Почнах да го дърпам от леглото.

— Наистина ли я покани да излезе с тебе снощи, Зок? Наистина? Честна дума?

— Разбира се! Поканих я! — сопна се той и тупна на пода.

Това беше лъжа, както открих по-късно. Първия път тя предложила да излязат заедно, а и следващите няколко пъти, докато Зок привикне. Беше му хвърлила мерак, както се изразяваше мисис Кроуи, и започнала да ходи подире му. Това обясняваше къде са били през ония дни — вървели из града — Зок напред, Бъни след него, докато с всеки изминат ден разстоянието между тях се стопявало. Мисля, че тя беше влюбена от самото начало. А знам, че той никога не

излезе с друга. Когато отиде в Харвард^[2], тя избра Уелсли^[3], който е наблизно, за да бъдат заедно. Кога точно Зок се влюби в нея, не знам, но беше влюбен през нощта, когато умря.

А онова лято беше почти всяка вечер с нея. След първите няколко пъти започнах и аз да излизам с тях и вярвам, че никой нямаше нищо против, защото Бъни и аз си допаднахме от самото начало. Отивахме на кино, после изпивахме по една сода и я изпращахме до дома ѝ. И докато те се прегръщаха на верандата, аз чаках на улицата да свършат.

Понякога се обръщах и ги гледах. Двамата си махаха очилата и внимателно ги прибираха, бавна процедура, защото без тях бяха слепи. После с отворени очи опипваха бавно с ръце, докато се докоснат. И до днес не съм виждал нещо по-нежно и по-трогателно от това — и двамата слепи като прилепи да се търсят тихо в мрака.

Но, естествено, това положение не можеше вечно да продължава. Аз пръв повдигнах въпроса.

— Нещо трябва да се направи — казах аз.

— Какво имаш предвид? — запита Зок.

— И аз не знам — отговорих.

— Сали Фармър се върна от лагер — каза Бъни. — Искаш ли да излезеш със Сали Фармър?

— Не ставай смешна — отговорих аз. — Това е най-нелепото нещо, което съм чувал.

Всъщност не беше така и за кратко време успяха да ме убедят. Бъни отиде при Сали да я покани от мое име, понеже бяха много добри приятелки, а Зок и аз чакахме на верандата у Зокови. Седях и се потях, без да кажа дума. Най-после Бъни се върна.

— Е? — запитах аз.

Бъни затвори очи и започна да декламира:

— Сали казва: „Отговорът ми е категорично не. Ако иска да излезе с мене, нека да ме покани той. Освен това има най-лошата репутация в училище“. — Тя отвори очи. — Дума по дума.

— Е — каза Зок, — смятам, че просто ще трябва да ѝ телефонираш, Еврипид.

— Хо, хо, няма да го направя.

— Както искаш — рече Зок.

— Какво да ѝ кажа, Зок? Няма да мога никога да измисля какво да ѝ кажа.

— Опитай сега — посъветва ме Зок.

Поех дълбоко дъх.

— Здравей, Сали — опитах се аз. — Тук е Рей Тревит. Какво, по дяволите, ще правиш в събота?

— Страх ме е, че не трябва точно така — каза Бъни.

— Малко грубичко — съгласи се Зок и поклати глава.

— Това е единственото, което мога да измисля.

— Жените трябва да се придумват, Рипър. Те са особени в това отношение. Трябва да играеш по техните правила, иначе си вземат шапката и си отиват.

— Зок — казах аз, — помогни ми.

— Добре — кимна той. — Това е най-малкото, което мога да направя. Ще я извикаме следобед. В пет.

— Ами ако не е вкъщи?

— Бъни ще ѝ отиде на гости в четири и половина. Нали? — Бъни кимна. — Така че Сали ще бъде там.

След това двамата влязоха у Зокови и ме оставиха сам.

Видях го едва следобед. Влезе ухилен, размахваше някакви листове.

— Имам го написано тук — каза той.

— Какво имаш и къде?

Размаха листовете пред лицето ми.

— Ето тук. В ръцете ми в този момент се намира копие от разговора, който ще водиш със Сали Фармър. От тебе се иска само да го прочетеш.

Грабнах листовете. Беше точно каквото каза — разговор, написан като пиеса в две части, отбелязани: Сали и Еврипид.

— Хвърли му едно око предварително — посъветва ме Зок.

— А... не знам... — отговорих аз.

— Нищо няма да загубиш. Почни отначало.

Въздъгнах, поех си дъх и започнах да чета.

— Ало, Сали Фармър ли е на телефона?

— Да — отговори Зок с тънък глас, — тя е.

— А, тук е Рей Тревит.

— О, здравей, Рей — каза Зок. — Много се радвам, че се обади.

— Как, дявол да го вземе, знаеш, че така ще каже? — попитах го аз.

— Защото така е учтиво да се каже — отговори Зок. — А Сали е много учтива. Така каза Бъни. Тя ми помогна да напиша това.

— Добре — казах аз и продължих да чета. — Чух, че си се върнала от лагер, и реших да звънна и да ти кажа добре дошла.

— Това е ужасно мило от твоя страна, Рей — каза Зок.

— Добре ли прекара на лагера това лято? Научих, че си била помощник-ръководител.

— Да, да — каза Зок. — В моята палатка имаше четири седемгодишни.

— Ей — четях аз, — това трябва да е било много забавно!

— О, да! — каза Зок. — Наслаждавах се на всяка минута.

— Боже Господи, Зок — казах аз и оставих листа. — Това е отвратително. Тя ще помисли, че съм малоумен.

— Добре — Зок разпери ръце. — Ако не ти харесва, не го използвай. Никак не ме интересува. А фактът, че Бъни и аз изгубихме часове, докато го напишем, не трябва да те смущава. Ако не ти харесва, не го използвай! Пет пари не давам! Ако щеш говори по семафор с нея!

— Извинявай! — казах. — Моля ти се! Ще се възползвам от него. Горд съм, че мога да го използвам. Голяма чест е за мен. Само дано да стане по-хубаво по-нататък.

И така стана. Прочетохме цялото. Зок беше написал петнадесетминутен разговор за двама ни, поне толкова време отне прочитането. А в края стана много остроумно, особено мястото, където я питам дали ще излезе с мен, така беше написано, че нямаше начин да ми откаже.

— Зокър — казах аз, когато свършихме, — ти си гений!

— То се знае — той погледна часовника си, — пет е. Позвъни й.

— Веднага — казах и набрах номера.

Когато слушалката се вдигна, сложих пръста си под първата реплика и започнах да чета:

— Ало, Сали Фармър ли е на телефона?

— Не — дойде отговорът. — Тук е Ингеборг.

— Коя е Ингеборг? — прошепнах на Зок.

Той се смути.

— А там ли е Сали? — съчиних аз.
— Сега ще видя — беше отговорът.
— Ами ако не е там? — попитах Зок. — Да му се не види...
— Ало — чу се глас от другия край.
Грабнах листовете.
— Ало — казах и зачетох: — Сали Фармър ли е на телефона?
— Да. Кой е?
— Ами — прочетох аз — тук е Рей Тревит.
— Кой? — попита тя.
Обхвана ме паника.
— Зок — прошепнах аз, — тя пита „кой“. Какво да кажа?
— Кажй й кой си — пошушна ми Зок.
— Ами... тук е Рей Тревит — повторих аз.
— Не познавам никакъв Рей Тревит — отговори тя. — Грешен номер сте набрали.
— Стига си дрънкала глупости, Сали! — креснах аз в телефона.
Зок се плесна по челото и падна на пода.
— Какво казахте? — попита тя.
— Тук е Рей Тревит — отговорих аз, като се мъчех да се успокоя.
— Нали знаеш? Рей Тревит.
— О, да — каза тя с надменен тон. — Май че си спомням.
— Сигурно имаш мозък на кротушка — рекох аз, — като се има предвид, че цяла година седях зад тебе по геометрия.
— О — каза тя. — Рей Тревит!
— Същият — отвърнах аз и започнах наново да чета:
— Чух, че си се върнала от лагер и реших да ти звънна и да ти се обадя.
— Откъде знаеш, че съм била на лагер?
— Добре ли прекара на лагера това лято? Раз...
— Това съвсем не е твоя работа! — прекъсна ме тя.
Но аз продължих да чета главно защото не можах да измисля какво друго да кажа.
— Научих, че си била помощник-ръководител. Ей, това трябва да е било много забавно.
— За какво изобщо говориш?
— Говоря — креснах в телефона аз — за твоите седем въшливи четиригодишни, искам да кажа, за твоите четири въшливи

седемгодишни, Сали Фармър! — виках аз, като хвърлих листовете. — Знаеш ли какво можеш да направиш? Можеш да вземеш...

— Ако се обаждаш, за да ме поканиш да излезем заедно — прекъсна ме тя, — отговорът ми е — не!

— Хо, хо-хо! — викнах аз. — Кой ли пък иска да те кани! Не аз! В никакъв случай!

— Тогава — отговори тя — приемам. — И затвори телефона.

И така беше уредено.

Ние се срещнахме „на двойки“, израз, който мразя, но как другояче може да се каже, в събота вечер на двадесет и девети август. Зок караше колата. Отправихме се за залата в Кристъл Сити на танц. Зок ми каза да не се тревожа за танците, тъй като Бъни редовно ни даваше уроци у тях във всекидневната, най-напред на единия, после на другия. Но тогава не бях никакъв Фред Астер, а дори и днес приликата е случайна.

Пътувахме при пълно мълчание. Зок направи няколко пробива за разговор, но безуспешно. Не можах да измисля нищо да кажа, а бях доста изморен от приготовленията за срещата. Всичко на всичко изгубих четири часа за тях; да се подстрижа, да се обръсна, от което съвсем нямах нужда, но все пак го направих и успях добре да порежа брадата си, два душа, една топла баня, да лъсна обущата си, плюс всичко останало. Така че не бях съвсем спокоен, а и видът на Сали Фармър не ми помагаше много.

Сали Фармър беше мило момиче. Имаше къса коса и хубава усмивка, но в никакъв случай не можеше да се нарече нещо друго, освен миловидна. Има много момичета, които изглеждат точно като нея, те всички имат къси коси и хубави усмивки, никога нямат нито една пъпка, нито едно петно, от какъвто и да е вид. Всички изглеждат здрави, сякаш са яли само кисело мляко от деня на раждането си.

Стигнахме залата и Зок направи нещо ужасно — веднага започна да танцува с Бъни. Останахме сами.

— Предполагам, че не танцуваш — каза Сали.

— Предположението ти е погрешно — веднага отвърнах аз и започнахме. Да умееш да говориш, докато танцуваш, е дарба, която никога не съм притежавал, така че за известно време се препъвахме мълчаливо в кръг.

— Ти положително не танцуваш добре — каза тя.

— Тъкмо щях да ти кажа и аз същото — отговорих аз, което бе лъжа, защото тя танцуваше много добре. Дори красиво.

Спряхме в средата на залата.

— Не знам защо дойдох — рече тя. — От съжаление, предполагам.

— Слушай — казах, като се мъчех да издърпам цигара от пакета. Бях практикувал пушенето в моята стая нощем и макар че още малко нещо се давех, предполагам, че няма да усети разликата. Но точно в този момент бях на тръни и пакетът се изплъзна от ръцете ми. Почнах да ругая.

— Може би по-добре ще е да си вървя — каза Сали.

Исправих се.

— Слушай, наперена госпожице! Натискал съм много жени в живота си, така че ти не представляваш нищо особено за мен.

Тя веднага избяга.

Не знам защо го казах, тъй като беше пресилено, но трябваше да кажа нещо и това излезе от устата ми. Сали се втурна към Бъни, започнаха нещо да говорят. След това Зок дойде при мен.

— Какво направи, Еврипид?

— Трябваше да я цапна, ама не го направих.

— Ти и без това си свършил доста добра работа — каза той. — Иска да си върви.

Но те я успокоиха и в резултат си сменихме партньорите. Танцувах с Бъни. Тя ми беше много сърдита, защото Сали бе най-добрата ѝ приятелка. Въпреки това ми доставяше удоволствие да танцувам с нея, тя познаваше кога ще сбъркам и затова нито веднъж не я настъпих.

След около половин час тя се извини и отиде в тоалетната. И Сали отиде. Когато Бъни се върна, каза:

— Сали е навън и иска да говори с теб.

Тя беше там, застанала сама в края на горичката, която опасва откъм едната страна залата.

— Бъни ми каза, че искаш да говориш с мен — рекох аз. Но всъщност Бъни съвсем не искаше да ми каже това. Нейната мисъл бе: „Върви и се извини, че си такъв загубеняк“. „Загубеняк“ беше една от любимите ѝ думи. И щях да го направя, ако ми го беше казала. Но по

онова време не бях много силен по това, което мисис Кроуи наричаше „маниери в обществото“.

— Това е лъжа — отвърна Сали, обърна се и тръгна между дърветата, а аз след нея. — Басирам се, че всичко, което казваш, е лъжа.

— Нищо подобно, сестричке — отговорих аз и все пак се изчервих, защото знаех за какво намеква тя, и знаех също, че доста съм разтеглил истината. Но трябваше да продължавам в същия дух. — Да, уважаема, толкова много жени съм натискал, че почти съм им забравил броя.

— Ти си направо невъзпитан, нали? — попита тя, спря се и се обърна да ме почака. — Нали? — каза по-тихо тя.

— Какво съм? — попитах аз и напереността ми започна да се изпарява, защото в този момент, застанала между дърветата в полусянка, Сали Фармър беше най-милото момиче, което някога бях виждал.

— Нали? — прошепна тя и затвори очи.

Това съвсем ме обърка. Понеже не бях способен да кажа нищо, поех другия път — направих нещо. Грабнах Сали и я целунах толкова силно, колкото можех. И когато вече я пуснах, тя започна да рита и да пици, сякаш бях я изнасилил.

— За бога, Сали — казах аз, — успокой се!

Не отговори, а хукна към залата, като ме остави там да клатя глава от недоумение. След минута Зок долетя.

— Какво стана? — попита той.

— Не знам, Зок — отвърнах аз. — Честна дума, не знам.

— Да не си я ударил? — Поклатих глава. — Е, това поне е нещо.

След малко те излязоха, Сали със сълзи в очите. Пред колата имаше сцена, защото Сали каза, че не иска да си отива вкъщи заедно с мен, бил съм чудовище и не се знае какво мога да направя.

Но Бъни я успокой и най-после се качихме; момичетата отзад, ние със Зок отпред. Смъркането на Сали беше единственият звук през целия път.

Но това не беше краят на познанството ми със Сали Фармър. Напротив. Защото на другия ден тя случайно придружи Бъни до Зокови, където, естествено, случайно бях и аз. Разбира се, тя не ми говори, но често я улавях да ме гледа. А на другия ден се сблъскахме

недалеч от дома, хванах бика за рогата и ѝ се извиних. Но след това не можах да се отърва от нея, докато не стана време да се прибира за вечеря.

Старикът на Сали, Илайъс П. Фармър, имаше повече пари от Господа и живееше в огромна бяла къща близо до колежа. Старият Фармър влязъл не там, а в търговията с манифактура, където си оплел кошничката. Беше много известен, тъй като непрекъснато даваше пари за благотворителни цели, обикновено на Атинския колеж, и затова снимката му постоянно се появяваше в чикагските вестници.

Но всъщност не беше толкова лош, колкото можеше да си помислиш. Беше почитател на Къб^[4], нещо, което никога не бих допуснал за него. Понеже и аз бях такъв, винаги имаше за какво да си говорим, когато се виждахме, което бе доста често, защото ходех със Сали известно време. Фактически една година. Затова Илайъс П. Фармър имаше достатъчно възможности да въздиша заедно с мен за доброто старо време, когато Били Херман излизаше втори, а Каверета, като танцьор, се спущаше пръв. В началото излизахме „на двойки“ със Зок и Бъни. Но после използвахме колата на майка ми или открития кадилак, който старецът на Сали ѝ подари.

Нямам начин да изкажа благодарността си на Сали Фармър, защото всичко, което знам за държане в обществото, го знам от нея. Мисля, че ѝ бях нещо като протеже. Тя подобри танцуването ми, привикна ме да ѝ отварям вратите, да паля най-напред нейната цигара, плюс всички други дребни неща, които жените са възпитани да очакват.

От горното би могло да се помисли, че Сали е това, което мисис Кроуи наричаше „старомодно момиче“. И предполагам, че беше така, защото през цялата година, когато се занасяхме, аз се опитвах да ѝ сваля дрехите и никога не успях. Всеки път, когато настъпваше удобен момент, тя ме сграбчваше за раменете, поглеждаше ме в очите и казваше: „Рей, не бива!“. Сигурно съм я чул да казва „Рей, не бива!“ десет хиляди пъти през оная година. Винаги знаех кога точно ще го каже и понякога го казвах заедно с нея. Това никога не ѝ се видя смешно. Сали беше момиче, което не можеш да обвиниш, че има чувство за хумор.

После, една нощ в началото на лятото, след единадесети клас, отидохме на една забава на брега, където тя доста се гипсира, защото

не яде, а пи много. Закарах я у дома ѝ. Оказа се, че Илайъс П. го няма, вкъщи беше само прислужницата, чудесна стара глуха дама на име Ингеборг. Промъкнахме се в стаята на Сали и се тръснахме на леглото. С течение на времето успях да я съблека.

— Рей — каза тя, — не бива!

— Сали — отговорих аз, — ще го направим!

— Не!

— Да!

Но не го направихме преди всичко, защото тя започна да хленчи, нещо, което никога не съм могъл да понасям. Затова станах, благодарих ѝ за вечерта, казах лека нощ и я оставих.

Скоро след това Сали и аз поехме по различни пътища. Нямахме сцени, нищо бурно, каквото стана по-късно с Анабел. Но отначало постепенно, после все повече и повече тя започна да остава с групата от туристическия клуб, виждахме се все по-рядко. Сърцето ми не беше разбито от развоя на събитията, тъй като никога не съм бил луд по нея. Беше ми симпатична вероятно, но нищо повече.

След Сали имаше цяла процесия момичета — някои умни, други глупави, едни хубави, други грозни. Имаше една Боби Поуп и една Нанси Хаймърдингър, която не беше лоша, с изключение на името ѝ, и Джейн Стайн — истинска измамница, и Алис Блер, и дори, между другото, две студентки — специално постижение, тъй като бях още в гимназията. Но не искам да обърна това в каталог или хвалебствен конкурс, затова няма да кажа нищо повече за момичетата, които познавах до завършването на гимназията. Защото нито една от тях не беше за мен нещо повече от шепа боб, в края на краищата.

Това, за което сега искам да говоря, е университетът и отиването на Зок там. Той искаше да отиде в Харвард и, естествено, приеха го. Беше не само прекрасен човек, а и първият ученик в класа ни — през четирите години не получи бележка, по-ниска от шест.

Университетът за мен не беше сериозен проблем, тъй като и съмнение нямаше, че ще отида в Атинския колеж. Причини имаше, много от които бяха финансови, но главно защото бележките ми не бяха много добри, около четири — бележки на джентълмен. Право да си кажа, благодарен съм, че ме приеха изобщо някъде, защото учителите ми не държаха на мен. И вероятно и в Атинския колеж биха сложили палци долу, ако баща ми не беше такава важна клечка, да не

говорим за изтъкнатия американски и т.н., и т.н. Така че в края остана Атинския колеж.

Вечерта, преди да заmine Зок за Харвард, излязохме за последен път „на двойки“. Той, разбира се, беше с Бъни, което ме дразнеше, тъй като за тях не беше тъжна раздяла — тя заминаваше за Уелсли три дни по-късно. И навярно от злоба поканих Марджъри Блустоун, студентка първа година в Атина, която накрая ми свърши работа. Беше безподобна лигла, не притежаваше абсолютно нищо, което да говори в нейна полза, но въпреки това от известно време излизах понякога с нея.

Отидохме в залата само заради спомените — ние, тримата и Марджъри, която намираше, че това е излишна сантименталност. Там потанцувахме малко, след което с двете коли отидохме в „Криб“ — малък бар на няколко мили от града.

Както казах, поначало бях доста раздразнен. А Марджъри никак не ми помагаше, защото непрекъснато дрънкаше за социология — да покаже, че е студентка, а ние още не сме. Всеки път, когато Зок или Бъни кажеха нещо, Марджъри ги прекъсваше и започваше да мели, което обяснява вероятно особената форма на устата ѝ.

Най-после ѝ казах:

— Защо не млъкнеш?

Тя се засмя — помисли, че се шегувам.

— Сериозно ти говоря — казах аз. — Млъкни!

И тя млъкна. Това влоши положението. Седяхме и пиехме бира, без да говорим.

Мюзикбоксът свиреше само метална саксофонна музика и точно тогава гърмеше с пълна сила. Почнах да ставам неспокоен. Зок също.

— Мисля, че Бъни и аз май трябва да си вървим — каза той.

— Защо? Отегчавате ли се?

— Извънредно много — отговори той.

— Тогава върви си — отвърнах аз.

Станаха.

— Ще те видя по Коледа — извиках аз.

Зок се обърна.

— Отлично — отговори той, кимна на Марджъри и си тръгна.

— Слава богу — каза Марджъри в минутата, когато излязоха. — Откъде ги изрови? Такива груби и неприятни хора не съм срещала в

живота си.

— Погледни се в огледалото — казах аз. — И ти не си цвете за мирисане.

Естествено, понеже беше пийнала, започна да плаче. Най-напред подсмърчаше, а след това наистина със сълзи, които се търкаляха по лицето ѝ и размазваха грима ѝ.

— Спри! — казах аз. — Спирай веднага или си отиваме!

А това я накара да започне. Бил съм жесток и безсърдечен и абсолютно нетактичен, да не говорим за липса на съчувствие. Гласът ѝ ставаше все по-висок и хората се обръщаха да гледат как ме сочи с късия си пръст.

— Хайде да вървим — рекох аз и я сграбчих за ръката. — Казах ти веднъж и това е достатъчно.

Изтеглих я навън, набутах я в колата и тръгнахме.

Когато минахме моста, тя се пресегна, угаси мотора, грабна ключа, отвори вратата и излезе навън.

— Марджъри — казах аз, — стига комедии! Дай ми ключа!

— Накарай ме! — отговори тя полузасмяна, полуразплакана. — Накарай ме! Хайде, подлецо! Ела!

Излязох от колата и започнахме да се боричкаме. Тя ме хапа, дра ме и накрая, полуголи и двамата, се намерихме прострени на топлата кална земя, което, реших аз, е просто идеален завършек на една прекрасна вечер.

После я закарах вкъщи, казах лека нощ от колата, прибрах се и си легнах.

Но не да спя. Въртях се, обръщах се, ругах на глас и гледах часовника. Около три часа метнах някакви дрехи отгоре си и отидох към Зок. Ударих прозореца му с едно-две камъчета и той веднага се показва, погледна надолу.

— Ти ли си?

— Същият — отговорих аз.

— Какво има, Рипър?

— Нищо. Просто помислих, че можем да се разходим с колата или пеш. Навън е приятно.

— Сега ще сляза — каза той и след минута беше долу.

— Е? — попита той. — Пеш или с колата?

— Пеш — отговорих аз и поехме към брега.

— Тая Марджъри е чудесно момиче — започна той. — Наистина си попаднал на нещо специално.

— Знам — отговорих аз. — Дори тайно се ожених вече за нея. От страх да не я изпусна.

— Добър ход — рече Зок и добави: — Наистина ли?

Кимнах.

— В калта при моста.

— Защо? — попита Зок.

Това ме озадачи.

— Не знам. И защо не?

— Предполагам, че вече си станал щатен шампион — рече той. — Защо не се пенсионираш и да почиваш на лаврите си?

— Е, благодаря. И без това щях да ти искам съвет, само че съм много срамежлив и не смеех да те питам.

— Безплатен — каза той. — Тази вечер всичко е безплатно.

— Само не ми казвай да си намеря свястно момиче и да улегна. Моля ти се!

— Няма — отвърна той. — Но защо да не си намериш някое свястно момиче и да улегнеш?

Не си направих труд да отговарям, защото бяхме вече на брега и вървахме бавно по пясъка. Беше красива нощ, само с една изрезка от луната, огряла гладката повърхност на езерото Мичиган. Далеч на изток можеше почти да се усети как слънцето се изправя, готово за първото си движение. Спокойствие. Това навярно е една от най-хубавите думи. Всяко нещо на подходящото си място, точно там, където трябва. И знаеш, тъй сигурно, както знаеш, че Господ е направил зелените ябълки, че никога нищо нередно няма да се случи; каквото и да стане — наводнение, война, глад, ние ще успеем, Зок и аз, каквото ще да става — ние ще живеем вечно!

Вървахме тихо по пясъка, без да говорим, просто вървахме под оная изрезка от луната. Вървахме с километри, с часове, без да кажем дума, защото точно тогава не ни беше необходимо да говорим. Знаехме всичко, което имаше да се знае; за нас, за света, един за друг, за всичко. После, преди да се зазори, се изтегнахме на брега, както направихме през онази нощ в Чикаго, преди години. И когато се унасях, чувах само пляс, пляс, пляс — на вълните по брега.

Тези часове са най-щастливите през целия ми живот. И те са мои. Само мои, сега. И не давам пукната пара какво казва този и онзи или какво мисли този и онзи, или какво върши този и онзи. Нищо и никой на този свят не можеше да ми ги отнеме.

Събудихме се рано сутринта и тръгнахме обратно към къщи — бърборехме като сойки, хвърляхме камъни, шегувахме се, боричкахме се, пеехме, скачахме като луди по пясъка. Бяхме доста уморени, когато стигнахме у Зокови, но продължихме да играем насред двора.

— Значи, приеха те в Атина — каза Зок.

— След три дена започвам. Принудени бяха да ме приемат. Защото, това може да те изненада, но моят старик е най-изтъкнатият американски експерт върху творчеството на Еврипид.

— Я кажи — рече Зок, — кой ли пък е вторият изтъкнат експерт върху творчеството на Еврипид? Само си помисли за него. „Ето ме — вероятно си казва той всяка сутрин с чая, — аз съм вторият изтъкнат експерт върху Еврипид. Кога ще умре тоя мръсен Тревит?“

— Тъжна история — казах аз.

— Трагична — кимна Зок.

И двамата замълчахме.

— Е, Зокър — рекох аз и го чукнах с юмрук по рамото, — довиждане. Пази се.

— Майка ми вече ме е предупредила.

— И горе главата.

— Да — каза той, — ще се стремя да направя опит.

— Непременно се стреми — казах аз, имитирайки го.

Ръкувахме се.

— Довиждане — рекох аз.

— Довиждане, Еврипид.

— Довиждане.

Но никой не мръдна.

— Чувам, че си истински ангел — продумах най-после аз.

— Аз пък чувам, че ти не си — отвърна той.

После двамата избягахме.

[1] Голяма концертна зала в Ню Йорк. — Б.пр. ↑

[2] Харвардския университет. — Б.пр. ↑

[3] Девически колеж близо до Харвард. — Б.пр. ↑

[4] Известен бейзболен отбор. — Б.пр. ↑

IV. КОЛЕЖЪТ

Градчето Атина е отделено от колежа с Площада на патриота, наречен така поради двама студенти — Марк Дос и Филип Моргън, които напуснали колежа по време на гражданската война и били застреляни по погрешка на път за Шайло. Самото градче е построено около езерото Мичиган, а колежът се простира навътре към сушата на около две мили. Повечето от училищните сгради гледат към площада, а зад тях колежът притежава неколкостотин акра гори и блата, които иска да пресуши, и откакто помня, непрекъснато прави опити да събира пари за тази цел. То е постоянна борба между колежа и блатата — кой кого ще погълне.

Ако вярваш на брошурките, навярно мислиш, че по красотата Атинският колеж идва веднага след Тадж Махал^[1]. Това не е вярно. Той е училище, съставено почти изцяло от сгради, които са грозни и които искат да срутят, само че няма пари за това. Ако не беше Илайъс П. Фармър плюс още няколко завършили там и успели да натрупат пари, мисля, че блатата щяха да победят много отдавна. Но вместо да признаят, че училището им е грозно, старите възпитаници казват за него, че е „старинно“. Поприказвай с някого, който е завършил в Атина, и тази дума е на устата му. Старинно. И освен това ще ти каже, че му харесва така, както е и че не би го променил за нищо на света. Защото Атина е много силна по традициите.

Естествено, там е Площадът на патриота и Скалата на целувките. И старият дъб. Плюс около половин дузина други места и самото им споменаване овлажнява очите на старите възпитаници. Атина е основан от мисионери и техният дух още витае като дъждовен облак над градчето. Момчетата са предимно мускулести и непривлекателни, но се интересуват от „разни неща“, момчетата пушат лули, обичат да седят и да дърдорят за доктрината Монро. Общественият живот в Атинския колеж е основан върху разговори, а и няма какво друго особено да се прави. Той е едно от тези общообразователни училища за бели протестанти, с „пиенето забранено“, „ругаенето забранено“,

„шофирането забранено“, а не от „онези училища“ и затова майките пращат малчуганите си там с пълната увереност, че нищо няма да им се случи.

И ако спомените ми от Атина не се въртят главно около скалата на целувките — име, което не понасям, то не значи, че нямам спомени. Помня намазания стълб. И, разбира се, двете момичета — Хариет и Анабел.

И най-много това, което стана на моста през онази красива нощ. Но тези неща не са пряко свързани със самия колеж, който, предполагам, е, както трябва да бъде, защото аз никога не съм бил част от него.

Разбрах това още първия ден, когато се прибирах от лекции. Почти усещах как преминавам от един свят — градчето, в друг — колежа. И разбрах, докато вървах, че макар и да се числя към двата свята, всъщност не принадлежа на нито единия от тях.

Но понеже бях единственият от града първокурсник, както и син на известен професор, минавах за необикновено явление. Мнозина се държаха любезно с мен, по-любезно, отколкото е прието, защото, както вече отбелязах, хората обичат да показват, че са с широк мироглед, особено когато не са такива. Първите дни минаха доста приятно, ако не се смятат лекциите, които ми бяха неприятни, особено химията с професор О'Брайън, чиято жена ми помогна да погребва Бакстър в падината през оня ден преди години.

Втората седмица в Атина официално е приета като седмица на първокурсниците и второкурсниците. Има голяма доза непрекъснати нападки между двата курса, с цел да се създаде уж училищна атмосфера, което е глупаво. Но, естествено, през тази седмица аз се отличих. Успях да насиня окото на секретаря на курса при една схватка на Площада на патриота; хвърлих три дузини бомбички в най-голямото общежитие на втори курс; държах всички будни цялата нощ, без да бъде хванат нито веднъж. И достигнах кулминационната точка в петък следобед на футболното игрище при изкачването по намазания стълб.

На игрището имаше стотици хора преподаватели и студенти, насядали по пейките. Навярно повече от половината колеж беше там. Всички викаха и размахваха знаменца. В центъра на игрището имаше стълб, намазан с мазнина, здраво забит в земята. А около него,

наредени в кръг, стояха около петдесет момчета от втори курс, облечени с къси гащета или със спортни панталони и отворени ризи, и чакаха. Ние стояхме в по-широк кръг около тях, също чакахме и често поглеждахме към върха на стълба, където беше поставено едно синьо таке, главният виновник за всичко. Ако някой първокурсник успее да вземе такето, тогава първи курс печели; ако второкурсниците попречат да се изкачи първокурсник — те са героите на деня. Старият Хигинс, футболният треньор, ни държа кратка реч за спортсменството, с която искаше да каже: „Без номера, момчета, и дръжте коленете си на мястото им“. После отстъпи назад, хвърли последен поглед наоколо и извика: „Тръгвай!“.

Всички се спуснаха и веднага започнаха петдесет малки сбивания, момчетата се боричкаха, блъскаха се, търкаляха се по земята, а тези по пейките свиреха с уста и свирки, викаха насърчително като луди. Навсякъде имаше изпадали момчета. Стоях настрана, наблюдавах ги и чаках удобен момент.

Най-сетне той дойде.

След около пет минути, когато всички се умориха от боричкането, движенията започнаха да отслабват като кинокамера, внезапно включена за бавно движение. Веднага я видях — пътеката, водеща направо към намазания стълб.

Втурнах се по нея, крещях като обезумял, събарях хората наляво и надясно и се озовах при стълба, сам. Скочих толкова високо, колкото можах. Беше хлъзгаво, но аз забих нокти, ритнах ръцете, които се опитваха да ме сграбчат, и се задържах. След секунда бях в безопасност над главите им и не ми оставаше нищо друго, освен да се катеря по намазания стълб, право нагоре, към върха, към синьото таке.

Вкопчих плътно крака около стълба, задрасках с ръце и нокти и напредвах сантиметър по сантиметър. Тълпата внезапно утихна и когато погледнах надолу, видях стотици лица, изопнати от напрежение, впили поглед в мен. По едно време се хлъзнах и хората по скамейките изохкаха, но аз изругах, задържах се и продължих да се катеря за мило и драго. Бях наистина уморен, затова се залових за работа; забивах нокти, използвах нозете си като скоби. Най-после с един последен тласък обхванах с ръка заобления гладък връх на стълба, грабнах такето и го размахвах високо над тълпата.

Всички подлудяха. Плъзнах се надолу като застрелян. Стисках синьото таке, сякаш то беше най-скъпото, което притежавах, и когато стъпих на земята, бях зашеметен. Но все пак не мога да кажа, че ми беше неприятно, когато започнаха да ме тупат по гърба и да се смеят като луди. Защото никой не беше се изкачвал по намазания стълб от години, повече от десет. Тогава няколко момчета ме вдигнаха на раменете си и ме носиха до центъра на колежанския район, високо на рамото, както казва поетът, със стотици други наоколо, които размахваха флагчета, дрънкаха със звънци и крещяха. А аз седях над тях, покрит с мазнина, усмихнат като глупак, със синьото таке на глава през целия път.

От този ден станах най-известният първокурсник в колежа, отличие, което запазих през цялата година. Защото аз бях този, който го беше направил — бях се изкачил по намазания стълб, затова станах знаменитост, поне за студентите. Но това за нещастие не важеше и за преподавателите и след няколко дена славата ми избледня и се забрави в потока на учебната работа, в която, както казах, не се проявявах. Английската филология беше скучна, историята още по-скучна, а химията толкова неприятна, че не си правех труд да посещавам лекциите.

И един следобед, след като съкратих лабораторните упражнения по химия и тръгнах през площада на път за градчето, отнякъде се появи едно момиче и тръгна подир мен. Вървах бавно, тя също, на около три метра зад мен — през площада към града. Когато дойдох до ъгъла при сладкарницата на Харолд, аз се обърнах.

— След мен ли вървите? — попитах аз.

Спря на няколко крачки.

— Моля? — рече тя.

— Защо вървите подире ми?

Тогава тя бързо приближи и ме погледна право в очите.

— Защото мисля, че след филията вие сте най-знаменитото нещо — отговори тя.

После профуча край мен и влезе в „Харълд“, закъдето се беше запътила поначало.

Малко нещо смутен, почаках я да излезе. Най-после я видях, носеше няколко тетрадки и ядеше сладолед от фунийка.

— Хей — викнах аз, но тя не спря.

Избързах и закрачих до нея.

— Предполагам, че не сте ме следили — казах аз.

— О, много сте интелигентен — веднага отвърна тя, — че то ясно личи.

— Извинявам се — промълвих аз.

— Няма нужда — рече тя, без да ме поглежда, само продължаваше да ближе сладоледа. — Обикновена грешка. Може да я направи всеки слабоумен.

— Слушайте, опитвам се да се извиня.

— Продължавайте — каза тя. — Може да ви е от полза.

По този начин разговаряхме из целия път до общежитието, в което живееше. Щом кажех нещо, тя го обръщаше в обида. Затова скоро млъкнах и започнах да я разглеждам. Беше дребна, тъмнокоса и не много хубава. Но имаше чудесно тяло за такъв ръст и глас дълбок като моя, което беше достатъчно привлекателно, за да те накара да забравиш, че носят ѝ е малко дълъг и очите твърде приближени.

Щеше вече да влиза в зданието, когато я хванах за лакътя и я обърнах с лице към мен.

— Утре следобед ще дойда да ви взема.

— Съмнявам се малко нещо — отвърна тя.

Не обърнах внимание на думите ѝ.

— Слушайте. Вземете си бански костюм. Утре. В три. Ще мина да ви взема. Тук. Ще отидем да поплуваме.

Тя мълчеше.

— Моля ви се — казах аз.

— Не ставайте глупав — отговори тя. — Това е смешно.

После се втурна вътре и аз си тръгнах. Бях вече по пътеката, когато тя подаде глава от прозореца на приемната.

— Нека бъде в четири — извика тя. — Името ми е Хариет.

— Реймънд Еврипид Тревит — изкрещях аз и се поклоних, — и удоволствието е мое.

И така, на другия ден следобед отидохме на брега. Беше хладно, но въпреки това отидохме. Бяхме единствените на плажа, което не беше лошо. Легнали един до друг на пясъка, поприказвахме малко; Хариет се извини за вида си, тъй като трябвало да заеме костюм, а той ѝ беше много голям. Казах, че няма да се сърдя за това, и тя полетя към водата, отначало си поигра малко, докато свикне, и после започна да

плува. Беше добър плувец и отиде много навътре, главата ѝ почти не се виждаше. Тогава тръгна обратно.

— Ела — викна тя, когато излезе на брега.

— По-късно — отговорих аз.

— Сега — настоя тя и започна да хвърля пясък по мен, което не даде резултат. Тогава изтича обратно в езерото и започна да рита вода срещу мен, но не улучваше много точно. Най-сетне се наведе и започна да я хвърля с шепи. Търкалях се по пясъка със смях и се мъчех да се отскубна. Тя цяла се наведе, гребеше вода и се кикотеше. Точно в този момент банският ѝ се смъкна малко, но достатъчно — когато се изправи, нейните „туйлита“, се показаха.

— Хей — извиках почти истерично аз, — неучтива си.

— Какво? — полуусмихната попита тя, без да разбира.

— Неучтива си — повторих аз и посочих с пръст.

Тогава погледна надолу. И когато видя, дъхът ѝ секна, тя се изчерви, кръстоса ръце отпред и хукна към една дюна, да се скрие.

Почаках няколко минути, после бавно се изкачих на дюната и погледнах надолу.

— Ей, Хариет — казах аз. — Какво ново?

— Махай се — отговори тя.

Седнах до нея.

— Не ставай дете — рекох аз — и моля ти се, не започвай да плачеш пак.

— Няма — обеща тя.

— Защо изобщо се разплака?

Погледна ме.

— Защото съм възпитана, дявол да го вземе, затова!

— Вярвам, че е така.

Трепереща, тя ме прегърна.

— И вчера — пошушна тя, — вчера вървах подире ти.

— И това вярвам — отвърнах аз и крепко я притиснах.

Щом си отидох вкъщи, надрасках една бележка на Зок.

— „Намерих свястно момиче и ще улегна“ — се казваше в нея.

Нищо друго.

Седмица по-късно получих отговора му, единственото писмо, което съм получавал от него.

Имаше следното съдържание:

Еврипид,

Харвард е прекрасно място. Казвам прекрасно в стария смисъл на думата. Нека да ти обясня. Всички тук са умни, а някои дори повече от умни. Когато отиваш на лекции, почти усещаш как всички тези мозъци работят с пълна пара зад очилата с рогови рамки. Може би трябва да татуираме на челата си резултатите от изпита по интелигентност. Тогава, вместо да казваме „Добро утро“, бихме могли просто да посочим към челото и да кажем: „162. Какъв е вашият?“. Това много би облекчило напрежението.

Досега лекциите са поносими, но Бъни вече изостана, така че имам време за себе си. Повечето го използвам да обикалям улиците на Бостън, който е странен град, пълен със старост и традиция, толкова дебела, че може да се яде.

Моят колега по стая се казва Кларънс. Още не съм сигурен дали е човешко създание или нещо друго, защото на осемнадесет години написал три епически поеми. Хвърлих поглед върху едната. Тя няма да обезпокои Омир, но все пак да напишеш три епически поеми, докато си още девствен (той ми се доверява), е малко нещо опасно.

Колкото до твоето писмо, необходими ми бяха няколко часа да го прочета, но чувствам, че времето е прекарано полезно. Сведенията ти за специфичното у нея са малко оскъдни, но предполагам, че има големи „туйлита“, мъдростта на Соломон и търпението на Йов. Според мен, тези са най-минималните изисквания. Съветвам те да държиш здраво, защото такива хора рядко се срещат.

А сега да спим. Със здраве.

Зок

И макар че Хариет не беше точно такава, каквато казваше Зок, без съмнение беше най-прекрасното момиче, с което бях имал връзки. Много по-умна от мен, тя се мъчеше да не го показва, което бе

тактично, но невъзможно. Като Зок била най-добрата ученичка в класа си и защо е избрала Атина никога няма да узная. Имаше милион различни интереси, беше председател на курса и вече бе направила голямо име в „Атинянинът“, литературното списание на колежа. Освен това беше артистка, и то добра, както по-късно открих. Но докато дружахме, заряза всичко това, с надеждата да ми помогне да не изоставам с лекциите. Принуди ме да се върна към химията. Направих го, макар че беше безполезно, и знаех това още тогава. Мъкнеше ме в библиотеката всеки ден да уча. Правех го, макар че и то беше безполезно, и ние и двамата го знаехме. Да, Хариет беше чудесна — мила, кротка и добра, със сърце, както казваше мисис Кроуи, голямо колкото света.

Бяхме постоянно заедно целия семестър и първия месец или нещо такова от втория. Зок си дойде за Коледа, но те не се видяха, тъй като тя си замина за Роуд Айлънд, при баща си, който беше застрахователен агент и изглежда печелеше добре. Съжالياвах, че така стана, защото двамата — Хариет и Зок — много биха си допаднали.

В края на първия семестър професор О'Брайън ме скъса по химия. Не му се сърдя, защото беше съвсем заслужено. Останалите ми бележки бяха по-ниски от средния успех и затова ме оставиха да продължа условно, което също бе справедливо и което очаквах още от първия учебен ден. Това, предполагам, е унизило баща ми, ако приемем, че се е интересувал, в което се съмнявам, тъй като никога не спомена нищо пред мен.

В самото начало на втория семестър Хариет се яви на прослушване за една голяма роля в пиесата, определена за пролетното представление, една тъжна пиеса, наречена „Вуйчо Ваньо“, от Чехов. Естествено, одобриха я и тя започна да прекарва голяма част от времето си на репетиции. До днес вероятно мисли, че това е една от главните причини да скъсаме. Но не беше това. Всъщност скъсахме, когато за пръв път видях Анабел, която бе преместена в Атина от някакъв по-малък колеж на Изток. Защото след като я видях, всичко друго просто трябваше да се случи.

Много е трудно да се опише Анабел. По външен вид тя се класираше на първо място в списъка. Имаше дълга черна коса, продълговати зелени очи и без съмнение, най-прекрасното тяло в света. Беше винаги с грим, но го поставяше умело. Никога не се

смееше от сърце и усмивката ѝ беше слаба, бегла — само едно мръдване в ъглите на устата.

Друго, което трябва да спомена за Анабел, е, че беше луда. Не искам да кажа особена или нервна. Просто луда. Съвсем! На четиринадесет години получила нервно разстройство, твърде млада за такова състояние. В продължение на две години след това ходила три пъти седмично при психиатър, защо е престанала — не зная. Ако някой се нуждаеше от лекар, това беше тя. Като дете не смеела да телефонира у тях, вкъщи, от страх, че самата тя ще се обади. Поусмихна се, когато ми разправяше това, сякаш всичко е минало и сега е самата мис Стабилност. Но после, когато размислих върху думите ѝ, сетих се, че никога не съм я виждал да телефонира.

Тези подробности, както и други, научих още тогава. Тръгнах към всичко, което стана после, с отворени очи. Не мога никого да обвинявам. Колкото и да се мъча да извъртам фактите, вината посочва винаги мен.

Първият ми контакт с нея, ако можеше така да се нарече, беше през един следобед в читалнята на библиотеката. Хариет и аз учехме винаги там. Това е голяма зала с две кръгли маси, с най-нашумелите книги и обикновено с известен брой посетители от градчето. Отидох там в определеното време за среща с Хариет, която щеше да дойде покъсно, защото беше на репетиция. Така ставаше обикновено — тя идваше малко след мен, започваше да ме изпитва върху работата, която се очакваше да свърша, докато дойде.

Довлякох се до първата маса, тръснах се на стола, стоварих шумно книгите си на масата — също възприет навик, защото дразнеше мис Блол, главната библиотекарка. Тя вдигна очи, погледна ме както обикновено накриво, а аз ѝ се усмихнах, като показах всичките си зъби. По свой начин мис Блол беше добра, малко шантава, разбира се, но всички библиотекари стават такива след време. Познаваше ме от години, от времето, когато виех нощем под прозореца ѝ, за да я плаша, познаваше и семейството ми, специално майка ми, която поглъщаше бестселърите веднага, щом ги обявяваха. Поогледах наоколо, не видях нищо интересно, отворих една книга, поочупих подвързията и започнах да чета.

Точно в този момент влезе Анабел.

Облечена с черен пуловер от кашмир, отворен на шията, с колие от перли. Вървеше много вдървено и бързо, с книга в ръка. Седна изправено на съседната маса. Гледах я, докато вървеше, и когато седна, пак я загледах, просто заковах поглед в нея, като се мъчех да измисля предлог да се запозная.

След няколко минути, в които нищо не измислих, тя стана и излезе. Тогава се втурнах бързо към мястото ѝ, грабнах книгата, видях заглавието и изтичах при мис Блол.

— Дайте ми „В търсене на изгубеното време“ от Пруст — казах.

Мис Блол започна да се смее.

— Моля ви се — промълвих аз, — бързам.

— Няма да ти хареса, Реймънд — усмихната каза тя. — Защо не опиташ тази? — и издърпа една книга. — Казва се „Убийство в Меса“, и сигурна съм...

— Мис Блол — прекъснах я аз, — дайте ми другата.

Като продължаваше да се смее, отиде в един ъгъл на стаята, потърси за секунда, намери я, върна се и ми я подаде.

— Кажи ми после дали ти се харесва — каза тя. — Изгарям от нетърпение.

— Колко смешно! — измърморих аз, попълних картоната и ѝ го подхвърлих. Взех книгата и седнах на масата, където седеше Анабел. Забих нос в отворените страници и зачаках.

Тя се върна с бърз ход, с резки отсечени движения и седна на същия стол. Почна да чете, без да погледне нито веднъж към мен. Повъртях се малко и когато не можех вече да се стърпя, прочистих гърлото си.

— Извинете — казах аз, — но това, което четете, Пруст ли е?

Тя се стресна и се вгледа към мен. Но не в мен. А през рамото ми. Кимна веднъж. Това бе всичко.

— Питам поради съпадението — продължих аз. — Защото и аз чета Пруст. — Издигнах книгата. — Знаете ли, басирам се, че сме единствените в целия щат Илинойс, които четат Пруст в момента.

Този път дори не вдигна очи. Трябваше да млъкна в момента, ясно беше, че не съм ѝ пленил сърцето. Но аз продължих:

— Харесват ли Пруст?

Сви рамене и продължи да чете.

— Харесва ли ви Атина? — с пълна пара продължих аз. — Вие сте нова този семестър, нали? Много ли ви харесва? На някои харесва много, на други никак. На мен не ми харесва. Това е най-лошият колеж. Разбира се — принудено се засмях аз, — този е най-лошият колеж, в който аз съм бил, и това ми дава право да говоря. Искам да кажа, че ако някоя сутрин целият колеж отлети нанякъде, няма да пролея сълза. — Спрях да си поема дъх и я погледнах. По лицето ѝ ясно се четеше „Време е да се махам оттук“.

— Всъщност — забързах аз — не държа много и на Пруст. Във всеки случай тази книга не ми харесва. „В търсене на изгубеното време“ никак не ми харесва. — Тя понечи да стане. — Разбира се, другите му книги са чудесни! Някои от тях много ми харесват.

— Той не е писал никакви други книги — проговори за пръв път Анабел, грабна стария Пруст и изхвъркна от читалнята, като ме остави в недоумение.

— Ура за нашия пол! — чух да казва някой.

Обърнах се и видях Хариет да се смее от другата маса.

— Какво търсиш тук? — попитах я аз.

— Просто наблюдавам едно прелъстяване — беше отговорът ѝ. — Да ти разправя ли? Изглежда, че това момче...

— Откога си тук? — прекъснах я аз.

— ... каза на това момиче: „Извинете, но това Пруст ли е?“.

— Всичко, Хариет. Ти си видяла всичко.

— За нещастие, да.

Станах и отидох при мис Блол.

— Ето — казах и подадох книгата. — Тя вони.

— Сигурна бях, че не ще ти хареса.

Върнах се при Хариет.

— Хайде, ела — рекох аз, — ще те почерпя едно кафе.

— Знаеш ли — прошепна тя с глас, по-нисък от обикновено, — ние вероятно сме единствените в целия щат Илинойс, които ще пият кафе в момента — и започна да се смее. — Честна дума, не бих пропуснала това за нищо на света. „Извинете, но това Пруст ли е?“

— Не е съвсем хубаво, а?

— Ужасно, Еврипид. Просто ужасно. — Тя въздъхна. — Но съм съгласна с теб за едно — тя е красива.

— Може би — казах аз, — но трябваше да видиш Сади Грифин.

Излязохме от библиотеката и тръгнахме към града да пием кафе. Хариет се кикотеше из целия път.

Два дни по-късно седяхме в „Харолд“. Анабел влезе сама и седна.

— Ето твоята приятелка по перо — каза Хариет.

— Коя? — невинно запитах аз.

— Какво ще кажеш, ако извалсираш до нейната маса и ѝ се извиниш?

— За какво?

Хариет започна да брои на пръсти:

— За това, че се направи на глупак, за това, че вероятно си я изплашил до смърт, че я принуди да напусне библиотеката. Достатъчно ли е?

Почна да ме бута.

— Глупости — казах аз. — Няма да го направя.

— Подозирам точно обратното — отговори Хариет и пак ме бутна. Станах. — Върви — прошепна тя. — Върви, преди да ти се е изпарил куражът.

Когато отидох, Анабел втренчено гледаше в чашата с кафе, подпряла главата си с ръце. Не вдигна очи.

— Съжалявам, че ви досаждах в библиотеката — казах аз. — Извинявайте — и се отдалечих.

— Не ми досаждахте — извика тя.

Обърнах се и я погледнах. Опита се да се усмихне, но Анабел никога не е била силна по усмивките, затова не можа съвсем да я докара.

— Все пак — казах аз — извинявайте.

— Няма нищо — отговори тя, седнала вдървено и вперила поглед през мен. Винаги така правеше — гледаше втренчено през хората. Никога в тях. Сякаш наблизко имаше трети човек и тя него гледаше в очите, а не теб.

— Тогава всичко е наред — забелязах аз.

— И Атина не ми харесва много — каза Анабел. И после тихо: — Няма ли да седнете?

— Разбира се — отвърнах аз и седнах.

Седях при нея около десет минути, докато си изпие кафето, без много да говоря. Отсреща можех да видя как Хариет ме наблюдава,

одобрява и се смее, но всеки път, когато се опитвах да тръгна, Анабел започваше да говори за нещо друго. Така че не можах нищо да направя, освен да чакам, докато най-сетне тя стана, кимна за довиждане и тръгна, като опитваше пак същата усмивка. Върнах се при Хариет.

— Името ѝ е Анабел — започнах аз и седнах. — Не ѝ харесва Атина. Искане да специализира философия и кафето тук е слабо.

— И живее в Кънектикът — поде Хариет. — Семейството ѝ е много богато. Това тук е третият ѝ колеж. Висока е един и седемдесет, страда от безсъние и никога не носи корсет. — Тя се закикоти. — Искане ли още? Аз си имам шпиони.

— Не — отговорих аз.

— И се гордея с теб — завърши Хариет и ме потупа по главата, — задето беше толкова учтив.

Може би съм учтив, но Анабел положително не беше учтива, защото на другия ден, когато минахме край нея на площада, тя дори не кимна.

— По дяволите — казах аз и се обърнах да гледам как бързо се отдалечава.

— Тя те оплита — обясни Хариет.

— Ъхъ — отговорих аз. — Само че по-добре да внимава. Май че се изплъзвам.

— Глупости — възрази Хариет. — Признай си, любопитството ти е възбудено.

— Моето не — отговорих и продължихме пътя си.

Но то наистина беше възбудено. Поставих си за цел да я намеря и го направих другия ден следобед, докато Хариет репетираше. Анабел се зададе от града, мина площада и както обикновено, вървеше бързо. Извиках я. Тя не се спря и аз се стрелнах през площада и я настигнах.

— Защо не ми се обади вчера? — веднага попитах аз.

— Кога?

— Много добре знаеш кога. Вчера.

— Не те видях — отговори тя, впила поглед в нейния трети човек.

— Защо не ме гледаш? — попитах аз.

Тя се обърна и си тръгна. Хванах я за ръката. Отскубна се. Мартенският вятър силно духаше на площада и тя трепереше от студ. Замълчахме.

— Извинявай — най-после казах аз.

— Няма нужда да се извиняваш — отвърна тя. — Няма нужда дори да ми говориш.

— Има, разбира се.

— Каква?

— Любопитен съм.

— Тогава прояви любопитство към някой друг — рече тя и пак тръгна.

— Хей — извиках аз. Тя се спря. — Какво ще правиш довечера?

— Какво те интересува?

— Казах ти вече, любопитен съм.

— Ами другата?

— Остави на мен тая грижа. Какво ще правиш довечера?

— Абсолютно нищо — отговори тя. И ме остави.

Разправих всичко на Хариет малко по-късно. И дали беше луда или не, никога не разбрах, защото всичко, което направи, когато се видяхме вечерта, бе да се усмихне, да ме поздрави и да ме поведе към сладкарницата. Много не разговаряхме, предимно защото бях неспокоен, чудех се какво да кажа, за да започнем разговор. Мислих за това още докато вечеряхме, дори не слушах майка си и баща си какво говореха. И докато се обличах, пак мислих за това. Тези мисли така ме погълнаха, че докато отида да взема Анабел за кино, бях вече толкова нервен, колкото и тя. Но начинът, по който се развиха събитията, показва, че напразно съм се тревожил.

Защото нищо не говорихме. Едва разменихме дума. Отначало се помъчих да завържа разговор на път за града, но тя не отговаряше — само кимаше, поклащаше глава или свиваше рамене, според случая. Вървахме много бързо и за няколко минути бяхме в киното. Седнахме; тя сковано, аз отпуснато, и гледахме сребърния екран, докато Грегъри Пек вървеше подир онова момиче в Рим. После, след късометражните, хумористичните и рекламата за следващия филм, излязохме.

Вън на тротоара спряхме за минута.

— Кафе? — попитах аз. Тя поклати глава. — Гладна ли си? — пак поклати глава. — Какво искаш да правим?

— Да се прибера — отговори тя.

— Дадено — отсякох аз и ние тръгнахме с по-бързи крачки.

Пресяхохме площада, минахме край учебните сгради и право към нейното общежитие, без да продумахме.

— Лека — казах аз до вратата и се отдалечих.

— Чакай — викна тя. Спрях се и се обърнах. — Какъв ден сме днес?

— Тъжен понеделник — отговорих аз.

— Ще изляза пак с теб идващия понеделник — каза тя.

Не можах да не се засмея.

— Кое те кара да мислиш, че ще те поканя?

— О, ще ме поканиш! — отвърна тя и бързо влезе.

Беше още рано, влязох в един бар, стоях там и пих, докато затворят. После се прибрах вкъщи, налях си две-три чашки вино и чак тогава си легнах. Но сънят не идваше, защото мислех за Анабел. Виждах лицето ѝ, шията ѝ, начинът, по който пуловерът ѝ трепкаше, когато дишаше. Защото, както каза Хариет, Анабел беше красива.

На другия ден разправих дума по дума всичко на Хариет, когато отивахме на обед.

— И чудното е това — свърших аз, — че ще изляза с нея в понеделник.

— Това е обяснимо — рече Хариет.

— Но ние дори не можем да разговаряме.

— Много стара история, Еврипид. Ти просто се разкъсваш между плътта и духа. А аз — поклони се тя — представлявам духа.

— Кой печели? — попитах аз.

— Духът няма никакви изгледи — отговори тя и ние влязохме за обед.

И така нещата продължиха както обикновено през следващите няколко седмици. С едно изключение. Всеки понеделник вечер излизах с Анабел и все още не зная защо; нашите общи вечери не бяха интересни. Всъщност бяха ужасни — с малко разговори и много напрежение. Два пъти я заведох на кино, веднъж на танци, което беше отвратително, понеже тя беше с високи токове и следователно повисока от мен. Но аз продължавах, вероятно интересът ми към нея намаляваше, но в това никога не можеш да бъдеш сигурен. Тогава, в края на март, се случи нещо необикновено. Хариет имаше рожден ден. Това беше началото. След дълги разисквания решихме да не правим много шум, а просто да прекараме една тиха вечер, може би с хубава

вечеря в един от ресторантите извън града. Трябваше да я взема в седем, да бъда с връзка и, моля, бих ли си лъснал обувката. Това беше всичко, което тя помоли, и всичко беше уговорено.

Около шест и половина, докато се обличах — бях сам вкъщи — на вратата се позвъни. Излязох на площадката и извиках, че е отворено и който е — да влезе. Секунда по-късно Анабел стоеше в хола.

— Какво има? — попитах я аз.

— Понеделник е — отговори тя и започна да се изкачва по стълбите. Спря близо до мен на площадката.

Аз се засуетих.

— Господи, Анабел — казах най-последно. — Съжалявам, но съм зает.

— Но понеделник вечер е! — настоя тя.

— Казах ти, съжалявам!

— С какво си зает? — попита тя.

— Хариет има рожден ден. Излизаме.

— Предполагам, че това има предимство.

— Разбира се — отговорих и тръгнах обратно към стаята. — Ако искаш да почакаш, ще те закарам с колата до общежитието.

— Ако тя няма нищо против — каза Анабел и ме последва горе.

Първото нещо, което направи, като влезе, бе да съблече палтото си от камилска вълна, да го хвърли на леглото и да напъха пуловера си в полата. Аз я наблюдавах. После бързо отиде към масичката и взе плюшеното кученце, което бях купил за подарък на Хариет. Такива неща са хубави подаръци за жените, плюшени животни, защото са евтини, но сантиментални и следователно много се ценят.

— За мен ли е? — попита Анабел.

— Как не! — отговорих аз.

— Басирам се, че е подарък за Хариет. За рождения ѝ ден.

Кимнах.

— Мило! — рече Анабел. — Никой не може да отрече това.

— Слушай, ако не ти харесва, върви си!

Това ѝ затвори устата за известно време и аз продължих да се обличам — то ми взе повече време от обикновено. Бях нервен и малко разтреперан, защото за пръв път гледаше право в мен — наблюдаваше ме внимателно. Не отвръщах на погледа ѝ, но всеки път, когато минавах край огледалото, поглеждах в него. Очите ни се срещаха там.

Четках косата си, когато тя пак заговори.

— Изглеждаш много добре. Същински джентълмен.

— Благодаря.

— Но ти си всъщност красиво момче, нали, Тревит?

— Дума да няма — отвърнах аз. — Самата красота!

— Не отивай! — съвсем неочаквано прошепна Анабел.

Обърнах се и я загледах.

— Не искам да отиваш!

Не отговорих, тръгнах към вратата. Тя дойде зад мен, прегърна ме, ръцете ѝ се захлъзгаха по тялото ми, почти без да ме докосват. Стоях неподвижно. Отиде към вратата, угаси лампата.

— И ти не искаш — прошепна тя. — Поне за известно време.

Зачакахме в мрака, без да мърдаме, докато свикнем с него. Чувах само моето дишане, нищо друго.

После тя се хвърли към мен.

Не знам защо и за какво, нищо не знам, но то просто стана. Зная положително, че никога няма да срещна друга като нея. И не беше само сексът, макар че по тая линия не мога от нищо да се оплача. Беше това, което дойде после. То беше важно.

Защото внезапно цялото ѝ напрежение изчезна.

Лежахме, аз със затворени очи и с ръце около нея, когато без видима причина започна да говори. За семейството си, за дома им в Кънектикът, за вилата им в Мейн. За миналото си, за бъдещето си. За това каква добра и вярна съпруга ще бъде. За пътуванията ѝ из чужбина, за стаята ѝ у тях. И още, и още. Тя продължи да шепне, понякога почти засмяна, понякога сериозна. И след това започна да тананика някаква песен, която никога не бях чувал. Каза ми, че това е приспивната ѝ песен и че тя си я измислила много отдавна.

Отворих очи и я погледнах — красива, бледа, дългата ѝ черна коса обграждаше лицето като ореол. И докато я наблюдавах, тя вдигна единия от своите свършени крака високо във въздуха и изпъна пръсти. Прокара ръце по този крак, докдето можеше да стигне, докосваше го леко, едва-едва, тананикаше през цялото време и се усмихваше.

Мястото на Анабел бе там, в леглото. Беше най-щастлива тогава и понякога си мислех, жалко, че не може да стои в леглото, да изживее живота си там, отначало докрай.

Не мога да кажа, че аз бях нещастен. Дори и да исках, не можех да отместя погледа си от нея, толкова хубаво беше бледото ѝ голо тяло на лунната светлина. Искаше ми се да поема дълбоко дъх и да викам от възторг. Защото бях вече взел от жените по-голям дял, отколкото ми се полагаше. Само че с другите, щом свърших, исках бързо да напъхам ризата, да закопчая панталоните и да бягам. Но не и с Анабел. Тя винаги беше красива, но аз я направих спокойна и безгрижна — това беше мое дело. И точно тогава бях сигурен, че мога сам да превзема света и да остана свеж като роза.

Нямах представа колко е часът, но когато най-после погледнах, видях, че отдавна е минало времето за срещата ми с Хариет.

— Анабел — прошепнах аз. — Трябва да вървя.

Тя поклати глава.

— Моля те, трябва да тръгвам. И без това съм закъснял.

Усетих как нервите ѝ започнаха да се опъват. След няколко секунди тя кимна. Облякохме се бързо. Докато стигнем до колата, вече беше втренчила поглед в третия.

Десет минути по-късно спрях пред помещението на Хариет, изтичах по пътеката, като държах плюшеното куче зад гърба си. Тя ме чакаше долу в приемната.

— Извинявай — казах аз веднага. Хариет не отговори, просто ме загледа. — Трябваше да взема една книга от библиотеката на баща ми — обясних аз.

Тя се усмихна.

— Добре си направил.

— Ами да! Аз съм истински принц!

— Каж ми тогава, принце, как се казва книгата?

Това дойде неочаквано.

— Не знам — казах аз. — Забравих. Но слушай, Хариет...

— Не — прекъсна ме тя. — Ти слушай! Седя тук повече от час. Това нищо не е. То не ме дразни. Дразни ме лъжата ти. Не обичам да бъда лъгана. Нито от теб, нито от когото и да било. Не обичам...

Сграбчих я бързо и я изправих на крака.

— Млъкни — казах аз. — Млъкни и слушай. Има само едно нещо. Едно нещо, което искам да зная. Обичаш ли ме?

Сега беше неин ред да се изненада.

— Не мога да кажа — отговори тя след малко.

— Разбира се, че можеш! Да или не?

Хариет дълго мълча, гледайки ме право в очите.

— В такъв случай, предполагам, че не.

— Добре — казах аз. — Чудесно. Тогава нямаш никакви претенции над мен. Ето! — подхвърлих плюшеното куче. — Честит рожден ден!

Тя се вкопчи в това куче, сякаш то бе всичко за нея на света. Прегърнах я и прошепнах:

— Ела, мила. Ела. Хайде да вървим. Време е за вечеря — и я изведох навън.

На другата сутрин телефонирах на Анабел и поисках да я видя вечерта. Тя се опита да изклинчи, но най-после се съгласи. И тази нощ пак лежахме в моята стая. После, след като поприказва и потананика песента си, притисна ме до себе си.

— Никакви понеделници вече — прошепна тя. — От сега нататък ще бъде всяка нощ. Ще ме виждаш всяка нощ. От сега нататък.

— Наистина ли? — попитах аз, увлечен от думите ѝ.

— Да. И няма повече да се виждаш с нея.

Седнах в леглото.

— Ти се шегуваш!

— Никога не правя това — прошепна тя.

— Е, сбъркала си адреса, Анабел.

— О, не си длъжен — каза тя. — Но ще бъде или едната, или другата.

И Хариет си отиде.

Всъщност оставих я да скъса с мен. Направи го в една ужасна вечер, пълна със сълзи и раздяла. Плачеше, наричаше ме с всички възможни епитети, гледаше ме, без да снесе поглед от мен. Не казах ни дума, тъй като заслужавах повечето от тях, само не снесах поглед и аз от нея, защото чувствах, че ѝ дължа поне това. И когато избяга, помислих, че е свършено. Но не беше. Тя започна да ме следи навсякъде из района на колежа, без разлика дали бях сам или не, това за нея нямаше никакво значение — където и да отидех, на известно разстояние от мен вървеше Хариет. Постепенно обаче се овладя и ние имахме един приятен разговор, побърборихме и се смяхме. След това известно време не я виждах, тъй като винаги беше в редакцията на „Атинянинът“ или пък репетираше за пиесата напролет.

Но и аз бях зает. Защото когато дружиш с Анабел, ти си с нея през цялото време. Изпращах я на лекции, чаках я след тях, придружавах я навсякъде и бях с нея всяка нощ. Ходехме предимно сами, защото тя не бе от този род момичета, с които ти е приятно да бъдеш в компания.

Затова започнах да следя какво правят родителите ми, което беше смешно, тъй като през целия си живот досега не бях се интересувал кога влизат, кога излизат. Сега следях всяко тяхно движение. Баща ми никога не беше вкъщи през деня, така че той не беше проблем. Понякога майка ми се застояваше вкъщи, но в повечето случаи ходеше на събрания. Научих програмата ѝ наизуст и дори сега мога да кажа часовете на родителско — учителските събрания на преподавателските жени и на Червения кръст. И когато майка ми излизаше от главната врата, ние с Анабел се промъквахме от задната.

Това ми се харесваше. Макар че да бъда с нея беше достатъчно скучно, защото почти винаги беше напрегната и тиха. Но времето, прекарано в леглото, наваксваше всичко останало. Никога не знаех кога то ще се случи и предполагам, че това именно ми харесваше. Сякаш празнуваш рожден ден всеки ден от годината и те отрупват с подаръци, когато най-малко очакваш. Горе в стаята ми беше чудесно. А когато започваше да тананика и да вдига във въздуха дългия си крак, чувствах се като котка, която е изгълтала всичките канарчета на света.

И така всичко вървеше чудесно до премиерата на Хариетината пиеса. Най-напред поспорихме. Не искаше да отиде. Казах ѝ, че не е длъжна. После се оказа, че не иска аз да отида. Обясних ѝ, че отивам, и няма значение дали това ѝ се нрави или не. После се съгласи да дойде, но не беше готова, когато отидох да я взема, и се държа отвратително през целия път.

Но изведнъж там ядът ми мина. Поради Хариет. Не съм театрален критик и не претендирам да съм, но все пак разбрах онази вечер, че Хариет е артистка. Ролята ѝ изискваше да бъде влюбена в един лекар, достатъчно приятен човек, но не даваше пукната пара за нея. Беше толкова тъжно да я гледаш как страда, че ми се искаше да скоча право на сцената и да го накарам да ѝ направи предложение. И онази вечер, въпреки малко големия си нос и приближените си очи, Хариет беше красива. На сцената. Заслужаваше да се гледа.

Но Анабел не мислеше така. Всичко, което каза през антракта, беше, че момичето, което играе дъщерята, е ужасно грозно. Тя много добре знаеше името на Хариет, но никога не го произнасяше, никога не я наричаше другояче, освен „грозното момиче“. Оставих я да си приказва, без да отговарям. С Анабел този беше най-добрият начин.

След представлението я дръпнах в един ъгъл.

— Отивам да видя Хариет за секунда — й казах аз. — Чакай ме тук.

— Не отивай! — рече Анабел.

— Няма да се забавя. Обещавам ти!

— Не искам да отиваш! Забранявам ти! — Това беше малко прекалено, дори и за нея.

— Какво каза?

— Ти ме чу — прошепна тя. — Ако отидеш, няма да бъда тук, когато се върнеш.

— Май че няма да мога да го преживея — отвърнах аз и се отдалечих.

От тези думи можеш да си помислиш, че съм бил много сигурен в себе си, но всъщност познавах Анабел достатъчно добре и знаех, че няма да се реши да си отиде сама.

Когато отидох, край Хариет имаше много хора, затова заставах настрани и чаках да си отидат. Тя не ме видя като влизах, и тръгна за съблекалните. Извиках я.

— Ти си най-знаменитото нещо след филията.

Хариет не се обърна, само измърмори благодаря и продължи да върви.

— Хей — казах аз, изтичах и я дръпнах. — Това съм аз.

— Какво искаш, Еврипид?

— Да ти кажа, че беше чудесна — започнах аз. — Да ти...

— Ти току-що ми го каза — прекъсна ме тя. — Сега...

— Бъди мила — прошепнах аз. — Иначе ще кажа на целия свят, че си „неучлива“.

Тя ме цапна силно по лицето и избяга.

Постоях няколко минути и се върнах във фойето. Анабел беше там, разбира се, и говореше оживено с професор Джейнс — преподавател по литература, и неговата алкохоличка жена, която в момента изглеждаше добре направила главата. Приблжих, казах

здравейте и четиримата поприказвахме малко, докато мисис Джейнс започна нещо да се гърчи — загубваше контрол над нервите си. Той се извини усмихнат, сякаш нищо не бе станало.

— Предполагам, че е свикнал с това.

— Кой? — попита Анабел, втренчила поглед нанякъде.

— Той. Професор Джейнс. — Тя кимна. — Благодаря ти, че ме почака.

Анабел високо се изсмя.

— Удоволствието беше мое.

Бе в добро настроение през нощта и през следващите дни. Пролетта настъпваше и ние правихме дълги разходки из гората или по брега. Понякога разговаряхме, но в повечето случаи тя само кимаше, една полуусмивка повдигаше ъглите на устата ѝ. Не беше така напрегната както обикновено и от време навреме ставаше почти игрива, подскачаше напред, докато вървахме.

И една нощ, втората седмица от април, бяхме в моята стая, лежахме и разговаряхме тихо. Внезапно входната врата се отвори.

— Кой ли може да е? — попита Анабел, спокойна колкото си искаш.

— Шшт — прошепнах аз, — който е, ще си иде.

Някой викна:

— Еврипид!

И преди да се усетя, изкрещях:

— Зок! Зок! Здрасти!

Той заизкачва стълбите.

— Почакай ме във всекидневната — викнах аз.

— Защо пък? — попита той и стъпките му приближаваха.

— Зок, за бога, чакай ме във всекидневната — изкрещях аз.

— Глупости — отвърна той, влезе направо и запали лампата.

Никой не каза дума. Той ме погледна. После погледна Анабел. После мен. После пак нея. Сякаш беше на тенис мач — с отворена уста зяпаше ту единия, ту другия, червен като рак.

Но понякога, щом си започнал нещо, трябва да го свършиш.

— Здравей! — каза той.

— Зок, това е Анабел. Анабел, запознай се със Зок.

— Здравейте — каза той.

Тя не отговори, само кимна учтиво, със завивките, дръпнати до брадичката ѝ.

— Всичко съм разправил на Анабел за теб.

— Здравейте — повтори Зок.

— Какво ново? — попитах аз.

— Нищо особено. А към теб? Какво ново има?

— Нищо особено. Защо се върна?

— Пролетна ваканция.

— Как е в Харвард?

— Не мога да се оплача.

— Зок е в Харвард — обясних на Анабел.

Тя пак кимна.

— Реших да се отбия и да ти кажа здрасти. Току-що пристигнах.

— Радвам се, че се обади.

— Сега по-добре да си вървя — каза той. — Отбий се.

— Обяснимо — отговорих аз, имитирайки го.

— Приятно ми беше да се запозная с вас — обърна се той към Анабел и след това излезе от стаята, надолу по стълбите и вън от къщата.

Щом излезе, грабнах я в обятията си и силно я притиснах.

— Анабел, ти беше просто великолепна!

Тя се отскубна.

— Време е да си вървя.

— Хареса ли го?

— Няма никакво значение — отговори тя.

Прегърнах я пак няколко пъти, после се облякохме и я изпратих до общежитието.

Когато се върнах, Зок чакаше във всекидневната. Щом ме видя, започна да се смее. Сдържах се, колкото можех, но не успях. След секунда и двамата се смеехме, сълзи се търкаляха по бузите ни. Той продължи да се смее дълго, след като аз спрях — стомахът ме беше заболял.

Отидох до барчето и налях на двама ни по чашка.

— Е — попитах аз, след като се беше успокоил най-после, — тя хареса ли ти?

— Наистина е великолепна.

— Знам това, но иначе как ти хареса?

— Предполагам, че говори английски.

— Много е стеснителна — обясних аз. Той ме погледна. — Не точно тази дума имах наум. Все пак стеснителна е. Много стеснителна. Честна дума!

— Вярвам на твоята дума.

— Не беше ли чудесна? — продължих аз. — Искам да кажа, нали беше изобщо просто чудесна?

— Опит, Еврипид. Вероятно ѝ се е случвало и друг път.

— Не на Анабел.

— Пак ще кажа, вярвам на твоята дума.

— По дяволите... — започнах аз.

— Внимавай, Еврипид — прекъсна ме Зок.

— Непременно — засмях се аз. — Друг път ще заключавам входната врата.

След това пихме наздравица един за друг.

От станалото за мен беше съвсем ясно, че двамата не са създадени да бъдат интимни приятели. А това пък ме постави малко нещо в неудобно положение, исках да бъда със Зок през ваканцията, а по същото време трябваше да бъда с Анабел. Това малко ме безпокоеше през нощта. Но било излишно. Защото за мое голямо учудване всичко беше разрешено на другия ден от Анабел. Оказа се, че има да пише голяма тема и бих ли имал нещо против, ако не се виждаме до края на седмицата. Естествено, протестирах, борих се достойно и загубих с чест. Така че престоят на Зок мина много бързо, без никакви усложнения. Бъни също се върна и тримата излизахме понякога заедно, но по-често бяхме сами със Зок. Говорехме, шегувахме се, правехме едно — друго. През тази седмица видях Анабел два пъти — на чаша кафе. Беше в добро настроение, защото темата ѝ вървяла чудесно.

Зок тръгна за Харвард една събота вечер, щеше да вземе самолета от Чикаго. Закарах го и на връщане спрях пред общежитието на Анабел. Тя не беше там, отишла в библиотеката. Не я видях и в понеделник, но за вторник си назначихме среща в „Харолд“ за четири часа.

Тя не дойде.

Когато се уморих да чакам, отидох в общежитието ѝ и попитах дали е там. Дежурната звънна по телефона в стаята ѝ. Тя се обади.

Зачаках. Доста момичета се шляеха наоколо и аз ги загледах. Прислужници се щураха насам-натам, приготвяха вечерята, някой се правеше на палячо и дрънкаше на пианото; приемната беше пълна с двойки, хванати за ръка. Най-после Анабел се появи, облечена с бяла мъжка риза, черната ѝ коса отпусната на плешките. Слизаше по стълбите много бързо. Спря на няколко крачки от мен.

Усмихнах ѝ се.

— Къде беше? — попитах аз. Тя не отговори. — Да не си си глътнала езика? Какво има? Аз съм зает човек и имам да правя по-полезни неща, отколкото да седя и да чакам момичета, които не идват на среща.

— Тогава не ме чакай вече — каза тя, обърна се и тръгна нагоре.

Хванах я и я дръпнах надолу.

— Къде беше?

— Заета бях — отговори тя, загледана нанякъде.

Опита се да се освободи, но аз не я пуснах, държах здраво раменете ѝ, впирах пръсти в тях.

— Впрочем по-добре е да знаеш — прошепна тя. — Няма да се виждам вече с теб.

— Каква е тази шега? — попитах аз. — Хайде, казвай! Кажи я и на мен. — Тонът ми бе вече повишен и знаех, че всички ни гледат, но не ме беше грижа.

— Шега? — промълви тя. — Аз ти казах веднъж. Никога не се шегувам. Сега ме пусни!

Пуснах я. За секунда. След това я сграбчих пак и започнах силно да я разтърсвам, да ѝ говоря, гласът ми изведнъж остана единственият звук в залата.

— Анабел, опомни се! Това съм аз. За бога, опомни се! — Зад мен започнаха да бръмчат, но аз говорех все по-високо и по-високо, накрая сигурно съм крещял: — Моля те! Хайде! По дяволите! Погледни ме! — Извих главата ѝ, принудена бе да ме погледне. — Това съм аз, Анабел, Тревит! Помниш ли? Къщата? Стълбите? Леглото, Анабел, леглото! За бога, спомни си леглото!

Вторачила поглед някъде зад мен, тя измърмори:

— Леглото? — сякаш никога в живота си не бе чувала тази дума.

Облегнах се като пребит на парапета, тя се отскубна от мен и изтича нагоре по стълбите. Колко съм стоял неподвижно, не зная.

Когато си тръгнах, всички ме гледаха, шушуканията ме придружиха до вратата.

Вечерта се напих. Довлякох се до „Криб“ и до вечеря бях накиснат. Но продължавах да пия, мънках нещо в чашата си, псувах, когато отказаха да ми сервират повече. Домъкнах се до къщи, което ми взе много часове, и когато влязох, натъкнах се на моите хора. Не ми казаха дума. Успях да стигна стаята си, проснах се на леглото и след минута потънах.

Трябва да е било около четири сутринта, когато се събудих, замаян, жаден. Препъвайки се до банята, пуснах чешмата, долепих устни до крана и оставих водата да тече вътре в мен, докато ми се поду коремът. После се върнах в леглото. Но не можах да заспя. Не можех да правя нищо друго, освен да мисля, да мисля за Анабел и да я проклинам толкова добре, колкото мога. Всеки път, когато помислях, че ми е минало, усещах я да лежи до мен, чувах как тананика песента си, виждах как вдига право нагоре единия от свършените си крака.

Мразех я, но всъщност не я мразех. Мъчех се да заплача, но не можех. Стомахът ме болеше, усещах го празен въпреки всичката вода, която бях изпил. Мислех да я убия, да я гледам как умира. Помислих да се самоубия. Ослушвах се за телефона, но той не звънна. Чаках съня, не дойде. Просто лежах свършено буден, обръщах се, въртях се, стомахът ми адски гореше.

И точно призори разбрах, че съм влюбен в нея.

На сутринта отидох рано в общежитието ѝ, заставах до едно дърво от другата страна на улицата и зачаках. Тя излезе към девет и щом я видях, втурнах се към нея и извиках. Не се спря.

— Анабел! — изкрещях аз и се затичах след нея. — Слушай! Трябва да ти говоря! Моля те! Спри! Ще ме изслушаш ли? Трябва да ти кажа нещо. Анабел, за бога, почакай и ме изслушай!

Тя се спря.

— Обичам те!

Не ми отговори. Пак тръгна.

Грабнах я и я завъртях към мен.

— Не ме ли чу? Казах — обичам те. Заклевам ти се, Анабел, обичам те!

— Съжалявам — прошепна тя. — Ти много закъсня.

Това ме разтърси. Защото през цялото време, докато я чаках, бях абсолютно сигурен, че щом разбере моите чувства, всичко ще се оправи и преди да свърши денят, ще бъдем в моята стая, на моето легло, тя ще тананика тихо до мен, спокойна и щастлива.

Не можах нищо повече да кажа. Анабел си тръгна. Гледах я как се отдалечава.

Но по-късно, когато размислих, всичко ми стана ясно. Имаше някой друг. Трябваше да има. Започнах да я следя из района на колежа, точно както Хариет беше правила с мен, само че сега ролите бяха разменени. Където и да отидеше, не я изпусках от очи — ако спираше, спирах и аз, ако бързаше — бързах и аз.

Оказа се, че мъжът е професор Джейнс. Затова трябваше да се досетя от самото начало, но не можах. Тя го посещаваше през следобедите, вървях подире ѝ, знаеше това и все пак ходеше при него. След като влезеше, промъквах се до самата къща и се залепвах до стената под прозореца на спалнята. Веднъж, един топъл ден, бяха оставили прозореца отворен и можах да чуя как тананика своята приспивна песен, звуците долитаха до мен.

След това имахме доста сцени, за известно време почти всеки ден. Бяха винаги едни и същи. Почвах да я моля, после да крещя и накрая пак да я моля. Никога не слушаше внимателно какво ѝ говоря, само гледаше нанякъде, нервна и напрегната, нетърпелива да се махне. Последната сцена беше истински театър — казах ѝ, че ще предупредя ръководството на колежа и тогава ще изхвърлят и нея, и професор Джейнс. Предполагам, че е било доста смешно, но тогава не мислех така. Когато ми се присмя, не можах да се овладеем и я блъснах. Падна в една кална локва, роклята ѝ се изцапа и се скъса. След като си отиде, заскачах в тази кална локва като луд, пръсках вода наоколо, намокрих и моите дрехи. Когато водата се свърши, отидох си вкъщи.

Най-ужасното беше, че знаех кога е при него, защото мисис Джейнс принадлежеше към същите организации като майка ми, имаше същата програма на събрания. Така че можех почти до минута да кажа какво става, само че нищо не можех да направя, за да попреча. Веднъж, когато мисис Джейнс беше у нас, почти прекъснах събранието. Толкова много исках да изтичам долу и да ѝ кажа да върви, по дяволите, вкъщи, да бърза, защото точно в тази секунда мъжът ѝ лежеше с момичето, което обичах. Да ги хване, защото тогава всичко ще се оправи. Разбира

се, не го направих. Вместо това започнах да хвърлям разни неща из стаята; книги, обуца, всичко, каквото ми падне. Когато не остана нищо за хвърляне, излязох, отидох в „Криб“ и се напих.

Опитах една-две други жени, между тях и домакинята на колежа, една нервна четиридесетгодишна жена. Но това не помогна. Най-накрая телефонирах на Хариет и я извиках да дойде веднага у нас, затворих телефона, преди да има време да ми откаже.

Качих се в стаята си и зачаках, легнал в леглото. Всички транспаранти бяха пуснати. Навън беше чудесен ден, слънцето се промъкваше през пролуките на прозорците и осветяваше стаята на ивици. Вторачих поглед в тези златни ивици, приковах очи в тях, исках Хариет да бърза, опитвах се да не мисля за нищо. Това винаги е грешка. Затова когато позвъни на вратата, нервите ми бяха толкова опънати, че не бях в състояние да виждам никого.

Викнах ѝ да разбере къде съм. След това я чух да подскача по стълбите.

— Каква приятна стая! — заяви тя, като влезе. Отиде към транспарантите и започна да си играе с тях.

— Остави ги спуснати — казах ѝ аз.

— Разбира се — отговори тя и ги вдигна всичките, един по един — дръпваше шнура, оставяше ги да полетят нагоре и гледаше как се навиват на пръчката. След това седна, побарабани с пръсти, загледана в мен.

Не казах нищо, само примигах и също я загледах.

— Беше чудесно да си поговоря с теб — каза тя, стана и тръгна към вратата.

— Господи, Хариет — измърморих аз. — Спри да действаш по този начин.

— Няма девица, която може да ти устои — отговори тя и приближи до леглото. — Как би искал да постъпя? Мила и скромна? Преливаща от съчувствие? Наистина, Еврипид, да лежиш тук на тъмно! Всичко, от което се нуждаеш, е тихо да ти свирят „Сърца и цветя“.

— Може би ще бъде по-добре, ако си отидеш — казах аз. — Сега!

— Един младеж ме покани на приказки — отговори тя — и няма да си отида, докато не си поприказваме. — Седна до мен на леглото. —

Зная всичко, Еврипид. Не си прави труда да ми обясняваш. Знам, че спеше с нея. Знам, че тя те заряза. И за оня скандал в нейното помещение. Първи курс говореха почти само за това цяла седмица. — Тя ме погледна. — Това ти доставя удоволствие, нали? Признай, че се чувстваш по-добре.

— Обичам я.

— О, миличък, ти не я обичаш. Вълнува те само това, че са те зарязали. „Как може тя да направи това на такъв знаменит човек като мен?“ Тази е истината, нали?

— Хайде да не говорим за това — казах аз, макар да разбирах, че се опитва да бъде добра, да действа клинически и тъй нататък. Сякаш това бе нещо незначително като копривна треска и утре ще изчезне. Но точно сега такива не ми минаваха.

— Не — отвърна тя. — Хайде да говорим за това!

— Хариет — предупредих я аз. — Млъкни!

— Да, да. „Млъкни, Хариет, и поплачи на рамото ми.“ И знаеш ли какво? Навярно щях да го направя, ако беше някоя друга. Но за нея, за Анабел, няма да плача! Знаеш ли какво е тя?

Обърнах се към нея и креснах:

— А знаеш ли какво си ти? Ти си ревнива! Зелена като трева от ревност. Така че недей ходи да наричаш другите с разни имена, когато ти самата не си чак толкова съвършена. Защото бих те зарязал веднага пак заради нея, ако ми се представи случай, и не си въобразявай, че няма да го направя!

Тя хукна.

Изтича въвн от стаята, надолу по стълбите, а аз лежах и слушах стъпките ѝ. Най-после отидох до прозореца на стълбището, отворих го и започнах да викам след нея, крещях ѝ да се върне, извинявах се. Но беше много далеч, изобщо не ме чу. Останах на прозореца, гледах я как бързо тича, докато се скри от погледа ми.

След тази случка не видях Хариет повече от година. Не си говорехме и не знаех нищо за нея. Но за себе си знаех. Направих това, което всеки нормален жизнен американски младеж би направил на мое място.

Пропаднах.

От пиене. Всяка вечер за повече от месец се напивах до смърт. Вземах пари от портфейла на баща ми и от чантата на майка ми.

Промъквах се у Зокови и крадах бутилки от барчето на баща му. Лъжех всички, никога не ходех на лекции, а към „Криб“, който отваряше на обед, тичах, за да стигна по-бързо там. Беше май, времето бе чудесно, ясно и топло, с малко вятър от време навреме откъм езерото. При тези разходки най-много мразех вятъра. Той така ме блъскаше в стомаха, че трябваше да спирам и да крещя с пълни гърди, за да се облекча малко. През тези седмици не ядях, а и не спях много. Нищо не правех, само пиех, прибирах се късно, понякога стигах до стаята си, но обикновено не можех — прекарвах нощта на тревата в градината, на пода, на стълбите — където се случеше да падна.

Майка ми се опита да ми помогне, а баща ми дори ме извика в кабинета си да поговорим, което беше тъжна история, защото мисля, че той наистина искаше да ми помогне. Но всичко, което направи, беше да позаеква на гръцки. Не го слушах. Не слушах и когато директорът Аткинс ме повика да ми каже, че има опасност да ме изхвърлят и „мислете за родителите си“. Просто продължих по същия начин. Ставах за посмешище, знам, но не можех другояче да постъпвам.

И тогава, късно една сутрин през юни, някой ме раздруса и ме събуди. Отблъснах го и се обърнах на другата страна. Но след малко ме поляха с вода. Грозното лице на Захари Кроуи се взираше в мене.

— Зок! — извиках аз.

— Добр’утро, Еврипид — бодро каза той. — Време е за ставане и за изтупване.

— Какво правиш тук?

— Училището свърши — отговори той.

Кимнах и понечих да стана, но понеже бях замаян от предната вечер, не можах да го направя съвсем добре.

— Изглеждаш в прекрасна форма — каза той, като душеше наоколо. — А и много хубаво миришеш.

Не казах нищо. Почна да ме удря по рамото.

— Искаш ли да изкараме няколко рунда?

— Не, не искам.

— А, много ми харесваха писмата ти. Няма нищо по-хубаво от писмата, те поддържат приятелството. Ей, момче, твоето последно писмо беше бомба.

— Престани! — казах аз.

— Не, Еврипид, ти престани!

— Мъча се, Зок — отговорих аз. — Вярвай ми. Точно това се мъча да правя.

И тогава му казах. Всичко, което стана след неговото заминаване. За измамата, за професор Джейнс, за пиенето ми, за лекциите.

— Тази Анабел трябва да е страхотна — каза той, когато млъкнах. — Изключителна. Но струва ми се, че някак си предпочитам Марджъри Блустоун.

И когато чух името ѝ, избухнах в смях. Не беше смешно, но нямаше значение. Паднах на леглото, търкалях се, ритях, сълзи течаха по лицето ми. За пръв път се смеех от месец насам, затова продължавах, насилвах се, докато ме заболя корем.

— Кой е умрял? — попита Зок, като ме наблюдаваше. И добави: — Ела у нас да обядваме. Размърдай се.

Така и направих. Бъни беше там и ние се разбъбрихме, смяхме се на всички нелепи неща, които казваше мисис Кроуи, и накрая я принудихме да излезе от стаята. После тримата поговорихме за това, за онова, нищо специално, преди всичко за миналите дни и просто това, че бях с тях, ми подейства наистина добре. Беше вече следобед, когато Бъни стана.

— Трябва да отида да се преоблека.

Зок кимна.

— Ще вечеряме вън — обяви той.

— Значи си зает?

— Ела с нас. Знаеш, че ще ни е приятно.

— Да, но благодаря.

— Какво ще правиш?

— „Криб“.

— Кога отиваш?

— Сега, преди да се задръсти движението.

— Престани да бъдеш мелодраматичен — рязко каза той. Подърпа устната си за момент. — Знаеш ли какво? Ще дойда с теб. Ще се облека сега и ще дойда с теб. Да мина ли да те взема към седем? — попита той Бъни. Тя не каза нищо. — Съгласна ли си? Имаш ли нещо против? Слушай, не мога да оставя Еврипид да пие сам, когато съм тук. Не се сърдиш, нали?

Бъни дълго се колеба.

— Гледай да бъдеш трезвен в седем — отговори най-после тя. След това го целуна и излезе.

Докато Зок се приготви, мина известно време. Той избра бяла риза, тъмносив костюм и връзка на райета. През цялото време го закачах, скрих му обувката, разроших му косата и какво ли още не. Той обаче успя да се приготви и отидохме с колата до „Криб“.

— Какво великолепно място — каза той, когато влязохме. — Бях забравил. Можеш да живееш и да умреш тук, без никога да узнаеш, че грее слънце.

— Мракът придава атмосфера — обясних аз — и чар. Скрива и колко са мръсни чашите.

Седнахме в един ъгъл и започнахме да пием. Зок взе шотландско, пиеше бавно, на глътки, аз обаче си поръчах двойно уиски. Много скоро нервите ми почнаха да се отпускат, защото алкохолът винаги ми действа така, макар че е по-скоро напаст, отколкото благодат. Облегнах се на стола и слушах Зок да разправя за Харвард. И както го описваше, Харвард изглеждаше да е прекрасно място.

— Е, как са бележките ти? — попитах аз.

— Имам една петица, но с другите съм добре — отговори той.

— Значи не си толкова дяволски умен — казах аз. — И аз имам една петица. По гимнастика. Така че не ми се фукай.

— Винаги си бил забележителен по академичните науки — забеляза той. — Вероятно преди да свършиш, ще станеш професор в колежа.

— Така ли — казах аз, като имитирах баща си. — Сексовият символ у Еврипид — започнах аз, — естествено, символизира секса. Има биков символ, който символизира мъжкия пол. А има и кравешки символ, който символизира женския пол. После има телешки символ, който пък символизира нехайството. Всичко общо има девет телешки символа в „Медея“. Седем от тях са в хора. А всичко това ни води до заключението, че... — и продължих още малко в тоя дух.

— Ще предизвикаш сензация — каза Зок, като ближеше своето шотландско уиски.

— Дай тук — казах аз и грабнах чашата му. — Време е за ново наливане.

— Знаеш ли, ти винаги би могъл да спреш.

— Предполагам — отговорих аз, — но няма да го направя. — Говорех много бавно и внимателно, бях вече доста накиснат.

Отидох до бара, гаврътнах една допълнителна, после се върнах с наново напълнените чаши. Когато седнах при него, той си гледаше часовника.

— След петнадесет минути трябва да тръгна — рече той. — Ти също идваш.

— Защо не зарежеш това, Зок? Слушай, ти можеш да бъдеш с Бъни цялото лято. Защо тогава не зарежеш тази среща?

— Защото ние с теб ставаме след петнадесет минути — отговори той. — И не се шегувам.

Известно време мълчахме, седяхме тихо в ъгъла. Накрая не издържах.

— Зок — казах аз, — за бога, как можа тя да се отнесе така с мен?

— Коя?

— Не ставай смешен! Анабел!

— Радвай се, че го е направила — отговори той. — Сега тръгваме след пет минути.

Успях да отида до бара за още една, но всеки път ставаше по-трудно. Стоварих се на стола и се вторачих в Зок.

— Това момиче е посредствена кучка — казах аз. — Знаеш ли това?

— Твърде е възможно.

— Но аз я обичам. Посредствена кучка е и аз я обичам. Защо?

— Не знам — отговори Зок. — Вероятно има някаква връзка с твоя метаболизъм.

— Наистина я обичам — повторих аз. — Не е ли изумително?

— Майка ми казва, че времето лекува всички рани.

— Дрън-дрън.

— Добре казано. Има звън в тази дума. Дрън-дрън. Трябва да я запомня. — Той стана. — Хайде да вървим.

Поклатих глава.

— Няма да дойда.

— Само си мислиш, че няма да дойдеш — отговори той и ме задърпа. Отскубнах се и гаврътнах чашата си. — Отиваме у дома да нанкаме, Еврипид. Щеш не щеш.

— Тук е моят дом.

— Казах ти вече, престани да бъдеш мелодраматичен. Имам слаб стомах.

После той някак си ме изкара навън въпреки съпротивата ми. Хладният въздух ме блъсна и аз се облегнах тежко на Зок.

— Влез в колата — каза той.

Отдръпнах се и седнах на тротоара.

— Никъде няма да ида, ако не карам аз. Ще стоя ей тук, ако не шофирам аз.

— Няма да караш! — каза той и ме вдигна. — Не можеш!

— Мога! Толкова добре, колкото и ти. Дори по-добре. Мога да карам така добре както всеки друг. Сигурно съм най-добрият шофьор в целия щат Илинойс.

— Много е възможно — отвърна Зок, — но тази вечер няма да караш! Така че ставай! — Не мръднах. Той влезе в колата. — Тръгвам! В момента! И не се шегувам, Еврипид. — Пак не мръднах. — Това е последната ти възможност. Тръгвам! — и колата тръгна.

Но, естествено, той се върна. След около две минути спря колата пред мен.

— Добре — рече той. — Печелиш! Ти ще караш!

— Сега работиш с главата си — отвърнах аз и влязох в колата.

Тръгнахме бавно по средата на шосето.

— Чудесно — каза Зок. — Продължавай!

— Мога още по-чудесно — отвърнах, дадох малко газ и запях: — „Нищо не е по-чудесно от това да си сутрин в Каролина. Нищо не е по-сладко от моята мила, когато я срещам сутрин.“

— Не по-бързо — рече той. — Не забравяй!

— „Синара, всичко вече съм забравил.

Отнесъл го е вихърът.

Захвърлях рози, рози, бушуваше тълпата.“

Защо е „Рози, рози“? Защо са две? Защо да не е достатъчна една роза?

— Ами... — започна той, загледан през прозореца към залязващото слънце — може би, за да могат хора като теб да задават въпроси. Или пък...

Спря да говори и се опита да ми сграбчи крака, когато натиснах педала. Натисках все повече и повече и когато усетих, че докоснах

пода, задържах го там. Моторът ревеше в ушите ни. Не зная с каква скорост се движехме, но много бързо изгубих контрол над колата.

Точно преди да се случи, Зок ме погледна и каза нещо.

После се блъснахме.

Блъснахме се в моста при пълна скорост, и, предполагам, вратата откъм моята страна се е отворила, защото първото нещо, което разбрах, бе, че лежа превит на две до ръба на падината. Видях как колата затрещя надолу, преобърна се веднъж и още веднъж, наведе се, преви се, потътри се, удари дъното с трясък и спря преобърнатата там — четирите колелета продължаваха да се въртят... да се въртят... да се въртят.

Успях да се изправя на крака.

— Зок — прошепнах аз. — Чуваш ли ме? Ранен ли си? — почнах да не се владея. — Зок! Чуваш ли ме? Кажми нещо! Отговори ми! Зок! — Тръгнах надолу по падината, но се хлъзнах, паднах и като колата се преобръщах пак и пак.

— Зок!!! — и сигурно вече крещях, защото бях до нея. Първото нещо, което направих, беше да спра тия колелета. Обиколих колата много бавно, внимателно издигах ръце и ги слагах върху колелата, за да ги спра. После, когато свърших с това, пресегнах се вътре и го издърпах.

Нищо не бе останало от него. Покрит с кръв, той приличаше на парцалена кукла, изцапана с мармалад. Ребрата му се подаваха през бялата риза, кръв още шуртеше от устата му, ръцете му бяха извити назад.

Изправих се. И последното нещо, което помня, беше, че вторачен в красивия залез, мислех: „Не е така. Станала е някаква грешка. Това просто не може да се случи в такава вечер!“.

После се строполих.

Когато дойдох на себе си, някой ми натискаше с пръст бузата. Вдигнах очи и разбрах, че съм в санитарната кола. Лекарят внимателно ме гледаше. Примигах няколко пъти.

— Как се чувствате? — попита той.

— Къде сме?

— Паркирали сме до моста. Как се чувствате?

— Как е Зок? — Той не отговори. Седнах полека. — Как е Зок?
— попитах пак.

— Имате лош разрез на бузата — каза той. Сложих ръка на нея и я попипах. Разрезът вървеше от сляпото око до брадата. Магнах пръстите си — бяха червени. — Но няма да има нужда от шев — поясни той.

— Мъртъв ли е?

— Да — измънка той с гръб към мен, като ровеше нещо.

— След няколко седмици няма и да личи.

— Искам да личи — казах аз. Беше все още с гръб към мен, когато вдигнах ръка и поставих пръстите си в разреза. Разширих го, забих пръстите и дръпнах — почти чух как кожата се цепеше все повече и повече. Кръв шурна по лицето ми, почти ме заслепи. Премигнах, за да изчистя очите си.

Той се обърна и като ме видя какво правя, дойде и хвана ръката ми. Но аз го бутнах, отворих вратата и излязох вън.

Всички бяха там, застанали тихо на моста, слънцето бе почти залязло, последните червени лъчи се връзваха, удряха ги и ги правеха да приличат на група мълчаливи индианци. Родителите ми, родителите на Зок, Бъни с нейните, всички облечени за специалната вечеря. Всички гледаха в падината, където полиция и лекари с бели престилки се бяха натрупали около тялото на Зок като рояк мухи.

— Махайте се оттам — креснах аз. — Оставете го на мира.

— Ето го — извика мисис Кроуи, като ме чу. — Ето го. Ето го. — Тя изтича към мен. Щях да кажа нещо, но преди да отворя уста, тя вече ме удряше, плачеше истерично, удряше ме и викаше: — Убийте го! Убийте го! Убийте го! — неспирно. Стоях, без да мръдна, оставих я да ме удря, кръвта шуртеше от лицето ми, пръскаше дрехите й, оставяше петна по тях. Мистър Кроуи дойде, опита се да я дръпне, с края на окото си видях лекаря от санитарната кола да стои, да чака.

— Оставете я — казах на мистър Кроуи. — Няма нищо.

Но той успя да я дръпне настрани и когато се освободих, спуснах се в падината, където беше Зок. Бяха го издърпали, бяха се опитали да го понаместят, но без резултат. Костите му още стърчаха през плата на кървавата бяла риза.

Тогава Бъни ме хвана бледа и разплакана.

— Бъни, прости ми — казах аз.

— На края — прошепна тя. — На края каза ли нещо?

Кимнах.

— Той каза: „Кажете на Бъни, че я обичам.“ — Той съвсем не каза това, но реших, че достатъчно неща съм й сторил тая вечер. Една лъжа по-малко или повече няма нищо да промени.

Тя ме пусна и тръгна нагоре. Чувах мисис Кроуи да плаче и да крещи:

— Убийте го! Убийте го! — думите й отекваха при мен в падината заедно със залязващото слънце.

Коленичих пред Зок.

— Прости ми — промълвих аз. — Съжалявам, Зок! Прости ми! Честна дума, съжалявам! Прости ми! — неспирно повтарях, за да заглуша ехото от думите на мисис Кроуи.

— Шок — чух един лекар да казва и заби игла в ръката ми.

Зави ми се свят, паднах върху Зок, сграбчих го и притиснах това, което беше останало от него. Преди да изгубя съзнание, чух лекарят да казва на някого, предполагам на баща ми, да не се тревожи, защото след три дни ще се оправя. И той беше прав.

Защото четири дни по-късно постъпих доброволец в армията.

[1] Мавзолей в Индия. Един от най-красивите архитектурни паметници в света, изграден през 1632–1650 година на 2 км от град Агра. ↑

V. АРМИЯТА

Никога не съм обичал армията и никога не съм я мразил. Пък и можеш ли? Тя е нещо, което просто трябва да приемеш като закона за земното притегляне, тъй като е съществувала преди теб и ще съществува и след смъртта ти. Нелепо е да мислиш „Този проклет закон за земното притегляне, ще му дам да се разбере“. Как ще го направиш? Отговор: не можеш. Би било приятно през горещ летен ден да се понесеш във въздуха стотина метра и да се поразхладиш.

Но тъй като е невъзможно, има ли смисъл да се ядосваш за това? Законът за земното притегляне има своите добри и лоши страни.

Също и армията. Всеки говори за лошите ѝ страни, но тя има и добри. Не ти задава куп излишни въпроси като например от какво бягаш и защо. Всичко, на което държи, е да можеш да дишаш и да се подписваш, а и дори да не можеш, ще те научи — което е толкова справедливо, мисля, колкото има вероятност да намериш справедливост поне на тоя свят. Не, армията няма само лоши страни, просто така ти се струва.

И става така, че като поседиш там известно време, забравяш за нея, както забравяш всичко друго, което те управлява отдалеч. Като вървиш по улиците, не мислиш: „Вървя по улиците, защото проклетият закон за земното притегляне ме задържа“. Ако мислиш така, ще полудееш в най-скоро време. Същото е и с армията.

Това, което помниш дълго след като си я напуснал, не са безкрайните походи, а кой е марширувал до теб; не казармите, а кой е живял в тях. Така аз помня Юлисиз С. Кели, когото много отдавна вече не съм виждал, но съмнявам се, че ще дойде ден да се почеша по главата и да кажа: „Юлисиз С. Кели? Кой е той?“, тъй като вероятно той ще бъде с мен до изчезването на света, кой пък може със сигурност да каже кога ще стане това?

Срещнахме се на третия ден след постъпването ми в армията. Бях дневален за пръв път в лагера „Скот“, голяма база на Юг, където получих основното си обучение. Но преди да започне обучението,

запознах се най-напред с реда и всекидневието в лагера. Това не ме дразнеше, както не ме дразнеше и да бъда дневален, защото си така зает, така ти е ангажирано вниманието, че нямаш голяма възможност да мислиш за известни неща. Като например погребението на Зок, на което не присъствах, защото бях в болницата, когато мисис Кроуи, почти полудяла, се хвърляла върху ковчега пред всички и трябвало насила да я удържат, плачела и крещяла, без да може да се владее.^[1]

На третия ден отговарях за сметта и след закуска, когато тръгнах към кофите, видях, че там вече има едно друго момче. Приближих се към него отзад.

— Добр'утро — казах аз.

— Я не дрънкай! — отговори той, без да се обръща, — щото има много да се върши.

После започна да работи. Наблюдавах го. Беше едър и ако майка му го описваше, щеше да каже, че не е изгубил още бебешката си дебелина, докато всъщност той беше шишкав, с бебешки ръце и меки къси пръсти. Но не видът му ме накара да се загледам в него, а начинът, по който ми отговори. Сякаш е бил вече тридесет години в армията, и току-що е постъпил за нови шест. Истината бе, открих това по-късно, че е бил всичко пет дни, само с два дена повече от мен.

И докато го наблюдавах как работи, видях, че не върши нищо. Отдалеч изглеждаше, че ще умре от умора, ако продължава с това темпо още шестдесет секунди. Но всичко, което вършеше, бе да вдига капака на една кофа за смет, да го слага обратно, после на друга, да го разменя с капака на трета и тъй нататък. Правеше се на зает.

— Така както действаш — казах аз, — ще сложиш всичко в ред на куковден.

— Стига приказки!

— Приятно ми е да се запозная с теб — добавих и го обърнах към мен. — Рей Тревит.

— Юлисиз С. Кели — отговори той.

Ръкувахме се и в този момент разбрах, че беше уплашен до смърт.

— Успокой се — казах аз. — Имаме цял ден на разположение.

— Стига сме приказвали — отговори той. — Хайде на работа.

Така и направихме.

Закуската в онази сутрин се състоеше преди всичко от консервирани яйца — никакъв деликатес — и имаше много изхвърлени. Цяла кофа, да бъда точен, която сякаш тежеше половин тон. След закуска дойде камион да прибере сметта и на нас бе възложено да качим кофата с изхвърлените яйца отзад на камиона.

Двамата се наведохме и започнахме да я вдигаме. Първите два-три сантиметра от земята минаха чудесно, но после той изпъшка, огъна се, пусна кофата и тя падна с трясък, като плисна яйца навсякъде.

Естествено, взех да се смея при вида на жълтия пласт, разлят наоколо. Но Кели не се засмя. Беше премного уплашен. Просто застана неподвижно, очите му шареха като пчели насам-натам, да разберат дали е видял някой.

— Вземи парцал — казах му аз. — Освен ако си гладен. — Той не мръдна. — Иди да вземеш парцал — повторих аз.

— Твоя е вината. Ти го направи! — прошепна той.

— Я повтори! — казах аз.

— Ти я изпусна — продължи той. — Ти! Не съм аз!

— Мога да се закълна, че беше точно обратното — със смях отговорих аз.

— Върви сега да вземеш един парцал и да го изчистиш — прошепна той. — И не ме карай да повтарям!

Поклоних се ниско, но не мръднах.

— Върви за парцал — каза той, но вече трепереше.

Загледах го.

— Добре — отвърнах най-после аз. — Може би ще трябва да отида.

След около петнадесет минути, когато привършвахме с яйцата, към нас затрещя някакъв джип. Хвърлих един поглед и ръгнах Кели в ребрата.

— Внимавай — пошушнах аз. — Това е началникът на гарнизона.

Кели само кимна.

Един полковник изскочи от джипа и тръгна към нас. Наблюдавах го. Беше може би четиридесетгодишен, но изглеждаше на тридесет, нисък, стегнат. Носеше елегантно бастунче, с което леко удряше крака

си, докато вървеше, изправен като кол, право към нас. Застанахме мирно, поздравихме го, а той ни изгледа.

— Как върви, момчета? — запита той, сечеше думите остро и ясно, орлите блестяха на раменете му.

— Чудесно, сър! — отговорих аз.

Погледна остатъците от яйцата.

— Какво става тук?

— Злополука, сър — отговорих аз.

— Злополука ли?

Погледнах го, после с крайчеца на окото си погледнах и Кели. Сега той наистина трепереше и хапеше горната си устна.

— Вината е моя, сър — казах аз, — изпуснах кофата за смет.

Той бързо се усмихна, тупна леко и двама ни по рамото с бастунчето, скочи обратно в джипа, измърмори нещо на шофьора и изфуча.

— Да запалим димната лампа — казах аз, издърпах цигара и заудрях мухите, които пируваха около мен. Кели продължаваше да трепери. — Всичко е наред — рекох му аз. — Успокой се! Отиде си.

— Това е баща ми — измърмори Кели. — Той е герой от войната. В деня на десанта го наградиха със сребърната звезда.

По онова време в лагера „Скот“ бяха събрани на обучение двадесет и пет хиляди души. Но на тази тема няма да се спирам, защото, ако не си минал през такова обучение, няма по-скупна тема от тази, а ако си — няма да искаш да слушаш пак за нея. Всичко, което ще кажа, е, че малцина бяха по-добри от мен. Работех всяка секунда, доброволно се нагърбвах с разни задачи, винаги зает, винаги пръв при утринната проверка, винаги с най-добре излъскани ботуши в ротата, с най-спретната униформа и тъй нататък, и тъй нататък. Поради това, плюс фактът, че доброволно съм влязъл в казармата, докато всички бяха извикани принудително, очакваше се да ме направят командир на взвода. Всички мислеха така и старши сержант Мълдун, първият сержант на ротата, дори ме извика в дежурната сутринта, преди да почне обучението, да говорим за това.

Но командир на взвод никога не станах. Кели стана. Защото следобеда полковникът се появи отнякъде, изправен и излъскан, и на

другата сутрин, когато взводът имаше проверка, Юлисиз С. Кели беше поставен да отговаря за взвода.

И от този момент нашият взвод беше винаги последен. Преди всичко, защото Кели беше най-лошият взводен командир, който можеше да съществува. Всичко вършеше погрешно. Когато трябваше да вика „надясно“, викаше „наляво“, когато се даваха инструкции, не ги разбираше, когато поставяха въпроси, не можеше да отговори.

Но вместо да признае грешките си, той даваше оправдания. Когато ставаха грешки, вината не беше негова.

А моя.

Бях негова жертва и той ми крещеше през цялото време, от утринна проверка до вечерна, от изгрев до залез. Това много не ме дразнеше, тъй като разбирах защо го прави, и го оставях да продължава.

И дните минаваха, твърде подобни един на друг, до една сряда, късно следобед през третата седмица на обучението. Когато разпуснаха строя, за да се поизмием, старши сержантът извика името ми.

— Какво има, сержант Мълдун? — попитах аз, като отидох при него.

— Чакат те в приемната — отговори той.

— Кой?

— Не знам, Тревит. — Той сви рамене. — Един пита за теб.

Забързах към приемната и влязох. Някой наистина ме чакаше. Бащата на Зок. Застанал сам, петстотин мили далеч от дома си. В стаята беше още светло, но трябваше да направя няколко крачки към него, да го приближа, за да се уверя, че е той. Толкова много се беше променил. Изглеждаше по-стар, но не бе това, съвсем не беше това.

— Здравейте, мистър Кроуи — казах аз.

— Здравей, Рей — отговори ми той.

После и двамата замълчахме. За пръв път го виждах след нощта на моста. Всичко пет седмици и половина. Тридесет и девет дни.

— Как сте, мистър Кроуи? — запитах най-после аз.

Той нежно ме прегърна през рамо.

— Много добре, Рей — отговори. — Много добре.

— Личи по вида ви.

Той кимна.

— Как е магазинът за дрехи, мистър Кроуи? Още ли лъжете ония колежански хлапета?

— Магазинът? — попита той и се помъчи да се усмихне. — Продадох го. Мислех, че може да си чул за това. Още работя в него, разбира се, но той започна да става много голяма отговорност за мен.

— Сигурно — промълвих аз.

— Прекалена отговорност — продължи той. — Много работа. Когато човек стане на моите години, иска му се да има време за почивка. Така че сега другият се главоболи, а пък аз се забавлявам.

Тръгнахме бавно към вратата, ръката му все още около раменете ми.

— Слушай — каза той. — Говорих със сержанта ти. Съгласен е да отидем в града. Можем да хапнем нещо хубаво. Как ти се струва?

— Защо дойдохте, мистър Кроуи?

— Минавах оттук с колата — отговори той. — Помислих, че няма да е зле да спра и да те заведа на хубава вечеря.

— Защо дойдохте? — повторих аз. — За какво дойдохте да ме видите?

— И аз не знам — прошепна той едва чуто.

— Не съм гладен. Не искам вечеря.

Той кимна.

— И аз не съм гладен.

— Тогава защо да не отидем да се разходим? Ще повървим и ще поговорим. Съгласен ли сте?

Пак кимна.

— Мисля, че и за това дойдох — каза той. — Да поговорим.

Напуснахме стаята и тръгнахме надолу по шумната алея край зданието на ротата, прахът се издигаше на облаци в краката ни. След това завихме и без да кажем дума, се запътихме към полето и към възвишенията отвъд. След малко той пак ме прегърна през рамо и задържа ръката си там, докато си пробивахме път, ритаме прах на всяка крачка. Слънцето залязваше пред нас, докато вървахме на запад все още мълчаливо. След доста време, когато слънцето беше почти залязло и дневната топлина намаля, той се спря. Спрях и аз. Обърна се към мен.

— Защо стана това, Рей? — попита той.

— Не знам, мистър Кроуи. Но вината беше моя. Това поне знам.

Седна на края на прашния път, аз до него, обхванали колене с ръцете си.

— Не ме интересува вината, Рей. Искам просто да знам защо стана. Мислих, мислих, мислих и не мога да разбера. Защо стана? Може би вината е моя. Може погрешно да съм го възпитал.

— Не — казах аз. — Това не е вярно.

— Жена ми мисли, че това е причината.

— Как е тя, мистър Кроуи?

— Много добре — отговори той. — Много добре.

— Как е тя? — попитах пак.

Той се загледа в ръба на залязващото слънце.

— Ти чу ли за погребението? И какво стана там?

— Да. Чух.

— Мъчно го понесе — промълви той. — Много мъчно.

— Сега добре ли е, мистър Кроуи? По-добре ли е?

— Ще се оправи — отговори той.

— Какво искате да кажете, мистър Кроуи? Ще...?

— Изпратиха я — прошепна той. — Лекарите. Ще се върне скоро. Още държа къщата. В Атина. А после, когато тя се върне, мисля да се отправим към Калифорния. Мисис Кроуи и аз. Казват, че в Калифорния е чудесно. Топло. Много слънце. Ще й хареса. Мисля да отворя нов магазин там. В Калифорния има нови възможности. Там идват нови хора постоянно. А новите хора се нуждаят от нови дрехи.

— Разбира се, нуждаят се, мистър Кроуи.

— И ще мога да продавам дрехи. Мога да продавам наравно с най-добрите търговци.

— Знаем — казах аз.

И после изведнъж той се разплака, риданията идваха дълбоко от гърлото му, опитваше се да ги задуши, да ги върне обратно, но това беше още по-лошо. Те излизаха като писъци.

— Недейте — казах аз. — Хайде, мистър Кроуи, това никак няма да помогне.

— Тридесет и девет дни откак е умрял, Рей. Точно тридесет и девет дни.

— Така ли?

Той кимна, главата му, притисната на коленете, сълзите му капеха в праха.

— Трябва да се връщам обратно, мистър Кроуи — промълвих аз и почнах да го дърпам да се изправи. Беше се отпуснал като Зок след катастрофата, но аз го дръпнах и го държах толкова здраво, колкото можех.

— Хайде, мистър Кроуи — казах пак. — Трябва да се връщам.

Тръгнахме по пътя, вървахме бавно. Сега аз го бях прегърнал през рамо.

— Зок ви обичаше, мистър Кроуи. Кълна се, че ви обичаше. Наистина! Вината не беше ваша.

— Той теб познаваше най-добре — отговори мистър Кроуи. — Помислих, че може да знаеш защо стана тъй. Той те познаваше по-добре, отколкото мене. Най-добре от всички.

— Невъзможно е да мислите, че е така, мистър Кроуи. Знаете, че не е така. Той ви обичаше. Вие бяхте негов баща, Вас обичаше най-много на света. Каза ми го точно преди да умре. Че ви обича. А аз? Аз бях само негов приятел. Вие? Вие сте баща му. Обичаше ви повече от всичко на света. Не беше ваша вината, мистър Кроуи. Не е ваша. Той ви обичаше повече от всичко на света. Обичаше ви повече от всичко на света — и повтарях това непрекъснато — като песен, крепях го по пътя, докато спря да плаче. Най-послед стигнахме колата му. Сега изглеждаше още по-зле, с лице, зацапано от сълзи и прах. Но поне се усмихваше или се мъчеше да се усмихне.

— Довиждане, мистър Кроуи — казах аз. — На добър час в Калифорния.

Здрависахме се.

— Довиждане, Рей — отвърна той. — Може би ще се видим в Атина.

— Чудесно — казах аз.

— Как те наричаше Захари? — попита той. — Еврипид?

— Веднага се сетихте.

Влезе в колата.

— Радвам се, че дойдох да те видя, Еврипид. И съжалявам за станалото там — той посочи полето.

— Забравете го, мистър Кроуи. И аз се радвам, че дойдохте.

— Може би ще те нагостя друг път.

Завъртя ключа, запали мотора.

— И пак повтарям, мистър Кроуи, много се радвам, че ви видях.

Най-после си тръгна.

Не можах много да спя през нощта. Просто лежах и пожелавах никога да не беше идвал. Мислех за него — разсипан; жена му — луда; Зок — мъртъв.

И за всичко бях виновен аз.

Мислех за това през нощта, на другата сутрин и следобеда, и вероятно е било вече здрач, когато за пръв път намислих да се самоубия. Това винаги звучи героично или глупаво, никога правилно, никога уместно. Самоубийството не се различава от убийството, само е по-лично. Тогава един цитат от Шекспир започна да ми се върти в ума. Добър цитат, Зок го харесваше. Където Отело казва, че ще убие Дездемона, жена си, преди тя да погуби някой друг. Да погубиш е по-лошо, отколкото да убиеш. И мистър Кроуи беше погубен.

С минаването на дните продължавах да мисля за всички хора, които съм познавал в живота си, и да се питам какво добро съм сторил на някого от тях. Колкото повече мислех, толкова повече удрах на камък. Така че сега бях Дездемона, но нямаше никакъв Отело наоколо, който да свърши работата вместо мен. А когато си момче, пък почнеш да се мислиш за Дездемона, ти никак не си добре.

Тъй бях и аз, много зле, в неделята на четвъртата седмица от влизането ми в казармата. За пръв път дадох на ротата гарнизонна отпуска и всички тръгнаха, — повечето от тях за Хейстингсвил — типично военно градче, на няколко мили далеч от лагера, пълно с военни магазини, с черкви и кръчми.

Не отидох, предпочетох да остана сам в помещението и да се потя от жегата, около 38°. Този следобед бях съвсем сам, лежах гол, със затворени очи. Но продължавах да се вирам, виждах грозното лице на Зок, чувах гласа му, опитвах се да разбера какво искаше да каже с думите: „златният храм“.

Защото това ми каза той точно преди да умре — когато колата летеше без контрол по шосето и мостът започна да се очертава отпред, огромен като смъртта, нарастващ с всеки миг. Зная, че много глупости се разправят какво казвали хората, преди да умрат. Като например: „Намерих отговора, знае ли някой въпроса?“. Или че надутият лорд Честърфийлд промърморил: „Дайте стол на господина“. Защото хората не искат да признаят, че могат да умрат с пышкане или тихо в леглото

си. И не можеш да ги виниш за това. Всеки би искал да свърши живота си с някоя забележителна мисъл.

Но това, което Зок каза, каза го. Аз бях там. Чух го. Точно преди да се блъснем в моста, точно преди да умре, с кървавите кости, излезли през бялата му риза, той се обърна към мен, уплашен, предполагам, и прошепна: „Златният храм, Еврипид, Златният храм.“

Чух някой да се качва по стълбите, но мисля, че и тръбата за второто пришествие не би ме накарала да се размърдам, затова лежах неподвижно. Стъпките идваха все по-близо и спряха до леглото ми.

— Тревит — пошушна някой.

Отворих едно око и видях Кели, застанал по долни гащета, отпуснатият му корем увиснал над тях. Затворих окото си и изпробвах няколко хъркания, не много оригинално, но за малко го заблудих. Той повтори името ми и после още веднъж. Накрая ме раздруса.

— Тревит, спиш ли? — попита той.

— Кой иска да знае?

— Аз. Кели.

— Никога не съм чувал за теб — казах аз. — А и все едно. Тревит го няма, избяга. Аз само го прикривам.

— Хайде — възбудено каза той. — Стига си се правил на ударен.

Разтърси ме пак. По-силно.

— Знаеш ли, смешно е — казах аз, като го гледах, — но бих могъл да се закълна, че се мъчех да заспя. — Той замълча. — Разбирам, че твоят старик е спечелил Сребърната звезда в деня на десанта — продължих аз. — Така ли е? Това е история, която бих искал да чуя. Басирам се, че за такава история заслужава да се събуди човек.

Той трепереше, затова млъкнах. Зачаках да каже нещо. И го каза.

— Ще се самоубия — прошепна той.

— Самоубий се, Кели — отвърнах аз. — Не би могъл да избереш по-хубав ден. — Затворих пак очи.

— Не те занасям, Тревит. Ще се самоубия.

Седнах.

— Добре, за какво ми го казваш? Положително няма да те спра.

Той преглътна.

— Исках компания.

— Неделята е Божи ден. Остави ме на мира.

— Искам да говоря с някого, докато го направя. Не искам да умра самичък.

Загледах го.

— Добре, Юлисиз — казах най-после. — На твое разположение съм. Самоубивай се. Но тук — и посочих съседното легло. — Защото аз не мърдам.

— Значи разбрано — промърмори той. — Отивам да си взема нещата.

— Как ще го направиш? — викнах след него.

— Ще си разрежа китките с щика — отговори той.

— Браво, Юлисиз, хитро измислено! Това е чудесен начин.

Легнах пак и зачаках. След малко затропа по стълбите, влезе и седна на леглото до моето. Протегна щика си.

— Виж, като бръснач — рече той. — Цяла сутрин съм го острил.

— Чудесно — отвърнах аз. — Добра работа ще свършиш.

— Ето! Пипни!

— Вярвам ти — казах аз, но той продължаваше да го протяга към мен, затова направих каквото искаше. Щикът беше остър.

— Какво ще, кажеш, а, Тревит? Нали е същински бръснач?

— Кели — казах аз, като затворих очи. — Току-що платих за главното събитие. Събуди ме, когато приготовленията са свършени.

— По-добре гледай — каза той — щото почвам.

Взе щика и много бавно, много внимателно го наведе, докато острието легна върху сините вени на китката му. Понатисна малко и кожата на китката се огъна. После ме погледна.

— Бас държа, че се чудиш защо го правя, нали?

— Не, Кели — отговорих аз. — Не мога да кажа, че се чудя.

— Заради баща ми — започна той. — Затова че цял живот са ме тъпкали дотук с дивотии за армията. Трябва да стана офицер. Защото той ще ме накара. Трябва да правя кариера. Кариера в армията, като баща си. А ако питаш мен, можеш да вземеш армията, да я сгънеш на три и...

— ... да я изринеш — довърших аз. — Добре. Разбрах. Хайде сега, направи го.

— Той дори ме кръсти на името на един войник, дявол да го вземе. Юлисиз С. Грант^[2].

— Смятай се за щастливец — казах аз. — Можеше да избере Пилсудски.

— Какво работи баща ти, Тревит?

— Учител е по гръцки.

— Ето — рече Кели, насочвайки щика към мен. — Виждаш ли? — Не виждах, но кимнах. — Имам за баща едно никакво копеле! Какво да правя? Предпочитам да умра, отколкото да прекарам живота си в армията, и затова какво да се прави, освен това? — той посочи щика. — Кажи ми, Тревит! Какъв смисъл има да продължавам?

Замислих се.

— Не знам — казах най-после.

— Е, добре — рече той. — Това е то! — и започна пак да натиска щика към китката си.

Наблюдавах лицето му. Затвори очи. Аз чаках. После ги отвори.

— Искам да кажа, какъв смисъл има да се живее? Ти ми кажи, Тревит! Ти си умен човек. Хайде, кажи ми.

— Дявол да те вземе, Кели! — избухнах аз. — Ще се самоубиваш ли или не?

— Добре — промърмори той. — Сега вече е наистина. Сбогом, Тревит.

Пое дълбоко дъх и затвори очи. В помещението беше горещо и задушно. Леглото ми бе мокро от пот, а когато Кели притисна щика, пот потече между пръстите му. Той го притисна към китката си, по-дълбоко и по-дълбоко. Тогава изкрещя:

— Ау-у-у! — Пусна щика и започна да проклина. — Дявол да го вземе! Дявол да го вземе! Боли!

Почнах да се смея, ритам във въздуха с крака.

— А ти какво очакваше, Юлисиз?

Той се изправи, китката му беше малко окървавена.

— Ще умра от кръвоизлияние — каза той. — Тревит, кажи какво да правя?

— Да видиш свещеника — отвърнах аз. — Последният обред струва само четвърт долар.

Той ближеше порязаното и правеше физиономии.

— Мръсник! — каза той и ритна щика на пода.

След това тръгна надолу по стълбите и чух вода да тече в умивалника. Опънах се на леглото и се помъчих да мисля за Зок, но

видът на Кели, когато крещеше „Ау-у-у!“, ми се натрапваше и не можех да сдържам смеха си.

Той се върна, вървеше вдървено, решително.

— Ей, Кели — казах аз. — Какво ново?

Не отговори.

— Знаеш ли друга игра, която можем да играем?

— Същата — отговори той, по-сериозен от всякога. — Ще глътна една спирала от пружината на леглото.

— Не знам — рекох аз и се почесах по главата. — Но кълна се, ти май каза, че ще глъташ спирала от пружина.

Той измъкна една спирала зад гърба си.

— Казах и не се шегувам!

— Дявол да го вземе, Юлисиз! Ти избираш най-хубавите начини! Помислял ли си някога да се опечеш на шиш?

Погледна ме. После започна да шепне:

— Ще ти кажа нещо, Тревит. Нещо, което не съм казвал абсолютно на никого. — Млъкна и се огледа. — Ще умра девствен.

Поклатих глава.

— Е, не можеш да обвиняваш стареца за това, Юлисиз. Вината е само твоя. Защото по света има билиони жени, Юлисиз. — Започнах да чертая цифри във въздуха. — Едно, девет нули — билиони. И от всички тях законът за средните стойности казва, че трябва да има една, която да ти свърши работа.

— Да — промълви той, впил поглед в спиралата. — Само че аз не я намерих.

— Първо трябва да почнеш да търсиш, Юлисиз.

— Сега вече е много късно — и веднага натика спиралата в устата си.

Няма да описвам с големи подробности какво става по-нататък, тъй като беше малко неестетично, макар и много смешно в момента. Лицето на Кели придоби различни цветове, най-вече зелени, очите му се насълзиха и след това спиралата тупна на пода, бързо последвана от обедата и закуската на Юлисиз.

След като това свърши, ние се загледахме. Той се разплака, обърна се и изскочи от помещението. Чувах го да реве в клозетите. Беше пуснал всички чешми, за да заглуши рева си.

Отидох на площадката на стълбите.

— Ей, Кели — изкрещях аз. — Най-добре е да се върнеш и да изчистиш това. Защото аз положително няма да го направя.

После пак се проснах на леглото и зачаках. След малко той се появи. Носеше парцал и кофа вода.

— Да изчистиш добре — казах аз. — Всичко.

Не отговори. Загледах се в тавана и слушах шума на парцала по пода.

— Знаеш ли — казах след няколко минути, — ако искаш жена, ще ти помогна, както мога. — Пак не отговори. — Дявол да го вземе, Юлисиз, ако искаш да спиш с жена, ще се погрижа да ти я намеря. За да не казваш повече, че никой не ти е предлагал.

Чувах как му работи мозъкът.

— Как ще го направиш, Тревит?

— Магьосник съм — това бе всичко, което казах.

— Как ще го направиш, Тревит? Как? И наистина ли ще го направиш? Не. Само ме занасяш. Няма да го направиш. Знам, че няма.

— Добре — отговорих аз. — Да речем, че няма да го направя.

Той сграбчи ръката ми.

— Как? Хайде, кажи ми! Как?

— Облечи се. Ще отидем в Хейстингсвил и ще намерим някоя.

— Коя?

— Отде да знам? Някоя. Облечи се.

— Добре, Тревит — рече той и ме потупа. — Добре! Чудесно! — и заподскача като грах на тиган. — Знаменито! — Втурна се към стълбите. После се спря. — Искаш да кажеш някоя уличница?

— Имах нещо подобно наум — отговорих аз.

— Не знам... — започна той. — Ами ако хвана нещо?

— Виж, Кели — казах, — моля ти се решавай! Няма да се обидя от решението ти. Не се тревожи! Но моля ти се, или едното, или другото. Решавай!

— Но ако хвана нещо? — пак попита той.

— Ако хванеш — прошепнах аз, — няма да кажем на никого. Няма да отидем на лекар. И ти дотолкова ще се разболееш, че ще умреш. И тогава край на всичките ти грижи. Виждаш ли?

— Разбира се, Тревит, ясно ми е — кимна той.

И така отидохме.

До Хейстингсвил с автобуса ни отне петнадесет минути и Кели не продума през целия път. Само трепереше, което е заразително, защото, когато стигнахме, самият аз бях с малко опънати нерви. Щом слязохме от автобуса, Кели започна да задава въпроси по-бързо от по-рано.

— Къде е тя, Тревит? Къде е?

— Не знам, Юлисиз. Ще трябва да потърсим.

— Може да не е тук, Тревит. Ами тогава?

— Кели — отвърнах аз, — ако има звезди на небето, ще има и проститутка в Хейстингсвил.

И с тия думи започнах да търся от един бар в друг. Кели ме чакаше навън. Всеки път, когато излизах, ме бомбардираше с въпроси и докато следобедът минаваше, те ставаха все повече и повече. Тогава най-последно в десетия бар може би я намерих. Седеше сама и пиеше бира. Седнах до нея. Името ѝ за нещастие беше Ирма. Не беше красавица, беше едра и дебела. Но доста се смя, докато разговаряхме за това-онова, преди всичко за пари. Когато си свърши бирата, излязохме вън.

Но тогава Кели тръгна да си върви.

— Ей — викнах аз. Той спря, гърбом към нас. Отидохме до него. — Юлисиз — казах, — запознай се с Ирма. Ирма, това е Юлисиз и той е девствен. Бъди внимателна!

Ирма се засмя.

Юлисиз ме дръпна.

— Тя не е много хубава.

— Прав си — отвърнах аз.

— Кажу ми, че и той не е Адонис — каза Ирма.

— Казва, че и ти не си Адонис.

— Чух — измърмори Юлисиз. — Чух...

— Хайде да вървим — каза Ирма.

— Ами ако хвана нещо — прошепна ми той.

— Чиста съм — заяви Ирма. — Кажу ми, че съм чиста.

— Юлисиз — обърнах се към него аз, — ако искаш да шепнеш, шепни.

— Не мога — отговори той.

— Хайде да вървим — повтори Ирма.

Тръгнахме. Ирма прегърна Юлисиз през рамо.

— Престани да трепериш — рече тя.
— Не треперя — отвърна Юлисиз, отдръпна се от нея и постави мен по средата. Отидохме към квартирата на Ирма.
Тя спря.
— Тук е — каза тя и влезе.
— Ще те чакам на улицата — обърнах се аз към Юлисиз.
— Не — рече той.
— Да — настоях аз и почнах да го побутвам.
Ирма показа главата си от вратата.
— Хайде — викна тя, — нямам време да чакам цял ден!
— Какво ще правя, Тревит? — прошепна Юлисиз. — Какво да правя?
— Пресметни — отговорих аз и го побутнах по-енергично.
— Не мога да го направя, Тревит — замоли се той. — Нека да се върнем.
— Грабни го, Ирма! Цял е твой.
Тя го грабна.
Зачаках на тротоара. След около десетина минути Юлисиз излезе.
— Ей, Юлисиз, какво ново? — попитах го аз.
— Нищо особено — отговори той, като се мъчеше да говори небрежно.
Издържа около десет секунди, след това започна да подскача, да ме прегръща, да се смее като луд.
— Тревит! — кресна той. — Ей, Тревит, чувствам се знаменито!
Отстраних го и почнах да се смея.
— И аз се чувствам добре — рекох аз.
От този момент нататък бяхме приятели. Не се опитвам да твърдя, че сексът е еликсирът на живота или нещо подобно, нито пък го отричам. Той не е разковничето, ни най-малко, защото, ако беше, хора като Ирма щяха да управляват тая страна и тогава къде щяхме да сме? Обаче при Кели сексът направи чудеса.
Преди всичко, мисля, защото за пръв път в живота му някой е бил внимателен към него. Той нямаше много приятели нито в армията, нито във от нея. Но аз му бях направил услуга и сега не можех да се отърва от него. На закуска се хранеше до мен. На обед също. И на вечеря. Всичкото си свободно време прекарваше с мен. Където и да

отида, идваше и той, на около една крачка от мен. Всичко това не ме дразнеше, защото всъщност Кели не беше лош; просто едно пораснало галено кученце, а и за такива има място в тоя свят, като и за всичко друго.

Разказа ми за себе си, целия си живот, докато баща му го накарал да влезе в казармата. За това как искал да стане фермер, как умее да отглежда растения и мечтаел само за едно — да прекара живота си в собствена ферма, да отглежда жито, царевица и да прави всичко, което човек прави, когато живее във ферма. Как майка му умряла и баща му го отгледал, като го препращал от едно военно училище в друго, защото в никое не се отличил. За времето, когато го изключили от Уест Пойнт^[3], и как баща му не му говорил седмици наред след това, макар че живеели тогава сами под един покрив. Бих могъл да напиша биография на Кели след една седмица, толкова много научих за него през това време.

Той и в обучението се промени. Пак правеше същите грешки, пак съсипваше взвода както по-рано. Но сега не се ядосваше, не викаше и не ревеше; само се засмиваше, изчервяваше се и ме поглеждаше. След Ирма Кели действително бе в добро настроение — просто още един щастлив никаквец, който се намърдва в армията.

После, след повече от седмица, една нощ лежах задрямал, когато внезапно той се изправи пред мен.

— Тревит — пошушна той. — Трябва да ти говоря!

— Но нали ми говориш, Юлисиз? — прошепнах аз.

— Трябва да говоря с теб! — повтори той. — Насаме.

Нещо, което трудно става в казармените помещения, затова излязохме вън. Беше гореща, безоблачна нощ, пълна със звезди, и ние тръгнахме да обикаляме района на казармата. Той пак беше уплашен, също както в деня, когато изсипахме яйцата. Но аз не казах нищо, просто вървах тихо до него, чаках го да каже какво го тревожи. Най-после започна да говори.

— Утре — каза той — следобед майор Шефилд ще дойде тук. Той е приятел на баща ми. Майор Шефилд. Ще говори за офицерската школа.

— И какво от това? — запитах аз.

— Ще трябва да подпишем декларации — продължи шепнешком Кели, макар че бяхме сами. — Молби за офицерската школа. Току-що

научих това. В дежурната. — Наведе се, взе шепа прах и я разтърка между дланите си. — Какво да правя, Тревит? — попита след малко. — Какво ще правя?

— Знаеш ли какво, Юлисиз? — казах аз и го тупнах по гърба. — Ще ти кажа. Утре ще отидем и ще изслушаме майора. А после, когато свърши, ще напуснем събранието. Няма да подписваме нищичко. Нито ти, нито аз. Но това е утре. А сега да отидем да поспим. — И тръгнах към помещението.

Той не мръдна. Стоеше на същото място и разтриваше прах между дланите си. Върнах се при него.

— Хайде, Юлисиз! Горе главата! Няма за какво да се тревожиш. Съвсем няма за какво. Искаш да бъдеш фермер. Стани фермер! Това е всичко!

Поклати глава.

— Никога няма да имам ферма — прошепна той. — Никога няма да стигна дотам.

— Не виждам защо — възразих аз и пак го тупнах по гърба. — Дявол да го вземе, Юлисиз, не виждам защо да не станеш фермер.

Взех една пръчка, отидох към стъпалата на склада и седнах. Започнах да чертая в праха.

— Фермерската къща — казах аз — ще бъде тук. — Начертах голям квадрат. — После сигурно ще искаш трактор. Искаш, нали? — Той не отговори. — Е, аз ще ти подаря — продължих аз и начертах по-малък квадрат до къщата.

— После ще ти бъде необходима кола, Юлисиз, щото си такъв дебелак, че никога няма да отидеш пеш в града. — Сложих колата до трактора. — Зад къщата е царевичната нива. — Начертах вълнообразни линии. Докато правех това, той се приближи и седна до мен, подпря брада на ръцете си и загледа. — А тук, вдясно от къщата, има ечемичена нива. — Начертах линия за ечемика. — А тук, наляво, е гоненицата. — Поизправих се и загледах начертаното. — Имаш положително хубава ферма, Юлисиз, трябва да ти се признае.

Той не каза нищо, само се наведе и се загледа внимателно.

— Господи, Юлисиз! — казах тогава аз. — Забравих проклетия силоз!

— Силозът трябва да е тук — взе пръчката и начерта кръг.

— Ама ти го сложи точно върху къщата, дявол да го вземе! — и аз грабнах пръчката и изтрих кръга.

— Тогава тук — той направи друг кръг с пръст.

— А, не в царевичната нива! — възмутих се аз и го изтрих.

Кели пак се наведе, готов да го постави на друго място, но аз го хванах за ръката.

— Юлисиз — рекох, — съжалявам, но няма да можеш да имаш силос.

— Трябва да имам — отвърна той.

— За какво?

— За фураж.

— Не се шегувай — казах аз и започнах да се смея.

— Фураж — повтори по-високо той — да храня животните.

Загледах се във фермата. После поклатих глава.

— Няма място за животни, Юлисиз. Жалко!

— Но аз имам нужда от животни — рече още по-високо той, грабна пръчката от ръцете ми и заличи нарисуваното от мен. — А и ти всичко си подредил погрешно. Къщата ще бъде тук, а силозът тук — с това той се отплесна.

Стояхме цяла нощ, говорихме за фермата, задавах му въпроси, подвеждах го с тях, за да го карам да продължава. Той говори и говори. От време навреме вземаше шепа прах, триеше я между дланите си, сякаш беше богат чернозем, готов да даде плод. Около три часа сутринта започна да клюма, очите му се затваряха. Но аз го карах да продължава, от време навреме го сръгвах, пуцах шеги и най-вече слушах да ми говори за фермата си.

После, когато почти заспиваше на крак, аз започнах да говоря. Как следобеда, когато наближи време да попълним молбите, никой от нас няма да го направи. И нищо, което баща му или някой друг каже, няма да ни накара да постъпим другояче. Толкова беше уморен, че започна да ми вярва, седнал на стълбите, той кимаше, отчасти в знак на съгласие, отчасти защото беше твърде уморен, за да спори.

Когато тръбата за ставане изсвири, заведох го обратно в помещението, наплисках лицето му с вода и го изведох на проверка. Цялата сутрин той наистина се влачеше, но около обед започна да идва на себе си. И заедно с това се върна и страхът му. Беше точно там, където бе през нощта, само че сега нямах време да го увещавам.

Седнах до него на обед, закачах го, сипах сол в кафето му, ръгах го, но нищо не помогна. Просто седеше — без да се докосне до яденето, впил поглед напред. Останах с него и следобеда, правех каквото можех — не много, защото минутите течаха и той беше толкова уплашен, помислих, че ще се разпадне на части пред очите ми. Знаех, че трябва да направя нещо. Но какво — не можех да измисля.

Следобед, в началото на учението, сержант Мълдун извика няколко имена: на Кели, моето и още доста други. Когато ротата тръгна, ние останахме. Сержантът каза на Кели да ни заведе под строй в залата, в края на ротната алея.

Когато отидохме там, майорът ни чакаше.

Разтапяше се от усмивки. Ухилен до уши, той кимваше на всеки един от нас, а към Кели се обърна по име.

— Настанете се удобно, момчета. Настанете се удобно — непрестанно повтаряше той.

Стоеше на катедрата, облегат на пулта, усмивката все гипсирана на лицето му. Седнах на първия ред, Кели до мен и зачаках.

Залата утихна и майорът започна да говори.

— Войници, дошъл съм да ви говоря за нещо важно, нещо, което може съвършено да промени живота ви.

— Нашето уволнение ли, майор? — високо запитах аз.

Той спря и ме погледна за миг. След това безгласно се засмя. Нещо, което винаги съм мразел. Искам да кажа, ако не можеш да се засмееш от сърце, защо си правиш труда?

— Не, боецо — каза той. — Не съм дошъл да говоря за уволнението ви. Дошъл съм да ви говоря за живота, който можете да имате, ако изберете армията за професия.

Аз изпъшках.

Този път не се засмя, само се усмихна, и забърза към главната част на речта си. Разправи ни за всичките облаги, за честта, за отговорността, за чувството на удовлетвореност, че служиш на родината, за служба, изпълнена както трябва. И докато говореше, аз започнах да се прозявам, да се протягам, изпънах крака напред, барабах с пръсти по страничните облегалки на стола със затворени очи. Скоро той ме забеляза.

— Отегчавам ли ви, боецо? — остро запита той, вече без да се усмихва.

— Не съвсем, майор — отговорих аз като станах. — И всичкото ми уважение, но не желая да ставам офицер в армията на Съединените щати. Предполагам, че това е добър начин на живот и всичко друго, майор. И както казахте, той е задръстен от чест, отговорност и добре изпълнен дълг. Колкото до мен, не искам всичката тая отговорност. А всичката чест вероятно ще ми замае главата, защото някои хора не са направени да бъдат офицери, майор, и предполагам, че и аз съм от тях. Така че вие не толкова ме отегчавате, колкото ми губите времето.

— Тогава по-добре излезте, боецо — каза той.

— Да, сър — кимнах аз. — Предполагам, че ще е по-добре. Но неприятно ми е да изляза сам.

Погледнах Кели. Той извърна поглед, после ме погледна, после погледна майора.

И стана.

Минахме през цялата аудитория. Тишината беше толкова плътна, че можеше да се седне на нея.

Щом излязохме вън, аз се обърнах и ударих Кели по рамото.

— Здравей, фермер! — казах аз.

Върнахме се в помещението, смяхме се, шегувахме се, закачахме се и чакахме да се върнат останалите. Майорът трябва да е говорил близо час и когато свърши, цялата група под строй излязохме и се присъединихме към ротата на учение.

Беше почти шест часът, когато се върнахме в района на казармата.

И той беше там.

Видях го в минутата, когато влязохме в двора. Стоеше до джипа си, изправен, скръстил ръце. Чакаше, огрян от следобедното слънце, приличаше на бог.

Когато разпуснаха строя, Кели не мръдна. Закаках до него, другите се втурнаха край нас към помещението като мравки от пламнал мравуняк.

Той бързо приближи, бастунчето барабанеше по панталона му, орлите на раменете му блясваха всеки път, когато отразяваха слънцето. На две крачки от нас полковникът спря. Не каза дума, нито една, просто застана там, впи поглед в Кели, заудря с бастуна по дланта си.

И внезапно всякакъв друг шум изчезна, остана само плющенето на бастуна върху твърдата длан. Почнах да броя ударите. Едно, две,

три, четири. Стояхме там. Пет, шест. Чакахме. Седем. Все още мълчахме. Осем, девет. Очите му, почти прозрачно сини, изгаряха лицето на Кели. Десет, единадесет, дванадесет. И Кели, впил поглед в тези прозрачно сини очи, ги приковаваше със своите. Тринадесет, четиринадесет. Сега ударите зачестиха, плющяха върху дланта му в следобедната жега. И все още никой от тях не продумваше.

Тогава Кели не издържа.

— Добре — пошушна той толкова тихо, че едва го чух. — Добре! Приемам!

Полковникът веднага се завъртя и бързо се отдалечи с изправени рамене. И мисля, че ако имах автомат в ръцете си, щях да го застрелям. Толкова много го мразех. Работиш, мъчиш се да свършиш нещо, мъчиш се толкова, колкото имаш сили, и внезапно идва някой, щраква с пръсти и всичко се срутва като къщичка от карти. Но автомат нямаш и всичко, което направих, бе да го гледам как скача в джипа, сяда изправено и скръства ръце на гърдите. Моторът изрева и джипът отскочи напред и набра скорост. Полковникът дори не ни погледна, когато профуча край нас.

Кели го следи с очи, докато джипът изчезна. После се обърна към мен усмихнат.

— Какво пък, по дяволите! — измърмори той. — Какво, по дяволите! Няма да бъде чак толкова лошо.

И не беше.

Поне за около седмица. Защото през тази седмица Кели непрестанно ми разправяше за постъпването си в офицерската школа и как ще смае всички там. Естествено, не му вярвах. Защото Кели не беше от тези, които смайват с нещо, особено в една офицерска школа. Но го оставях да говори, съгласявах се с него, помагах му, колкото можех, да се чувства добре. Шегувахме се, смяхме се и в края на седмицата отидохме да видим старата Ирма, аз пак като пазач. Той беше сега много по-спокоен, отиде в стаята ѝ сам, без чужда помощ. Когато излезе, не беше възбуден като първия път. Сега бе спокоен, сякаш беше вършил това години наред, всеки ден. И след като се посмяхме няколко минути, не говорихме повече за станалото. Така че всичко вървеше чудесно.

До следобедна на гранатното стрелбище.

Беше адски горещо, повече от 38°. Сутринта цялата рота негодувахме, пъскахме и се потяхме, докато марширувахме и провеждахме учение с халосни гранати, подготвихме се за хвърлянето на истинските следобеда.

По обед се обърнах към Кели.

— Хайде да се наредим за храна — предложих аз. — Ела!

Той поклати глава.

— Трябва да отида до клозета — рече той. — Ти се нареди, Тревит. Ще дойда след малко — и тръгна.

— Добре, Юлисиз, ще ти пазя ред.

Но не се наредих. Останах там, където бях, гледах го как отиде да говори с лейтенанта — отговорник на стрелбището. Видях и какво направи, след като се раздели с лейтенанта. Тръгнах подире му.

Вървеше много бързо, не се обърна нито веднъж. Следвах го на известно разстояние. Прекоси стрелбището, излезе на шосето, пресече го и се запъти към буренясалото поле.

Когато се озова там, аз му викнах. Не се спря. Почнах да тичам, разсичах бурените с пълна скорост, намалявах разстоянието.

— Ей, Кели — казах аз, когато го стигнах. Не ми отговори. — Нямаш ли чувство за ориентировка, Юлисиз? Клозетите са ей там, до стрелбището.

— Ти по-добре се махай — рече той.

Засмях се.

— Защо? Само защото задигна истинска граната ли?

Тогава той се обърна с лице към мен.

Засмях се по-силно.

— Видях те, Юлисиз. Ама си крадец — един път! Сега хайде да си вървим!

Той се засуети.

После изтегли иглата и натисна с палец лостчето.

— Сега ще се махнеш ли, Тревит?

Поклатих глава.

— Не без теб!

Стояхме там, гледахме се, затънали до кръста в бурените, той с палец на лостчето, пръстът му бе побелял от натискането, притиснал с две ръце корема си.

— Махай се! — изкрещя той. Не мръднах. — Махай се по дяволите, Тревит! Махай се по дяволите!

Застанали на пет крачки един от друг под жаркото слънце, и двамата бяхме потънали в пот. Вторачих се в гранатата и в палеца му, който приличаше на продълговат бисквит до останалата част на червената му ръка, и започнах да говоря.

— На погрешен път си, Юлисиз! На съвсем погрешен път! Не е този начинът. Нищо няма да спечелиш така! Честна дума! Юлисиз, не виждаш ли, на погрешен път си! Зная, зная, Юлисиз! Защото не си единственият, който някога е помислял за това. И аз съм го мислил. Да, аз! Честна дума, Юлисиз! И аз щях да го правя. Но не е този начинът. И знаеш ли защо не го направих? Заради теб, Юлисиз, заради теб. Не разбираш ли? Там... в града... Този е начинът! Аз намерих теб и ти ще намериш някого и всичко ще бъде наред. Тогава всичко ще бъде наред. Затова не прави така! С мен! Защото аз съм този, с когото постъпваш зле. Моля ти се, Юлисиз! Не постъпвай така с мен!

Той премига от потта, впил поглед в гранатата. После ме погледна.

— Така ще наглася оня мръсник! — промърмори той.

Пусна лостчето и бомбата беше готова.

Хвърлих се върху му, помъчих се да я взема, но той се обърна гърбом и я натисна по-дълбоко в корема си, докато забивах нокти в него.

Секунда по-късно тя избухна и, оглушен от тътена, аз полетях назад, завъртях се във въздуха и после паднах, превит на две. Загубих съзнание. Когато се свестих, чух писъци, хора тичаха, заобиколиха ни; някои плачеха, други повръщаха.

Но аз не можех да отворя очи. Само лежах безпомощен, кракът ми пулсираше. Лежах и мислех само едно, повтарях го наум: „Те всички умират в ръцете ми! Всички умират в ръцете ми!“. Повтарях, повтарях и повтарях.

След това изпищях от болка и изгубих съзнание.

[1] Авторът изтъква тази сцена на гробищата, защото на Запад шумните ридания, писъците и поривите на близките да се хвърлят върху ковчегата на покойника е нещо твърде необичайно. — Б.пр. ↑

[2] Главнокомандващ северноамериканските войски през гражданската война. — Б.пр. ↑

[3] Уест Пойнт — Военна академия в САЩ. — Б.пр. ↑

VI. ГРАДЪТ

Не си спомням много добре първите няколко дни в болницата. Просто лежах там унесен, със зашито коляно и превързан крак. Времето минаваше, докато лежах, заслушан в стъпките на санитарите по стайте. Понякога гледах през прозореца небето. На третия ден почнах да идвам на себе си, главата ми се избистри. До вечерта се почувствах добре, само кракът ме болеше.

На четвъртия ден ме посети един капитан от щаба. Свали шапката си и ми се усмихна, когато се надигнах и седнах в леглото.

— Вие сте редник Тревит — каза той.

Кимнах.

— Аз съм от канцеларията на военната полиция, Тревит. Искам да ви задам няколко въпроса.

Не казах нищо.

Той пак се усмихна и продължи.

— Бих искал да зная какво стана, Тревит. На полето. Завеждам следствие и има доста неща, които се нуждаят от разяснение. Така че защо не ми разправите какво стана? С ваши думи.

— Може би някой друг път — казах аз.

— И сега е удобно — настоя той. — Така че защо не ми кажете какво стана?

— Кели бе разкъсан от ръчна граната — промълвих аз.

— Знаем това.

— Помислих, че искате да знаете какво стана, капитане. Това стана!

— Бих искал малко повече подробности, Тревит. Сега! Какво стана на полето?

— Това, което току-що ви казах — Кели бе разкъсан на парчета от ръчна граната.

— Как?

— Изтегли иглата и притисна гранатата към стомаха си. Останалото беше лесно.

— Как взе гранатата?

— Предполагам, че я е откраднал. Не зная. Може би я е направил през свободното си време.

— Вижте, Тревит, искам просто да ви задам няколко въпроса, нищо повече.

— Да, но вие питате не този, когото трябва, капитане. Не с мен трябва да говорите.

— Не? — попита той. — А с кого?

— Идете да видите началника на гарнизона — отговорих аз.

После си легнах и затворих очи. Той ме остави.

След около час научих новината.

Каза ми я майор Даунс, лекуващият лекар. Той влезе, тананикайки, щракна няколко пъти във въздуха с ножицата, която винаги носеше.

— Добър ден, Тревит — каза той и зацрака с ножицата около главата ми.

— Добър ден, майор Даунс.

Не каза нищо за известно време, най-напред се усмихна, а после се ухили до уши. Аз чаках.

— Тревит — каза най-после той. — Завиждам ти. Винаги завиждам на късметлиите. Тревит, ти си късметлия! Аз не съм. Бях най-известният гинеколог в Дейтън, Охайо, и какво стана? Мобилизираха ме. Как е кракът?

— Отлично, майор. А защо съм късметлия?

Той ме тупна по гърба.

— Защото имаш рана за милиони, Тревит. Уволняваш се по инвалидност.

— Защо?

— Коляното ти, Тревит. Затова!

— Какво му има на коляното?

— Нищо фатално, но част от шрапнела го е срязала. Ще накуцваш, но щом можеш да вървиш — свободен си.

Кимнах и го загледах — играеше си с ножицата. После попитах:

— Колко време, майор? Колко време ще накуцвам?

— Постоянно — беше отговорът му.

След това ме остави да мисля върху казаното.

Дванадесет дена по-късно бях изписан.

Тези дванадесет дена минаха бързо. Имаше много да се върши. Първо снеха превръзката. После конците. Почнах да се оправям, но все още можех да спя нощем. Защото да се науча да вървя пак, беше уморителна работа. В началото употребявах патерици, докато свикна да прехвърлям тежестта си върху левия крак. След това подскачах един-два дни с бастун. И накрая можех сам, без чужда помощ, да куцукам из стаята. Падах върху леглото, проклинах, опитвах се пак и всеки път вървах по-добре.

Процедурата по уволнението не беше дълга. Отидох във военната полиция и им казах как стана всичко, след това се явих на преглед, издадох дрехите, попълних милион формуляри — накуцвайки бавно от една канцелария в друга — в подготовка за тръгване.

Веднъж видях полковник Кели. Отдалеч. Беше в джипа си, седнал изправен както винаги, ръцете скръстени на гърдите. Той се изгуби от погледа ми и това беше последният път, когато го видях. През тези деветнадесет дни нито веднъж не дойде да ме види.

И един вторник следобед бях освободен.

Майор Даунс ме изпрати до външната врата на болницата. Ръкувахме се, казахме си довиждане и това беше. Пак бях цивилен.

Взех си чантата и се отправих към главния вход на лагера „Скот“. Отне ми близо петнадесет минути да стигна дотам, вървах бавно, потънал в пот от слънцето. Но накрая стигнах. Спрях за миг пред караулната да поема дъх. Кимнах на караула и след малко взех отново чантата и извървах последните крачки до шосето. Когато заставах на него, погледнах най-напред на едната страна, после на другата. Не се виждаше ни кола, ни човек, нищо. Бях сам. И точно тогава тази мисъл ме порази.

Не знаех къде отивам.

Погледнах пак нагоре, надолу по пътя, поклатих глава. Защото не бях сигурен. Бях мислил за това в болницата, обсъждах този и онзи план, без да стигна до някакво решение. Но сега чиповете бяха сложени и не печелех. Дълго стоях там, гледайки най-напред надясно, после наляво, после пак надясно, после наляво. Минаваха коли, но не спрях никоя от тях. Кракът започна да ме боли и аз се върнах обратно до караулната. Намерих малко трева и се проснах срещу слънцето. Полежах така със затворени очи на припек, без мисъл в главата. По

едно време караулът приближи. Редник, около осемнадесетгодишен, разгледа ме нерешително. Не знаеше какво да предприеме.

— Какво става тук? — попита той.

— Нищо — отговорих аз. — Реших, че е приятно да поседя малко тук.

— Седенето тук не е разрешено — каза той.

— Е, недей! — Отвърнах аз. — Моля ти се!

— Това е държавно имущество.

— Знам.

— Това е държавно имущество — повтори той, наведе се и ми хвана ръката.

Дръпнах се.

— Долу ръцете! — казах аз. — Пипаш цивилен!

— Тогава какво търсите тук?

Посочих чантата си.

— Ще вдигна във въздуха лагера „Скот“ — пошушнах аз. — Тук нося най-голямата бомба. Никога не си виждал такава. Тежи двеста и петдесет килограма и щом си обърнеш гърба — бум!

Той бързо се върна в караулната и когато вдигна телефона, разбрах, че е по-добре да ставам. Запътих се към шосето. След минута автобусът за Хейстингсвил се зададе. Махнах с ръка и се качих. Наех стая в Хейстингсвил, стая с голям прозорец точно срещу магазина на армията и флотата. Той имаше огромен неонов надпис, който светеше цяла нощ. Армия. Флота. Армия. Флота. Армия беше червен, флота — син. Цялата нощ, докато лежах там, стаята менеше цвета си пред очите ми. Първо червена — армия. После синя — флота. Останах в тази стая един ден и две нощи, без да спя, без да ям. Просто лежах, опънат по гръб, с ръце на тила и гледах как се сменят цветовете. Армия. Къде да отида, Зок? Флота. По кой път да тръгна? Армия. А златният храм, Зок? Флота. Какво ще кажеш за него? Армия. Кажи ми, Зок! Флота. Кажи ми! Армия. Сега накъде, Зок? Флота. По кой път?

Най-после втората нощ разбрах. Постепенно ми стана ясно, защото, предполагам, през цялото време съм знаел — от момента, когато майор Даунс ми каза, че напускам. Просто като а, б, в.

Къде отиваш, когато няма къде да отидеш?

Отиваш у дома.

И аз тръгнах на автостоп към Север. Беше здрач, когато спрях първата кола, и след това без никакви трудности се придвижвах. Когато се съмна, минавах бързо през нивите на Индиана. Пътувах с разни хора и пътувах, общо взето, бързо.

Свечеряваше се, когато слязох на главното шосе за Чикаго и тръгнах пеш към Атина. Беше чудна вечер, хладна и ясна. Докато вървах, чувах птиците да пеят още в дърветата, насекоми да жужат в храстите. Продължих да вървя с бавна, отмерена крачка. После пътят излезе на открито и Атинският колеж се очерта точно пред мен.

Нищо не може да се сравни с колежанско градче, когато колежът е затворен. Тихо, напуснато, то изглежда почти мъртво, сякаш никога не е виждало студенти да карат колелета или преподаватели да бързат с чанти в ръка. Само зданията остават, тъмни и неподвижни, срещу залязващото слънце.

В далечината видях деца да играят топка, да тичат и да крещят, но не се спрях да ги гледам. Просто продължих покрай колежа, през Площада на патриота, също пуст, само ъглите му бяха осветени от жълтите улични лампи. Когато стигнах в центъра, спрях и се огледах; колежът зад мен, градчето отдясно, езерото пред мен, а отляво домът ми.

Вечеряха, когато влязох. Отворих много тихо входната врата и се заслушах.

— Казах й, че нямам нищо против, ако не иска да работи в Червен кръст всяка сряда следобед. Защото има достатъчно други да вършат тази работа. И когато й казах това, тя стана кротка като агне.

— Така ли — което беше толкова смешно, че избухнах в смях.

Защото нямаше никакво съмнение. Бях у дома. И нищо не беше се променило.

— Положително съм доволен, че нещата вървят добре в Червения кръст — казах аз, влизайки в трапезарията.

Тя изпусна лъжицата си и впи поглед в мен. Кимнах на баща си. Ръкувахме се.

— Реймънд — каза майка ми вече усмихната. — Не те очаквахме. И през ум не ни е минало. Какво търсиш тук?

— Мамо — отговорих аз, — това е дълга история. Но ако ми дадеш да вечерям, ще ви я разправам.

И им разправих. След като се върна от кухнята и ми донесе ядене, започнах. Прескочих повечето от подробностите, спрях се преди всичко на експлозията, на коляното си и уволнението. Тя ме слушаше внимателно, а баща ми се наведе напред и от време навреме измърморваше „Така ли“, за да покаже, че се интересува.

Когато свърших, извиних се, казах, че съм уморен, и се качих в стаята си. Съблякох се, изгасих лампата, легнах и впих поглед в тавана. Влезе майка ми.

— Реймънд, спиш ли? — попита тя.

— Не, мамо — отговорих.

Тя застана на вратата и прошепна:

— Не исках да те безпокоя, но радвам се, че се върна, Реймънд.

— И аз, мамо.

И колкото и да беше банално, това бе вярно.

Обърнах се веднъж настрани, протегнах ръка, пипнах стената, притиснах длан към нея, после я отпуснах и заспах.

Събудих се по обед и когато отидох в кухнята, майка ми беше там. Щом влязох, спусна се към мен и ме целуна.

— Добро утро, Реймънд. Добре ли спа? — попита тя.

Кимнах и посочих стенния часовник. Тя се засмя.

— Седни тогава. Ще ти приготвя закуската за минута. — Седнах.

— Толкова е хубаво, че си тук — продължи тя. — Нямах представа колко е хубаво! И баща ти мисли така. Каза ми го.

— Къде е той? — попитах аз.

— В кабинета си — напевно каза тя. — Мъчи се да крепи душа и тяло. — После затананика усмихната. От време навреме се смееше почти с глас.

Скоро разбрах, че има нещо.

— Хайде, мамо. Каж ми. Какво има?

— Исках да поканя гости в твоя чест, Реймънд. Цяла нощ съм мислила за това и ето какво реших да направя. Да поканя не много хора, само най-близки приятели.

— Като например?

— Ти направи списък, пък аз ще се погрижа за останалото. Мисля, че ще бъде хубаво да се съберем в градината. Ще сложим маса и...

— И ще черпим сладолед и кейк? На мукавени чинийки? Може и да поиграем някакви игри?

— Да — отговори тя. — Нещо такова. Защото е чудесно, че пак си вкъщи. Искам да го съобщя официално.

— Моля ти се, мамо — казах аз. — Не искам никакви гости. Съжалявам. Но моля ти се, не говори повече за това.

— Защо, Реймънд? Защо не искаш?

— Защото няма кого да поканя — отговорих и започнах да ям.

След закуска се качих горе да разопаковам багажа си. Минута по-късно я чух да ме вика и да идва към стаята ми.

— Какво, мамо? — попитах аз.

Тя влезе.

— Трябва да отидем на пазар, Реймънд.

— Не.

— Но ти винаги идваше на пазар с мен.

— Никога не съм идвал, мамо. Не съм пазарувал с теб от времето, когато бях на осем години. И ти го знаеш.

— Би могъл да започнеш сега.

— Не искам.

— Това не е причина. Ела с мен на пазар. Можеш да гледаш по улиците и да видиш какво става. Да се запознаеш.

Дълго мълчах. След това кимнах.

— Мисля, че си права, мамо. Няма основание да не го направя сега.

Тя се усмихна.

— Мистър Клайн ще се зарадва, като те види.

— Кой е мистър Клайн?

— Месарят, Реймънд. Не помниш ли мистър Клайн?

— Не знам — отговорих. Слязохме и тръгнахме. Спряхме за минута пред кабинета на баща ми.

— Реймънд и аз отиваме на пазар, Хенри — викна майка ми.

— Така ли — чу се отвътре отговор.

— Излизаме да пазаруваме заедно, Хенри. Нали е чудесно? Не е ли много хубаво, че Реймънд си е пак у дома?

— Да, мила моя — отвърна той. И това бе всичко.

Спряхме в града след няколко минути. Майка ми извади списъка на покупките си.

— Реших да направя ростбиф за вечеря — каза тя. — Искаш ли?

— Чудесно — отговорих аз.

— Много добре — каза майка ми и тръгнахме към месарницата, тя напред, аз след нея. Щом влязохме, започна да говори:

— Мистър Клайн, вижте кой е тук.

Той режеше кокошки, ръцете му бяха кървави, но спря и ме погледна.

— Кой?

— Реймънд, мистър Клайн. Помните ли моя син Реймънд? Реймънд, кажи добър ден на мистър Клайн.

— Здравейте, мистър Клайн — казах аз. — Как сте, дявол да го вземе?

Без да сваля поглед от мен, той кимна.

— Приятно ми е да се запознаем.

— Реймънд току-що се уволни от армията, мистър Клайн. Върна се вкъщи.

— Какво ще обичате, мисис Тревит? — Той се обърна към мен. — Колко време беше в казармата, синко?

— Осем седмици — отговорих и видях, че се готви да ме пита, затова отговорих предварително. — Пипнах едно парче шрапнел. — Чудно нещо е да можеш да кажеш „Пипнах едно парче шрапнел“. Но трябва да го кажеш небрежно, сякаш ти се е случвало безброй пъти.

— Така ли? — попита мистър Клайн. — И как го направи?

— Имахме състезание за хващане на шрапнели в базата. Войникът, който хване най-много шрапнели, бива освободен от служба. Аз спечелих.

— Състезание за хващане на шрапнели ли? — Той се почеса по главата. — Никога не съм чувал такова нещо.

— Има ги най-вече в Юга — обясних аз. — Като борбите с петли. Там почти всяка община има шампион на шрапнели.

— Реймънд! — каза мама.

— Какво ще обичате? — обади се мистър Клайн.

— Искам ростбиф, мистър Клайн. За четирима. Най-хубавият, който имате.

— Сега ще ви отрежа, мисис Тревит. Само за минутка.

Майка ми погледна списъка си, после мен.

— Трябва да бързам — каза тя. — Имам събрание в два. Чакай да вземеш месото, Реймънд, и после ела в бакалницата.

Кимнах и тя излезе. От един ъгъл на месарницата духаше голям вентилатор. Отидох натам и заставах пред него, докато месарят приготви ростбифа. И двамата мълчахме. Когато почти привършваше, той се полуобърна и ме извика.

— Майка ви е прекрасна жена — каза той.

— Да, разбира се.

— Чудесна жена! — Зачаках. — Месото е готово — продължи той и ми го подаде през щанда. Приблжих и поех пакета, но мистър Клайн го държеше здраво и не го пускаше. Почна да ми шепне. — Най-добрата! И целият град го знае. Няма човек в този град, който да не ѝ сваля шапка.

— Много хубаво.

— Затова забрави го, сине! — прошепна той. — Забрави цялата работа. Просто я изтрий от ума си.

— Какво да забравя, мистър Клайн?

— Това, което стана с момчето Кроуи — каза той все така тихо.

— А-а, момчето Кроуи! По дяволите! Аз бях го забравил вече!

Грабнах пакета и тръгнах към бакалницата.

И там беше същото. Този път, касиерката. И в обуцарницата. Навсякъде, където отидохме, се намираще някой да ми го каже. Или пък се познаваше, че мислят за това. По лицата им.

Че аз съм момчето, което уби Захари Кроуи.

Най-после свършихме пазаруването и си тръгнахме.

— Нали беше чудесно — каза майка ми по пътя. — Всички толкова се зарадваха, че те виждат. Казаха ми го.

Не отговорих.

Но тя продължи по същия начин, дърдореше за това, за онова, задаваше ми въпроси и сама си отговаряше. Когато наблжихме дома, сложи ръка на рамото ми.

— Нещо не е в ред — промълви тя. — Защо си толкова мълчалив?

— Няма причини.

— Тогава защо си толкова мълчалив?

— Просто направих грешка, мамо. Това е всичко.

— Грешка! — попита тя. — Грешка ли?

— Нищо, мамо — отговорих аз и завих колата към гаража.

И така на пазар повече не отидох. И гости не си поканих. Майка ми разбра и ме остави на мира. А баща ми вечно работеше или в кабинета си, или в училище. През следващите два дни всичко беше спокойно, нищо особено не се случи.

И тогава, този следобед, Сади Грифин се върна.

Бях сам вкъщи, баща ми беше на училище, майка ми на събрание, когато чух да спира кола пред съседната къща. Не станах да видя, не мръднах, продължавах да лежа и да пуша, втренчил поглед в дърветата през прозореца. След няколко минути на вратата се звънна. Отворих. Тя стоеше отвън.

— Здравей, Еврипид. Помниш ли ме?

Кимнах.

— Сади Грифин. — Ръкувахме се. — Какво правиш тук?

— Ще живея известно време в съседната къща — каза тя. — Един вид компания на чичо Уилърд, докато жена му... — и спря — докато жена му я няма. Никой ли не ти е казал?

— Не. Никой.

— Той няма да се върне до утре, затова реших да дойда да те видя. Освен това не обичам много празните къщи. А ти?

Свих рамене.

— Много се радвам, че пак те виждам, Еврипид.

— И аз също — отговорих, опитвайки се да се отскубна. — И с удоволствие бих поприказвал с теб, но сега съм много зает, затова извини ме.

— Нека да вляза — отвърна тя и ме последва вътре. Просто не можах да се отърва от нея. И преди да се усетя, щом влязохме във всекидневната, тя ме постави натясно, като започна да ми разправя историята си, какво ѝ се е случило, след като се видяхме последния път. Как починали родителите ѝ, най-напред баща ѝ, скоро след него майка ѝ. Как имала дете. Как бракът ѝ се провалил. И за развода. Продължи да говори тихо, загледана в ръцете си. От време навреме ме поглеждаше, да види дали я слушам. Ако е минала през ада в тия години, не ѝ личеше. Защото бе същата, каквато я видях за пръв път, много отдавна, когато Зок и аз бяхме закъсали в Чикаго и тя пристигна с шумно бялата си отворена кола, незнайно отде.

Не отвърнах на погледа ѝ нито веднъж, гледах през прозореца, с надежда, че майка ми ще дойде и ще я прекъсне. Тя не дойде и аз трябваше да го направя.

— За какви дяволи ми разправяш всичко това? — попитах аз.

Това я накара да млъкне.

— Мислех, че ще те интересува — промълви тя.

После си поигра с ръцете си, гледаше ги как се движат, разтъркваше ги. Най-сетне ме погледна право в очите и отговори.

— Тук никой... — прошепна тя — никой не ме познава. Отпреди. Само ти ме познаваш и помислих... помислих...

— Не мога да върна миналите дни, Сади Грифин — прекъснах я аз. — Не можеш да очакваш такова нещо от мен.

— Зная — прошепна тя, — но...

— Съжалявам — отвърнах аз. — Но имам много работа и ако стоя тук, нищо няма да свърша. — Станах и вече излизах от стаята, когато ме повика.

— Имам няколко писма от Захари — каза тя. — Ако искаш да ги видиш...

Качих се в стаята си и легнах. След малко входната врата се отвори, затвори се и пак бях сам.

Майка ми се върна след около час и ме викна. Чух я да тропва по стълбите. Като влезе в стаята ми, тя сияеше.

— Сади Грифин е дошла — каза тя.

— Така ли?

— Да. Тук е. В съседната къща. Ще живее там. Знам за това от една седмица, но исках да те изненадам.

— Чудесно — отговорих аз. — Сега вече ще има кого да поканиш на гости.

Майка ми поклати глава.

— Ти пропусна случая, Реймънд. Няма смисъл да каним гости сега. Но ще поканим Сади на вечеря.

Понечих да я прекъсна, но тя продължи.

— Сади Грифин ще вечеря днес у нас и ти ще я поканиш.

— Мамо... — започнах аз.

— Без „ако“ и „но“, Реймънд. Ще я поканиш и няма какво да спорим повече. — Тя излезе от стаята.

Полежах още малко, докато се стъмни. После излязох и отидох в съседната къща. Сади Грифин седеше сама във всекидневната с чаша в ръка.

— Добре — казах ѝ, — покажи ми писмата.

Кимна и стана.

— В стаята на Захари съм.

— Знам пътя — отговорих аз и тръгнах пред нея.

Стаята беше съвсем променена, наново подреждана. Леглото беше различно, картините по стените бяха различни, по прозореца имаше пердета с къдри. Ако ми бяха показали снимка и бяха попитали: „Познай това какво е“, никога не бих могъл да отговоря.

— Ето ни тук — каза Сади.

— Вярно — отговорих аз. — Сега покажи ми писмата.

— Чакай да видя — измърмори тя, отиде до бюрото, остави чашата си. Приказваше на себе си. — Къде ли ги сложих?

Застанах сред стаята, наблюдавах я, слушах какво говори. Първо претърси бюрото, като си мърмореше, после започна да тършува по масата. В този момент разбрах, че лъже, че няма писма и никога не е имала.

— Къде е детето ти? — попитах аз и спрях монолога ѝ.

— При него — отговори след малко тя, като отваряше чекмеджетата.

— Защо? — продължих аз.

— Не знам.

— Защо детето ти не е при теб?

Блъсна чекмеджетото, трясък изпълни стаята. После се изправи и ме загледа.

— Искаш да знаеш защо? — почти викна тя. — Ще ти кажа. Защото не аз искам развод! Той ме напусна и иска развод. Писаха във вестниците. Не си ли чел? Смятах, че всички са прочели. Аз съм известна личност.

— Не трябваше да идваш тук — казах аз. — Има и други места, където можеше да отидеш.

— Никога не съм умеела да се грижа за себе си — по-меко отвърна Сади. — Винаги се нуждая от човек, който да се грижи за мен. Не отговорих.

— Искаш ли още нещо да знаеш? — попита тя.

— Нямах писма, нали? Излъга, че имаш.

— Имаше няколко. Но ги изхвърлих. Много неща изхвърлих, преди да дойда тук.

— Никога не си имала писма от Зок.

— Казах ти. Имах, обаче ги изхвърлих.

— Не си могла да сториш това. Не ти вярвам!

Тя започна да се смее.

— Жалко! Довиждане.

— Чакай! — тя ме стрелна с думата. Спрях. — Пстой за секунда. Искам да се преоблека. Облякла съм неподходяща рокля. Вече е лято, а аз още смятам, че е пролет.

— Голямо момиче си вече — казах аз.

— Не е ли смешно — прошепна Сади. — Сбърках. Във всичко греша. — Поклати глава, сякаш да я проясни. После ми се усмихна. За последен път. — Да започнем отначало — рече тя. — Точно така ще направим! Ще почнем отначало! И то сега. Представи си, че току-що съм позвънила у вас. Моля ти се! „Здравей, Еврипид. Помниш ли ме?“

Не казах нищо.

— Трябва да ми отговориш — промълви тя. — Трябва да ми помогнеш. — И внезапно се разрида истерично, лицето ѝ се зачерви, разкриви се, сълзи се стичаха по него. — Помогни ми! Моля те!

И започна да приближава към мен.

— Моля те! Моля те! Трябва да ми помогнеш! Трябва! Помогни ми! За бога, помогни ми! — Пресегна се да хване ръката ми, но плачеше много силно, не можа да ме види.

Упътих се право към вратата, там спрях и без да се обръщам, казах:

— Майка ми те кани на вечеря.

После слязох надолу по стълбите, през цялото време се държах здраво за перилата, слушах я как плаче сама в стаята, която някога беше на Зок.

Когато отидох вкъщи, баща ми и майка ми чакаха.

— Какво каза? — попита майка ми. — Ще дойде ли?

— Не, мисля — отговорих аз. — Тази вечер няма да дойде. Смятам, че не е много гладна.

— Реймънд — попита мама, — да не си болен?

— Аз ли? — засмях се. — Отлично се чувствам.

Но не беше така и аз го знаех. След пет минути разбрах, че няма да издържа да бъда с тях нито секунда повече. Защото майка ми непрекъснато говореше предимно за Червения кръст, а баща ми ровеше в чинията си и измърморваше някакъв отговор, когато нямаше накъде.

— Яж, Реймънд — каза мама, — преди да изстине.

— Май че и аз не съм гладен — отвърнах, станах от масата и излязох. Качих се в колата, изкарах я на улицата и тръгнах.

След десет минути бях в „Криб“.

Беше както по-рано. Всичките пияници в бара промърмориха „здрости“, попитаха ме къде съм бил, а барманът ме почерпи едно двойно за сметка на заведението. Нищо не беше се променило и тук. Пак бе тъмно и мръсно както преди. Започнах да пия, гълтах чашите една след друга, колкото се може по-бързо. Удари ме веднага и много скоро всичко започна да се замъглява пред очите ми. След час бях пиян като никога. Но нищо не помня.

На следната сутрин се събудих в леглото си. Чувствах се ужасно, главата ми бучеше, а коляното тупаше, изглежда бях го цапнал някъде. Отидох в банята, пих вода, взех душ, но не ми помогна много. После се облякох и слязох.

Той ме чакаше.

Застанал пред стълбите, с ръце на гърба, загледан нагоре. Спрях. Кимнахме си. После каза:

— Може би ще ми отделиш няколко минути от времето си.

— По-късно — отговорих аз.

— Не, сега! — каза баща ми, обърна се и влезе в кабинета си. След като седнах, той затвори вратата, седна пред бюрото и ме загледа.

Аз чаках.

Без да откъсва поглед от мен, той се пресегна за лулата си, сложи я в уста и всмукна няколко пъти. После я извади и я завъртя между сухите си ръце.

— Отде да започна? — промърмори той. — Отде да започна?

Поигра си още малко с лулата. Сега гледаше нея, не мен. Най-после сви устни, сбръчка чело и започна да говори. На гръцки. Каза няколко изречения, без да си прави труда да ги превежда. В това време аз огледах стаята, започнах да се потя, защото беше много душно, прозорецът и вратата бяха затворени, миризма на кожа и тютюн

потискаше въздуха. Баща ми разправяше как съм се прибрал вкъщи: как барманът от „Криб“ му телефонираше и му казал, че не съм в състояние да шофирам, как взел такси, натоварил ме в него и ме докарал вкъщи. Не слушах внимателно. Впих поглед в онова място до вратата, където стояха рибките. Преди колко години? Дванадесет? Или беше тринадесет? Не можех да си спомня. Но няма значение, то беше единствената промяна в кабинета. Навсякъде по стаята пак имаше натрупани книги: по пода, по масите, натъпкани по рафтовете, навсякъде около мен. Стотици, хиляди; някои нови, някои овехтели, някои...

— Какво стана снощи между теб и тая Грифин?

— Какво? — попитах аз.

— Питам какво стана с тая Грифин.

— Нищо!

— Моля ти се! — каза той. — Зная, че това не е истина. Не съм чак такъв глупак, момчето ми! Можеш да ме мислиш за такъв, но не съм.

— Нищо не е станало.

Баща ми поклати глава.

— Разбрах, че се е случило нещо... — той се запъна, затърси думата. — Разбрах, че е станала куртизанка.

Избухнах в смях.

— Куртизанка! Каква ти куртизанка, за бога! Сади Грифин е уличница. Защо не го кажеш?

— Така ли — промърмори баща ми и пъкна пак лулата в устата си. — Терминологията в най-добрия случай има периферно значение.

— Какво значи това?

— Съжалявам — промълви много тихо той. — Липсва ми... похват. Откъде да започна? Откъде да започна?

Феликс Браун. Последния път, когато бях в този кабинет. Пет години. Не. Четири. Живеем в една къща цял живот, а са минали четири години, откак си влизал в една от стаите. Четири години! Сто дни!

— Гетсиманската градина — каза баща ми. — Да. Гетсиманската градина. — Погледна ме. — Моля те! Слушай, моето момче! Моля ти се!

— Слушам те.

— Гетсиманската градина — повтори той. — Страданията в градината.

Чаках, загледан в него.

— „Боже мой, Боже мой, защо си ме оставил?“ Христос казва така. На баща си. Не разбираш ли?

— Не — отговорих аз.

— Бог остави... И Бог остави собствения си син в Гетсиманската градина.

— И какво от това?

— Моля те, момчето ми! Мъча се, но не умея. Липсва ми похват. Но опитвам се. Моля ти се — той притвори за миг очи.

После протегна ръце през бюрото към мен.

— Момчето ми! — каза най-после той. — Рей! Отговори ми. Не смяташ ли, че не съм бил добър баща?

— Не — отговорих аз.

— Грещиш — той се наведе напред, ръцете все още протегнати, по-близо. — Не виждаш ли? Ти не си прав. Аз те разочаровах като баща. Оставял съм те непрекъснато, постоянно! И ще продължавам да те разочаровам и оставям! Не можеш ли да разбереш?

— Да разбере какво? — попитах аз, потънал в пот, и задърпах ризата си, която беше полепнала по мен като кожа.

— Всеки от нас оставя и разочарова някого. Така трябва да бъде. Несполуката е основният закон в живота. Всички трябва да изживеем живота си сами, затова, когато викаш за помощ, не мога да ти помогна. Никой не може. Ние всички сме човешки същества, Рей. Всички имаме свой живот, свои задължения, комплекси, проблеми, страдания. Сега разбираш ли защо Христос казва: „Господи, Господи, защо си ме оставил?“. Един ден ще разбереш. Само моля те сега го разбери и го приеми. А когато веднъж го приемеш, няма да мислиш повече за това и ще се съсредоточиш върху нещата, които можеш да контролираш, които са в твоя власт.

— Какви например, татко?

— Ето книгите ми — каза той. — Погледни ги! Помисли! Помисли за мъдростта, събрана в тях. Познанието. Помисли колко далеч сме отишли! И колко по-далеч можем да отидем!

— Намерил си всички отговори, нали, татко?

— Не — отвърна той. — Никой не е намерил всички отговори. Никой не може. Аз ги нямам, нито претендирам...

— Значи всички те оставят и разочароват, така ли?

— Да, момчето ми, така е!

— Е, добре, Зок никога не ме разочарова. Нито веднъж не ме остави. Нито веднъж! Никога.

— Само защото го уби — каза баща ми, — преди да е имал възможност.

Седях там, загледан в него.

— Фактите трябва да се приемат — продължи той.

И тогава внезапно скочих и закрепях. За пръв път в живота си креснах на моя баща.

— Мразя хора като теб! Честна дума, наистина мразя хора като теб! Срещал съм те и преди. В армията. Имаше един полковник, най-отвратителният тип на този свят, но и той знаеше всички отговори. Е, задръж си отговорите! Кажете ги на студентите си, когато идват да бозаят! Но не ги пробутвай на мен! Не се опитвай да ми помагаш! Защото там в армията аз се опитах да помогна на един. Бавих го седмици наред — и знаеш ли какво стана? Той се самоуби! Затова задръж си съветите и всичко ще е наред. И запази познанията си за своята жена, да му се не види! Тя положително има нужда от тях. Но никога не ми казвай нищо! И никога не се опитвай!

Изтичах към вратата, той викна след мен:

— Момчето ми! Момчето ми! Момчето ми... — повтаряше безспир, молеше ме да се върна, гласът му звънеше в ушите ми. Отворих вратата и тогава се обърнах към него.

— Зарежи го, старче! — казах и го оставих.

Майка ми чакаше в хола. Опитах се да се измъкна, но тя ме хвана и ме задържа.

— Какво става? — попита тя. — Какво има?

— Ще замина за малко — казах аз и се отдръпнах.

— Къде? — попита тя и тръгна след мен.

— Някъде.

— Кога? За колко време?

— Сега.

— Върни се скоро — промълви тя. — Върни се скоро!

— Не зная, мамо — отговорих аз.

За пет минути си прибрах багажа.

След десет минути тръгнах. Но този път знаех къде отивам. Въпреки това не бързах да стигна там. Защото септември бе красив и имаше следобеди, когато, отивайки на Изток на автостоп, просто трябваше да сляза от колата, с която в момента пътувах, и да повървя, накуцвайки, със слънцето в гърба ми. А ароматът на запалени есенни листа постоянно прииждаше някъде отдалеч.

После, рано една вечер, стигнах Харвард. То не е толкова красиво място, колкото го мислех, тъй като беше препълнено със стари здания, твърде еднообразни. Всъщност Харвард, сравнен в това отношение с Атина, е грозен, само че е по-голям. Поразходих се наоколо известно време, докато се ориентирам. После извадих писмото на Зок, проверих адреса и намерих пътя към общежитието му. Влязох и почуках на вратата на възпитателя. Той каза „влез“, отворих, като държах писмото в ръка.

— Търся един студент на име Захари Кроуи — казах аз, — мисля, че живее тук.

Възпитателят помисли малко, после поклати глава.

— Вече не — отговори той. — Това е общежитие на първи курс.

— Имам писмо от него — рекох аз и размахвах плика. — Дава ми този адрес. Затова помислих, че е тук.

— Беше тук — обясни възпитателят. — Миналата година. Но това е общежитие на първокурсници. Зок е втори курс сега. Не знам къде живее. Може би в зданието „Лоуъл“. Питайте там.

— Зок? — попитах аз.

Възпитателят се засмя.

— Така му беше прякорът.

— О-о! — казах аз.

— За какво искате да го видите?

Свих рамене.

— Нищо особено. Просто минавах оттук и майка ми каза, ако мина, да спра и да го видя. Тя е приятелка на семейството му.

— Опитайте „Лоуъл“ — каза възпитателят и се обърна към бюрото си. — Най-добре е първо там да проверите. Извинете ме — започна да чете.

Загледах го.

— Познавахте ли Зок? — попитах аз.

— Какво? — той вдигна глава.

— Попитах дали го познавате.

— Бях възпитател тук и миналата година. Разбира се, познавам го.

— Какъв човек е?

— Никога не ми е създавал неприятности — отговори той и пак започна да чете.

— Но какъв е като човек? — попитах пак и се приближих до бюрото, застанах над главата му. — Майка ми заръча непременно да го намеря. Каза ми, че е чудесен човек, и непременно да го намеря.

— Ами... — каза възпитателят, беше започнал да става неспокоен. — Беше симпатичен на всички. Ако това е, което ви интересува.

— Защо?

— Отде да зная защо — отговори той, затвори книгата и се опита да стане. Сложих ръка на рамото му и леко го натиснах.

— Може би защото е такъв чудесен човек — рекох аз. — Може би това е причината.

— Естествено — отвърна възпитателят, — това е причината. Той е такъв чудесен човек, че е симпатичен на всички.

— Така си мислих и аз — махнах ръката си, кимнах и тръгнах към вратата. Той не снем поглед от мен, докато я затворя.

Не отидох в „Лоуъл“, защото Зок не можеше да бъде там. Никога, милион години. Застанах на алеята и пак зачетох писмото му. После го прибрах.

— Ей — викнах на първото хлапе, което мина, — търся един на име Кларънс, пише епически поеми.

Не беше трудно да го намеря. Защото, където и да отидеш, няма да срещнеш много хора на име Кларънс. А пък като прибавиш и епос към името, става още по-лесно. Така че след по-малко от половин час чуках вече на вратата му.

— Мога ли да вляза? — попитах аз.

— Влизай, влизай, влизай! — изрева някой.

Отворих вратата. Едър, с яркочервена коса, той крачеше из стаята по гащета, в ръцете му имаше някаква жълта тетрадка.

— Поздравете ме — каза той. — Току-що римувах страшно с въздушно.

— Как? — попитах аз.

— Всичко зависи от произношението — беше отговорът му.

И той започна да ми чете. Мъчеше се да напише епическа поема по сюжет от „Война и мир“ и аз влязох тъкмо за битката при Бородино, която, ако се съди по това, което чух, трябва да е била много дълга. След малко седнах на един стол и започнах да го наблюдавам как обикаля стаята и чете на висок глас, играе всички роли, размахва ръка във въздуха, стреля, измъква сабята си, язди, умира.

Когато битката свърши, той сложи тетрадката настрана.

— Какво ще кажете?

— Не е лошо — отговорих аз.

— Общо взето — забеляза той. — Но звучи искрено. — Отиде към бюрото, грабна някаква снимка и я пхна в ръцете ми. — А какво ще кажете за нея?

— Не е лоша — рекох аз.

— Не е лоша! — изрева той. — Не е лоша! — и притисна снимката до гърдите си. — Тя е моята муза!

Това бе истина, но тя по-скоро приличаше на негова майка. Той пак ми я показа, сякаш беше богинята Афродита от плът и кръв.

— За нещастие — измърмори той — тя отива в Радклиф^[1].

— Жалко — отвърнах аз.

Тогава той ме погледна.

— Вие кой сте, дявол да го вземе? Май че за пръв път ви виждам.

— Името ми е Рей Тревит — обясних аз. — Търся Захари Кроуи.

Утихна веднага.

— Не знаете ли? — попита той. — Зок е мъртъв. Загина при автомобилна катастрофа през лятото. Ще напиша поема в негова памет, щом свърша тая проклетия — и той ритна битката при Бородино.

— Приятел ли ви беше? — попитах аз.

— Приятел? — Кларънс се засмя и посочи съседната празна стая. — Той щеше да живее ей тук.

— Не го познавах много добре — казах аз. — Той...

— Всичко ще ви разправя — прекъсна ме Кларънс и обу панталоните си. — Но сега трябва да тръгваме.

— Къде?

— Да се срещнем с моята муза — отговори той и тръгна.

Името ѝ беше Марта и на фотографа би трябвало да се плати двойно за работата, която е свършил над снимката ѝ. Имаше дълга мръсна коса, провиснала на плешките, и огромен нос. Когато я видях, беше облечена със сива отворена мъжка риза.

Срещнахме се в един препълнен университетски бар, на няколко крачки от стаята на Кларънс.

— Музо, музо, музо! — промълви Кларънс, застанал зад гърба ѝ — току-що свърших битката при Бородино.

— Той римува страшно с въздушно — допълних аз и седнах.

— Как? — попита Марта.

— Всичко зависи от произношението — обясних аз.

Тя ме погледна.

— Но вие кой сте?

— Кажете ѝ — обади се Кларънс. — Отивам за бира.

Казах ѝ името си.

— Откъде сте?

И това ѝ казах.

— Илинойс — повтори тя и с това разговорът ни се изчерпа, докато Кларънс се върна.

— Тази вечер изглеждаш особено красива — прошепна той и тръсна бирата на масата. — Имаш някаква дива, замайваща хубост тази вечер, мила моя! Обичам те безумно! — Целуна ѝ ръка. — Донесе ли записките по история?

Марта въздъхна и му подаде някакви записки.

— Без теб бих умрял — рече Кларънс и ги напъха в джоба си.

— Разправете ми за Захари Кроуи — казах аз.

— Кой е той? — попита Марта.

— Един принц — отговори Кларънс и вдигна чашата си.

Но едва каза две изречения и Марта го прекъсна.

— Пренебрегваш ме — укори го тя.

Кларънс потупа ръката ѝ.

— Музо, имам причини.

И тогава започна.

Марта след малко си отиде, но ние останахме там, където бяхме, пиехме бира и аз слушах Кларънс да говори и да говори. Разправи как се срещнал със Зок още първия ден в Харвард. И с Бъни. И как тримата излизали много често заедно през учебната година. И много

скоро започна да говори за мен — Еврипид. Как Зок и аз сме се напили онази вечер, когато бяхме още в гимназията, и първото ми излизане със Сали Фармър, и телефонният разговор преди. И Феликс Браун. Не го спрях ни веднъж, не казах ни дума, само слушах как той разправяше за нас — за Зок и мен — как сме пораснали заедно. И докато го слушах, почувствах се доста необикновен, сякаш съвсем не бях в бара, а някъде далеч, високо в пространството и гледах надолу като Господ.

Когато наближи да затварят бара, ни изхвърлиха, но това вече нямаше значение, защото и двамата бяхме пияни. Напуснахме бара и тръгнахме да вървим, но по едно време Кларънс се свлече до един стълб.

— Май ще се разболея — промърмори той.

— Не се безпокой; Кларънс — отговорих и се приближих да му помогна. — Ти си между приятели.

— Така ли е, Еврипид? — попита той.

Кимнах и зачаках.

— Ти караше колата, нали?

Кимнах пак и го загледах. И двамата бяхме огрени от жълтата светлина. После той се усмихна.

— И ти не се безпокой, Еврипид — измърмори той, започна да залита, — и ти си между приятели — и се строполи.

Отведох го до стаята му, почти го носих по стълбите и го сложих в леглото. После заставах за малко на прозореца и се загледах долу в тихата алея. След това си легнах, държах очите си отворени, борих се със съня, пиян, отпуснат и удобно настанен в стаята, която щеше да бъде на Зок.

Следващите три дни прекарах в Харвард. През следобедите говорех с Кларънс, слушах поезията му, а вечер се черпехме. Марта прескачаше до него през цялото време, носеше записки и планове, всичко необходимо да го държи в крак с лекциите. Защото той никак сериозно не се отнасяше към следването, интересуваха го само стиховете му, колкото и да бяха лоши, и аз го уважавах за това.

На четвъртата сутрин отидохме на закуска, главно кафе. Кларънс купи „Ню Йорк таймс“, разделихме си го, пиехме си кафето и мълчахме. Беше ранно издание и аз го попрехвърлих, като се спрях само на спортните резултати, които не бяха пълни. Продължих да

хвърлям поглед тук-там и изведнъж видях снимката на баща ми да ме гледа от вестника.

Хенри Бакстър Тревит — писател и професор. Такова беше заглавието. Прочетох всяка дума много бавно, спирах се след всяко изречение. Завършил Харвард, казваше дописката. После продължаваше, че специализирал философия в онзи университет в Италия, с невъзможното за произнасяне име. И как бил шеф на катедра по класическа филология в Атинския колеж, Атина, Илинойс. И как е изнасял беседи из цялата страна. И книгите му: „Еврипид и съвременният човек“, „Героят по Еврипид“, „Митът Медея“, плюс още две, за които дори не знаех. И преводите му на всички старогръцки драми. И отличията и наградите, които е получил. Бяха писали всичко, което можеше да се пише, включително за майка ми и за мен. Прочетох дописката два пъти и единствената ми мисъл беше: „Всичко е казано. Добре са събрали сведенията си“.

После спрях да се самозалъгвам и разбрах, че собственият ми баща е мъртъв. И знаех тъй сигурно, както знаех, че Господ прави зелените ябълки, щях да бъда там, когато го полагат в гроба.

Следващите час-два ми са доста неясни. Показах дописката на Кларънс, изтичах до стаята му, взех си чантата, казах довиждане и тръгнах към летището. Там имах друга неприятност — моите пет долара не бяха достатъчни. Но обяснявах, размахвах вестника и някой трябва да се е съжалил — получих билет.

Поразходих се из летището, докато стане време да се кача на самолета. Ставах все по-неспокоен. Най-после излетяхме. Помъчих се да заспя, но не можах. Мислех само за баща си и колко ядосан трябва да е бил, когато е разбрал, че умира, и оставя ненаписани книги, целия си труд недовършен, натрупан върху бюрото му. И какво ще бъде погребението. И как ще се срещна с майка си. И дали мисис Кроуи ще бъде там. И какво ще й кажа, ако е там. И така продължих да се мъча да заспя и не можех.

Бяхме един час далеч от Чикаго, когато дойде съобщението. Поради мъглата, нямаше да кацнем в Чикаго, отивахме на север към Милоуки. И да бъдем спокойни, защото лошото време се придвижва на юг, над езерото Мичиган, и няма да ни засегне.

Тръгнах към кабината на пилота, но една стюардеса ме спря.

— Трябва да седнете — каза тя — и не се безпокойте за времето.

— Не е времето — отвърнах аз и размахах изрезката от вестника пред лицето ѝ. — Ще погребват баща ми днес следобед и трябва да бъде там.

— Съжалявам — отговори тя, — но сега просто седнете.

Върнах се на мястото си, отвътре нещо започна да ме стяга. Стомахът ми се сви на топка, ударих го, изругах тихо и се помъчих да насоча мисълта си към нещо друго, каквото и да е. Знаех, че Милоуки е толкова далеч от Атина, колкото и Чикаго, но това нямаше значение. Нищо вече нямаше значение. Извиках стюардесата и попитах след колко време ще кацнем. Отговори ми, след по-малко от час.

— Кажете на пилота да бърза — помолих аз. — Кажете му, че нямам много време. Кажете му, че погребението на баща ми е днес следобед.

Естествено, тя не му каза, но аз не я оставих на мира. Питам я всеки две минути кога ще кацнем и когато най-после пристигнахме, знам, тя не се почувства нещастна, че се отърва от мен.

Щом слязох, грабнах чантата си и хукнах. Изтичах през летището въвн към паркинга на такситата.

— Атина, Илинойс — казах аз и скочих в едно.

Шофьорът ме изгледа.

— Четиридесетак! — каза той. — Предварително!

Отворих портмонето си и издърпах пет долара.

— Ето — казах. — Останалото ще дам, като пристигнем.

— Предварително! — повтори той.

— Моля ви!

— Виж какво, приятелче... — каза той, като ме гледаше в огледалото.

— Подлец! — креснах аз и слязох. — Ще погребват баща ми днес следобед. — Тръшнах вратата с всичка сила, с надежда да я откача от пантите ѝ.

После опитах друго такси — същият резултат. Застанах на пътя, без да знам какво да предприема. Само си мислех, да можех да намеря мистър Хардекър. Той щеше да ме закара у дома. Мистър Хардекър никога нямаше да ме остави.

В този момент зад мен свирна клаксон и аз отскочих настрани — разтревожен, сам, с пет долара в джоба и никакъв удобен влак. Идваше

ми да седна до такситата и да умра. Защото погребваха баща ми следобед и по всичко изглеждаше, че няма да мога да присъствам.

Най-после се сетих да отида на автостоп, затова изтичах до главния паркинг, заставах на изхода и започнах да викам „Атина, Илинойс“ на всички коли, които минаваха. Но никой не ми обърна внимание, никой не спря. После, може би след половин час, законът за вероятностите се прояви. Една кола спря.

— В Атина ли искате да отидете? — попита шофьорът.

— Да — отговорих аз. — Да, сър. Моля ви.

— Добре, влизайте — каза той. — Там отивам. И бързам.

— И аз — отвърнах и отворих предната врата. — Но не бихте могли да ме закарате достатъчно бързо. Защото днес следобед погребват баща ми.

Тръгнахме.

Не научих името му, но той умееше да кара. Полетяхме по шосето с осемдесет мили в час, без да говорим, впили поглед в пътя пред нас или в телеграфните стълбове, които се мяркаха от двете му страни.

— Ще успея! — повтарях си непрекъснато. — Ще успея, само да не се спуска гума, ще успея!

Когато стигнахме отклонението за Атина, обърнах се към спътника си.

— Оставете ме тук — казах аз.

— Чак толкова не бързам — отговори той и зави към градчето. Упътих го към нашата къща и след няколко минути стигнахме.

— Благодаря! — кимнах и скочих.

Той кимна и замина. Изтичах вкъщи.

Всички бяха в затъмнената всекидневна: майка ми, мисис Джейнс, мисис Аткинс, жената на декана и още дузина други. Седяха в полукръг с майка ми по средата, говореха тихо, глухо. Когато влязох, млъкнаха.

Отидох при нея, загледах я. Имаше ужасен вид. Бледа, уморена, почти мъртва. Не плачеше вече, но очите ѝ бяха подути. Майка ми изглеждаше стогодишна. Не можех да я гледам и затова отпратих погледа си през прозореца към Зоковата къща.

— Дойдох колкото можех по-бързо.

— Закъсня — отговори тя, — погребвахме го тази сутрин.

— О! — промълвих аз. Това бе всичко.

Обърнах се и се качих в стаята си.

Легнах и загледах пукнатините по тавана, безчувствен към всичко, мислейки: „Не е имало нужда така да бързам. Можело да вървя пеш целия път от Бостън дотук, защото са го погребали тази сутрин“. Лежах повече от час, когато майка ми почука на вратата. „Влез“, казах аз, без да ставам, останах проснат на леглото, загледан в пукнатините на тавана.

Но не беше тя, а мисис Джейнс, която влезе с облак от алкохолен дъх зад нея. Не казах дума.

— Майка ти не е на себе си — каза мисис Джейнс. — Много е разстроена. Беше ужасно.

— Той бе на шестдесет години, мисис Джейнс. Не можете да искате повече.

— Ужасно нещо — повтори тя.

— Hubris — казах аз, без основание.

Но това прекъсна разговора за известно време. Замълчахме, само се гледахме. Почнах да се дразня от това, че беше застанала над мен. Обърнах се настрани, но тя не мръдна.

— Какво има, мисис Джейнс? — попитах накрая.

Беше нещо неспокойна.

— Онова момиче се върна — след малко промълви тя.

Погледнах я.

— Какво момиче?

— Ти знаеш.

— Какво момиче? — попитах пак, макар да знаех за кого говореше, исках да я чуя да го каже.

— Анабел — прошепна мисис Джейнс.

Кимнах и зачаках. Знаех, че е приготвила цяла реч, но начинът, по който аз действах, я обърка. Това често ѝ се случваше поради пиенето.

— Помислих, че искаш да знаеш — каза тя и тръгна към вратата.

— Довиждане — извиках след нея — и благодаря. — Но всъщност ми беше все едно.

Лежах в стаята си до седем часа и мислех какво би било, ако бях изминал целия път от Бостън пеш, какво би ми се случило, докато вървя. Вероятно беше глупаво, но не можех да се отърва от тези мисли.

В седем слязох. Бяха още там. Цялата група. Седяха и разговаряха тихо. В действителност бяха други, но все едно че бяха същите, защото седяха на същите столове, говореха същите неща със същите тихи гласове.

— Ще взема колата — казах на майка ми. — Излизам за малко.

— Къде отиваш?

— Просто на разходка — беше всичко, което й казах.

Упътих се право към гробищата. Минах бързо край колежа и се насочих към края на града. Атинските гробища са много малки. Тихи и красиви, те са разположени на един хълм над горичката, собственост на колежа. Паркирах колата и започнах да търся гроба на баща ми. Не беше трудно да се намери, тъй като беше ограден с цветя. Прескочих ги и стъпих на гроба, впил поглед в него.

И аз като мисис Джейнс бях намислил цяла реч по пътя. Но вече почти я бях забравил. Не знаех какво да кажа. Беше чудна вечер, сиромашко лято, с леко загатване във въздуха за приближаването на есента; то се прокрадваше край теб, всеки път с подухването на ветреца. Беше вечер, подобна на онази, когато Зок умря, и не можех да повярвам, че откак го няма, не са минали и шест месеца. Огледах се, мъчих се да открия неговия гроб. Не можах, затова пък сведох глава и се загледах в гроба на баща си.

— Старче — промълвих аз. — Съжалявам. — Но съвсем не исках да кажа това, ни най-малко. — Предполагам, че си знаел много за Еврипид. — И после измърморих: — Така ли? — като завършек.

Това беше. Тръгнах бавно обратно към колата, след всеки две-три крачки хвърлях поглед към гроба на баща ми, покрит с всичките тези цветя. Как би ги мразил той, и аромата им, и всичко! Чайник с чай би било по-подходящо. С лула, сложена до него. Но, разбира се, като погледнеш обективно, всъщност няма значение какво са сложили там. Защото той беше мъртъв. Това ми беше трудно да възприема. Не бях развълнуван и нито веднъж не ми се доплака. Просто възприемането беше трудно. Предполагам, че съм го смятал твърде умен, за да умре изобщо. Но той беше мъртъв, легнал под всичките тези миризливи цветя.

Бях вече при колата. И там стоеше тя, и чакаше. Мен чакаше.

— Здравей, Анабел — казах аз.

— Моите съболезнования — рече тя.

Кимнах мълчаливо.

Започна да нервничи.

— Обадох се у вас. Казаха ми, че си излязъл с колата. Помислих, че вероятно си дошъл тук.

Млъкна. Очакваше аз да кажа нещо, каквото и да е, за да може да поведе разговора към това, за което беше дошла. Но аз мълчах. Тя ставаше все по-нервна от мълчанието ми, по-неспокойна, втренчила поглед зад мен, отвъд горичката, където беше нейният трети човек, хапеше устни, кършеше ръце, побледняла. Аз чаках.

Накрая не издържа, изля всичко наведнъж.

— Разтревожена съм, Рей, много съм разтревожена. Ще имам дете. Неговото дете. Имам нужда от помощ. От пари. Триста долара. Трябва да ги намеря. Ти трябва да ми ги дадеш. Трябва да ми дадеш триста долара.

Оставих я да говори, докато каза всичко два-три пъти. После я прекъснах.

— Твоите родители имат пари. Вземи от тях.

— Не мога — отвърна тя, сякаш това беше обяснение.

— Вземи ги от Джейнс.

Поклати глава.

— Жена му ще разбере.

Трябваше да се изсмея.

— Жена му знае. Всичко знае.

— Ще иска развод.

Това беше още по-смешно.

— Никакви изгледи — казах аз. — Никакви! Дори той да прекара и половин дузина момичета.

— Обичам го — прошепна тя и потрепери. — Ако това променя нещата...

— Е — казах аз, — защо не каза, че е тъй? Разбира се! Това съвсем променя нещата. Любовта прави това. Искам да кажа, някога аз те обичах, Анабел. Разбира се, понеже съм такъв стеснителен, не ти го казах никога. Но сега мога да ти го кажа. Обичах те, Анабел. Какво ще кажеш на това?

— Съжалявам — промълви тя — за станалото.

— Няма защо, Анабел. Вероятно то ми беше много полезно.

Тя повярва.

— Радвам се, че го приемаш така.

— Значи имаш нужда от пари? Е, то положително е за достойна кауза. Можеш дори да откриеш фонд „Аборти на Анабел“.

Мислех, че ще се разкреци, когато я прегърнах.

— Хайде сега — казах аз. — Хайде сега, Анабел. Успокой се. — Но досегът до топлото ѝ тяло ме разстрои малко и не знаех дали ще мога да издържа докрай. Тръгнах полека.

— Къде отиваме? — попита тя.

— На разходка. Просто на разходка.

Вървахме бавно между гробовете, от една редица на друга. Вървахме така около десет минути, без да кажем дума. Най-последно го намерих.

„Захари Кроуи“ — пишеше там. „1934-1954. Почивай в мир.“

— Ето едно хубаво място — рекох аз и я бутнах на тревата. — Ето едно чудесно място. Красиво е тук.

Коленичих до нея, ръцете ми трепереха, когато започнах да разкопчавам блузата ѝ.

Отначало Анабел не ме спря. После се помъчи да изтласка ръцете ми. Но аз продължих. Издърпах най-последно блузата, смъкнах я от почернелите ѝ от слънцето ръце, хвърлих я настрана.

— Отпусни се — прошепнах и духнах леко по врата ѝ. — Отпусни се, Анабел.

— Недей — промълви тя. — Недей така с мен...

Продължих.

— Една размяна — шепнех аз. — Услуга за услуга. Това е понятно, нали, Анабел? Ти искаш триста долара, така ли? Познай тогава какво искам аз.

Но не го исках. Защото през цялото време си мислех: „Това е за теб, Зок“.

Дори когато я чувах да пъшка, продължавах да си повтарям непрестанно: „Това е за теб!“.

После то свърши.

Погледнах я. Почти се усмихваше. Но когато скочих, усмивката изчезна. А когато си тръгнах, тя се уплаши. Коленичила в гробищата, върху гроба на Зок, Анабел се мъчеше да покрие тялото си с дългата си черна коса.

След около двадесет крачки аз се обърнах, викнах:

— Ако е момче, кръсти го на мен — и избягах.

Когато се прибрах вкъщи, всички си бяха отишли, с изключение на мисис Аткинс, която щеше да прекара нощта у нас. Поздравих, извиних се и отидох в стаята си. Макар че не бях уморен, легнах. Бях съвсем буден, когато майка ми влезе, седна до мен и ме загледа.

— Тази мисис Аткинс е много мила — започнах аз. Майка ми кимна. — Колко ще стои?

— А ти колко ще стоиш? — прошепна тя тогава. Не отговорих. — Когато замина — продължи тя, — когато замина, ти нямаше намерение да се връщаш. Така ли е?

— Да, мамо, така беше.

Почна тихо да плаче.

— Моля ти се — прошепна, — не ме оставяй пак, Реймънд! Не ме оставяй сега.

Погледнах я за миг, после погледнах през прозореца в нощта. Дълго мислих. Най-после се обърнах към нея и протегнах ръце.

— Добре, мамо — обещах аз. — Ще остана вкъщи.

И останах.

Стоях у дома, предимно в моята стая, през следващите десет месеца. Понякога нощем се измъквах и отивах с колата до Кристъл Сити на гости при Тери Кларк. Това не траеше дълго, защото Тери беше много заето момиче. Иначе никога не напущах къщата.

Майка ми поднови обществената си дейност по-усилено от всякога. Ставаше призори, закусваше набързо и веднага отиваше в Червения кръст или някъде другаде, пълна с енергия. Но енергията се стопяваше през деня и вечер майка ми се прибираше почти без сили. Вечеряхме заедно, само двамата, после разговаряхме или гледахме телевизия, докато стане време за нея да си ляга. Изглеждаше по-добре, но възвръщането към нормалния ѝ вид беше дълъг, бавен процес и нищо не можехме да направим, ни тя, ни аз, да го ускорим.

Все пак през тия десет месеца се случиха някои неща.

Седи Грифин замина за Ню Йорк през ноември. Две седмици по-късно мистър Кроуи продаде къщата с всичко вътре в нея. Дойде да се сбогува. Поприказвахме малко за това-онова, и двамата усмихнати. После той тръгна с колата, взе жена си от болницата и отиде да живее в Калифорния. По-късно получих картичка от него, от Лос Анжелис, в която казваше, че се чувства отлично, че жена му се чувства отлично и

имат чудесен апартамент, и работи в магазин за готови дрехи в центъра на града, и... всичко хубаво, Еврипид. Мисис Джейнс бе изпратена на лечение. Това ми съобщи майка ми, както и колко се гордее, че нейна приятелка е и моя, защото бях последният човек, за когото мисис Джейнс питала, преди да замине.

И така животът продължаваше. Хората бяха заети. Аз също.

С четене.

Щом се събудех сутрин, започвах и четях цял ден. Започнах с Елините, вървах напред, от Омир и Софокъл до оня проклет римлянин Сенека. След него скок в Шекспир. Всичките му пиеси, дори отново „Хамлет“, който, смятам, става по-интересен, когато поотраснеш.

После се заех с поезия. Най-напред Шекспир и сонетите му, след това Милтън, който е по-ужасен от китайското водно мъчение, без разлика какво казва този или онзи, Тенисън и Браунинг, заедно с неговата повърхностна жена. После Чосър, който е по-ужасен от Милтън и Спенсър — най-ужасният от всички. После романтиците: Уърдсуърт, Колеридж, Шели и Кийтс. След тях Дон и неговите дами, Херик и неговите уличници. После Елиът, Хаусмън, Йейтс и естествено, Киплинг.

Четях всичко, каквото ми попадне, някои неща разбирах, някои не, което е нормално. Прочетох повечето от английските книги в кабинета на баща ми, а когато ги изчетох, майка ми почна да ми взема книги от библиотеката. Четох солидно десет месеца, дните неусетно се сливаха един с друг без никаква засечка.

После една вечер, късно през април майка ми дойде в стаята ми усмихната, но неспокойна.

— Реймънд — каза тя. Погледнах нагоре към нея. — Реймънд — и спря. Отиде от другата страна на бюрото. — Реймънд...

— Какво?

— Долу има някой, с когото искам да се запознаеш — призна тя. Кимнах. — Бъди учтив — прошепна, като тръгнахме към вратата. — Моля ти се, Реймънд! Моля ти се! Дръж се добре.

— Ще се стремя да направя опит — отговорих аз и я последвах долу.

— Адриан — каза майка ми, когато влязохме. — Това е моят син Реймънд. Реймънд, това е Адриан Боу.

— Много ми е приятно — каза той.

— И на мен също — отговорих аз.

— Адриан е от Англия — обясни майка ми.

Ръкувахме се.

Адриан Боу беше два метра висок. Това не беше съвсем така. В действителност бе само метър и деветдесет, но изглеждаше два, толкова беше слаб. Типичен англичанин. През цялото време казваше „момчета“. Аз бях добро момче, студентите бяха добри момчета, дори и майка ми беше добро момче. А всъщност, сигурен съм, че освен в киното, никой не употребява тази специфична английска дума, след като доброто време на старата Виктория изчезна. Но Адриан Бой я употребяваше. Адриан беше такъв типичен англичанин, че не се траеше. Никога не носеше други дрехи, освен „туид“^[2] и естествено, никога не пушеше нищо друго, освен лула. Но въвн от това съвсем не бе лош човек.

— Адриан е назначен в колежа на мястото на баща ти — поясни майка ми. — Шеф на катедрата по класическа филология.

Отидохме във всекидневната и седнахме. Майка ми се усмихна на Адриан, той й се усмихна и двамата ми се усмихнаха. Но никой не каза нищо.

Най-после майка ми счупи леда.

— Искан ли някой от вас да хапне нещо? — попита тя.

— Чай — отговори Адриан, — ако има.

— Ще направя — каза тя, стана. — Вие двамата стойте тук и се опознайте. Искан да бъдете приятели — и ни остави.

— Значи вие сте от Англия — запитах аз след една-две минути мълчание.

— Да-а — отговори Адриан.

— Е — попитах аз, — как е там?

И ако щеш вярвай, той ми разправи. Като започна от Чърчил насам. Седях, кимах често, докато говореше нервно, палеше лулата, оставяше я да угасне, после изгърсваше пепелта й в камината.

Бяхме по средата на Камарата на общините, когато майка ми се върна.

— Как върви? — попита тя.

— Чудесно — отговори Адриан. — Той наистина се интересува от Англия.

Седнаха един срещу друг, държаха чаените чаши на коленете си и се усмихваха. Наблюдавах ги. Мълчанието се проточи, нищо не го нарушаваше, освен шума от гълтането на чая.

— Адриан обича спорта — каза майка ми най-сетне. — Играл е крикет като студент.

Той кимна.

— Мисля, че тук не го играят много.

Задърпах долната си устна.

— Не — отговорих аз.

— Чудесна игра — започна той. — Вижте, в крикета играчът удря топката, като се опитва...

И така облегнах се на стола и слушах, докато той ми обясняваше. Крикетът е игра, която, ако имаше защо, бих намразил от сърце. Адриан не спираше, обясняваше ми с жестове, усмихвайки се на майка ми. Най-послед часът по гимнастика свърши, и той трябваше да си върви. Майка ми го изпрати до вратата.

— Чудесно момче — чух го да казва точно преди да излезе. Вратата се затвори и майка ми се върна, тананикаше си.

— Мамо — казах аз хладно. — Ние вече сме големи приятели. Но какво значение има това?

— Никакво, Реймънд. Абсолютно никакво!

После пак започна да си тананика.

От този ден нататък започна да ме тормози.

— Реймънд, стоиш прекалено много вкъщи. Реймънд, трябва да излизаш по-често! Реймънд, защо не поканиш някого вкъщи на вечеря? Реймънд, Адриан и аз отиваме на концерт! Ела с нас! Реймънд, Адриан и аз отиваме на разходка. Ела с нас!

На всичко това беше лесно да не се обръща внимание. Поне в началото. Но една вечер те ме поставиха натясно.

— Реймънд — каза майка ми, докато седяхме във всекидневната. — Безпокоя се за теб.

— Да — каза Адриан. — Кетрин — той й се усмихна. — Майка ти смята, че можеш да използваш времето си по-разумно.

— Затова помислих... — и тя пак взе думата — Адриан и аз помислихме, че може би ще е по-лесно за теб, ако всички излизаме заедно.

— Искаш да кажеш тримата ли, мамо?

— Не, Реймънд. Четиримата. Нали знаеш, „на двойки“. — Тя се засмя.

— Мамо, ти се шегуваш!

— Не, Реймънд — отговори тя, — никога не съм била по-сериозна.

— Кого искаш да доведе?

Тя се усмихна на Адриан.

— Изненадай ни!

Започнах да се смея.

— Ще ви изненадам, мамо!

И така три вечери по-късно пътувахме към Кристъл Сити. На кормилото бях аз, а отзад майка ми и Адриан. Когато стигнахме до квартирата на Тери, спрях и натиснах клаксона. Почакахме малко. После Тери се показа и тръгна към нас.

— О, Реймънд — каза майка ми, — ами че тя е очарователна.

Това бе истина. Лицето на Тери Кларк беше нейното богатство. Имаше чудна усмивка, трапчинки, съвършен, правилен нос и най-големите очи, които си виждал. Кръгли, чисти, невинни — очи на кукла.

Тя влезе в колата.

— Тери — казах аз. — Това е майка ми и Адриан Боу. Запознайте се с Тери Кларк.

— Приятно ми е — рече Тери и тръгнахме.

— Реших да отидем на открито кино^[3] — казах на Тери.

— Хитро намислено — кимна тя. После се обърна към задната седалка. — Извинения, че ви карах да чакате, но бях се зачела в „Дайджест“.

— „Рийдърс Дайджест“^[4]? — запита Адриан.

— Не, „Бедсайд“^[5] — обясни Тери. — Честна дума, толкоз ме поглъща тази хартишка, че не знам к’во става наоколо. Точно сега чета за онзи продавач на наркотици, който открил Бога. К’во ще кажете? Тъкмо вмъквал „X“-то^[6] през задната врата на таз черква и — прас! — го удря... — тя спря, загледана в Адриан. — На к’во седите? — попита Тери.

— На нищо — отговори той.

— Адриан е много висок — намесих се аз.

— Хубаво е, знайте — каза Тери, — да си висок. Женските го предпочитат. Високи мъже. „Дайджест“ направи анкета. Високите мъже излязоха на първо място. — Тя го потупа по коляното. — И аз обичам високите мъже.

— Колко мило от ваша страна — леденостудено каза майка ми, което уби разговора за известно време.

Когато пристигнахме в киното, чух на задната седалка как Адриан рови в джобовете си. Вдигнах ръка.

— Аз ще платя — казах и взех четири билета.

Паркирахме, нагласихме микрофона и седнахме спокойно. Филмът беше уестърн и пристигнахме тъкмо за боя в кръчмата.

— Свети му маслото! — измърмори Тери. — Избий му зъбите!

— Какво става? — попита Адриан.

Колата се изпълни с шума на юмручни удари, счупени бутилки, пъшкане, охкане.

— Шшт — казах аз, — пречиш на любовната сцена.

— Не виждам — рече Адриан.

Обърнах се. Наистина не виждаше. Беше много висок.

— Ще ти разправам — казах аз. Чу се ужасен трясък. Героят се стовари върху някого. — Той току-що й каза, че я обича — обясних аз. Друг някой счупи стол в главата на героя. — Сега тя му каза, че го обича. — Героят събори трети върху една маса. Масата се строши. — Сега се целуват — казах аз. На вратата се появи шерифът и стреля в тавана. — Ау... — казах аз — каква целувка!

— Целувка? — учудено рече Адриан.

— Реймънд! — каза майка ми.

Адриан се наведе. Или се опита. Всичко, което успя, бе да мацне с лакът майка ми по сляпото око. Пак се изправи.

— Ужасно съжалявам, Кетрин — каза той, — но не мога да видя нищо.

— Тихо! — обади се Тери. — Разваляте настроението!

— Реймънд — каза мама, — Адриан не вижда.

— Да гледаме ли дойдохме, или да дърдорим? — попита Тери.

— Реймънд — прошепна мама, — Адриан не вижда.

— Той, все едно, няма да хареса филма — прошепнах аз.

— Може и да го харесам — обади се Адриан, — не се знае.

— Дрънкай, дрънкай, дрънкай! — много високо каза Тери. — Отивам да си купя пуканки. — Излезе и тръшна вратата.

— Реймънд — попита майка ми, — отде намери това момиче?

— Тя ми е приятелка.

— Е, Реймънд! — каза майка ми.

— Мразя да досаждам — въздъхна Адриан, но наистина искам да...

— Добре — прекъснах го аз, — добре. — Отворих вратата и си смених мястото с него. — Сега аз не виждам. Адриан, ще се наведете ли?

Адриан се наведе. Тери се върна.

— К'во става? — попита тя. — Не се ли чувствате наред?

— Реймънд не вижда — обясни Адриан.

— Защо не се наведете? — попита Тери.

— Навеждам се — отговори Адриан.

Тя се закикоти. После се приближи до него и сложи глава на рамото му.

— Нямате нищо против, нали? — попита тя.

— Не, не — изкашля се Адриан. — Нямам.

— Хайде, мамо — казах аз и я прегърнах. — Нека да си създадем уютност.

Тя ме блъсна и ме изгледа свирепо.

— Реймънд! — каза майка ми.

И така седяхме повече от час. В това време уестърнът свърши, започна друг филм, шпионски, поле на действие — Европа. Адриан го хареса от самото начало.

— Това е Лувър — усмихнат каза той на майка ми. — Триумфалната арка, разбира се. Вляво е... — и той се отплесна. Говори почти през цялото време, обяснява къде сме, кой музей е наблизо и тъй нататък — сто думи в минута.

По едно време Тери го прекъсна.

— Часът? — попита тя.

— Девет и четиридесет и пет — отговорих аз.

— Трябва да си вървя — възбудено каза тя. — Поканила съм си гости в десет.

— Не бихте ли могли да почакате до края? — попита Адриан.

— Съжалявам — поклати глава Тери, — не мога!

Адриан стана, седнах на кормилото и тръгнахме. Никой не продума, докато стигнем до Тери.

— Лека! — каза тя и се усмихна. — Ужасно съм доволна. — Обърна се към мен. — Ще те видя във вторник.

Кимнах. Оставихме я.

И след това майка ми престана да ме тормози. Придържах се към обикновената си програма, стоях сам къщи и четях. Нищо не се случи, така или иначе, до следобедна на дванадесети септември.

Когато Хариет ми се обади.

Бях сам в стаята си горе, майка ми беше на събрание. Телефонът иззвъня. Обадих се.

— Хайде да отидем да поплуваме — веднага каза Хариет, сякаш сме се уговарили за това вчера целия ден, а пък в действителност не бях я виждал повече от година.

— Не — отговорих аз.

— Чудесно — каза тя. — Идвам веднага — и затвори.

Дойде след около петнадесет минути, натисна звънеца и задържа пръста си там — рат-атат-тат, докато сляза да отворя.

— Здравсти, Еврипид! Какво ново?

Изглеждаше съвсем същата, застанала по бански костюм, с хавлия на раменете.

— Нищо — отговорих аз.

— Сложи си банския — каза тя. — Ще почакам.

— Хариет — отвърнах, — няма да отида да плувам.

Тя се засмя.

— Само си мислиш, че няма да плуващ. — Обърнах се и заизкачвах стълбите. Тя ме последва. Седнах на бюрото.

Хариет огледа всички книги наоколо.

— Пеперудки ли сушиш?

— По дяволите... — започнах аз.

— А, променил си се — каза тя. — Изненадващо много. — После приближи и започна да дърпа ризата ми нагоре.

— Хариет, моля ти се!

Но тя продължи да дърпа ризата, докато я докара до шията ми.

— Ще ме удушиш, да му се не види!

— Едва съм започнала — отговори тя, без да спира. Съблече я. — Сега ти ще свършиш останалото. Аз си имам гордост.

Погледнах я, застанала усмихната над мен.

— Добре, Хариет — казах след малко. — Ти победи.

— Знаех през цялото време, че и ти искаш — отговори тя, ръкопляскайки.

И докато се приготвях, ми разправи всичко за себе си. За момчетата, с които е излизала, за момичетата, с които се е запознала. Как я назначили редактор на „Атинянинът“ и че това е причината да дойде в Атина една седмица по-рано, за да организира нещата. Излязохме заедно, вървахме бавно. Беше чудесен ден, топъл, почти горещ и след няколко минути бяхме на пътя за езерото. Щом тръгнахме по него, започнах да ставам неспокоен.

Защото виждах плажа долу. Беше претъпкан; стотици хора от града, майки с деца, стари жени, ученици. Стомахът ми се свиваше с всяка крачка. Шумът ни посрещна, шум на плажа, смях и плясък на вода, шумът на вълните. Ръгнах стомаха си, силно го ръгнах, мъчех се да го отпусна, но не можех.

Най-после бяхме там.

Хариет ме хвана за ръка и ме поведе няколко крачки. Спрях. Тя ме задърпа. Не мръднах, просто стоях там, облян в студена пот, гледах всичко наоколо. Хората, които тичаха, смееха се, лежаха наоколо, жълтият пясък, водата. А отгоре като рамка на всичко безоблачното синьо небе.

— Хайде, пъзльо! — каза Хариет. — От какво се страхуваш?

Не отговорих. Само я хванах за ръка и двамата тръгнахме заедно към езерото.

Беше прекрасен следобед. Плувахме, играхме във водата, прекарахме чудесно. После се изтегнахме на пясъка и аз слушах да ми разправя какво е правила последната година. Когато тя свърши, аз започнах. Хариет лежеше до мен, кимаше, усмихваше се, прекъсваше ме често с въпроси. Не знам колко дълго съм говорил, но когато свърших, слънцето залязваше, плажът беше почти празен. Но ние продължихме да лежим и да говорим, докато стана хладно.

Заведох я до общежитието. На стълбите ми протегна ръка.

— Благодаря ти — каза тя.

Бутнах ръката ѝ, взех я в обятията си и крепко я притиснах.

— Няма защо — отговорих.

След това тя си влезе.

Вървах бавно към дома, без да бързам, пеех на глас. Беше осем, когато се прибрах. Чух говор от задната градина и тръгнах натам.

Но се спрях.

Защото там, застанали до падината, в полусянка бяха майка ми и Адриан Боу. Докато ги гледах, той се приведе и я притегли към себе си. После я целуна. Тя се облегна на него усмихната.

Промъкнах се съвсем тихо в леглото, за да не ги смутя. Полежах малко, потънал в мисли. После станах, отидох в стаята на майка ми и ги загледах от прозореца. Още стояха там — при падината, здраво притиснати един до друг.

И докато гледах през прозореца, сякаш нещо ме удари. Нямах нищо против, не бях развълнуван. Но неочаквано разбрах, че това там е моята майка, отново влюбена. А къде бях аз? Загледах се в Зоковата къща — празна, напусната. А къде бях аз? На същото място както порано. Без разлика! Застанал неподвижно, докато всичко наоколо се движеше, напущаше ме, задминаваше ме.

Мислех за това цяла нощ, въртях се, обръщах се, книгите на бюрото ми се очертаваха на лунната светлина. Беше почти съмнало, когато реших какво да правя. Телефонирах веднага — в пет часа сутринта.

И когато майка ми слезе за закуска, бях облечен, багажът ми бе прибран, готов.

— Мамо — казах аз, — заминавам за малко. Не е задълго — и с това я оставих озадачена в кухнята.

Върнах се след три дни. Не сам.

— Мамо — викнах аз, като отворих входната врата.

Тя беше във всекидневната.

— Какво има, Реймънд? — извика тя.

Влязохме.

— Мамо — казах аз. — Запознай се със съпругата.

[1] Радклиф — висше учебно заведение само за момичета. — Б.пр. ↑

[2] Влакнест вълнен английски плат. — Б.пр. ↑

[3] Където филмът може да се гледа от колата и да се слуша чрез специални микрофони, които се прикачват към колата. ↑

[4] Месечно списание, което публикува статии, взети от други вестници и списания: политически, научни, медицински, литературни рецензии и т.н. ↑

[5] Също месечно списание с много по-леко съдържание: нравоучителни беседи, религиозни теми, невероятни случки, описани като действителност, и т.н. ↑

[6] Хероин. — Б.пр. ↑

VII. СЪПРУГАТА

Тери Кларк се премести у нас с всичко, което притежаваше на тоя свят. А именно — цял гардероб рокли, единадесет чифта обувки и шестдесет и шест броя „Бедсайд Дайджест“.

Наблюдавах я, като си разопаковаше багажа. Бяхме в моята стая, аз седях на леглото, тя сновеше наоколо, прибираше си нещата, почти не разговаряхме. Извади роклите и костюмите си и ги натика в гардероба ми. Извади обувките и ги тръсна под дрехите. Извади чорапи, комбинезони и тъй нататък и ги напъха в чекмеджето на шкафчето.

После отиде до библиотеката ми и започна да изважда книгите и да ги трупва на бюрото.

— Какво правиш? — запитах аз.

Не отговори, само продължи да изважда книгите. Когато изпразни близо два рафта, отиде в хола и донесе едно красиво червено кожено куфарче с кръгла ключалка. Докато го отваряше, си тананикаше.

Извади един „Бедсайд Дайджест“, орфан и изпокъсан, издуха някакъв въображаем прах и го нареди на един от празните рафтове. После отстъпи назад и го загледа, навела глава малко встрани.

— Шъ изглеждат файн — ми каза тя.

Извади друг екземпляр от червеното кожено куфарче, духна и него и го постави на рафта. Щях да кажа нещо, но тя ме спря.

— На тез книги — каза тя и махна към бюрото — трябва да им намерим друго място да ги сложим.

Станах от леглото и понечих да я прегърна. Тя ме бутна.

— Моля ти се, заета съм!

— Тери — попитах аз, — кое е по-важно? Аз или „Бедсайд Дайджест“.

— Тревит — отговори тя, — никога не питай! Хайде сега измисли нещо за онез книги. „Спретнатият дом е щастлив дом“ — тъй казала жената на Ейб Линкълн.

Погриза малко ноктите си.

— Май чи, тя беши. Можи пък да е Марта Уошингтън. Имъ гу във февруарския брой. Ще проверя. — Щракна с пръсти. — Бес Трюмън!

— Чудесно — казах аз и наградих доста книги.

— Ни бързай — рече тя, като тръгнах към вратата. — Туй ши вземи време.

Поклатих глава, слязох и в хола завих към кабинета на баща ми.

Но стаята не беше празна. Майка ми седеше там, на неговото бюро, на стола му, сама в тъмното.

Запалих лампата. Тя премигна няколко пъти, после принудено се усмихна.

— Здравсти — казах аз и сложих книгите на пода.

— Какво правиш, Реймънд? — попита тя.

— Тери се нуждае от място за „Бедсайд Дайджест“ — обясних аз.

Майка ми не отговори. Само продължи да гледа втренчено напред в мястото зад вратата, където по-рано стояха рибките.

Залових се за работа, вмъквах книгите обратно по местата им. Отне ми доста време. Майка ми все още мълчеше. Най-последно, когато свърших, приближих и седнах върху бюрото, близо до нея.

— Да говорим ли искаш? — попитах аз.

— Да говорим? Да говорим за какво?

Сега беше мой ред да замълча. Чаках, седнал върху бюрото на баща ми. След малко тя започна.

— Сигурно вината е моя — прошепна тя.

— Каква вина, мамо?

— Не знам — тя прибра косата си от лицето. — Седя тук и се мъча да проумея. Баща ти винаги така правеше. Когато ставаше нещо нередно, идваше ей тук, сядаше и мислеше, мъчеше се да открие причината.

Кимнах.

— Не знам — повтори тя и ме загледа. — Навярно защото винаги смятах... винаги исках... исках моят син да се венчае в черква. Да свири орган, хората да плачат. Ти в официален костюм, булката в бяло. А ти сключваш тайно брак. С това момиче. Не знам, Реймънд. Разочарована съм, това е всичко.

— Мъчно ми е, че съм те разочаровал, мамо — казах аз. — Наистина ми е мъчно.

— С това момиче — повтори тя.

— Тери не е лоша — рекох аз. — Ще видиш. Веднъж като я опознаеш.

— Не е лоша? — прошепна майка ми. — Това ли си търсил в брака? Някоя „не лоша“? Какво би казал баща ти?

— Така ли — отговорих аз и тя се усмихна. Оставих я усмихната.

Когато стигнах моята стая, спрях на прага. Тери стоеше тихо, със скръстени ръце и гледаше през прозореца.

— Време е за лягане — казах аз, като влизах.

Тя бързо се обърна, големите ѝ сини очи бяха широко разтворени.

— Спокойно — казах аз, — това е само твоят любещ съпруг.

— Все едно, трябва да почукаш — отвърна тя. — Иначе ши изплашиш човека почти до смърт.

— Извинявай, но както казах, време е за лягане.

— Изглеждаш миризлив — отговори тя. — Защо ни съ укъпиш? Защо ни вземеш душ? Или пък направи и двете.

Засмях се, вдигнах я високо във въздуха, после я притиснах силно до мен.

— Т. Т. — казах аз. — Знаеш ли какво значи това? То значи...

— Твърди топки — отговори Тери.

— Тери Тревит — довърших аз. После я пуснах, отстъпих крачка назад, като все още здраво държах ръцете ѝ.

— Изслушай ме за момент — казах аз. — Слушай, Тери! Казвам го сериозно. Не искам да говориш така. Вече не! Моля ти се!

— Защо?

— Ами... — отговорих аз — ами не е подходящо за една дама.

Тя се засмя.

— Чи кой е дама?

— Ти — казах аз.

— Добре, Тревит.

Взех я отново в обятията си, притиснах я и прошепнах:

— О, може би не веднага. Може би ще вземе много време. Но някой ден, Тери...

— Ъхъ — отговори тя. — Сигурно ши станъ майска царица.

— И това ще стане.

— Ши мъ удушиш — рече тя. — Пусни мъ. — Пуснах я. — И вземи душ — продължи тя и седна на бюрото. — И не бързай.

Поклоних се ниско и тръгнах към банята.

Сигурно не съм се измивал така старателно от деня на първата ми среща със Сали Фармър преди години. Мих се, трих се, обръснах се и пак влязох под душа, избърсах се, сресах си косата, дори си сложих малко талк. През цялото време пеех с пълен глас, изпях всички песни, които знаех, с всичките куплети и с всичка сила. Когато най-последно свърших, сложих хавлиена кърпа около кръста, отворих вратата и се върнах в стаята. Тери още седеше на бюрото.

— Съвършено чист! — заявих аз.

— Ама ти си почти гол — викна тя. — Върви сложи нещо отгоре си. Облечи се.

— Аз мислех да направя обратното.

— Мъже! — измърмори тя. — Всички съ еднакви! Мислите само за секс, секс, секс... „Дайджест“ казва...

— Тери — прекъснах я аз, — говориш на мъжа си.

— Моля ти съ — не ми напомняй! — рече тя и вдигна ръка.

— Господи, тогава за какво се омъжи за мен? — попитах аз.

— Мислих за туй — отговори много тихо тя, загледана през прозореца. — Мислих много за туй. Докато ти джафкаше в банята.

— И?

— Не знам — отвърна тя. — Имах един кош предложения. Всичко на всичко седемнадесет. Започнаха, когато бях на девет. Единият, на когото отказах, има бензиностанция. И сега я има. В момента. А друг...

— Лъжеш! — прекъснах я аз.

Помълча, после кимна.

— Добре — рече тя. — Но когато бях на девет, съседският хлапак, той искаше да съ ужени зъ мен. Вярно ти казвам! Искати! Казваше се Уилфърд не знам си кой. Беши на девет и имаши пъпки. На тази възраст! Аз никога не съм имала пъпки. Имам красива кожа. Моят козметик ми казъ: „Тери — казъ той, — ти имаш красива...“.

— Разправи ми за това там — прекъснах я аз и посочих леглото.

— Не съм ти собственост, знайш ли — заяви тя. — Още съм човек. Свободна кату птичките.

— Тери — попитах аз, — не ти ли харесвам поне малко?

Помисли известно време.

— Разбира съ — беше отговорът ѝ.

— Благодаря.

— Ти си достатъчно приятен. И хубав. И идваш от добро семейство с хубава къща. И имаш положение в обществото.

После дълго мълча. Чаках и я гледах, седнала сгушена до бюрото.

— Тревит — най-сетне каза тя, — кажи ми че убийчеш!

Щях да ѝ отговоря, но не успях. Защото майка ми бе застанала на вратата и ни гледаше.

— Просто се отбих да ви пожелая лека нощ — каза тя.

— Влезте — обади се Тери. — Моля ви.

Тя стана и майка ми влезе, взе ръцете ѝ в своите. Мълчахме. Най-после Тери каза, много тихо:

— Не забравяйте, мисис Тревит, не забравяйте туй — вие не губите дъщеря, вие печелите син.

— Обратното — казах аз.

При тези думи майка ми се разплака. Обърна се към мен, прегърна ме, сълзите ѝ падаха на рамото ми.

— Реймънд — промълви тя, — искам да знаеш, че те обичам. — После прегърна Тери. — Обичам и двамата ви. И най-много от всичко искам да бъдете щастливи.

— Ще се опитаме, мамо — отвърнах аз. — Ще се опитаме, колкото можем. Повече от това не можем да обещаем.

— Да — допълни Тери.

Майка ми я погледна.

— Гордея се, че си между нас, Тери — каза тя и начинът, по който го каза, личеше, че говори искрено, всяка дума. След като промълви „лека нощ“, тя ни остави.

Почаках един миг и започнах да смъквам хавлията. Тери се паникьоса.

— Чакай! — зацура се из стаята, угаси лампите. Останахме на тъмно. — Махай я сега! — нареди тя.

Отидох в леглото, подпрях се на лакътя си и се вторачих в тъмното, накъдето беше тя.

— Сега — прошепна тя — кажи ми че убийчеш!

— Добре — казах аз, — обичам те.
— Кажи го тъй, чи да повярвам.
— Обичам те — повторих аз.
— Не е добре. Кажи тъй: „Тери, моя розо, мое цвете, сладка моя, обичам те!“
— Как не! — възпротивих се аз.
— Слушай! Тъй е направил предложението си мистър Таркингтън. А ако е било добър начин за мистър Таркингтън, то е добър начин и за теб.
— Тери — попитах аз, — кой е мистър Таркингтън?
— Той е „най-незабравимият образ, който съм срещала“^[1] в августовския брой — отговори тя.
— Моля ти се — казах, — моля ти се! Ела тук!
— Туй е моята първа брачна нощ — бързо заговори тя. — Едно момиче има право на мили думи през брачната си нощ. Туй е нощта, когато е най-много влюбено в мъжа си. От любов не разбираш ли, Тревит? Тя е най-важнута неща в света! Веднъж бях влюбена и туй беше най-знаменитото неща, което ми съй случвало. В един работник от стоманения завод в Гейри, Индиана, когато бях на шестнайсет.
Тя млъкна.
— Какво стана после? — попитах аз.
— Той ме обремени.
— Направи те бременна.
— Нали туй казах.
— Не, Тери. Ти каза, той те обременил. Това нищо не значи.
— За мен то много значеше навремето!
— Искам да кажа граматически.
— Граматически дъра-бъра!
— Моля ти се! Помолих те вече да не говориш така!
— Слушай, ей! — рязко каза тя. — Ако шъ правиш тъй, можем да свършим с цялата история още сега!
— Тери — попитах аз, — страх ли те е?
— Как не!
— Страх те е, нали?
Дълго мълча и когато заговори, едва я чувах.
— И какво ако ме е страх? — прошепна тя. — Една булка има право да се страхува през първата си брачна нощ. Мисис Таркингтън

била толкова...

— Единственият начин да ликвидираш това... — казах и станах.

— Не се приближавай, Тревит!

— Естествено — отвърнах аз, взех я на ръце, занесох я на леглото, сложих я внимателно и почнах да я събличам.

— Моля ти съ — прошепна тя. — Моля ти съ, Тревит!

— За какво се молиш, мила?

— Леко пристъпвай!

— Няма никъде да ходя — отговорих аз и я притиснах до себе си. Тя ме целуна по бузата. Лежахме един до друг, хванати за ръка под одеялото, главата ѝ на рамото ми.

Така и останахме, докато заспахме...

... Всичко това стана събота вечер, естествено, сутринта беше неделя. Събудих се доста рано, не, не толкова рано, колкото бях си намислил. Бутнах Тери. Тя не мръдна.

— Тери — казах аз и я разтърсих. — Стани и заблести!

— Дрънкаш — измърмори тя.

— Време е да ставаш — рекох аз и дръпнах завивките.

Тя пак измърмори:

— Дрънкаш, дрънкаш!

Разтърсих я по-енергично, като едновременно ѝ приказвах. След малко отвори очи.

— Здравей, Тревит — все още сънлива каза тя.

— Здравей, мила. Хайде! Свести се!

— Колко е часът? — прошепна тя, като се протегна.

— Почти единадесет — отговорих аз. — И сме закъснели.

— Закъде?

— За черква.

Усмихна ми се, протегна се лениво, кимна с глава. После внезапно седна.

— Черква?! — изкреця тя. — Черква?! Да не си луд?

— Не — отговорих аз. — Неделя е и сме закъснели.

— Никой не ходи на черква — каза тя. — И аз не ходя — и се зави презглава.

Дръпнах одеялото.

— Трябва да дойдеш! — рекох аз. — Ти си ми жена и ако аз отивам, и ти ще дойдеш.

— Не ме будалкай!

— Не — отговорих аз. — Много съм набожен. Не съм пропускал черква от години. Петдесет и две недели годишно. В слънце и дъжд. Тя е важно нещо в живота ми. Бог е любов, нали знаеш? Така че хайде!

— Добре — каза тя, като стана. — Извинявай. Не исках да ти съприсмивъм, Тревит. Не знаех.

— Прощавам ти — отговорих аз. — Сега хайде да се обличаме.

След десет минути слизахме по стълбите.

— Къде е майка ти? — попита тя задъхана.

— Отиде рано.

— Ами ти каква религия изповядваш?

Замислих се.

— Презвитерианска — отговорих.

— Не знаех, че произхождаш от религиозно семейство, Тревит.

— О, да — рекох аз. — Майка ми и баща ми винаги са били стълбове на черквата и аз продължавам традицията.

Тери се спря.

— Знайш к'во? — каза тя. — Уважавам те за туй.

— Благодаря — отговорих аз и я дръпнах да вървим. Отидохме на площада, завихме вляво към голямата черква в средата на квартала.

— Стигнахме — казах аз и заизкачвах стълбите.

Тери не ме последва. Само показа големия надпис над вратата.

— Мислех, че си презвитерианец.

— Точно тъй! — потвърдих аз.

— Ам'чи туй е методистка черква.

Прочетох надписа. Тя беше права.

— Да му се не види! — рекох аз. — Не съм се разсънил още. Презвитерианската е малко по-надолу.

Повървахме стотина-двеста метра. Тери пак спря и посочи.

— Таз ли е? — попита тя.

— Тази е — отговорих аз. — Това е хубавата стара атинска презвитерианска черква.

— Разправяй го на шапката ми! — отвърна тя. — Това е синагогата.

— Синагогата? — принудено се засмях аз. — Синагогата. Не разбирам. Ходиш цял живот на черква и един ден тя изчезва.

Тери пъкна ръце в джобовете и тръгна напред, като си мърмореше:

— Туй е дяволски изумително! — измънка тя.

Най-после намерихме презвитерианската черква. Вървахме много време, но накрая я намерихме. Пристигнахме точно, когато службата свършваше и всички излизаха. Застанах на тротоара и поклатих глава.

— Ти май чи съсипа репутацията си на редовен посетител — започна Тери.

— Няма нищо — отвърнах аз.

— Не, не е нищо. Срамота е! Набожен презвитерианец като теб.

Свих рамене, хванах я под ръка и тръгнахме към дома. Бяхме направили само две крачки, когато някой викна името ми.

— Еврипид, това е черква — каза Хариет, като изтича към нас и се закикоти.

— Много смешно! — отвърнах аз.

— Да не си болен? Още не е обед, а ти си станал. Сигурно си болен! Я да видя — и сложи ръка на челото ми, като продължаваше да се кикоти.

— Тери — казах аз. — Това е Хариет. Хариет, запознай се с жена ми.

Хариет спря да се смее. Загледа се в лицето ми дълго време, изучаваше го. После се обърна към Тери, леко се усмихна и се отдалечи.

— Ей — извиках аз и тръгнах след нея, но тя не се спря. Върнах се при Тери.

— Коя е тази? — попита тя.

— Една моя приятелка — отговорих аз.

— Щещи да ми бъди крайно неприятно да срещъм неприятелите ти — забеляза тя.

Майка ми ни чакаше, когато си отидохме, заедно с Адриан. Седяха във всекидневната, разговаряха, облечени и двамата празнично.

— Реймънд — каза Адриан, като стана, — майка ти ми съобщи, че си се оженил.

— Здравсти — рече Тери. Отиде и седна до него. — Искате ли да целунете булката?

Адриан се покашля, погледна майка ми, после докосна с устни челото на Тери.

— Знайш ли к'во? — заяви Тери. — Ти наистина си сладур!

— Благодаря — отвърна Адриан.

— Сериозно ти казвам! — продължи Тери. — Без майтап! Май си малко висок, на нали знайш за жените и за високите мъже? Мистър Таркингтън...

— Не обичам да прекъсвам разговор — каза майка ми, като я прекъсна, — но къде бяхте?

— На черква — отговори Тери.

— На черква? — изненадано извика майка ми и се усмихна. — Чудесно! Но не ви видях там.

— О, ний ги обиколихме всичките тъз сутрин — продължи Тери.

— Чудесно — повтори майка ми. — Тери, просто знам, че ще имаш чудесно влияние над Реймънд.

— Положително — казах аз, — но може би не знаеш, че тя се интересува от обществена дейност.

Майка ми засия, а Тери — не.

— Да — продължих аз, — и ме помоли да те питам дали няма нещо, което би могла да прави. Можеш ли да й намериш нещо?

— Разбира се, мога — отговори майка ми. — В Червения кръст имаме нужда от теб в момента. Още утре следобед. Ще отговаряш на телефоните. Ще помагаш на момичетата с едно — друго. Такова нещо ли искаш?

— Идеално — отговорих аз.

— Ъхъ — измънка Тери, — идиално.

Майка ми плесна с ръце.

— Не предполагам, че обичаш обществената дейност. Мен тя, разбира се, ме задоволява, но мнозина не намират това... — тя започна: за Червения кръст, за работата, която вършат там, как Тери може да помага, хората, с които ще се запознае, комитетите, в които може да се включи. Приказва безспир, усмихваше се, жестикулираше, щастлива като квачка. — Нямате представа колко съм доволна! — каза тя. — Толкова е хубаво, че си тук, Тери. Остани на обед! Има много за ядене.

— Мамо — прекъснах я аз, — ами че Тери живее тук!

Майка ми се изчерви.

— Разбира се — рече тя. — Все забравям. — Стана. — Съжалявам. Извинете ме, имам малко работа в кухнята. Реймънд, сложи масата.

Кимнах. Излязохме и докато нареждах чиниите, чувах как майка ми снове в кухнята, а Тери и Адриан се смеят във всекидневната. Майка ми влезе в трапезарията.

— Тери е свястно момиче — каза тя. — Само трябва човек да я опознае.

Викнах, че обедът е готов. След минута влязоха. И двамата се смееха.

— Току-що чух най-забавния виц — започна Адриан. — Изглежда, че някакъв фермер на ферма за зайци...

— Май е време да започнем — прекъсна го майка ми.

— Разбира се — отговори Адриан и издърпа стол за Тери. После направи същото и за майка ми. — Знаеш ли Кетрин — той се наведе над нея, — ти си много щастлива жена. Два път облагодетелствана. Защото не си загубила дъщеря, спечелила си син.

— Обратното — каза Тери.

Седнахме да обядваме.

На другата сутрин оставих Тери да спи, облякох се много тихо. Когато влязох в кухнята, майка ми беше вече там.

— Как изглеждам? — попитах аз.

Тя се обърна към мен.

— Къде отиваш, Реймънд?

— Излизам. Как изглеждам?

— Не мога да повярвам — усмихната каза тя. — Тери на работа в Червения кръст от днес. Ти ставаш рано. Вързал си си връзка...

— Нов човек съм — отвърнах, глътнах чаша портокалов сок и тръгнах към вратата. — След кратко време няма и да ме познаеш!

— Къде отиваш?

— Голяма изненада — отговорих аз и я оставих.

Беше чуден ден, точно като вчерашния, и в момента, когато излязох на улицата, просто знаех, както зная, че Господ прави зелените ябълки, че ще се сбъдне, че всичко ще стане тъй, както искам. Затова запях на глас и тръгнах към площада.

Върнах се вкъщи малко след дванадесет. Оставих входната врата да се тръшне, заставах в антрето и викнах Тери.

— Тук съм — отговори тя от трапезарията.

Привършваше обяда си, дъвчеше препечен хляб. Застанах зад нея и я целунах по врата.

— Махай се — измърмори тя. — Не е гот да се прекъсват храносмилателните процеси, докато се яде. Тъй казва д-р Спок в априлския брой.

— Тери — казах аз и коленичих до стола ѝ, — имам новини.

— Казвай — рече тя.

Казах ѝ.

— Ученик! — изкрещя Тери, след двете изречения, които казах. — Моят мъж щял да става ученик!

— Точно тъй — със смях продължих аз. — Току-що метнах директора Аткинс. Казах му колко съм се променил, колко съм възмъжал и тъй нататък. Той ми разрешава да се върна в колежа. Вероятно във втори курс. И каза...

— А каза ли ти как ще ме издържаш? Аз съм ти жена, знайш ли?! Една жена се нуждае от издръжка!

— Не се тревожи — отвърнах аз. — Държавата добре се грижи за мен. Имам военна пенсия, категория непригодност. Имам...

— Дупка в главата, туй имаш ти! — прекъсна ме Тери. — Един прост, обикновен ученик. Как ши гледам хората в очите?

— С очите си — отговорих аз, прегърнах я и силно я притиснах. — Кажи сега, че се радваш.

— Ам'чи ни знам — въздъхна Тери. — Само себе си мога да обвинявам. Туй положение е ужасно.

Погледнах часовника си.

— Хайде — казах аз, — Червеният кръст те зове.

— Няма да ида! — рече Тери.

— Само си мислиш, че няма да идеш — отговорих аз, грабнах я от стола и я понесох към антрето. Тя рита и вика, но не я пуснах, докато не излязохме вън.

— Тревит — прошепна тя тогава, — моля ти състави мъ. Ни щъ да работя за Червения кръст и Червеният кръст ни ще да работя за него. Защо се бъркаш?

— Ще им хвъркне шапката, като те видят — казах ѝ аз, хванах я за ръка и я поведох към града. Тя мърмори през целия път, но когато бяхме вече там, млъкна.

— Моля ти съ — каза тя. — Обещавам да бъда добра, само ни мъ карай да влизам там. Ще ми съ подиграват, а аз ни щъ. Ще приказвам хубаво, няма да ругая вече, само моля те, не ме карай да ходя там.

— Правя ти услуга — казах аз и я задърпах. — Ще видиш.

Влязохме в канцеларията. Майка ми седеше пред едно голямо бюро и говореше по телефона. Махна ни с ръка.

— Грижи се добре за нея, мамо — рекох аз, целунах Тери за довиждане.

Когато излязох на улицата, тръгнах към колежа с много бърз ход. Упътих се към общежитията. След няколко минути бях в Хариетиното. Накарах да ѝ позвънят в стаята, тя отговори и аз зачаках долу пред стълбите. Тя се показа. Кимнах ѝ.

— Какво има? — сопна се тя.

— Нека да поговорим.

— Заета съм — отвърна и изчезна.

Накарах пак да позвънят, но този път нямаше отговор. Тогава сложих пръста си на звънеца и го оставих там, като си подсвирквах. Две минути по-късно тя забърза надолу по стълбите. Усмихнах ѝ се, но тя профуча край мен навън, без дори да ме погледне.

Блъснах вратата и изскочих след нея. Беше вече на тротоара, на път за площада. Почти я настигнах, но спрях, после тръгнах на две крачки зад нея, докато бързаше напред.

— Не се обръщай — казах ѝ аз, когато излязохме на площада, — но мисля, че някой те следи.

Тя се въртна.

— Ще престанеш ли? — попита. — Ще престанеш ли, моля ти се, и ще ме оставиш ли на мира?

— Разбира се — отвърнах аз, но щом тръгна, тръгнах и аз. — Разумът ми казва да спра, но краката ми си имат друг ум.

Пак се въртна, със сълзи на очите, почти изкрещя.

— Дявол да го вземе, Еврипид! Няма какво да си кажем. А и заета съм. Сега, моля ти се, ще престанеш ли?

— Трябва да говоря с теб, Хариет — настоях аз.

— Имаш си жена — сопна се тя. — Върви говори с нея!

Тогава се спуснах, грабнах я на ръце, отидох до едно дърво и я пуснах.

— Днес ми е денят да закачам момичета — казах аз. Тя не отговори. — Това е остроумие, Хариет. Мислех, че те ти харесват. — Седнах до нея. Продължаваше да мълчи. — Какво ти е, Хариет?

— На теб какво ти е? — попита тя.

— На мен? — засмях се. — Нищо ми няма. Никога не съм бил по-добре. Повярвай ми! Нов човек съм, Хариет. Дори се връщам в колежа. Само че този път ще ги смая. Ще видиш! И сега в момента Тери работи в Червения кръст.

— По нейно собствено желание, сигурна съм.

— Не. Всъщност аз я накарах. Но то е най-доброто за нея. Ще ѝ хареса, щом веднъж свикне.

Тогава Хариет утихна, поуспокои се, взе някакво клонче, държейки го внимателно в ръце, сякаш беше живо. Дълго го гледа, най-после го остави на земята и ме погледна.

— Еврипид — попита тя. — Еврипид, защо го направи?

— Трябваше да се ожения, Хариет. Просто трябваше!

— Но защо за нея? Защо от всички по света за нея?

— Тери е добро момиче — отвърнах аз. — Ще ти хареса. Наистина е мило момиче. Всички я харесват, щом я опознаят.

— Но защо за нея? — пак попита Хариет. — Защо не за мен? Или за някоя друга? Коя да е.

— Не разбираш ли, Хариет? Не разбираш ли? Мислех, че ти ще разбереш. Дявол да го вземе, да се ожения за теб е безсмислено. Ти си човек на място. Няма да има смисъл. Но някой като Тери... В това има смисъл... Да провърви с момиче като Тери... Това е нещо. — Хванах ръцете ѝ, задържах ги и зачаках да ме погледне.

— Ще бъде *нещо*, Хариет, не виждаш ли?

Тя дръпна ръцете си, прегърна ме, притисна ме силно.

— Виждам, Еврипид — прошепна. — Мисля, че разбирам. Мисля, че разбирам.

Останахме така.

Най-после аз станах.

— Направи ми услуга, Хариет. Разведи ме из помещението на литературното списание.

— „Атинянинът“? — запита тя. — Защо?

Засмях се.

— Защото догодина ще бъда редактор там. Затова!

Тя бързо се усмихна.

— Тъкмо там отивам. Да видя консултанта.

— Какъв е той?

— Ами отговаря за всичко. Има последната дума — каза Хариет.

— Тогава добре ще е да се запозная с него.

Хариет се спря и посочи през улицата една малка, подобна на хамбар постройка, дървена и полуразрушена.

— Това е помещението. И ако оттук ти се струва жалко, почакай да го видиш вътре. — Напуснахме площада и се приближихме към постройката. — Все по-жалка започва да изглежда, нали, Еврипид?

Не обърнах внимание на думите ѝ.

— Чакай, искам да разбера — казах аз, — този ли е консултантът, който те направи редактор тази година?

— Тъхъ.

— Кой е той? — попитах аз, като ѝ отворих вратата на постройката.

— Професор Джейнс — отговори тя и влезе.

Той беше там, седнал, чакаше ни.

— Здравейте — каза Хариет и приближи към него. Застанах на вратата. Щеше да каже нещо, но спря и се загледа в двама ни, докато ние разменихме поглед. Предполагам, че тя се досети в момента.

— Защо не ме почакаш вън? — обърна се Хариет към мен. — Частна конференция и тъй нататък. Няма да се забавя много.

— Ще чакам на площада — отвърнах, оставих ги и затворих вратата. Пресякох улицата и легнах на тревата, загледан в синьото небе. Не мислех нищо, просто лежах и си мърморех „виж ти, виж ти...“ с онова синьо небе над мен.

Не знам колко време съм лежал така, но след известно време чух стъпки и после Хариет ме заръга в ребрата.

— Хей, събуди се — каза тя. — Без мързелуване.

Седнах и разтърках очи.

— Ще ме разведеш ли сега?

Тя поклати отрицателно глава.

— Искат да те види.

— Защо?

— Не знам. Но ме пита кой си, казах му и какво ти си ми казал, че искаш да работиш в списанието, той иска да поговори с теб.

Кимнах.

— Да те чакам ли? — попита тя.

— Може да се забавя, Хариет. По-добре недей.

— Еврипид — промълви тя, — той знае кой си, нали?

— Имаме общи приятели с него — отговорих аз, магнах за довиждане, пресякох улицата към „Атинянинът“ и заставах на вратата. Той седеше на същия стол, подпрял брада с върха на дългите си тънки пръсти.

— Влезте — каза, без да ме погледне.

Затворих вратата и седнах от другата страна на бюрото. Загледах го. Джейнс беше хубав мъж. Стегнат, тъмнокос, макар че трябва да беше над петдесет. Говореше тихо и бавно, имаше лека усмивка.

Седях нервен, стомахът ми започна да се свива, чаках Джейнс да заговори. Не каза нищо, затова след една-две минути аз започнах.

— Хариет ми каза, че искате да ме видите — промълвих аз.

— Да — бързо отговори той и бързо се усмихна.

Нямаше отворен прозорец и стаята бе пълна с топъл, мъртъв въздух. Почнах да се потя.

— Името ми е Рей Тревит.

— Познавах баща ви — отвърна той.

Кимнах, чаках го да продължи, загледан в него. Предполагам, че чак тогава разбрах, че и той е нервен. Продължих.

— Срегнах Хариет, когато идваше насам и...

— Очарователно момиче — прекъсна ме той. — Познавате ли я добре?

— Доста добре — отговорих аз. — Дружах с нея известно време, преди да...

— Преди какво? — пак ме прекъсна той.

— Преди да напусна колежа — довърших аз. Кимна. — Но сега се връщам. Днес имах разговор с директора Аткинс. Той е съгласен...

— Каква специалност смятате да изучавате, мистър Тревит?

— Английска филология.

Пак кимна и ме запита защо. Казах му и това. Така продължихме да разговаряме минута-две — клинчехме, сякаш никога не бяхме се виждали и никога не сме знаели един за друг, като съвсем непознати. Докато говорехме, стомахът ми се стегна повече, не можех да издържам.

— Слушайте — казах аз. — Не знам какво искате от мен, но ще ви кажа какво аз искам от вас. Искам да бъда редактор догодина.

— Ами... мистър Тревит — каза той — може би...

— Искам да бъда редактор и ще работя, за да го заслужа — продължих аз. — Просто искам да знаете, че изборът ми е направен. Това е всичко.

— Искам да ви кажа, че може би имате грешка, мистър Тревит. Един поглед върху предишната ви дейност би показал, че това, което ние вършим тук, е... как да кажа... не във вашия стил. Може би някои други извънкласни...

— Моля ви — казах аз.

— Може би някои други извънкласни занимания по-добре ще подхождат на талантите ви, мистър Тревит.

Сега говореше по-високо и ядно ме гледаше.

— Професор Джейнс — казах аз, — догодина ще бъда редактор. Добре е отсега да знаете. — Искаше да ме прекъсне, но аз продължих. — Сам ще постигна това, професор Джейнс. Така че няма защо да се безпокоите. Само един справедлив избор е...

— Мистър Тревит — прекъсна ме той, като се наведе напред, — няма вероятност.

— Станалото — станало — рекох аз. — Колкото се отнася до мен, страницата е чиста. Можете да бъдете спокоен. Няма от какво да се страхувате. Просто успокойте се и ми дайте каквото заслужавам. Това е всичко, което искам!

— Мистър Тревит — отвърна той и двамата почти крещяхме, думите ни се блъскаха по пътя си през мъртвия въздух. — Не ви искам да работите тук. Това е мое списание и не ви искам наблизо. Знаем какво е станало на гробищата, мистър Тревит. Това обяснява ли всичко?

— Разбира се — казах аз, като станах, — това обяснява всичко. Но все пак, чуйте ме. Защото знам какво направихте на Анабел и защо жена ви се пропи. И вие не стоите много високо в моя списък. Но въпреки това, когато дойде време, ще заслужавам да бъда посочен като редактор. Вие ще отидете при директора Аткинс и ще му дадете името ми. Защото ще си скъсам задника от работа тук. Ще работя повече от всички и когато се запролети, ще бъдете принуден да ме направите редактор. Така че по-добре ще бъде да свикнете с лицето ми, защото

ще живея тук. Ваше момче съм, професор Джейнс, и добре е да го разберете отсега.

— Както желаете, мистър Тревит — усмихнато отвърна той. — Както желаете.

Отворих рязко вратата и избягах. Профучах през площада. Но внезапно се огънах, добрах се до едно дърво, тежко се облегнах на него, затворих очи.

— Защо трябва да бъде толкова трудно? — високо запитах аз. — Защо всичко трябва да бъде толкова трудно?

После се овладях и тръгнах за дома. Кракът ме болеше, а главата и стомахът ми бяха по-зле от всякога. Влязох вкъщи и отидох в кухнята, сложих глава под крана и оставих студената вода да тече. Това много не помогна, затова се качих да легна и да чакам Тери.

Но тя беше вече там.

Простряна на леглото, подсмърчаше с мокра кърпичка в ръце.

— Здравсти, мила — казах аз. — Какво правиш тук? — Тя се разплака. — Май и на теб не ти е провървяло съвсем, а, мила?

Успя да кимне. Взех я в обятията си, обгърнах я, целувах много нежно подутите ѝ клепачи.

— Не се ядосвай, бебе — промълвих аз, легнах по гръб и я придърпах към себе си. — Плачи, но не се ядосвай.

— Защо? — попита тя.

— Защото, мила — прошепнах, като я притиснах здраво, — защото няма къде да вървим, освен нагоре...

И този беше пътят, по който тръгнахме — нагоре. От този ден нататък нещата тръгнаха по-добре, поне за известно време. Но ние работехме за това.

Бях много зает в колежа, още повече че успях да ги убедя да ми разрешат допълнителни предмети, за да ускоря нещата. Така че сутрин се обличах, изгълтвах чаша кафе и веднага отивах в библиотеката, ръцете ми буквално се счупаха от книги. Записах английска филология, история и още много други предмети, включително и геология, която истински ненавиждах. Учех в библиотеката, отивах на лекции, връщах се вкъщи, пак учех, четях и запомнях, четях и запомнях, ден след ден, седмица след седмица. Само „Атинянинът“ ми помагаше да нарушавам тази програма. Първото ни събрание беше в началото на октомври. Хариет постави съобщение в колежанския

вестник — всеки, който иска да работи в литературното списание, трябва да се яви в стария хамбар в четири на другия ден следобед. Естествено, аз присъствах.

Пристигнах рано, но спрях до вратата. Защото Джейнс бе вътре, разговаряше с Хариет. Гледах ги, докато ми кимна да вляза. Джейнс ѝ се усмихна и се обърна към мен.

— Драго ми е да ви видя, мистър Тревит — каза той. След това излезе.

Отидох до Хариетиното бюро и седнах. Зачаках да дойдат другите. Пристигнаха един по един, без ред. Може би около двадесет и пет души. По-грозна група не съм виждал. Бяха повечето момичета. С конски опашки, сини каубойски панталони и мръсни пуловери. Всички пушеха като комини, дрънкаха за Пруст, когото никога няма да забравя; и какво иска да каже Йейтс там; ами розите в Елиът? Имаше и няколко момчета с рогови очила. Застанали наблизко, те самодоволно се усмихваха, сякаш бяха намерили разковничето, но са го оставили вън, за да не се оцапа. Високи, ниски, тънки, дебели — те всички имаха едно общо нещо — пъпки. Милиони пъпки. И защо някой кожен лекар не беше отворил дюкянче наблизко, никога няма да узная.

Както и да е, Хариет порови малко из бюрото си, докато утихнаха, след това стана и произнесе малка реч; че това е редакцията на „Атинянинът“, че „Атинянинът“ е литературното списание на колежа в Атина; че годишно излизат четири броя — през ноември, януари, април и юни. И колко се радва да види присъстващите, защото може да се възползва от всичката помощ, която ѝ се окаже, и ако сте написали нещо, предайте го, моля, разкази, стихове, есета, други материали, защото имаме нужда. После спря, записа имената ни и попита има ли въпроси. Обади се няколко души, разпръснато, оттук-оттам и после едно момиче вдигна ръка, типична първокурсничка, дошла право от някакво опитно училище без съмнение.

— Какъв вид материали публикувате? — запита тя.

Хариет се засмя.

— Зависи какви се пишат.

— Е — продължи момичето, — мисля, че трябва да публикуваме само хубави.

— Съгласна съм — отговори Хариет.

— Ами аз съм написала един разказ и смятам, че трябва да го напечатате.

— Чудесно — каза Хариет. — Ако го предадете, ние ще...

— Прекарах лятото в Гринуич Вилидж^[2] — прекъсна я многознайницата. — И написах разказ за две студентки, които отиват в Гринуич Вилидж. Срещат се там. Идват от добри семейства, но откриват, че чувстват неудържимо влечение една към друга. Неудържимо! Бихте могли да кажете лесбийки, само че в действителност не са. В действителност и двете са приятни момичета, които са привлечени една към друга.

— Неудържимо — допълни Хариет.

— Да — кимна момичето.

— Оженват ли се? — попитах аз.

— Не, не се оженват — отговори тя и свирепо ме погледна. — Правят самоубийствен пакт и...

— Ние се мъчим да заобикаляме спорното — рече Хариет.

— И какво? — попитах аз.

— Не съм сигурна — отговори многознайницата. — Още не съм го свършила.

— Защо не му дадете щастлив край? — попитах аз.

— Какво ще кажете на това: едно от момичетата в действителност е момче, преоблечено като момиче. Тогава те биха могли да живеят щастливо цял живот.

— Еврипид! — каза Хариет. Усмихна се на другите. — Дайте каквото искате — продължи тя. — Каквото искате! Кажете същото и на приятелите си. Има ли други въпроси?

— Да — обади се многознайницата. — Кой е този? — посочи към мен.

— Той е нещо като мой придворен шут — отговори Хариет и се закикоти. — Не обръщайте внимание на повечето от думите му. Безобиден е, и ако му донесете бучка захар, ще ви стане приятел за цял живот.

— Благодаря — казах аз.

— Не знам — измърмори многознайницата. — Говори, сякаш е собственик на списанието.

— Не още — възразих аз.

— Мислите се за много остроумен, нали?

— Разбира се — отговорих аз. — Пълноценен мъдрец съм.

— Добре — каза тя. — Добре. Ако сте толкова умен, кой написа „Биография Литерария“?

— Наистина ли искате да знаете? — Тя кимна. Затворих очи. — Самуел Тейлър Колеридж — започнах аз, — 1772–1834. В 1798 написва „Лирични балади“ заедно с Уърдсуърт. Но не е бил кой знае какъв поет и не позволявайте на никого да ви уверява, че е поет. Никога нищо не е довършил, освен може би „Старият моряк“. Захвърлил поезията и понеже обичал да дърдори, станал критик. „Биография Литерария“ излиза в 1817 и е книга за критиката. Уърдсуърт обрал каймака, но не съвсем. Защото Колеридж е добър критик, а Уърдсуърт добър поет и...

— Господи! — кресна Хариет. — Събранието е закрито. Класът е свободен!

Всички избягаха, като мърмореха. Седнах, загледах се в Хариет.

— Добре ли си? — попита тя. Кимнах. — Отде знаеш всичко това?

— Как мислиш? Прочетох тази дяволска книга. Прочетох почти всичко от Колеридж. Не мога да го понасям, но...

— Еврипид — засмя се Хариет, като дойде до мен и седна в скута ми, — в края на краищата може би си гений.

— Естествено — отговорих аз и двамата започнахме да се смеем.

Пях, докато се прибера, тръснах входната врата след себе си и извиках Тери. Тя не отговори и аз отидох в нашата стая, хвърлих книгите си върху бюрото и започнах да се приготвям за вечеря. Тъкмо се събличах, когато тя влезе.

— Къде беше? — попитах аз. — Виках те.

— Мисля — отговори тя. — Напоследък много мисля.

Това беше истина. От онзи следобед в Червения кръст преди около десет дена тя прекарваше времето си вкъщи, унила разгръщаше стари броеве на „Бедсайд“.

— Тревит — каза Тери.

— Какво?

— Образовай ме.

— Как?

— Ам'чи — каза тя — мислих и реших да се върна в Червения кръст. Искаш ли? — Кимнах. — Затуй реших... реших, че ако ми

помогнеш, може малко да се подобря.

— Ти и сега си чудесна — казах аз.

Тя поклати отрицателно глава.

— Туй е лъжа и ти го знайш. Когато ония простачки там започнат да крещят, нищо не разбирам, дявол да го вземе. Затуй искам да ме образоваш. Може да ми дадеш нещичко да чета. Класическо! Нещо, за което мога да приказвам с ония простачки. Да разговарям. Искам истински класическо.

Точно в този момент майка ми викна, че вечерята е готова, и ние слязохме. Седнахме около масата, вечеряхме и разисквахме проблема. Тери много внимателно слушаше какво казваме.

След вечеря се прибрахме в стаята си и аз ѝ дадох „Хамлет“. После се залових с уроците си. Не научих много. Защото Тери започна да се смее.

— Той майтапи ли се? — попита тя.

Обърнах се.

— Кой?

— Тоя Шекспир. Офелия! Кой някога е кръщаван тъй? Той сигур се майтапи.

— Продължавай да четеш — казах аз. — За да навлезеш в книгата, трябва малко време.

След около две минути тя пак ме извика.

— Ами защо тук никой няма презиме?

— Какво?

— Никой няма презиме — повтори Тери. — Хамлет, чий? Тогаз хората не са ли имали презиме?

— Имали са, разбира се. Това е просто условност, да не се употребяват.

— Ама че условност!

— Моля ти се, просто прочети пиесата.

— Чета, но не разбирам ни дума. И защо този Хамлет винаги си говори сам? Да не е налудничав?

— Това са монолози — обясних аз. — Това е друга условност.

— Тогава някой да напише книга за условностите. Да знай човек к'во става.

— Просто прочети пиесата — настоях аз. — Не забравяй, че това е класика.

Това я накара да млъкне. Тя дълго лежа, обръщаше страниците, често се кикотеше, докато аз се потях над моята геология. Адриан и майка ми бяха долу. Скоро чух, че той си отива и входната врата се затвори.

Точно в този момент Тери тръшна книгата на пода.

Обърнах се.

— Прочете ли я?

— Никак даже — отговори тя. — Това е боклук! Възпитана съм по-добре. Не чета глупости.

— Тери, какво има?

Вдигна книгата, запрелиства я.

— К'во има ли? — кресна Тери. — Слушай! Точно тук. Хамлет приказва с Офелия. „Нима помислихте, че загатвам нещо неприлично?“ И тя казва: „Нищо не мисля, принце.“ А той казва: „Славна мисъл — да легнеш между момински крака“^[3].

— И какво от това?

— Туй е мръсотия! Ето к'во е! Мръсни приказки! Цялото е таквоз! А аз те помолих за класика! Гадост! Гадост, гадост!

— Тери! — викнах аз.

— Какво става, деца? — попита майка ми, застанала на вратата.

— Синът ви има развинтена фантазия, мисис Тревит. Слушайте, к'во ми даде да чета. Точно тук Хамлет казва: „Славна мисъл — да легнеш между момински крака“.

— Не бива да вземаме тези неща много присърце, мила — отвърна майка ми.

— Питам ви — продължи Тери, — туй мръсотия ли е или не?

— И какво, ако е? — попитах аз.

— Чухте ли го, мисис Тревит? Сам си признава.

— Лека нощ, деца — каза майка ми и си отиде.

Тери тръшна „Хамлет“ на бюрото ми и отиде към библиотечката. Аз продължих работата си.

— Чистотата на душата е постижима — внезапно каза Тери.

Подскочих.

— Хъ?

— Чистотата на душата е постижима — повтори тя — от Максвел П. Картър. Август. Миналата година — и тя започна да ми чете. За щастие статията бе къса. В нея мистър Картър разправяше как

си пречистил душата. Когато Тери я прочете, съблече се и си легна. Поучих още малко, легнах и веднага заспах.

Трябва да е било три сутринта, когато я усетих да ме бута.

— Тревит — прошепна тя, — спиш ли?

— Какво, бебчо? Лошо ли ти е?

— Тревит — продължи тя, — мислих. За онази пиеса. Как свършва?

— Коя пиеса?

— „Хамлет“, дявол да го вземе! Как свършва? К'во става с Офелия?

— Тя умира.

Тери замълча.

— Жалко — рече най-сетне.

— Ще изпратим съболезнования сутринта — отговорих аз и се обърнах на другата страна.

Тя ме ръгна.

— Ами нейният старец Полоний? Мъчно ли му е, че тя умира?

— Не. Той умира пръв.

— Ами брат й?

— И той също. Сега ще ме оставиш ли да спя?

— Как умира брат й?

— Хамлет го убива.

— Кралят съди ли го?

— Хамлет убива и краля.

— Ти си ги измисляш, Тревит.

— Истина е — казах аз. — Честна дума.

— Дано и Хамлет да си получи, каквото му се пада.

— И той умира. Лаерт го убива.

— Нали каза, че той убива Лаерт? Сега вече знам, че лъжеш.

— Тери — казах аз, — господи, та те всички умират! Кралицата също. Отравя се. Остава само приятелят на Хамлет.

— Аз пък разбрах от тебе, че туй било класика.

— Класика е. Това е най-известната драма в света.

— Тогаз прочети ми я, Тревит — каза тя, — прочети ми я тъй, че да я разбера.

— Друг път.

— Сега, Тревит!

— Ти си луда!

Тя започна да ме изтиква от леглото.

— Моля ти съ, Тревит! Прочети ми я. Моля ти съ — продължи да ме бута. Най-после станах.

— Добре, добре — измърморих аз. — Вината си е моя. Трябваше да те оставя да си стоиш при „Дайджест“.

— В „Дайджест“ никой не умира.

— Е, да, ама тук положително умират — отвърнах и започнах да чета. Прочетох й последните три действия от „Хамлет“, играх ролите, колкото можех, седнал на бюрото. Тя лежеше покрита, гризеше ноктите си. В края започна да плаче.

— Хубаво е — каза тя. — Толкоз дяволски хубаво, чи ни могъ да го понасъм. — Отидох при нея. Тя се притисна до мен. — Само чакай — прошепна. — Чакай тия простачки да започнат днес да говорят! Ще им взема акъла! Ще го направя, Тревит! Помогни ми, боже!

— Ще станеш дама — казах аз.

— Ще работя над туй! — обеща тя.

— И аз.

И ние работихме.

Установихме си една програма и се придържахме към нея. Учех усилено, помагах в списанието, започвах да добивам усет. Тери ходеше всеки следобед в Червения кръст и сигурно добре е работила, защото я сложиха в два комитета и дори я канеха на чай от време навреме.

Вечерите прекарвахме предимно в стаята ми, четяхме или се закачахме. Подложих я на постоянна диета на класиците и тя я издържа чудесно. Прочете Дикенс и Текери, и Джейн Остин — нея направо я изгълта. Опита и някои поети — Даусън и Киплинг, и Хаусмън. Веднъж като свикна с тях, поезията не й се виждаше трудна. Общо взето, тези месеци бяха много щастливи, спокойни, без особени събития. С изключение на две неща.

И двете се случиха през декември.

Първото — когато семейство Пибоди се настаниха в бившата къща на Зокови. Дойдоха една събота и майка ми отиде да се запознае с тях и да ги поздрави с „добре дошли“ в квартала. Мистър Пибоди беше предприемач, доста приятен човек от Чикаго. Жена му не беше нищо особено. Имаха момче на шестнадесет години на име Анди.

Майка ми ни разправи всичко за тях след посещенията си и каза, че ще бъде хубаво и ние да се запознаем. И така на другата сутрин, докато майка ми беше на черква, отидохме. Позвъних на вратата. След минута тя се отвори. Само една пролука.

— Кой е? — попита някой.

— Аз съм Рей Тревит — отговорих, — а това е моята жена Тери. Ваши съседни сме и дойдохме да ви поздравим с „добре дошли“.

— Нашите не са вкъщи — каза гласът зад вратата.

— Вие нали сте тук — отвърнах аз. — Отворете.

Той отвори. Застанал в антрето, наблюдаваше, докато влизаме. Анди беше ниско момче, русо, грозно и свенливо. Когато си събличахме палтата, не си направи труд да ме погледне, гледаше само Тери. Зяпаше я с полуотворена уста. Тя му се усмихна.

— Ти си Анди, нали? — попитах аз. Той кимна. — Как е? — Сви рамене, все още загледан в Тери.

— Какво? — попита тя. — Да няма нещо на лицето ми? — Той се изчерви и отвърна поглед.

— Хубава къща имате — забелязах аз.

Пак сви рамене. Тримата стояхме и се мъчехме да започнем разговор. Анди попита искаме ли кафе и когато казахме да, оказа се, че не знае да прави кафе. Тери се възползва от случая, предложи да го направи и полетя към кухнята, посочих ѝ къде е. Когато тя отиде, Анди позаекна малко, преди да пита:

— Отде знаете къде е кухнята?

— Някога прекарах известно време в тази къща — и добавих: — Ще ми разрешиш ли да видя стаята ти?

Той кимна и аз го последвах.

Заведе ме в Зоковата стая, както и предполагах. Застанах в средата, припомняйки си всички часове, които съм прекарал тук, всички неща, които се случиха тук, и добри, и лоши. Не знам колко време съм стоял така, потънал в мисли, но по едно време той започна да ме дърпа за ръкава.

— Мистър Тревит — попита той, — да не ви е лошо?

Поклатих отрицателно глава.

— Хубава стая имаш, Анди.

— Да — рече той и много бързо, преди да има време да се спре: — Това наистина ли е вашата жена?

— Разбира се — отговорих. — Защо?

— Просто така — измънка той.

Седнах на леглото, загледах го и се почувствах дяволски стар.

— Излизаш ли с момичета, Анди?

— Не обичам момичетата — отговори той. — Отвращават ме.

Тери извика, че кафето е готово.

— Е, когато си промениш мнението — казах аз, — ще се радвам да ти покажа някои номера, които знам — и като хвърлих последен поглед на Зоковата стая, слязох. Поприказвахме малко, докато мисис и мистър Пибоди се върнаха, след това поговорихме и с тях, нищо специално. Най-сетне станах да си вървим. Анди ни изпрати до вратата.

— Довиждане — казах аз, — пак ще се видим.

— Довиждане, Анди — рече Тери.

Той кимна и промърмори нещо.

— Анди те намира привлекателна — обърнах се аз към Тери, като тръгнахме за дома.

— Привлекателна съм — отговори тя. — Той има добър вкус.

Обърнах се, Анди стоеше на вратата, загледан в нас. Не махна поглед, докато влезем вкъщи.

Втората случка стана на двадесет и пети, което е Коледа, голямо събитие при всички обстоятелства. Но тази Коледа беше по-специална.

Бяхме седнали около елхата — майка ми, Тери и аз, когато се звънна на входа. Отворих. Беше Анди.

— Честита Коледа — казах аз. — Влез. Кажу ми добър ден.

— Ето — измънка той и бутна едно пакетче в ръцете ми. После се обърна и избяга. Гледах го как префучава през градината към тяхната къща. Затворих вратата и се върнах във всекидневната.

— Кой беше, Реймънд? — попита мама.

— Анди Пибоди — отговорих аз, разгледах пакетчето и го подхвърлих на Тери. Почна да го развива, като си мърмореше нещо.

— Колко мило — каза майка ми. — Тери, мисля, че той е увлечен по теб.

Тери кимна и отвори пакетчето. Беше ѝ подарил гривна, сребърна, името на Тери бе гравирано на нея. Тери я загледа.

После започна да плаче.

— Съжалявам — прошепна тя, като се опитваше да спре плача си, — но изведнъж сякаш пак съм на девет години и съседското момче ми прави предложение.

— Колко мило — рече пак майка ми, в очите ѝ имаше сълзи.

— О, стига! — казах аз. — Коледа е. Нали? Коледа. Весела. Моля ви се, спрете!

— Реймънд — подсмръкна майка ми, — ти не разбираш. Ти си мъж. — Стана и отиде да седне до Тери.

— Красива е — каза Тери. — Честна дума, толкоз е красива, че ми се ще да плача.

— Ами че ти плачеш — забелязах аз.

— Млъкни, Реймънд — рече майка ми.

След това и двете се разреваха още по-силно.

Точно в този момент влезе Адриан, отрупан с пакети.

— Весела... — започна той и спря.

— Адриан — казах аз, — запознай се с момичетата на щастието.

— Какво се е случило?

— Не можеш да разбереш! — обясних аз. — Ти си мъж.

— Оставете ни — успя да каже майка ми — и двамата.

Адриан кимна, излязохме. Щом затворих вратата, хвана ме за лакътя.

— Реймънд — прошепна той, — наложително е да говоря с теб. Насаме — и тръгна по стълбите към моята стая. Последвах го. Затворих вратата и се обърнах към него.

— Какво има, Адриан — попитах аз. — Виждаш ми се позеленял.

— Реймънд — прошепна той, — искам да направя предложение на майка ти.

— Предложение за какво, Адриан?

— Моля ти се — отвърна той — без шеги.

— Извинявай — казах аз, — но недей говори с мен. Аз няма да се женя за теб. Върви и я питай.

— Реймънд — рече той, — не съм ял два дни. Помогни ми!

— Искаш ли да ти направя сандвич?

— На четиридесет и седем години съм — промълви Адриан. — Цял живот съм бил ерген. А човек придобива навици до четиридесет и седмата си година. Смятам, че това е обяснимо. И в края на краищата,

ако човек няма установени навици на четиридесет и седем, ще бъде много необичайно. Размисли. Аз... аз... — той млъкна.

— Да я попитам ли вместо теб, Адриан? Искаш ли?

— Женитба — замислено каза той.

— Признай си! Тебе те е страх!

Кимна.

— Имам нещо точно за теб, Адриан. Не мърдай! — и изскочих от стаята.

Върнах се с бутилка шотландско уиски и чаша вода.

— Кураж! — казах аз и му налях чисто уиски. — Пристигам!

Той поддържа чашата за минута, взря се в нея, после я изпи.

— Как се чувстваш? — попитах го аз, след като спря да кашля.

— Отвратително! — отговори той. — Наистина отвратително!

— Време трябва за това — обясних аз и му налях още една.

Изпи я.

— Знаеш ли — каза той, — не е чак толкова лошо, ако не обръщаш внимание на вкуса.

— Ето — заявих аз, — в най-скоро време ще станеш тигър. Още?

— Още!

След петнадесет минути беше пиян. Това беше обяснимо, тъй като не бе ял дълго време. Седеше с глупава усмивка, замръзнала на лицето му, като че той беше господар на положението.

— Реймънд — каза много бавно той, като се спираше на всяка дума, — ще... го... направя!

— А така, Адриан!

— Да — продължи той. — Ще направя предложение на майка ти още днес. Дори мога да ѝ падна на колене. Смятам, че тя ще оцени такъв жест.

— Ще ѝ достави голямо удоволствие. Защо не опиташ?

— Има много време — каза той и си наля още една чаша.

— Когато човек чака четиридесет и седем години, той...

— Май че нямаш толкова време, колкото си мислиш — отвърнах аз и взех чашата от ръката му. Но когато се пресегнах за бутилката, той се дръпна и я вдигна около два метра във въздуха. В този момент влезе Тери и ни загледа.

— К'во става? — попита тя.

— Бутилката — отговори Адриан и избухна в смях.

— Намирам... това... малко... смешно...

— Това е буйство — казах аз, — но сега е твоят шанс, Адриан.

— Дявол да го вземе, абсолютно си прав! — подаде ми бутилката и се ръкува с мен. — Реймънд! Никога няма да забравя това. Благодаря ти!

— Къде си тръгнал? — попита го Тери.

— Да искам от твоята свекърва да ми стане жена — отговори той и тръгна към вратата.

— На добър час — каза Тери.

— Увереност — това е всичко, от което човек се нуждае — заяви той. — А сега довиждане — и излезе.

Почакахме пет минути и тогава слязохме. Първото, което чухме, беше гласът на майка ми. Силен. И от време навреме Адриан:

— Но... но... но...

— Пиян! — каза майка ми, като влязохме, и посочи Адриан, който седеше отпуснат на кушетката. — И то на Коледа! Реймънд, това твоя работа ли е?

— Горещо-долу — признах аз.

— Предимно! — заяви Адриан.

Тери отиде да седне до него.

— Предложи ли й вече? — прошепна тя.

— Тя не ми даде никаква възможност — измърмори той.

— Пиян! — възмути се майка ми.

— Кейт — обърна се Тери към нея, — Адриан иска да се ожени за теб.

— Собственият ми син да си прави шеги на Коледа — продължи майка ми. — Собственият ми син! — млъкна и ме погледна.

После погледна Адриан. Той кимна.

И, разбира се, майка ми се заплака.

— Отивам да спя — казах аз.

— Нямах сърце — каза ми Тери и също заплака.

Адриан застана на колене, което му отне доста време, и майка ми отиде до него. Дори на колене, беше висок почти колкото нея.

— Кетрин — започна той, — напоследък моето внимание беше привлечено... — спря запотен. После пак започна: — Кетрин, може би това ще те изненада малко нещо, да научиш, че моите... — пак млъкна. — Аз съм човек на навика, Кетрин, но чувствам, че това е

обяснимо. В края на краищата, ако човек не си създаде навици до четиридесет и шестата си година, ще бъде много необикновено. Размисли. В края на краищата...

— Адриан — прошепна майка ми, — съгласна съм.

— Слава на небесата! — изкрещях аз и се втурнах по стълбите за бутилката, на връщане грабнах чаши, напълних ги и ги подадох. Издигнахме ги високо.

— За здравето на всички — каза Тери.

Пихме за събитието.

Този момент се запечата в паметта ми — четиримата стоим във всекидневната: Адриан — пийнал, Тери и майка ми — подсмърчат, а аз ги гледам дяволски щастлив.

На другия ден, когато Адриан беше в по-добра форма, той и майка ми поговориха за плановете си. Да се оженят точно преди пролетната ваканция, за да имат десетдневен меден месец, а времето между април и юни да прекарат в стягане на багажа и в сбогуване с всички. Защото Адриан се връщаше в Англия и майка ми отиваше с него. Тери се върна в Червен кръст, седеше в канцеларията през деня, отговаряше на телефоните, ходеше на събрания, работеше. Аз също.

Потънах в книгите. Последните изпити бързо приближаваха и имах много работа. Часове наред четях геология, най-отвратителния предмет в света изобщо. Но не се отказвах, научих как се буквува „плейстоцен“, запомних, че мезозойк беше ерата на влечугите и още други интересни факти, които всеки трябва да знае.

Учих и учих, а когато дойдоха изпитите, взех ги добре. Само по геология получих пет, но всичко друго изкарах по-добре и за чудо попаднах в списъка на най-добрите студенти.

След като приключих с изпитите, залових се здраво за работа.

В „Атинянинът“.

Прекарвах всичкото си време там, от сутрин до късна вечер. Когато имах лекции, тичах до колежа и пак се връщах да продължа работата, започната преди лекциите. Първото нещо, което направих, беше да очистя този хамбар. Изметох пода, лъснах го, измивих прозорците, изчистих бюрата, лъснах ги, подредих всичко. Когато редакцията стана прилично обитаемо място, започнах да уча всичко,

свързано със списанието. Хариет беше много опитна, каза ми каквото знаеше, всякак ме улесняваше, преповтаряйки всички тънкости, докато ми стана ясно кое как става.

Априлският брой вече ни заплашваше и мисля, че никога няма да го забравя. Главно защото само ние двамата, Хариет и аз, се занимавахме с материалите за него. Отначало имахме няколко помощници, но скоро окапаха, защото видяха, че всеки път, когато имаше да се върши нещо, аз тичах и го свършвах.

Четях разкази, стихове, есета. Помагах на Хариет за общия план, правех от време навреме предложения, когато нещо ми идваше наум. Подготвихме заглавията, правихме корекции, нагласихме печата, бързо и енергично оформихме корицата и гравюрата.

Аз продавах страници от броя за реклами, ходех от място на място, досаждах на хората. Мистър Клайн ни даде реклама само да се отърве от мен, същото направи и обуцарят, и магазинът за готови дрехи, който по-рано беше на Зоковия баща. Рисувах плакати, водех събрания, слушах, говорех и пак слушах.

Дори написах нещичко за този брой. Две от работите ми бяха приети. Едната беше разказ за едно момче, което открива, че другарят му по стая в действителност е машина. Това може да не звучи кой знае как, но сравнено с повечето от предадените материали беше шедьовър. Другата беше стихотворение. Първият ред беше такъв:

„Любов е цветът на очите на моята любима.“

За щастие останалата част съм забравил, защото, както личи, не е кой знае какво. Но Хариет хареса първия ред и го напечата главно заради мен. Прекарахме заедно февруари и март, аз добивах опит, тя ме напътстваше, а името на професор Джейнс висеше във въздуха като Дамоклев меч. Но понякога го забравях, защото всичко вървеше много добре в редакцията.

Не мога да кажа същото и за вкъщи.

Тери първа започна да ми създава неприятности. Торможеше ме и се присмиваше на списанието, както намереше за добре. После стана намусена, не ми говореше, само се цупеше, мърмореше си, държеше се като малко дете. Най-после, в края на март, имахме първата истинска разправия.

Прибрах се около два часа през нощта. Прекарах вечерта в четене на материали, като успях да си навлека главоболие. Промъкнах

се по стълбите по чорапи, за да не събудя никого. Но лампата в нашата стая светеше, Тери бе седнала в леглото и четеше „Бедсайд Дайджест“, облечена в тънка бяла нощница. Косата ѝ бе сресана, лицето чисто от грим.

— Здравей — казах аз и започнах да се събличам, — време е да спиш.

Не ми отговори, продължи да чете, без да ми обръща внимание. Съблякох се и тръгнах към банята, взех душ да смъкна праха от себе си и се върнах. Тя още четеше. Подуших въздуха.

— Нещо мирише ужасно.

Това я жегна.

— Аз — каза тя и свирепо ме погледна. — И то не мирише ужасно! Грамът струва цяло състояние!

— Добре. Сега като започна да говориш, нека да си поприказваме.

— Нямам нищо за казване — отговори тя и заби нос в „Дайджеста“.

Кимнах, промъкнах се в леглото и задишах дълбоко. Тя ме цапна с „Дайджеста“.

— А, не, няма да спиш! — рече тя. — Събуди се!

— Защо? Ти нямаш какво да ми кажеш.

— Събуди се! — повтори тя. — Веднага!

Отворих очи.

— Буден съм. Започвай.

Сбръчка чело, опитвайки се да мисли, без да може да каже нищо. Зачаках. Тогава започна да реве, нещо, което е правила петстотин пъти през месеците, откак сме женени.

— Тери — казах аз, — знаеш, че мразя това. Моля ти се, престани!

— Ти не се интересуваш — измърмори тя. — Не се интересуваш от мен!

— Интересувам се, разбира се — отговорих. — Сега моля те спри да плачеш.

— Ако се интересуваш — продължи тя, — защо не ми обръщаш внимание?

— Това не е вярно. Мисля за теб през цялото време.

— Когато си с онова идиотско списание! — викна тя. — Мразя туй идиотско списание! Дано да изгори тая проклетия!

— Нелогична си — казах аз.

— Какво значи туй?

— Глупава.

— Глупава! Глупава, дявол да го вземе! Слагам най-хубавата си нощница и най-скъпия си парфюм и губя часове да си глася косата и какво получавам за туй? „Нещо мирише ужасно“.

— Извинявай — казах аз. — Мъчех се да те накарам да заговориш.

— Извиняваш се! Извиняваш се, а? А знайш ли к'во ще ти кажа? Скучая! Ску-ча-я! Скучая до смърт!

— Върви си играй с Анди Пибоди — отвърнах аз. — Той е мило момче. Подари ти гривна за Коледа.

— Играя! — рече тя. — Срещаме се постоянно. Той ме обича. Пише ми стихове. Той...

— Кога го виждаш? — прекъснах я аз. — Кога?

Тя ме прегърна, притисна се до мен, зацелува ме, здраво ме обгърна.

Отблъснах я.

— Кога го виждаш? — пак попитах.

— Всеки следобед — прошепна тя.

— Ами Червен кръст? Нали работиш там всеки следобед?

Поклати отрицателно глава.

— Зарязах го. Преди три седмици.

— Не вярвам — казах аз. — Защо никой не ми каза?

— Страх ме беше, че ще побеснееш от яд, Тревит. И Кейт обеща, че...

— Може би утре ще се върнеш там.

Тя пак се притисна до мен и пошепна толкова тихо, че едва я чувах.

— Мразех туй, Тревит. Ходех само защото ти искаше. Само за тебе. Винаги съм мразила туй и го зарязах.

— Просто трябва да се върнеш там — казах аз. — Трябва да се върнеш още утре.

— Няма!

— Тогава пет пари не давам за теб! — казах аз, легнах пак и затворих очи. Здраво.

На другия ден, когато се върнах от лекции, майка ми ме чакаше във всекидневната заедно с Адриан.

— Реймънд — викна тя, като минах, — ела тук. — Отидох. — Реймънд, искаме да поговорим с теб — и се обърна към Адриан.

— Да — започна той. — Реймънд, ние мислим... Кетрин и аз смятаме... и стигнахме до едно и също заключение... смятаме, че прекарваш прекалено много време в редакцията и... пренебрегваш други неща. Като например жена си, Реймънд, и майка си, която, не трябва да забравяме, те оставя и заминава за Англия не след дълго. А и напоследък си много нервен и закъсняваш... — той продължи да приказва.

Слушах учтиво, кимах, когато очаквах да кимам. Щом свърши, казах, че ще си помисля, благодарих им за милото внимание и тръгнах.

Към редакцията.

Хариет работеше. Хвърлих сакото си върху един стол, не улучих, изругах, вдигнах го и го смачках в ръцете си. След това го запратих в стената и креснах:

— Да вървят по дяволите всички! — с пълен глас.

Хариет вдигна очи.

— Това да не са нови стихове, които пишеш?

Измърморих нещо.

— Знаеш ли, Еврипид — каза тя, — като си помисля, никога не си изглеждал така добре. Както си отслабнал и с тези чудни сенки под очите, имаш вид на мечтател.

— Ти поне недей! — отвърнах аз. — Моля ти се!

— Помислих, че искаш да чуеш мнението на една жена.

— Право да ти кажа, Хариет — започнах аз, — можеш да вземеш...

— Ако започнеш да ме ругаеш — прекъсна ме тя, — не знам какво мога да направя.

— Добре — казах аз, — добре. Извинявай, но, дявол да го вземе, Хариет, защо не ме оставят на мира?

Тогава тя стана, обиколи бюрото и дойде при мен.

— Щото той е толкова сладурче — отговори тя.

И двамата се разсмяхме.

Списанието бе напечатано през нощта на десети април и това беше знаменитата нощ. Поне така мислех, застанал в сутерена на колежанския вестник, Хариет до мен, и двамата неимоверно мръсни, изпоцапани с мастило. Гледах право напред, слушах пресите, наблюдавах как листовите падаха с шум, чисти, напечатани, готови.

Хариет се обърна към мен.

— Ти го направи — засмя се тя. — Това е твоя рожба — и показа пресите, като надвикваше шума им. — Изцяло твоя, Еврипид, и по-добре внимавай! Защото догодина ще бъдеш редактор, трябва да свикнеш да се чувстваш като баща.

— Наистина ли мислиш така?

— Зная го — продължи да вика тя и високо да се смее. — Джейнс няма кого друг да посочи. Само теб, Еврипид! Ти успя! Всичко е свършено, освен викането тук. Ти победи!

Майка ми се омъжи в петък на четиринадесети април в черквичката на колежа, четири часа следобед.

Но към единадесет сутринта тя беше в паника. Нищо не бе наред. Приемът щеше да бъде у нас, след венчавката, а беше вече единадесет и продуктите не бяха пристигнали. И какво да направи за външния си вид? И е пробвала роклята си, и не ѝ стои добре, и корсетът ѝ. Убива, ама къде са, ох, къде са тия продукти?

Направих, каквото можах, да я успокоя, но тя не млъкна, нервна, уплашена, със сълзи в очите. От време навреме се смееше, когато не можеше да измисли какво друго да прави. И Тери не беше голяма помощ. В нейните очи също имаше сълзи. Мърмореше си и вървеше по петите на майка ми.

Накрая се отказах и отидох в кухнята, направих чиния сандвичи и ги занесох на майка ми и на Тери. Погледнаха ме, сякаш съм извършил престъпление. Поклатих глава, върнах се в кухнята и ядох сам.

Когато поръчките пристигнаха най-после, майка ми съвсем се побърка, защура се из къщи, от трапезарията във всекидневната и обратно. Пуншовата купа ще бъде тук, това — там, онова — в ъгъла. Като я гледах, не можех да сдържам смеха си.

— Реймънд — каза тя, — няма нищо смешно!

— Не съм съгласен, мамо.

— Реймънд, моля ти се, ако не можеш да помогнеш, не пречи! Помниш ли кога трябва да дадеш пръстена на Адриан?

— Пръстен ли? — попитах аз. — Трябва да дам пръстен на Адриан ли? Защо никой не ми е казал?

— Тревит! — възмути се Тери.

— Защо не отидете двамата да си поиграете? — предложи майка ми. — Правете нещо! Огладен ли е костюмът ти, Реймънд? Окъпа ли се? Чист ли си?

— Да, мамо.

Тя се обърна към Тери.

— Показа ли новата си рокля на Реймънд?

Лицето на Тери светна като коледно дърво.

— Искях да го изненадам — каза тя. — На сватбата.

— Изненадай го сега — рече майка ми. — Моля ти се, Тери! Сега, в момента.

Тери кимна, хвана ме за ръка и ме поведе по стълбите, като бърбореше безспир.

— Кейт ми я купи миналата седмица. Цялата е розова. С дантели. Розова и дантелена цялата. С много широка пола, която се върти. Имам и нови обувки към роклята. Подхождат. И нова шапка. И...

— Къде е? — попитах аз и седнах на леглото.

— Не мога да ти я покажа. Трябва да я облека.

— Добре, облечи я.

— Ама трябва най-напред да се измия. Не можеш ей така да облечеш такваз рокля. Трябва да се окъпя. — Тя ме бутна да легна. — Чакай тук, Тревит. Ще бързам.

Опънах се на леглото, заслушан в течащата вода в банята. Затворих очи и мислех да дремна, но след две минути майка ми ме извика.

— Какво, мамо?

— На телефона. Сякаш нямам и без това работа. Свършвай бързо, Реймънд. Не дръж телефона зает.

Отидох бързо в стаята й да се обадя. Беше Хариет.

— Какво ново? — попитах аз.

— Трябва да те видя — отговори тя. — В редакцията съм и трябва да те видя.

— Защо? Какво стана?

— Трябва да те видя — повтори тя. — Не мога да ти кажа по телефона. Трябва да те видя.

— Веднага идвам — казах аз и затворих телефона.

Тери беше още във ваната, когато започнах да се обличам; костюма, чиста риза, връзка. Готов. Почуках на вратата на банята.

— Трябва да изляза — казах аз.

Чух я да излиза от ваната и вратата се отвори. Застана на прага заметната с хавлия.

— Трябва да изляза — повторих аз. — Ще се видим в черквата.

Тя поклати глава.

— Но нали ще си обличам роклята? Ти каза, че...

— Хариет настоява да ме види — прекъснах я аз. — Съжалявам. Не знам колко ще се забавя, затова по-добре да се уговорим да се срещнем.

— Нали каза, че искаш да ми видиш роклята?

— Искам — обясних аз, — но това е важно. А роклята ти ще видя на сватбата.

— Ти ми обеща! — каза Тери и повиши глас.

— Не прави такъв голям въпрос, моля ти се! И не започвай да ревеш!

— Кое значи повече за теб, за бога? Аз или онова идиотско списание?

— Никога не питай — засмях се аз и понечих да я прегърна.

Тя се дръпна.

— Не отивай!

Упътих се към вратата.

— Не отивай — повтори тя и тръгна след мен. — Моля ти се! Недей!

— Не знам как изглеждаш в роклята — казах аз, — но си дяволски сладка в тази хавлия — махнах ѝ с ръка и излязох.

Беше прекрасен ден, горещ за април, сякаш лятото се бе изморило да чака и беше решило да накара пролетта да си върви. Започнах да се потя, щом излязох, затова тръгнах по-бавно, от време навреме вдигах камъчета и ги подхвърлях по улицата. Следобедното слънце ме огряваше, докато вървах от светлина към сянка, от светлина

към сянка. Стигнах в редакцията след около двадесет минути. Когато влязох, Хариет беше сама, чакаше ме.

— Здравсти — казах аз. — Приличам ли на кум?

— Съвсем — каза тя. — Имаш чудесен вид — и започна да плаче. Бързо обиколих бюрото и леко я хванах за раменете.

— Ей, Хариет — прошепнах, — престани! Моля ти се, Хариет, престани! От Коледа насам всички ми плачат. Щом го приближа, започват да плачат. Ще получа комплекс, Хариет, а ти не би искала да ми се случи такова нещо, нали? Затова, престани! Моля ти се! Престани!

Постепенно се успокои, издуха много пъти носа си и избърса сълзите си. Седнах срещу нея усмихнат, казах й, че всичко е наред. А през цялото време усещах как нервите ми се опъват, стомахът ми се свива на топка. Чаках я да го каже.

— Джейнс беше тук преди малко — прошепна най-после тя. — И той не го направи, Еврипид. Не те направи редактор.

Кимнах.

— Спорих с него, Еврипид. Мъчех се да го убедя, но той непрестанно повтаряше, че не си способен, не си способен.

— Кой стана, Хариет?

— Аз — много тихо отговори тя. — Твърди, че съм единствената, която може да върши тази работа. Казах му, че не искам. Той отговори, че ако не искам, ще тури някой друг, защото ти няма да се справяш с работата. Тогава помислих, че ако съм редактор, ти пак ще можеш да ми помагаш, както досега. Но ще оставям теб да вземаш решения. Все едно че ти си редакторът. Няма разлика, Еврипид. Това е само титла. Само име.

— Заслужавах го! — казах аз. — Работих за това име. Заслужих го!

— Знам. И ми е мъчно, но не можех да ти кажа по телефона. Трябваше да ти обясня. Това е само титла, а и списанието е никакво, така че няма значение.

Не отговорих, седях в онази тъмна, прашна редакция, гледах слънцето вън и си повтарях наум: „Заслужих го, заслужих го, заслужих го!“.

Хариет дойде при мен, прегърна ме, задържа ме до себе си.

Но аз скочих, втурнах се към вратата.

— Къде отиваш?

— При Тери — отговорих, без да се обръщам. — Тери! Отивам си вкъщи.

Не ми взе много време. Ту тичах, ту куцах, като проклинах гласно крака си. Почна да ме боли, но аз продължих и когато стигнах у нас беше лудница. Викнах, но никой не отговори, влязох във всекидневната. Една пълна негърка слагаше сребърните прибори върху покривка за студен бюфет.

— Къде е мисис Тревит? — попитах аз.

Тя се засмя.

— Мисис Тревит няма да бъде вече мисис Тревит. Жени се.

— Другата — казах аз, — младата.

— Вие кой сте?

— Тук живея — обясних аз. — Търся жена си.

— Тя излезе с брат ви.

— Какво, по дяволите, дрънкате?

— Малко русо момче — рече тя. — По-малко от вас.

Завъртях се и изскочих въвн, прекосих градината към Зоковата къща. Влязох. Нямаше никой. Качих се горе. И ги чух.

Гласовете.

Идваха от Зоковата стая. Отворих бързо, вратата се блъсна в крака на леглото.

— Кой е там? — попита Тери.

Не отговорих, само впих поглед през стаята в стола на бюрото и в розовата дантелена рокля, поставена внимателно на него.

После някой стана от леглото и аз се обърнах, спуснах се по стълбите, спях се, паднах на последните няколко стъпала, но станах, без да спирам, без да спирам нито за миг, макар да чувах, че отгоре жена ми ме вика, крещи името ми с всичка сила.

Излязох на улицата, умирах от крак, но продължавах да тичам. Тичах, докато спря да крещи, докато спрях да я чувам. После започнах да недоумявам. Как намерих пътя към черквата, не зная. Но някак си се озовах там.

Когато влязох, венчавката започваше. Адриан беше вече напред, застанал много изправен. Тръгнах към него. Той се усмихна. Спрях на място. Музиката започна. Майка ми се появи на изхода. Музиката ставаше по-силна, по-силна и по-силна.

И преди да усетя, майка ми стана пак съпруга. Целуна Адриан. После тръгнаха заедно по пътеката между пейките. Не мръднах. Всички минаваха край мен и ми казваха колко съм щастлив, усмихвах се и отговарях:

— Разбира се, разбира се, щастлив съм! Благодаря!

Най-сетне тълпата оредя, отпрати се към нас на прием.

Поседях малко в черквата, после си отидох у дома. Беше претъпкано. С преподаватели, студенти и милион приятелки на майка ми. Погледах ги за минута през прозореца, видях ги да пият, чух смеха и виковете. Обърнах се и тръгнах към задната врата, промъкнах се много тихо и бързо по стълбите в стаята си. Отворих вратата и влязох.

Тери беше там.

Затворих вратата, без да кажа дума, отидох в банята и наплисках лицето си.

— Чаках те, Тревит — каза Тери, когато се върнах.

Кимнах, заслушан в шума долу, който проникваше през стените и изпълваше стаята.

— Извинявай — промълви Тери.

— Няма за какво да се извиняваш — отвърнах аз.

— Извинявай — повтори тя.

— Това е наистина хубава розова рокля — казах. — Струва ми се, че дори стои по-добре на теб, отколкото праметната на стол. Добре и внимателно я беше праметнала на оня стол. Нямахме гънка по нея.

— Тревит — започна тя...

— Можем да започнем бизнес — казах аз. — Ще ти бъда сутеньор. Ще делим наполовина. Това е справедливо. Ти ще имаш нужда от сутеньор. Проститутките се нуждаят от сутеньори, нали? Не се ли нуждаят проститутките от сутеньори?

— Разбира се — прошепна Тери. — Моля ти се...

— И няма да работим из онези бордеи на Кристъл Сити. Ще го правим ей тук. Мама няма да има нищо против. И когато съберем достатъчно пари, ще отидем в Ню Йорк. Можем да опитаме и Европа. Търсенето в Европа е голямо. Ще си купим къща и ще се установим в Ривиерата. С прислуга, коли и всичко останало.

— Моля ти се — Тери заплака. — Казах ти, извинявай. Моля ти се, не се сърди, Тревит! Съжалявам, честна...

— Да се сърдя!? — прекъснах я аз. — Не се сърдя. Оженваш се за уличница и тя се оказва уличница. Какво право имаш да се сърдиш?

— Моля ти се — ридаеше тя. — Моля ти се! Трябва да ми помогнеш, Тревит! Съжалявам за станалото и трябва да ми помогнеш!

Само поклатих глава.

— Защо винаги молиш за помощ, когато е много късно? Всеки иска помощ, когато е твърде късно.

Отворих гардероба, взех куп рокли, занесох ги до леглото и ги оставих там. Бях гърбом към нея, когато каза:

— Обичам те, Тревит! Не е мента. Обичам те наистина!

Извадих още рокли и ги сложих върху първия куп.

— Знаеш ли — казах аз, — ти си първият човек, който ми казва това. През целия ми живот! Мечтаех за тези думи, представях си как ще бъде. Но никога не ми е минало през ум, че ще бъде така!

Сега тя плачеше по-силно, хълцаше, клонеше към истерия. После скочи, мина край мен, задърпа дрехите от гардероба, късаше роклите от закачалките, хвърляше ги навсякъде из стаята.

— Смятам, че сама ще можеш да си прибереш нещата — казах аз.

Спря, опита се да ме погледне.

— Не забравяй нищо — добавих и посочих библиотечния шкаф.

— Да върви по дяволите „Бедсайд Дайджест“ — изкрещя тя.

Затворих вратата и отидох долу. Врявата беше страхотна. Къщата пращеше от шум, пиянски смях, висок говор. Чаках минута, докато си пробия път. Хора идваха да ме поздравят. Стари жени ме целуваха, мъже ми стискаха ръката. Помъчих се да се изгубя между тълпата във всекидневната, но мисис Джейнс, която беше „много по-добре сега“, започна да крещи и да демонстрира Чарлстън. Не можех да гледам и започнах да си пробивам път, тогава видях мъжа ѝ. И той ме видя. Двамата се усмигнахме и си кимнахме.

После майка ми ме хвана, започна да пита, къде е Тери, къде е Тери, какво се е случило с Тери? Отскубнах се и се упътих към бара.

С отворено гърло гълтах чаша след чаша, изливах ги бързо, колкото можех. Скоро всичко се замъгли и вече имах нужда от стол, но продължавах да пия. После майка ми пак ме захвана с безкрайни въпроси, Адриан до нея. Врявата стана още по-ужасна, започнах да треперя като трескав, този шум ме блъскаше, задушаваше ме, не можех

да дишам. Почувствах се свършен и знаех, че ако остана минута повече в тази къща, ще се пръсна.

Исправих се и се упътих към вратата, блъсках се в хора, в стени, в столове, но продължавах, докато изляза вълн. Въздухът беше похладен и така ме удари, че паднах веднъж-дваж, докато се съвзема. Най-сетне тръгнах много бързо, тръгнах към гробищата, където беше Зок.

Не можах да отида. Не можах онази нощ. Площадът беше много голям, паднах безпомощно на тревата.

Слънцето ме събуди. Мисля, че никога не съм се чувствал така зле, но все пак станах и спъвайки се, тръгнах, както можех.

— Идвам — повтарях на висок глас, — идвам, Зок. Идвам! Чакай ме!

Вече бях доста одран от падането на всеки две-три крачки, дрехите ми бяха на парцали. Но нямаше значение. Просто продължавах да вървя, падах, изправях се и пак тръгвах.

Най-сетне бях там, легнах на земята близо до „Захари Кроуи 1934–1954. Почивай в мир“. Пропълзях това разстояние, забих пръсти в земята, опънах се върху гроба му и, мисля, за пръв път от смъртта на Бакстър заплаках.

— Успях, Зок! — промълвих аз. — Казах ти, че ще дойда и дойдох. Точно както ти казах.

Придърпах се до надгробния камък, обгърнах го, притиснах се до него ридаящ.

— Зок, ще се побъркам! Помогни ми! Помогни ми, за бога! Не мога да намеря разковничето. Кажи ми какво да правя. Сега ми кажи, защото ще се побъркам. Няма да издържа дълго. Затова помогни ми, за бога! Моля ти се. В името на Христа, Зок, помогни ми! Сега ми помогни, защото се побърквам и не знам какво да правя.

Дълго време прегръщах там камъка, ридаях, мъчех се да говоря, притиснат до него, докато изгубих съзнание.

Когато се събудих, слънцето беше високо. Не помня как стигнах до вкъщи, но когато влязох, те ме чакаха — майка ми и Адриан. Извиних се и отидох да се измия. Когато слязох, чувствах се по-добре.

— Какво търсите тук? — попитах аз, за да се започне. — Не знаете ли, че трябва да сте вече на сватбено пътешествие?

— Какво стана? — попита майка ми.

Засмях се.

— Май че се напих. Прекалено много шампанско. Извинете ме!

— Реймънд — попита Адриан, — къде е Тери?

— Трябваше да си отиде — отговорих аз. — Набързо. Баща ѝ е болен. Не искаше да ви безпокои и просто се измъкна. Не искаше да ви отрови медения месец, а и аз не исках. И ако ще пътувате на сватбено пътешествие, не е зле да тръгвате.

— Ами... не знам — промълви майка ми.

Отидох до нея и я прегърнах.

— А аз знам, мамо. Послушай ме. Тръгвайте. Аз ще държа крепостта.

Те се погледнаха. Засмяха се, грабнах багажа им, изнесох го в колата. Най-после и те дойдоха.

— Реймънд — попита майка ми, — сигурен ли си, че не си болен?

— Никога не съм бил по-добре — отвърнах аз.

После отворих колата. Тя не мръдна. Засмях се, поклоних се ниско. Това я убеди. Влезе от едната страна, Адриан от другата.

— Весело прекарване — викнах аз и магнах с ръка.

Майка ми магна в отговор, Адриан натисна два пъти клаксона. Сетне потеглиха.

Влязох вкъщи и се качих в стаята си. Съблякох се, взех душ, оставих водата да ме шибва, триех тялото си с всичка сила. Дълго стоях под душа, водата ме жилеше. Коляното ми се поду и ме заболя, но аз търках и него. После се избърсах, излязох от банята, тръшнах се на леглото и затворих очи.

Но не можах да заспя. Така бях уморен, всичко ме болеше, но не можех да заспя. Само лежах, заслушан в къщата. Не се чуваше звук, никакъв шум. Нищо. Обръщах се, въртях се, запалвах и загасвах радиото, наострил уши да чуя някакъв звук.

Станах, отидох в кухнята и отворих хладилника. Не бях гладен. Пак се качих и легнах, затворих здраво очи, сложих възглавницата върху главата си и хванах с две ръце дюшека.

Не знам кога реших какво да правя, но беше късно следобед, когато стигнах в Кристъл Сити.

Позвъних в старата ѝ квартира. Почаках минута и чух стъпки. Вратата се отвори.

— Търся Тери Кларк — казах на жената, застанала на прага. — Живееше по-рано тук.

— Тя се ожени — отвърна жената.

— Знам, но сега не е ли тук?

— Ожени се през есента и оттогава не е идвала.

— А сега тук ли е?

— Току-що ви казах, че не е идвала от есента.

— Не дойде ли снощи? Сигурна ли сте, че не е тук сега?

Вратата се затвори. Обърнах се и забързах към центъра на града, влязох в магазина за платове на ъгъла.

— Търся Тери Кларк — казах аз. — По-рано живееше в Кристъл Сити.

Нямаше я там. Не бяха и чували за нея. После влязох в съседната бакалница. И там я нямаше. До бакалницата имаше магазин за обувки. Нямаше я. Продължих надолу по улицата, питах във всеки магазин. Прекосих, тръгнах в обратна посока. Нямаше я. Почнах да търся по баровете. Търсих във всеки бар на Кристъл Сити. Но я нямаше. Никой не бе чувал за нея. Никой не беше я виждал. Продължих да търся, задавах един и същ въпрос, получавах един и същ отговор.

Падна здрач. Неоновите светлини замигаха. Червени и зелени. Сини и червени. Червени и сини. Стоях в центъра на града, четях всички реклами, треперех, обръщах се, вдигнах яката на палтото си, замръзнал и треперещ от вятъра, стоях там, въртях се на всички страни. Ресторант. Бар. Танци. Лекарства. Ресторант. Ресторант. Танци. Лекарства. Ресторант. Танци. Танци. Танци. Бар. Бар. Бар.

Накрая започнах да търся в публичните домове.

Първият беше на края на града. Някъде на горния етаж свиреше радио. Застанах, все още треперещ, заслушан в музиката, долитаща до мен, тиха и нежна. Чаках, чаках, и най-сетне една висока слаба жена, заметната с шал, слезе.

— Искам да видя Тери Кларк.

— Тя не работи вече тук.

Звездите бяха изгрели. Билиони звезди. Броях ги, докато вървях. Деветдесет и пет. Зъзних. Петстотин. Вятърът се усили. Милион. Наведох се над канавката, помъчих се да повърна. Два милиона. Десет.

Търся Тери Кларк.

Никога не сме я чували.

Защо беше толкова силен вятърът? Не разбирах. Откъде идваше всичко? Не разбирах. Откъде идва вятърът? Защо не издуха звездите? Двадесет милиона. Двадесет билиона. Колко ли звезди има? Трилион. Два трилиона. Десет.

Тук ли е Тери Кларк.

Нямаме такава.

Сводниците защо не са дебели? Сводниците би трябвало да са дебели. Защо са слаби? Застанах пак над канавката, сложих пръст в гърлото си. Не можах да повърна. Не бях ял. Затова не можах. Не можеш да повръщаш, ако не си ял. Всеки знае това. Зачаках долу да се покаже сводницата. Този публичен дом беше тих. Нямаше музика. Това е погрешно. В един публичен дом трябва да има музика. Ослушвах се, но нищо не се чуваше. Чаках сводницата, но тя не се показваше. После чух стъпки. Погледнах нагоре.

Феликс Браун слизаше по стълбите.

Ръката му беше обгърнала тъмнокожа проститутка. Загледах го втренчено. Беше във военна униформа. Старши сержант. Няколко ленти за бойни заслуги на гърдите му. И беше по-едър от по-рано. Не по-висок, но по-едър, по-тежък, по-набит. Извиках го.

— Фи! Ей, Фи!

Той се спря и погледна надолу. После каза нещо на момичето и я остави. Изтичах към него.

— Фи! — извиках пак.

— Здравей, Тревит! — рече той.

— Фи, какво търсиш тук?

— Дойдох да видя баща си — отговори той.

— Ами тази униформа? Чия е? На кого са тия ордени?

— Мои — каза той. Само това.

— Как успя да станеш старши сержант за две години? Кажи ми как го направи?

— Постъпих в армията преди пет години — отговори той. — Кариера правя там.

— Я не се занасяй! — казах аз. — Не говориш сериозно. Сигурно скоро ще се уволниш. Положително. Какъв смяташ да ставаш?

— Мисля да бъда мръсен негър — отговори той и понечи да тръгне.

— Отговорът ти ми харесва — рекох и го сграбчих за ръката. — Сега престани с шегите. Това съм аз — Еврипид!

— Знам.

— Добре тогава, престани да ме будалкаш!

— Закъснявам — отвърна той. — Трябва да вървя.

— Покани ме. Ще дойда с теб.

— Не — отговори той и тръгна. Последвах го.

— Фи — заговорих аз, като го хванах пак. — Какво ти е? Казвам ти, че говориш с мен. Не помниш ли? „Бледа, кехлибарена, слънчева светлина се промъква през заруменелите октомврийски дървета“. Помниш ли?

— Вече съм го забравил — отговори той. — Защо не се опиташ и ти да го забравиш? — Дръпна си ръката. — Довиждане, Тревит — и тръгна.

— Довиждане — отвърнах аз. И тогава загубих самообладание. — Довиждане, мръсен негър!

Той се спря и се обърна с лице към мен.

— Е, не е ли така? Не си ли мръсен негър? Голям, самонадеян, мръсен негър! Не те ли наричат така? Човек не среща всяка вечер голям, самонадеян, мръсен негър! Да срещнеш жив, голям, самонадеян, мръсен негър е привилегия!

— Млъкни, Тревит! — каза той.

— Разбира се, мръсно негърче! Ще млъкна. Няма да кажа ни дума повече. Но би могъл да проявиш учтивостта на един мръсен негър и да попиташ за Зок. Може би искаш да знаеш, че той е мъртъв. Мъртъв е! Не се ли радваш, че научи това? Той е толкова мъртъв, колкото ще бъдеш и ти някой ден, но ти не прояви дори учтивостта на един мръсен негър да попиташ. Или негрите нямат възпитание? Може би имат само дебели глави. Колко дебела е твоята глава, негър? Един сантиметър? Два сантиметра? Колко е, а, негър? Колко е дебела главата ти?

Той се отдалечи, но аз останах на място и крещях:

— Ей, мръсен негър! Мръсен негър! Ей! — докато изчезна.

Тогава побягнах. Бягах покрай публичните домове, покрай магазините и баровете на Кристъл Сити. Бягах по пътя за Атина, покрай храстите и дърветата, покрай ливадите и шосето за Чикаго. Бягах покрай колежа и площада. Бягах, докато видях леглото пред себе

си. Легнах и впих поглед в пукнатините на тавана и после се загледах през прозореца към изгрева на слънцето.

Мъчех се да не мисля за нищо, но къщата беше извънредно тиха. Исках да говоря с някого. Исках да говоря с някого, но не знаех с кого. Това беше лъжа. Трябваше само да призная, че е лъжа.

Най-сетне в неделя следобед се упътих към черквата.

Не съм сигурен дори към коя, но няма значение. Звънях на вратата на пасторската къща, докато излезе пасторът.

Казваше се Холуей. Беше много млад, не повече от тридесет, нисък и червендалест. Вмъкнах се вътре и казах, че искам да поговорим. Той кимна и ме заведе в канцеларията на черквата — малка задна стая, пълна с книги. Седна на бюрото и аз придърпах един стол.

— Мисля, че не сме се виждали преди — усмихнат каза той.

— Не, сър — отвърнах аз. — Никога не съм идвал тук. Името ми е Тревит.

— Добре, Тревит — рече той. — Сега с какво мога да ви бъда полезен?

— Не знам. Мислех, че можем да поговорим. Това е всичко.

— Добре — пак каза той. — За нещо специално? Или какво?

Мъчех се да се овладея. Стомахът ми беше на топка и аз го ударих няколко пъти с надежда, че пасторът няма да види.

— Успокойте се, Тревит. Имаме цял ден на разположение. Успокойте се!

Продължавах да удрям стомаха си все по-силно, съсредоточавах се над книгите, мъчех се да прочета заглавията им, което беше лесно, защото се виждаха като бял ден. Той не продума. Аз също. Просто седяхме, той ме наблюдаваше, а аз втренчено гледах заглавията на книгите.

— Виждат се като бял ден — казах.

— Кое?

— Книгите — посочих аз. — Мога да прочета заглавията им оттук. Ясни са като бял ден — казах.

— Да — отвърна той и пак замълчахме. — Може би трябва да ви оставя за малко сам, Тревит. Може би ви трябва време да си помислите.

— Не, не ми трябва време за мислене.

— Да — рече той.

Погледнах го.

— Убих най-добрия си приятел — промълвих аз.

— Как стана това?

— На моста.

— Защо не започнете отначало, Тревит?

— Убих Зок! — по-високо казах аз. — Не можете ли да разберете това?

— Успокойте се! — рече той, като се наведе напред. — Не се вълнувайте!

— Пасторе, не мога да намеря разковничето.

Опита се да се усмихне.

— Да, Тревит.

— Какво мислите за златния храм?

— Не знам точно.

— Зададох ви въпрос. Какво мислите за златния храм? Обяснете ми. Вие сте пастор. Хайде, обяснете! Кажете ми!

Той понечи да каже нещо, но аз станах, хванах го за раменете и го разтърсих.

— Дойдох тук за отговор. На двадесет и една години съм и не мога да намеря разковничето. — Вече крещях, застанал над него, дръпнах ризата му, впил поглед в очите му. — И не се опитвайте да ми говорите за Господа. Вие и вашият проклет Господ! Дойдох тук да ми дадете отговори, затова кажете ми само за златния храм. Това е всичко, което искам да зная. Кажете ми само за златния храм и ще бъда щастлив!

Той рязко се освободи.

— Седнете, Тревит!

Седнах.

— И стойте там!

Останах. Седях там, докато вдигна телефона. Стоях, докато се обади в болницата. Стоях и чаках, гледах тези златни книги, подредени в хубави, спретнати редици, с блеснали заглавия, ясни като бял ден. Седях там, докато те дойдоха, двама от тях, и говориха с него. Седях там, докато той им разправи. Седях там, докато единият от тях ми каза да тръгна. Станах. Последвах ги навън, послушен като куче, последвах ги вън от канцеларията, през черквата, на улицата, в линейката...

И само тогава, на път за болницата, се разридах...

[1] Ежемесечна рубрика (истинска случка) в списанието. — Б.пр.

↑

[2] Предградие на Ню Йорк, обитавано изключително от хора на изкуството. — Б.пр. ↑

[3] Хамлет, II действие, II сцена. ↑

VIII. КРАЯТ

Стаята беше правоъгълна, на първия етаж, и всичко в нея бе правоъгълно, чисто и спретнато. Отляво до мен имаше сива правоъгълна стена, правоъгълно бюро точно в средата. Пред мен имаше друга стена с две правоъгълни врати: килер и умивалник. Отдясно имаше голям прозорец, разделен на осем.

Слънцето нахлуваше през този прозорец, отминаваше ме, удряше огледалото, рикошираше в него и осветяваше стаята. В огледалото можеш да видиш как дърветата простират зелени сенки по земята, можеш да видиш зелените храсти, гладки като хартия, а отвъд тях издигащите се закръглени покриви на зданията в Атинския колеж. Можеш дори да видиш ръба на небето, наклонен и леко докосващ ръба на езерото Мичиган, и двете толкова близки по цвят, че не можеш да кажеш къде свършва едното и къде почва другото. В моето огледало небе и езеро се сливаха.

Първия ден не се случи нищо. Спах. Това беше. Спах и не знам дали са ми давали нещо за сън, нямаше значение. Спах двадесет часа наред. Сънят ми бе прекъсван само от сестрите, които стъпваха на пръсти, носеха храна, и лекарят, който ме прегледа и с тих глас ми каза да не се безпокоя, само да спя. И аз спях. Но и след двадесет часа сън все още бях уморен.

На втората сутрин ме посети пасторът Холоуей. Почука, влезе и застана при долния край на леглото.

— Извинете — промълвих аз.

Той кимна усмихнат.

— Опитяхме се да намерим майка ви — почна той. — Не можахме да влезем във връзка с нея, затова...

— Те обикалят с кола — прекъснах го аз — и скоро ще се върнат.

— Затова помислих, че бихте искали да поговорите с мен.

Поклатих отрицателно глава.

— Как се чувствате, Тревит?

— Отлично.

Кимна пак, прочисти гърлото си. Почна да говори за Бога. После каза, че винаги е в черквата, когато искам да го видя. Затворих очи, престанах да го слушам, усмихвах му се и когато си тръгна, благодарих му. Най-после си отиде и пак бях сам.

Но не за дълго. Защото скоро след него мис Дитрих нахлу в стаята ми. Мис Дитрих беше психиатър на колежа и харпия, каквато рядко се среща. Ниска, посивяла и набита, самодоволно усмихната, сякаш беше Господ, тя веднага се нахвърли върху мен.

— Как се чувствате?

Когато хората задават този въпрос, те наистина искат да знаят това, което питат. Но не и мис Дитрих. Това, което тя подразбираще, беше: „Луд ли си или не си?“.

— Чувствам се много добре — отговорих аз.

— А, мистър Тревит! — почна тя. — Не вярвам това да е точно така. Защото, ако сте много добре, няма да си приказваме сега, нали? Защо тогава да не го направим на „чувствам се по-добре“?

— Чувствам се по-добре — казах аз.

— По-добре от какво, мистър Тревит? По-добре откога?

— Идеята беше ваша. Вие ще ми кажете.

И така продължи по този начин — тя питаше, аз отговарях, поправяше ме, съгласявах се. Отиде си след около час, като обеща пак да дойде на другия ден. Щом излезе, затворих очи и заспах. Събудих се за вечеря, хапнах малко и се приготвих пак да спя.

Лежах със затворени очи, когато внезапно се почука на прозореца. Отворих очи, навън стоеше Хариет и ми правеше знаци. Кимнах, тя бутна прозореца и почна да се прехвърля през него, като си мърмореше през цялото време. След като влезе, пое дълбоко дъх, дойде до мен и сложи лицето си до моето, носовете ни почти се докосваха, очите ни се изкривиха.

— Разочарована съм — измърмори Хариет. — Никак не приличаш на луд.

Посочих прозореца.

— Лудите не могат да имат посетители — отговори тя, като поклати глава. — Смятам цялата история за чиста измама. Да вървя целия път от квартирата си, да рискувам живот и крайници, а ти да изглеждаш съвсем нормален.

— Съжалявам — казах аз.

— Чувстваш ли се особено, когато има пълнолуние, Еврипид? Нали знаеш, особен? Да ти настръхва кожата или нещо такова? — Помъчих се да се усмихна. Тя седна на ръба на леглото и се задруса. След малко спря и ме погледна. — Какво стана, Еврипид? — попита тя. — Какво изобщо стана?

Разправих ѝ. Като почнах от момента, когато напуснах редакцията, бързайки за дома. Какво видях в Зоковата стая, женитбата на майка ми, гостите, напиването, връщането вкъщи на другата сутрин, отиването ми в Кристъл Сити да търся Тери...

— Защо го направи? — прекъсна ме Хариет.

— Кое?

— Защо отиде в Кристъл Сити? — Свих рамене. — Искаш ли я обратно? — Поклатих отрицателно глава. — Тогава защо?

— Какво те засяга?

— Аз съм момиче, ти си момче — каза Хариет. — Имаме общи интереси. Защо отиде там?

Замислих се.

— Не знам — накрая казах аз. — Не знам.

— Добре — отвърна Хариет, — сега, след като си изяснил това, продължавай.

Продължих. И когато свърших, тя ме загледа усмихната и поклати глава.

— А сега как се чувстваш, Еврипид?

— Уморен. Честна дума, Хариет, никога в живота си не съм бил така уморен.

Стоях в болницата цяла седмица „под наблюдение“ и като изключим посещенията на мис Дитрих, не ми беше неприятно. Беше тихо, спях много, храната беше добра, така че нямах оплаквания.

После на осмия ден, майка ми и Адриан застанаха на вратата, хванати за ръце, и ме загледаха през правоъгълната стая.

— Новобрачните — засмях се аз.

Майка ми се спусна към мен, хвърли се на леглото и ме прегърна. Адриан изглеждаше много сериозен.

— Реймънд, стари приятелю, как се чувстваш? — попита той.

— Мис Дитрих каза, че имам петдесет на сто шанс да се оправя, Адриан. Но възможностите ще пропаднат, ако се върнат припадъците — и аз врътнах глава и изкривих очи. — Дано не се връщат. Не съм

имал припадък от вчера. Тези припадъци не са шега, Адриан, позволи ми да ти кажа.

— Кетрин — каза Адриан, дойде при нея и сложи ръце на раменете ѝ, — не се тревожи. Добре е.

И по свой начин той се оказа пророк. Защото два дни по-късно се прибрах вкъщи.

През влажен априлски следобед с дъжд и гръмотевици. Майка ми шофираше бавно, устремяваше поглед напред, обръщаше глава насам-натам. Най-сетне стигнахме. Заведе ме в стаята ми. Леглото беше готово, чисти чаршафи, планина от бели възглавници, натрупани на горния край. Легнах си. Майка ми почна да говори, но скоро разбра, че много не ми се слушаше. Попита ме имам ли нещо против, ако излезе за малко. Казах ѝ, че нямам. Тя ме целуна по челото и ме остави.

Лежах спокойно, подпрян от всичките възглавници, не ми беше удобно. Махнах една-две. Не помогна. Дъждът се усили, гръмотевици раздираха небето. Стаята беше топла и задушна. Въртях се, обръщах се и гледах как дъждът умира по прозореца ми. Тогава отметнах завивките и слязох долу.

В кабинета на баща ми. Затворих вратата и веднага ме удари миризмата на кожа и, кълна се, миризмата на тютюна му се носеше отнякъде. Отидох при библиотеката и хвърлих поглед на книгите: Софокъл и Омир, Катула, Теокрит, Плиний — стари. Въздухът беше толкова тежък и плътен, че почнах да се потя.

Седнах пред бюрото му, на стола му, подпрях глава на ръцете си, затворих очи и се заслушах в дъжда. Дълго стоях така, без да отварям очи, дори и когато гръмотевица изтрещя сякаш над главата ми и вратата се отвори.

Влезе някой.

— Чаках да се върнеш.

Тогава погледнах. Анди Пибоди стоеше на вратата и втренчено ме гледаше.

Кимнах му.

— Чаках да се върнеш — повтори той.

Затвори вратата с ритник, без да сменя поглед от мен.

— Друг път — каза аз.

— Получих писмо от жена ти. Не искаш ли да го видиш? — Подхвърли ми един плик. Отворих го. Беше празен. Внезапно Анди почна да се смее с тънък глас, който изпълни стаята. — Изгорих го — каза той. — Изгорих го, преди ти да го видиш. Сега никога няма да го видиш.

— Хайде, Анди, уморен съм. Върви си!

— Не искаш ли да знаеш какво пишеше в него?

Не му отговорих.

Трепереше цял, когато доближи до мен, без да снема поглед.

— Пише, че съжалява. Как ти се струва? Казва, че ще се разведе, че съжалява и че никога няма да се върне. Съжалява и никога няма да се върне.

Не казах дума. И той мълчеше. Чакахме в задушната стая, аз седнал, той прав, дишаше все по-дълбоко, продължаваше да трепери, готов да експлодира.

Сетне понечи да плаче, сълзи обливаха лицето му. Обърна се към вратата.

— Дано пукнеш! — викна той. — Дано и двамата да пукнете!

Изправих се и той се завъртя с лице към мен, не виждаше от сълзи, но пак се втренчи в мен, почна да крещи с цяло гърло:

— Спах с жена ти!

Тръгнах към него, настръхнал, слушах, като ми крещи:

— Уличница! — Не продумах. — Уличница! — Стомахът ми се стегна, трудно дишах, но продължавах да се приближавам към него. — Уличница!

По-близо.

— Уличница!

Още по-близо.

— Уличница!

Ударих го с опакото на ръката, кокалчетата ми в костта на бузата. Той се закашля, дъхът му секна, тялото му се вдърви. Ударих го още веднъж, и той се отпусна безжизнено върху мен, ридаейки.

— Съжалявам — казах аз.

В този момент се опита да тръгне, задържах го с всичката сила, която ми беше останала, и го държах, докато спря да се бори и просто остана в ръцете ми, заровил глава в гърдите ми.

— Съжалявам за станалото, Анди! Честна дума! Съжалявам за станалото и съжалявам, че ти трябваше да си там, но това не ти дава право да я наричаш с разни епитети. Нито сега, нито кога и да е. Само защото тя е сторила нещо, което не ти харесва, не ти дава право да я обиждаш. Защото рано или късно всички край теб ще вършат неща, които на теб няма да харесват. Чуваш ли ме, Анди? Чуваш ли какво казвам? Всички рано или късно ще те мамят... Всеки мами... Всеки оставя някого. Също като Бога. Бог остави. Бог остави собствения си син в Гетсиманската градина. Бог остави... — и млъкнах.

Доведох го до стола на баща ми. Тръгнах към вратата. Той още плачеше, когато му казах:

— Стой колкото искаш, нещастнико. Имаш право да си поплачеш.

Затворих вратата и спрях за миг в хола, протегнах се. После се качих в стаята си. Влязох. Едно лице ме погледна от огледалото. Загледах се в него, видях как започна да се усмихва, каза само:

— Така ли?

Това е почти всичко.

Майка ми и Адриан заминаха за Англия на четиринадесети юни, два месеца след сватбата. И майка ми беше толкова заета, че не знам как изкара тези два месеца. Обяви къщата за продан, продаде на търг мебели, които не искаше, останалите изпрати в Англия. Прегледа организационната си работа, постави всичко в ред за нещастницата, която щеше да бъде на нейното място. Посети милиони близки, плачеше непрекъснато. Адриан беше винаги зад нея, тичаше, мъчеше се да върви в крак.

Аз не се вълнувах. Нямах и какво много да правя. Освен да чакам. Прекарвах повечето от времето си в задния двор, хвърлях камъни към дърветата през падината, лежах по гръб, събирах слънчева топлина. Хариет идваше много често и на осми юни, когато си тръгна, ние си казахме довиждане.

Изпратих я до общежитието. Застанахме мълчаливо до вратата, само затрихме обущата си по земята, което беше толкова нелепо, че накрая тя се изкикоти, целуна ме и се втурна вътре. Завих към алеята. Преди да я стигна, Хариет ме викна от прозореца на приемната.

— Живея в Роуд Айлънд и името ми е Хариет.

— Реймънд Еврипид Тревит — викнах в отговор аз и се поклоних. — И удоволствието е мое!

Сутринта на четиринадесети почнахме приготовленията за заминаване. Беше хубав ден, ясен и топъл, само с едно-две облачета, пръснати тук-там да нарушават монотонността. В десет бяхме готови, багажът беше в колата. Но не тръгнахме.

Защото мисис Аткинс се появи от ъгъла, тръгна към нас, следвана от около двадесет и пет жени. Всички викаха: „Добър път! Добър път!“ — непрестанно. Майка ми хвърли един поглед и почна да реве. Колкото по-близо идваха, толкова по-силно плачеше. После ни обградиха, почнаха да целуват майка ми, да ѝ дават подаръци, да прегръщат Адриан и да се усмихват на мен.

Втурнах се обратно вкъщи, спрях за миг в антрето, още чувах „добър път, добър път“. Качих се в моята стая, огледах я, после в стаята на майка ми, огледах и нея. След това обиколих всички стаи горе и когато свърших, слязох долу и почнах от кухнята. Само един бърз поглед, после в трапезарията, сетне във всекидневната.

Накрая влязох в кабинета на баща ми. Като всички други стаи и тя беше празна. Книгите бяха изнесени, бюрото — също, всичко бе изнесено. Но миризмата на кожа още се усещаше. Затворих вратата и излязох вън.

Успях да вкарам майка ми в колата. Адриан влезе след нея. Седнах на кормилото и изкарах колата на улицата, а тези двадесет и пет жени застанаха пред нас и махаха с ръце.

Пътуването до летището беше ужасно. Отзад майка ми плачеше и подсмърчаше. Адриан правеше каквото можеше да я успокои, но то не бе кой знае какво. Карах много бързо и когато пристигнахме, трябваше да чакаме. Заеквахме, когато се мъчехме да подхванем разговор. Най-после съобщиха техния самолет.

Ръкувах се с Адриан.

— Довиждане, стари приятелю — казах аз и го пресякох, защото се канеше да ми каже същото.

— Реймънд — заплака мама и ме прегърна, — заминавам.

— Ако стоиш така, няма да заминеш.

— Реймънд — попита мама, — сигурен ли си, че си добре?

— Намери кога да ме питаш — засмях се аз и ги поведох към самолета.

Подадоха билетите си и аз ги придружих до стълбичката. Загледахме се.

— Знаех, че вие двамата ще станете другарчета — казах аз. — Просто знаех...

— Довиждане, Реймънд — прекъсна ме майка ми. — Бъди добро момче!

Кимнах и ги гледах, докато се качиха на самолета, седнаха до прозореца и погледнаха навън. Махаха ми с ръце, махах и аз, майка ми се разплака и така махах, докато самолетът тръгна по пистата. После се качих в колата и се упътих на север.

Беше следобед, когато стигнах гробищата.

Паркирах, оправих ризата си и се огледах. Имаше доста хора, разхождаха се безцелно между гробовете. Далеч вдясно привършваше някакво погребение с двадесет-тридесет души, облечени в черно.

Стъпих на тревата върху него, наведох се, коленичих със затворени очи.

— Зок — казах аз, — дойдох да ти кажа сбогом. Напускам Атина, Зок. Завинаги. Заминавам. Не ме питай къде, защото и аз не знам. Но има много места, където не съм бил, а тук вече бях. — Слънцето ме печеше, както бях коленичил там, яката ми бе мокра от пот. Отворих очи, огледах пак гробищата, небето и после пак се обърнах към него. — И ако това звучи, че не съм намерил разковничето, Зок, така е. Не съм. Но не ми е криво. Защото ти не беше прав, Зок. Няма никакво разковниче, няма златен храм. Ти не беше прав и съжалявам, ако съм те разочаровал. Може би по-добре е, че си мъртъв, Зок. Не знам. Но не можеш постоянно да изискваш от мен да търся нещо, което не съществува. Трябва сам да се справя с живота и Бог знае как, но трябва да следвам моя път и да видя. И съжалявам, че така плача, Зок, не знам защо. Защото наистина се чувствам добре и ти трябва да ми повярваш. — Изправих се. — Довиждане, Зокър. Може би ще се видим някога.

Оставих го там.

Издание:

Автор: Уилям Голдмън

Заглавие: Златният храм

Преводач: Катя Гончарова

Година на превод: 1967

Език, от който е преведено: английски

Издание: второ (не е указано)

Издател: Жар

Град на издателя: София

Година на издаване: 1992

Тип: роман (не е указано)

Националност: американска (не е указано)

Печатница: ДФ „Балканпрес“ — София

Технически редактор: Симеон Айтов

Художник: Слав Даскалов

ISBN: 954-480-008-5

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/10350>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.